

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ

МАТЕРІАЛИ

*Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих вчених*

«Шевченківська весна – 2021»

Частина I

29 березня 2021 року

Київ – 2021

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

Копійка В.В., директор Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету:

Бойко В.О., голова Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, член Ради молодих вчених, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право».

Члени оргкомітету:

Нанавов А.С., заступник директора з науково-педагогічної роботи, кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Білас І.Г., завідувач кафедри порівняльного і європейського права, доктор юридичних наук, професор;

Дайнеко В.В., завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, професор;

Даниленко С.І., завідувач кафедри міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, доктор політичних наук, доцент;

Дорошко М.С., завідувач кафедри міжнародного регіоназнавства, доктор історичних наук, професор;

Мицик В.В., завідувач кафедри міжнародного права, доктор юридичних наук, професор;

Калакура В.Я., завідувач кафедри міжнародного приватного права, кандидат юридичних наук, доцент;

Манжола В.А., завідувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики, доктор історичних наук, професор;

Матвієнко В.М., завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби, доктор історичних наук, професор;

Расшивалов Д.П., завідувач кафедри міжнародного бізнесу, кандидат економічних наук, доцент;

Рижков М.М., завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, професор;

Рогач О.І., завідувач кафедри міжнародних фінансів, доктор економічних наук, професор;

Шнирков О.І., завідувач кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор;

Рудницька А.М., голова Редколегії Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Сорокіна О.О., відповідальна особа за академічну доброчесність та редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право»;

Бабкіна К.А., відповідальна особа за академічну доброчесність в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародні комунікації»;

Скорик Г.Ю., відповідальна особа за редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини»;

Крусян С.А., відповідальна особа за програму та редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 1 курсу спеціальності «міжнародне регіоназнавство»;

Вольвач В.С., відповідальна особа за академічну доброчесність, програму та редагування збірника в рамках Наукового товариства студентів Інституту міжнародних відносин, студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні економічні відносини».

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Волківський А.А.

Особливості американо-кубинських відносин в період обамівської "відлиги" 7

Лазарева М. О.

Перспективи розвитку відносин України та КНР 10

Лисюк С.М.

Особливості енергетичного та екологічного курсу США за президенства Джо Байдена 13

Підлісна Я.О.

Перспективи трансатлантичних відносин за президентства Байдена 17

Третьяк К.О.

Переосмислити НАТО: значення позиції Еммануеля Макрона для майбутнього Альянсу.. 20

Юрченко О.В.

Теоретичні підходи до аналізу стратегічної культури 24

ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Андрієнко П.Є.

Індо-Тихоокеанська стратегія ФРН 28

Васьковська А.А.

Гостра сила: авторитарні держави проти демократій 32

Вікторов К.В.

Люблінській трикутник: зародження та перспектива розвитку 35

Гавриш К.В.

Підходи Сполученого Королівства та Європейського Союзу до укладення торговельної угоди 39

Казмазовська О.В.

Досвід європейської інтеграції країн Центрально-Східної Європи 43

Новак О.Є.

Роль третіх країн в Нагірно-Карабахському конфлікті 45

Петушкова Г.Е.

Партнерські ініціативи НАТО з проблем безпеки у кіберпросторі 49

МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО

Гоч Д.П.

Політика "м'якої сили" у геополітичній стратегії Китайської Народної Республіки в Південно-Східній Азії 54

Заїченко М.М.

Нелегальна міграція на кордоні США – Мексика: безпекові виклики в умовах пандемії covid-19 57

Запорізька І.С.

Зовнішньополітичні підсумки авторитарного правління президента Танзанії Джона Магуфулі 61

<i>Кикина А.Б.</i>	
Посередництво КНР у врегулюванні сирійського конфлікту	65
<i>Коваль О.В.</i>	
Національна безпека Австралії в умовах американо-китайського суперництва	69
<i>Ляхно Б. М.</i>	
Військовий переворот 2021 року в М'янмі та його вплив на політику держави	73
<i>Мезенцев О.К.</i>	
Катарсько-турецький альянс у контексті політичних амбіцій Катару на субрегіональне лідерство	76
<i>Метелєв І.Т.</i>	
Геоелектронічна стратегія КНР у Південній Америці на прикладі Республіки Еквадор та Боліваріанської Республіки Венесуела	80
<i>Остроух А.В.</i>	
Субрегіональний вимір економічної співпраці Індії та Бутану	84
<i>Охрімчук К.О.</i>	
Проблеми екологічної безпеки в країнах Південно-Східної Азії	87
<i>Петренко М.О.</i>	
Участь ЛАД у врегулюванні сирійського конфлікту	90
<i>Пліс А.Ю.</i>	
Політика Турецької Республіки щодо врегулювання громадянського конфлікту в Лівії	93
<i>Скрипник М.С.</i>	
Основні напрямки співробітництва держав Чотиристороннього безпекового діалогу в регіоні АТР	97
<i>Тезбір Р.В.</i>	
Ефективність стратегії Республіки Сінгапур у боротьбі з пандемією COVID-19	100
<i>Черевик А. Ю.</i>	
Швейцарія та НАТО: дилема нейтралітету та безпеки	104
 МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО	
<i>Гукалов М.О.</i>	
Обмеження прав людини в період пандемії: виклики для міжнародного права і України	108
<i>Загоруй Д.-О.О.</i>	
Злочини проти людяності у сучасному міжнародному праві та національному кримінальному законодавстві	111
<i>Козут В.О.</i>	
Універсальна система колективної безпеки за Статутом ООН	115
<i>Кучеренко Е.Т.</i>	
People v Arctic Oil judgement: is 'immediateness test' reasonable in the context of climate change cases?	118
<i>Люліна А.Д.</i>	
Repatriation of foreign citizens from al-Hawl refugee camp	122

<i>Черняк Б.Ю.</i>	
Проблема обов'язкової вакцинації в умовах пандемії	125
МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО	
<i>Отрощенко Д.</i>	
Світові процеси уніфікації міжнародного приватного права	129
ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО	
<i>Гасіна Х.М.</i>	
Теорія «прихованих повноважень» глави держави	133
<i>Катрага К.О.</i>	
До питання класифікації кримінальних правопорушень у кримінальному праві України та країн романо-германської правової сім'ї	136
<i>Табачук Н.П.</i>	
Правове регулювання «ліценсі» у конкуренційному праві ЄС та України: шляхи удосконалення	140
<i>Чернова В.С.</i>	
Електронне судочинство: зарубіжний досвід розробки відповідної нормативно-правової бази і можливості запровадження в Україні	143
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	
<i>Баршполь М.Ю.</i>	
Макроекономічний вимір експорту України	148
<i>Будовіч Л.В.</i>	
Проблема глобальних платіжних дисбалансів у XXI ст.	151
<i>Гордійко К.С.</i>	
Економічні ефекти регуляторного протистояння КНР-США в умовах високотехнологічного суперництва	155
<i>Дібров М.В.</i>	
Місце Китаю в новій парадигмі світових логістичних ланцюгів	159
<i>Карпенко О.О.</i>	
Світовий ринок зерна в умовах глобальної пандемії	163
<i>Михайлова К.М.</i>	
Розвиток міжнародної логістики в новітніх умовах	166
<i>Мотрич І.Ю.</i>	
Використання електронного навчання та дистанційних освітніх технологій в університетах США	170
<i>М'якота О.А.</i>	
Гармонізація цифрових ринків України з ЄС	174
<i>Нещерет А.С.</i>	
Вплив пандемії COVID-19 на міжнародний туризм	177
<i>Овдієнко М.І.</i>	
Вплив пандемії COVID-19 на сферу міжнародних розрахунків	180

<i>Сьомка В.А.</i>	
Як пандемія COVID-19 вплинула на офшорний бізнес?	184
<i>Щерба В.В.</i>	
Форми прояву індустрії розваг на розвиток міжнародних фінансів	187

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

<i>Загурська Я.А.</i>	
Тренди розвитку діджитал-маркетингу у 2021	191
<i>Мамішова Е.Ш.</i>	
Проблеми залучення приватних інвесторів до проєктів державно-приватного партнерства	194
<i>Фарфанюк А.М.</i>	
Зрушення у сфері діджитал-маркетингу: просування товарів у міжнародних маркетплейсах	197

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Берегута В.В.</i>	
Сьома річниця Революції гідності 2013-2014 рр. як пропагандистський наратив проросійських українських та російських ЗМІ у месенджері Telegram	202
<i>Пахаєва А.А.</i>	
Вплив російської пропаганди на українське суспільство	205
<i>Рубан А. А.</i>	
Основні напрямки уряду Джо Байдена у змінах зовнішньої політики США	209
<i>Юрій А.О.</i>	
Сучасні пріоритети інформаційної політики ЄС	212

МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Ivanov Vitalii</i>	
Infodemic: channels and agents of spreading disinformation about the COVID-19.....	215
<i>Щербатюк О.В.</i>	
Національний брендинг як складова публічної дипломатії держави	219

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Волківський А.А.*

Особливості американо-кубинських відносин в період обамівської "відлиги"

Риторика американського президента Барака Обама протягом виборчого періоду, а також в перші місяці його перебування при владі була багатообіцяючою. Виступ на V Саміті Америк у квітні 2009 року ознаменувався наміром "відкрити нову главу" у співробітництві з регіоном, основним змістом якої буде не диктат з боку США, а "рівноправне партнерство" на основі "взаємоповаги, спільних інтересів та цінностей". У свою чергу кубинська влада в особі міністра закордонних справ Феліпе Переса Роке висловлювала сподівання "на зміну політики щодо Куби та повну нормалізацію відносин" [1]. Варто однак зазначити, що американський президент не був готовий одразу відмовитися від усіх обмежень стосовно острова. Так, щодо ембарго позиція Барака Обама була рішучою: зняття не відбудеться до тих пір, поки кубинський уряд не піде на поступки та "не зробить конкретні кроки в сторону демократії, починаючи зі звільнення політичних в'язнів" [2]. Питання зняття ембарго було для Куби принципово важливим, адже американські санкції наносили величезну шкоду економіці острова та "загнали" Гавану в економічну ізоляцію, однак поняття "демократизації" в американській інтерпретації передбачало ряд змін, які являлися несумісними з головним принципом кубинської політичної доктрини - непорушністю соціалізму. Транзит демократії, на якому наголошував Барак Обама, міг відбутися тільки за умови переважання в соціумі демократичних ідей. Носіями останніх у Вашингтоні вважали американських туристів, які приносили на Кубу свої цінності, тому одним із перших заходів американського президента було зняття обмежень на поїздки американських громадян на острів. Так, у березні 2009 року Конгрес США прийняв два положення в Законі про Асигнування, що знімали деякі обмеження на відвідування американцями

* Студент 3 курсу відділення "Міжнародні відносини"

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Кузнецова К.І. к.п.н., асистент кафедри міжнародних міжнародних організацій і дипломатичної служби

родичів на Кубі. У квітні того ж року Барак Обама зняв усі обмеження на кількість дозволених поїздок, а також обмеження на суму грошових переказів. У 2011 році були прийняті нові міри для покращення взаємодії між громадянами двох країн (people-to-people travel). Водночас відбулася легалізація співробітництва щодо релігійних та освітніх питань. Усім американцям дозволялось переказувати гроші на Кубу. Барак Обама дозволив американським авіакомпаніям робити запит на ліцензії з метою здійснення чартерних рейсів на острів. У Білому Домі було оголошено, що дані міри спрямовані на оздоровлення кубинського громадянського суспільства [3].

У даний період на Кубі також відбувалися серйозні зміни, які були головним чином пов'язані з відходом Фіделя Кастро з усіх державних постів та передачею влади у 2008 році Раулю Кастро. Цей етап Барак Обама назвав "закінченням темного періоду в історії" країни [4]. Із приходом до влади Рауля Кастро Умови внутрішньої економіки ставали більш, значно змінився характер зовнішньої політики в цілому. Новий лідер обрав курс на обережну стратегію. Гавана не збиралася погіршувати конфлікт із Вашингтоном. Наприкінці лютого 2008 року Куба приєдналася до Міжнародної конвенції з громадянських і політичних прав та Міжнародної конвенції з економічних, соціальних і культурних прав. Те, що дані зміни співпали з початком президентства Барака Обами, мало позитивні наслідки.

Вже у середині 2013 року при посередництві Канади та Ватикану почалися секретні переговори, спрямовані на пошук взаємоприйняттого шляху відновлення дипломатичних відносин. В грудні 2013 року під час похорону Нельсона Мандели відбулася перша особиста зустріч Обами та Рауля Кастро, що супроводжувалася історичним рукостисканням та слугувала явним сигналом змін в американо-кубинських відносинах. Наприкінці жовтня 2014 року за посередництва Папи Франциска було остаточно узгоджено домовленості щодо обміну полоненими та відновлення дипломатичних відносин, які 6 листопада 2014 року затвердила Рада національної безпеки США. У липні 2015 року було відкрито кубинське посольство в Сполучених Штатах, а в серпні - американське в Гавані. 20 березня 2016 року відбувся перший за останні 88 років візит чинного президента США на острів, який ознаменував собою нову сторінку двосторонніх відносин. Із січня 2015 по січень 2017 року

Міністерство фінансів та Міністерство торгівлі США шість разів вносили в американське законодавство зміни щодо пом'якшення режиму ембарго, що призвели до скасування обмежень у сферах грошових переказів, транскордонних поїздок, торгівлі тощо.

Намагання урядів обох країн нормалізувати відносини знаходило підтримку населення США та Куби, а також схвалення міжнародної спільноти. Однак і для Вашингтона, і для Гавани існували певні бар'єри на цьому шляху. Для Куби це відміна політики ембарго та моральний обов'язок досягнути свого у спорі щодо Гуантанамо. Гавана також остерігалась, що услід за налагоджуванням економічного співробітництва посиляться американські дії щодо ідеологічної експансії. Завершуючи свій президентський термін, Барак Обама здійснив спробу надати додаткову міцність досягнутим домовленостям і 14 жовтня 2016 року підписав документ під назвою "Президентська політична директива - Нормалізація відносин Сполучених Штатів і Куби", в якій розкрив своє бачення нормалізації відносин із Кубою і дав оцінку уже досягнутому в даному напрямку. Фактично директива стала спробою закріпити курс на нормалізацію відносин із островом. Про це свідчить і той факт, що в жовтні 2016 року США вперше утримались при голосуванні в ООН щодо резолюції, яка засуджувала торгово-економічне ембарго. Останнім проявом політики, спрямованої на зближення з Кубою з боку американського президента стала відміна особливого порядку для кубинських емігрантів ("сухі та мокрі ноги").

Барак Обама, незважаючи на критику опонентів з приводу досить м'якого курсу по відношенню до Гавани, став першим президентом США, якому вдалося змінити тенденцію в американо-кубинських відносинах та вивести понад півстолітній конфлікт на стадію часткової нормалізації. Його кубинська політика досить наглядно продемонструвала можливості та рамки президентських повноважень у Сполучених Штатах і заклала підвалини для подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Список використаних джерел

1. Official remarks of US president Barack Obama at the opening ceremony of the 5th summit of the Americas, 17.04.2009. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу:

<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-summit-america-opening-ceremony>

2. Obama B. Remarks to the Cuban American National Foundation in Miami. Florida, May 23, 2008. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-the-cuban-american-national-foundation-miami-florida>

3. White House, Office of the Press Secretary, "Reaching Out to the Cuban People." White House. January 14, 2011. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/14/reaching-out-cuban-people>

4. White House hopefuls on Castro's resignation // CNN. – 19.02.2008. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://politicalticker.blogs.cnn.com/2008/02/19/obama-mccain-on-castros-resignation/comment-page-2/>

*Лазарева М. О.**

Перспективи розвитку відносин України та КНР

Масштабна риторика української влади щодо так званого стратегічного партнерства з Китаєм за останні роки не знайшла свого практичного втілення, ба більше станом на сьогодні можна констатувати кризу китайського напрямку України.

Сьогодні роль КНР у регіоні Центральної та Південно-Східної Європи стає дедалі помітнішою. Якщо донедавна Китай обмежувався лише економічним впливом, то зараз посилюються його політичні амбіції. Китай сполучає економічні питання з питаннями безпеки. У цьому контексті перед малими та середніми державами, до яких належить і Україна постає непроста дилема, як відокремити свої економічні зв'язки з КНР від безпекової співпраці з ЄС та США [1].

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин КНУ ім.Т.Шевченка

Науковий керівник: Хилько О.Л., к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

Україна вже сьогодні відчуває наслідки «геополітичних ревнощів» США у вигляді екстериторіальних заходів для обмеження технологічних потоків, що можуть посилити китайську стратегію поєднання військових і цивільних питань. Підтвердженням цього може бути відмова України від придбання 5G обладнання у китайських компаній, таких як Huawei.

Однак, варто відзначити, що Україна наразі зацікавлена у диверсифікації своїх партнерів, поєднуючи доступ до ринків ЄС та європейську політичну підтримку, а також дипломатичну й військову підтримку США із відносинами з іншими ключовими гравцями [2].

Китай – країна з сильною здатністю інвестувати в українську економіку, як демонструють приклади інших країн Центральної та Східної Європи. Однак напруга, яка зростає між Вашингтоном і Пекіном, значно обмежує можливості «геополітичного маневру» для України та ускладнює економічне зближення з Китаєм.

У світлі останніх подій можна зрозуміти, що Україна навряд чи стане черговим «панда-кісером» (тим, хто цілує панд), а скоріше буде наслідувати приклад Польщі та узгоджувати свою позицію зі США в технологічній, а тим більше безпековій галузі [3].

Такий підхід ми вже можемо бачити сьогодні на прикладі з підприємством «Мотор Січ». Україна фактично за відсутності простору для маневру прийняла рішення на користь свого основного безпекового партнера в особі США, незважаючи на всі ризики, до яких веде погіршення відносин з КНР, головним торговельним партнером і перспективним джерелом інвестицій в економіку.

Варто розуміти, що партнерство Китаю і України було і є секторальним і вузькоспеціалізованим. Протягом останніх років українсько-китайські відносини розвивались головним чином у сферах сільського господарства, економіки, інвестицій, та валютно-фінансових обмінів. Тобто Китай має певні визначені для себе сфери, в межах яких він вбачає інтерес в співпраці з Україною. Одне з центральних місць займала технологічна сфера і, зокрема зацікавленість Китаю у підприємстві «Мотор Січ», придбавши яке він би отримав доступ до стратегічно важливих для розвитку його військової сфери технологій. Тому рішення України про націоналізацію підприємства

не тільки застало Китай зненацька, але й викликало значні ускладнення у відносинах між державами [4].

Конфронтація з Україною не входить до інтересів Китаю. Однак він готовий давити на її «больові точки» за націоналізацію Мотор-Січі як шкоду своїм інтересам. Підтвердженням цього є пролонгація Договору про добросусідство, дружбу і співробітництво між Китаєм і Росією, візит китайських бізнесменів до Криму з наміром збільшувати інвестиції в економіку півострова та торгівельні обмеження відразу ж після рішення України про націоналізацію Мотор-Січ.

Крім того, за таке рішення ми платимо високу ціну своєю репутацією та фінансовими ресурсами. По-перше, таке «жорстке» рішення по відношенню до іноземних інвесторів погіршить приплив інвестицій в країну та поставить під сумнів інвестиційний клімат в країні. По-друге, оскільки Китай сьогодні є найбільшим торговельним партнером України, обмеження з його боку можуть бути дуже болючими для економіки України [5].

Зрозуміло, що рішення України було доволі прогнозованим, адже стратегічно партнерство з США та ЄС заради гарантій безпеки в будь-якому випадку грає важливішу роль. Україна - держава, що сильно залежить від міжнародної кон'юнктури і має дуже обмежені силовий потенціал та можливості для дій. Таким чином, погіршення відносин з КНР фактично не залишає їй простору для маневру за можливої екскалації протистояння США – КНР [6].

Таким чином, сьогодні Україна і Китай фактично не мають повноцінної і комплексної бази для подальшого співробітництва, не говорячи вже про стратегічне партнерство. І це є наслідком того, що Україна досі не має визначеного напрямку дій і розуміння того, яким чином вибудовувати відносини із Китаєм, не ризикуючи європейською політичною підтримкою та гарантіями безпеки з боку США. Тому подальші перспективи відносин між Україною і Китаєм будуть залежати від того, наскільки Україна зможе надати адекватні програми, які будуть в межах сфери інтересів КНР і не будуть викликати невдоволення Заходу.

Список використаних джерел

1. Mapping the Road and Belt initiative: this is where we stand // Mercator Institute for China Studies [Electronic resource]: <https://merics.org/en/analysis/mapping-belt-and-road-initiative-where-we-stand>.
2. BRI cooperation to deepen Ukraine-China relations // Xinhua [Electronic resource]: http://www.xinhuanet.com/english/2020-12/25/c_139618771.htm.
3. Why China is Setting its Sights on Ukraine // THE DIPLOMAT [Electronic resource]: <https://thediplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>.
4. The Battle for Motor Sich: a Sino-American Dispute in Ukraine // China Brief Volume [Electronic resource]: <https://jamestown.org/program/the-battle-for-motor-sich-a-sino-american-dispute-in-ukraine/>.
5. Ukraine's China Policy: A (Not so) Delicate Balance // Eurasia Daily Monitor Volume: 18 Issue: 24 [Electronic resource]: <https://jamestown.org/program/ukraines-china-policy-a-not-so-delicate-balance/>.
6. Ukraine: the view from China by Camille Brugier and Nicu Popescu // European Union institute for Security Studies [Electronic resource]: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_17_Ukraine_China.pdf/.

*Лисюк С.М.**

Особливості енергетичного та екологічного курсу США за президенства Джо Байдена

Екологічні та енергетичні питання стають дедалі більш актуальними і на національному, і на міжнародному рівнях. Існує безліч ініціатив, які покликані змінити існуючий стан речей та покращити глобальну ситуацію. Зрозуміло, що кожна держава сама в праві вирішувати, які зобов'язання в цих питаннях на себе брати, і чи брати їх взагалі. Однак, колективний успіх залежить від кожного члена світової спільноти, а надто від найбільших з них.

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – Андрущенко Світлана Вікторівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

США безумовно великий гравець не лише тому, що володіє авторитетом чи достатніми матеріальними ресурсами для боротьби з екологічними проблемами, а й тому, що саме ця держава є одним з найбільшим забруднювачів навколишнього середовища. Наприклад, в 2020 році її карбонові викиди становили 15% від усього світу, що є другим найвищим показником після Китаю [1]. Якщо попередній президент Дональд Трамп мав категоричну позицію проти боротьби з кліматичними змінами та забрудненням, оскільки це наносило б шкоду економіці держави, то ще з початку передвиборчої кампанії Джо Байдена стало зрозуміло, що екологічні та енергетичні питання для нього пріоритетні, адже він назвав кліматичні зміни основним безпековим викликом США. За програмою, його основними завданнями були:

- Досягнення повної декарбонізації та використання 100%-чистої енергетики до 2050 року;
- Зниження викидів парникових газів від транспорту до 2035 року завдяки збереженню та впровадженню чинного «Закону про чисте повітря» та розробки жорстких нових стандартів економії палива, а також заохочення використання електричних автомобілів;
- Імплементация заходів по збереженню клімату на рівні федеральних установ, домогосподарств та окремих підприємств, і фінансування їх потреб задля енергоефективності;
- Інвестування в інфраструктуру – дороги, мости, дамби, будівлі та ін. – задля протидії та подолання наслідків кліматичних змін, зокрема стихійних лих.
- Поновлення зобов'язань США за Паризькою угодою та ініціювання нових міжнародних проєктів;
- Розробка та активне використання інновацій в енергетичній сфері та підтримка енергетично-ефективного та «чистого» сільського господарства;
- Захист біорізноманіття та реалізація проєктів задля збереження 30% ґрунтів та вод Америки до 2030 року, та ін. [2]

Задля виконання цих завдань планувалось залучити більше 2 трильйонів доларів протягом наступних 4 років за рахунок підвищення податків для підприємств з 21% до

28%. Також Міністр оборони повинен був щорічно звітувати Президенту про наслідки кліматичних змін на ефективність оборонних систем за здатність протидіяти загрозам, а Раднику з питань національної безпеки мало б бути доручено розробити комплексну стратегію разом з очільниками міністерств, яка стосуватиметься вирішення безпекового питання в контексті змін в навколишньому середовищі. [3]

Незважаючи на те, що Джо Байден зовсім нещодавно заступив на пост президента, він вже досить активно виконує свої передвиборчі обіцянки та активізує екологічну політику. Серед досягнень можна виокремити запровадження «Виконавчого провадження щодо захисту здоров'я та клімату і відновлення науки задля боротьби з кліматичними змінами», за яким було:

- Призупинено розбудову мережі нафтопроводів Keystone Pipeline та вирішено переглянути енергетичну політику Дональда Трампа;
- Тимчасово заборонено буріння нових свердловин для видобування газу і нафти та ініційовано перегляд нафтовидобувної та газової програми США;
- Підвищено вартість викидів вуглецю до 51 долара за тону;
- Вирішено збільшити вдвічі використання електроенергії, що добувається за допомогою вітряків, до 2030 року;
- Створено національну робочу групу з питань клімату, до складу якої входить 21 фахівець з різноманітних федеральних агенцій та департаментів та багато іншого. [4]

Також вийшов наказ про запуск процесу визнання кліматичних біженців та допомогу їм, і було вирішено знову приєднатись до Паризької кліматичної угоди та продовжити виконання зобов'язань за нею. [5],[6]

Висновок

Таким чином, можемо зробити висновок, що з приходом до влади Джо Байдена, екологічний та енергетичний вектор американської політики активізується та зміститься у бік декарбонізації, поступової відмови від викопного палива, збільшення використання відновлювальних джерел енергії, захисту ґрунтів, вод та біорізноманіття.

Схоже, що новообраний президент планує підійти до проблеми комплексно, залучивши спеціалістів з різних галузей до вирішення проблем змін клімату, які виливаються в серйозні загрози для національної безпеки США, хоча б у формі стихійних лих та екокатастроф. Порівнюючи «зелений» курс Байдена з позицією його попередника Дональда Трампа, можна чітко простежити, що перший розуміє важливість екологічних загроз, а не просто зважає на короткострокові економічні вигоди. В цілому його політика хоч і амбітна, але досить реальна для імплементації.

Крім того, важливим чинником є поновлення зобов'язань держави за Паризькою кліматичною угодою, що, безсумнівно, матиме позитивний ефект для боротьби міжнародної спільноти зі змінами клімату та забрудненням.

Список використаних джерел

1. Each Country's Share of CO2 Emissions [Електронний ресурс] // Union of Concerned Scientists. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ucsusa.org/resources/each-countrys-share-co2-emissions>.

2. THE BIDEN PLAN TO BUILD A MODERN, SUSTAINABLE INFRASTRUCTURE AND AN EQUITABLE CLEAN ENERGY FUTURE [Електронний ресурс] // Battle for the Soul of the Nation. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://joebiden.com/clean-energy/>.

3. THE BIDEN PLAN FOR A CLEAN ENERGY REVOLUTION AND ENVIRONMENTAL JUSTICE [Електронний ресурс] // Battle for the Soul of the Nation. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://joebiden.com/climate-plan/>.

4. Executive Order on Protecting Public Health and the Environment and Restoring Science to Tackle the Climate Crisis [Електронний ресурс] // The White House. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/01/20/executive-order-protecting-public-health-and-environment-and-restoring-science-to-tackle-climate-crisis/>.

5. Aton A. Biden Pushes U.S.—and the World—to Help Climate Migrants [Електронний ресурс] / Adam Aton // Scientific American. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.scientificamerican.com/article/biden-pushes-u-s-and-the-world-to-help-climate-migrants/>.

6. Sommer L. Biden To Move Quickly On Climate Change, Reversing Trump Rollbacks [Електронний ресурс] / Lauren Sommer // npr. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.npr.org/sections/inauguration-day-live-updates/2021/01/20/958854421/biden-to-move-quickly-on-climate-change-reversing-trump-rollbacks>.

*Підлісна Я.О.**

Перспективи трансатлантичних відносин за президентства Байдена

Перемогу Байдена зустріли з незліченними очікуваннями по всьому світу, особливо в Європі, де після чотирирічного антагонізму за президентства Трампа, очікуються відчутні можливості для активізації трансатлантичних відносин. Постає питання: чи увінчається президенство Байдена поверненням США до конструктивної багатосторонньої політики?

До основних питань, які будуть знаходитися в центрі уваги Байдена, належать Китай, зміна клімату, торгівля, політика безпеки та пандемія. Саме в межах даних проблем очікується посилення трансатлантичного партнерства. На відміну від політики Трампа, яка була зосереджена на збереженні та накопиченні ресурсів США, Байден прагне отримати загальні переваги для західної оборони та безпеки. Він дивиться на НАТО з більш широкої точки зору, зосереджуючись на завданнях безпеки Альянсу, а не на оборонних бюджетах та витратах США. Більше того, Байден має на меті допомогти Європі зменшити залежність від російського газу, особливо на шляху переходу ЄС до «зеленої» енергетики. [1] Нова адміністрація також має намір застосовувати різні форми контролю над озброєннями, щоб запобігти новій гонці озброєнь, що відповідає інтересам і європейської, і американської безпеки. Крім того, США та ЄС стикаються з проблемою пошуку найкращого способу боротьби з Китаєм. За Трампа підхід США мав набагато більш конфронтаційний характер, тоді як ЄС більше зосереджувався на дипломатії. Комплексна угода ЄС про інвестиції (CAI) з

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»

Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин
Андрущенко Світлана Вікторівна, кандидат політичних наук

Китаєм, узгоджена в самому кінці 2020 року без попереднього обговорення з новою адміністрацією, [2] вказує на прогалину між двома сторонами Атлантики щодо Китаю і не відкриває значні перспективи для активізації трансатлантичних відносин. Проте Байден неодноразово наголошував на дипломатії як основному інструменті США, що відкриває для сторін трансатлантичних відносин можливість координувати свої підходи більшою мірою і ефективніше. Боротьба з кліматичною кризою набула нового імпульсу завдяки поверненню США, за ініціативою Байдена, до Паризької угоди про зміни клімату. Такий крок відкриває широкий простір для співпраці на багатосторонньому рівні, в тому числі щодо пошуку нових шляхів співпраці з Великою Британією для підготовки Конференції ООН з питань клімату до 2021 року [3]. Такий крок кінцевому підсумку може призвести до збільшення торгівлі, співпраці та координації з ЄС, так як такий крок дасть поштовх до відновлення довіри між сторонами. Також питання сприяння глобальному здоров'ю, боротьби з коронавірусом та реформи ВООЗ відкривають для ЄС та США перспективну можливість продемонструвати відповідальність та солідарність у розподілі вакцин та запобігти політизації охорони здоров'я з боку Китаю та Росії у країнах, що розвиваються. Інші міжнародні інституції, такі як ОБСЄ, СОТ та НАТО, діяльність яких протягом останніх років в основному перебувала у стагнації, також можуть активізувати свою діяльність як і інструмент розвитку трансатлантичного партнерства, так як і результат такого процесу. [4] Іран - ще одна тема, до якої ЄС та США застосовують різні підходи. Початок президенства Байдена в США може стати приводом для налагодження спільного підходу, адже є можливість, що Вашингтон повторно укладе угоду між союзниками про стримування ядерної програми Ірану - домовленість, від якої відмовився Трамп, - і про створення можливої більш широкої системи для урегулювання деструктивної політики Ірану, яка, на думку союзників, є загрозою для безпеки на Близькому Сході.[5]

Європейські лідери також намагаються використати можливості, які відкриває президенство Байдена. Протягом кількох місяців після виборів Європейська комісія підготувала Білу книгу, в якій закликала лідерів скористатися можливістю, щоб створити новий союз США та ЄС та запропонувала створити Трансатлантичну раду з

питань торгівлі та технологій. НАТО переглядає потребу в новій стратегічній концепції, яка б перевизначила пріоритети альянсу та прописала, як альянс може протистояти актуальній безпековій ситуації. НАТО також рекомендує створити як і новий механізм для координації політики щодо Китаю, так і Центр передового досвіду заради захисту демократичних інституцій у союзних країнах. Таким чином, такий спільний порядок денний представляє безліч можливостей для надання співпраці через Атлантику нового значення. Однак, якими б не були перспективи трансатлантичного партнерства, ЄС зацікавлений у активізації своєї міжнародної участі та потребі взяти на себе відповідальність. Трансатлантизм та стратегічна автономія, про яку останніми роками наголошують лідери ЄС, не є взаємовиключними процесами, а США, в умовах сучасних криз, зацікавлені у сильному партнері. Тому на сьогодні відкрилась перспектива збалансування трансатлантичного партнерства.

Однак, незважаючи на те, що відновлення відносин з Європою - це пріоритетна мета президента Джо Байдена, після чотирьох років під керівництвом колишнього президента США Дональда Трампа, даний процес не буде легким. Так, і Європі, і США доведеться боротися зі світовими потрясіннями та деструктивними акторами в умовах нестабільної міжнародної системи. Однак відродження трансатлантичного партнерства потребуватиме набагато більше, ніж традиційна тісна дипломатія, тепла риторика та комплексні угоди. Єдине бачення - це хороший початок, але в кінцевому рахунку недостатній.

Отже, президенство Байдена дає надію, що багато спірних моментів, що накопичилися у відносинах між Америкою і Європою за останні роки можуть бути урегульовані, але водночас такий процес вимагатиме активних і фундаментальних кроків, які сприятимуть новому політичному консенсусу на користь трансатлантичних зв'язків і відновленню справжньої довіри та всі вигод, які вона приносить.

Список використаних джерел

1. Janes, J. Transatlantic Relations Under US President Joe Biden. Z Außen Sicherheitspolit (2021). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1007/s12399-021-00841-0>

2. Bennhold, K. Has ‘America First’ become ‘Trump First’? Germans wonder. The New York Times.. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2020/06/06/world/europe/germany-troop-withdrawal-america.html>.

3. Biden, J. R.. Why America must lead again. Rescuing U.S. foreign policy after Trump. Foreign Affairs. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-01-23/why-america-must-lead-again>.

4. DGAP – Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik. Stronger together. A strategy to revitalize transatlantic power.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/Stron

5. Atlantic Council. 2020. “How a Biden Presidency Could Change Us Relations With the Rest of the World.” *New Atlanticist*. November 13, 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/how-a-biden-presidency-could-change-us-relations-with-the-rest-of-the-world/>.

Третьяк К.О. *

Переосмислити НАТО: значення позиції Еммануеля Макрона для майбутнього Альянсу

Відносини Франції та НАТО завжди були не з простих. У 1966 році Шарль де Голль зробив рішучий крок та вивів країну з військової структури НАТО. Уже тоді з його уст звучали заклики до збереження суверенітету Франції та Європи над питанням безпеки.

Дистанція між Францією і НАТО зберігалася аж до того моменту, коли у 2009 році Франція повернулася до військових комітетів НАТО. Здавалося би, це заклало основу для налагодження взаємин. Однак стан речей знову похитнувся з приходом до

* Студентка 3 курсу спеціальності Міжнародні відносини
Інститут міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник – Манжола Володимир Андрійович, доктор історичних наук, професор

влади у Франції Еммануеля Макрона, а у США – Дональда Трампа. Погляди цих політиків не збіглися з багатьох питань, і в тому числі – питання НАТО.

Період президентства Д. Трампа ознаменувався його претензіями щодо внесків країн ЄС до альянсу та вимогами збільшення військових витрат європейських країн. Макрон же, у свою чергу, у листопаді 2019 року зробив приголомшливу заяву про «смерть мозку НАТО». Причиною такої смерті була відсутність координації між США та їхніми європейськими союзниками, наприклад щодо дій Туреччини в Сирії. Ця заява викликала широкий резонанс та несхвалення, що змусило Макрона уточнити, що у такий спосіб він хотів привернути увагу до проблем всередині альянсу та наголосити на необхідності для Європи отямитися та взяти свою долю у свої руки. [1]

Під час свого президенства він актуалізував ідею створення спільних збройних сил Європи. Це втілювалося у створення Європейського оборонного фонду та заснування програми Постійного структурованого співробітництва з питань безпеки і оборони (PESCO) у 2017 році. Зауважимо, що ідея створення спільних збройних сил чи єдиної європейської армії у французькій та європейській політичній думці не є новою: до неї зверталися, зокрема, і на початку 90-х років після завершення холодної війни, і під час президенства Жака Ширака.

З плином часу питання європейської автономії у сфері безпеки стало традиційною домінантою політики Франції та одним з ключових аспектів її стратегічної культури. Втілити ідею посилення співробітництва європейських держав у військовій сфері намагалися завдяки таким ініціативам як Єлисейський договір 1963 року, Спільна політика з безпеки та оборони (CFSP) 1998 року, Європейський корпус, створений на початку 90-х років, і вищезгадана програма PESCO тощо.

Це підводить нас до того, що ідея безпекової автономії Європи не є новою; новими можуть бути сценарії її реалізації. Отже питання полягає не в останню чергу в тому, як Макрон бачить втілення її у реальність, при тому, що він неодноразово заявляв, що мова про вихід з Північноатлантичного альянсу не йде.

Останній виток критики Макроном НАТО стався під час його інтерв'ю The Financial Times напередодні онлайн зустрічі Великої сімки у лютому цього року. Макрон заявив, що НАТО заснували, щоб протидіяти Варшавському договору, якого

більше не існує. Також він зазначив, що захищає європейський суверенітет і стратегічну автономію не тому, що він виступає проти НАТО чи сумнівається в американських друзях, а тому, що розуміє в якому стані знаходиться світ. Також він висловився за справедливий розподіл обов'язків в рамках НАТО, що означає, що Європа не може віддавати свій захист у руки США, а повинна сама бути здатною забезпечити свою безпеку. У його баченні сильна Європа сприятиме посиленню НАТО та відповідатиме спільним інтересам. [2]

Вже під час Мюнхенської конференції з безпеки, а саме 19 лютого цього року, Макрон уточнив, що вірить у майбутнє альянсу та закликає до його реформування, а не вважає його пережитком минулого, як могло здатися з його попередніх заяв. Він зазначив, що бачить за необхідне визначити актуальну стратегічну мету альянсу, чітко визначити хто є ворогом, а також розвинути політичний аспект співпраці. [3]

Бажання Макрона реформувати НАТО та побудувати нову трансатлантичну безпекову архітектуру ґрунтується на певних міркуваннях. Першим з них можна назвати унікальність безпекової повістки ЄС. На думку Макрона, Європа повинна мати більший контроль над своєю регіональною безпекою та мати змогу вирішити проблеми, що виникають на кордонах ЄС, зокрема на теренах Середземномор'я та на Близькому Сході. Він неодноразово акцентував, що для Європи ці регіони є сусідами, у той час як із США їх розділяє океан. [2]

Також давнім бажанням Макрона є відновлення діалогу з Росією. Посилення автономії ЄС потрібне Макрону ще й для того, щоб мати змогу вирішити з нею нагальні безпекові питання на східних кордонах. Макрон залишається вірним позиції необхідності всеохоплюючого діалогу з Росією, хоча й запевняє що по ключовим напрямкам, зокрема українському, позиція має залишатися жорсткою. Проте здається, що з приходом до влади Джо Байдена та зростанням напруги між Москвою та Вашингтоном, втілення цього бажання віддалилося ще більше, оскільки зближення ЄС та Росії, особливо в енергетичному питанні, суперечить інтересам США. [4]

Не менш значущим є посил Макрона про політизацію НАТО. У цьому контроверсійному аспекті Макрон прагне того, щоб Північноатлантичний альянс

посилив внутрішню координацію та виробляв спільну позицію з ключових питань, наприклад щодо дій Туреччини у Сирії та Лівії.

У цілому, фундаментальним завданням Макрона є вироблення такої європейської стратегії, що поновить Європу у статусі однієї з ключових сил сучасного багатопольярного світу.

Однак чи є така позиція сумісною з інтересами США? Безперечно, позиція Джо Байдена є значно м'якшою за позицію його попередника у питанні НАТО. Під час онлайн зустрічі Великої сімки він підтвердив відданість альянсу та його основоположним принципам, зокрема і положенням Статті 5. Проте заявив і про повернення до ролі лідера альянсу. Таким чином Байден артикулює збереження Сполученими Штатами лідерства в альянсі, що певно означатиме і збереження впливу над Європою як константи політики США. [5]

Позиція Макрона щодо НАТО охоплює питання, які стоять на порядку денному для багатьох країн ЄС та світу: політизація НАТО, безпека Європи, її роль як полюса сили у сучасному світі. Однак наразі Франції бракує підтримки серед тих самих членів ЄС та США, щоб втілити свої задуми у реальність. Багато у чому успіх ідей Макрона залежатиме від того, чи зможе він переконати адміністрацію Сполучених Штатів та країни ЄС у доцільності своїх пропозицій. Поки що, ми можемо спостерігати бажання США зберегти вплив над Старим світом, а також бажання Німеччини та країн Центрально-Східної Європи залишитися під безпековою парасолькою США. Тому поки Франція не може докорінно змінити ситуацію та реалізувати свій план європейської стратегічної автономії, але може вплинути на запуск процесів та створення тенденцій.

Наразі позиція Макрона робить вагомий внесок у розвиток політичного аспекту співробітництва країн НАТО та актуалізує його. Розглянувши ініціативу «НАТО-2030», можемо зауважити, що у ній теж зацентровано увагу на політичній координації між країнами союзниками щодо більшої кількості тем і в більшій кількості форматі. [6] Більше того, позиція Франції залишається фундаментом хоч і не стрімкого, проте сталого процесу формування спільних військових ініціатив у Європі, а також адвокатує збільшення військових витрат та справедливий розподіл фінансового тягаря всередині Північноатлантичного альянсу.

Список використаних джерел

1. Michel Rose. France's Macron: I'm not sorry I called NATO brain dead [Електронний ресурс] / Michel Rose – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-france-nato-braindead-idUSKBN1Y21JE>
2. Emmanuel Macron: 'For me, the key is multilateralism that produces results' [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ft.com/content/d8b9629a-92b1-4e02-92b7-41e9152d56ea>
3. France's Macron: 'I Do Believe in NATO' [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.usnews.com/news/world/articles/2021-02-19/frances-macron-i-do-believe-in-nato>
4. Макрон заявив про «діалог із Росією» та реформування НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/macron-rosiya-nato-g7-putin/31111982.html>
5. Kevin Baron. Biden Wants to Restore NATO. Macron Is Looking to Move On. [Електронний ресурс] / Kevin Baron – Режим доступу до ресурсу: <https://www.defenseone.com/ideas/2021/02/biden-wants-restore-nato-macron-looking-move/172189/>
6. What is Nato 2030? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nato.int/nato2030/>

*Юрченко О.В.**

Теоретичні підходи до аналізу стратегічної культури

На сучасному етапі в українському академічному середовищі аналіз поняття «стратегічна культура» не є надто популярним (за деякими винятками [1]), у той час як на Заході минуло як мінімум три чітко означені етапи еволюції цієї концепції із відповідними перевагами та недоліками. Концепція стратегічної культури передбачає, що зовнішня та безпекова політика конструюються тяглими моделями сприйняття

* Студентка 3 курсу відділення «Міжнародні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хилько О.Л., к.п.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики

щодо ролі держави у міжнародній політиці, загроз її безпеці та використання військової сили або інших зовнішньополітичних засобів із метою відповіді на загрози і досягнення політичних цілей. Ці паттерни вкорінені у історії, культурі, фізико-географічних особливостях розвитку і формування держави. На нашу думку, до аналізу літератури, присвяченої концепції стратегічної культури, можна підійти із двох позицій.

По-перше, сприйняття стратегічної культури у її вузькому/широкому значенні. Перший підхід представляють вчені Д. Снайдер, Д. Гленн, А. Джонстон, Д. Джонс, К. Лорд, які схильні детермінувати стратегічну культуру виключно через військові аспекти, а саме її вплив на формування військової стратегії і застосування сили як регулятора безпеки. Широкий підхід передбачає, що стратегічна культура охоплює весь спектр інструментів досягнення зовнішньополітичних цілей. Серед вчених, які дотримуються цього підходу, можна виділити Д. Говлетта, Н. Ейтелхабера, Д. Даффілда [2].

Другий спосіб класифікації літератури, присвяченої стратегічній культурі, можна означити як хронологічний, а основою підходу виступає есе А. Джонстона «У роздумах про стратегічну культуру», який виділив три покоління теоретиків концепції стратегічної культури [3].

Перше покоління – група теоретиків, що з'явилася наприкінці 1970-тих – на початку 1980-тих, зокрема Д. Снайдер – автор терміну «стратегічна культура» та першого його визначення і характеристик, а також Д. Джонс і К. Грей. Дослідники цього етапу, майже повністю спираючись лише на історичний аналіз, фокусувалися на історичному минулому як вагомому фактору формування та впорядкування стратегічних пріоритетів держави [3, с. 36-39]. Роботи цих авторів прикметні жорстким детермінізмом, опорою на аналіз винятково історичного досвіду та концентрацією на ядерній стратегії. Ключовим внеском першого покоління у розвиток концепції стратегічної культури слід вважати саме пояснювальну та прогностичну функції, а недоліками: механічний детермінізм у відношенні зв'язків між культурою та поведінкою, спрощення і узагальнення щодо національних стратегічних культур, відкидання можливості існування декількох стратегічних культур в одній і тій же країні, недостатня методологічна і змістовна строгість концепції.

Друга група теоретиків, яка сформувалася протягом 1980-тих-на початку 1990-тих років, відійшла від детерміністського тону і застосування історичного аналізу як єдино вірного, концентруючись на аналізі сучасної політичної повістки у кожній державі, ролі еліт та відмінностях між декларативною і реальною стратегіями [4]. До цієї когорти належать, зокрема, Б. Клейн та С. Розен. Основна риса, властива дослідженням другого покоління – представлення стратегічної культури у якості інструмента легітимізації, який включений у сферу прийняття стратегічних рішень. Держава має дві окремі, хоча і взаємопов'язані стратегії – декларативна, яка має суто інструментальний характер спрямована на легітимізацію авторитету осіб, відповідальних за прийняття рішень, в той час як оперативна втілює конкретні інтереси відповідальних осіб. Стратегічна культура, на думку авторів другого покоління, виступає засобом легітимізації декларативної стратегії, основними носіями і творцями стратегічної культури і сформованої на її основі декларативної стратегії є особи, що приймають рішення у площині зовнішньої та безпекової політики [3, с. 39-41]. Основними здобутками другого покоління стали: відхід від надмірного детермінізму та суто історичного методу дослідження, об'єктивна оцінка прогностичного потенціалу стратегічної культури, введення в дослідницьку площину питань щодо основних носіїв та агентів стратегічної культури. Основним недоліком стала відсутність відповідей на питання щодо реального впливу стратегічної культури на поведінку держави, відмінностей між декларативною доктриною та її реальним змістом, релевантності самої концепції стратегічної культури, якщо оперативні стратегії держави все одно залишаються непублічними.

Представники третього покоління, яке сформувалося наприкінці 1980-початку 1990-тих років у контексті конструктивістського підходу, утверджують вплив ідейних змінних на поведінку держави і визнають за стратегічною культурою роль ідейного середовища, яке звужує перелік стратегічних альтернатив і дозволяє формулювати прогнози щодо стратегічного вибору [4, с. 41-43]. Вагомим є протиставлення цього підходу магістральним теоріям міжнародних відносин на основі часткового виснаження їх експлікативного потенціалу у поясненні політичних процесів [5, с. 6]. Ключовими представниками третього покоління є Д. Легро, Е. Кієр, Т. Бергер, Т. Банчофф, А.

Малічі, Н. Танненвальд. При високому рівні еkleктизму представники третього покоління менше уваги приділяють історичному контексту, а сама стратегічна культура набуває у їх розвідках динамізму [4]. Попри констатацію динамізму і факторів зміни стратегічної культури, теоретики третього покоління не дають відповіді на питання про те, як трансформується стратегічна культура, умови та терміни її трансформації – у цьому полягають недоліки підходу. Основним здобутком слід вважати те, що дилему щодо взаємозв'язку між стратегічною культурою та поведінкою держави розв'язано наступним чином: стратегічна культура перетворюється на незалежну змінну, а поведінка держави – на залежну.

Таким чином, стратегічна культура еволюціонувала через три покоління від історично-культурного підходу із жорстким детермінізмом і прогностичною функцією до комбінації історичних і сучасних факторів, особливо в контексті інтересів та позицій військових і правлячих еліт, яка створює низку можливих варіантів поведінки.

Список використаних джерел

1. Стратегічна культура та зовнішня політика України : монографія / за заг. редакцією І. М. Ковалю, О. І. Брусиловської, В. А. Дубовика. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – 264 с.
2. Marcos Rosas Degaut Pontes. Ideas, Beliefs, Strategic Culture, and Foreign Policy: Understanding Brazil's Geopolitical Thought [Електронний ресурс] / Marcos Rosas Degaut Pontes // University of Central Florida. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6105&context=etd>.
3. Alastair I. Johnston. Thinking About Strategic Culture / Alastair I. Johnston. // International Security. – 1995. – №4. – 32–64 pp.
4. Jeffrey S. Lantis. Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism [Електронний ресурс] / Jeffrey S. Lantis. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: [304734491_Strategic_Culture_From_Clausewitz_to_Constructivism](https://stars.library.ucf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6105&context=etd).
5. Asle Toje. Strategic culture as an analytical tool – History, capabilities, geopolitics and values: the EU example / Asle Toje. // Western Balkans Security Observer. – 2009. – №14. – 3–23 pp.

ДИПЛОМАТІЯ ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

*Андрієнко П.Є.**

Індо-Тихоокеанська стратегія ФРН

Відповідно до глобальних мегатрендів розвитку міжнародної політики європоцентричний вестфальський міжнародний порядок руйнується та відбувається сегментація міжнародної політики, однополярний світ стрімко заміщується багатополярним, а азійські країни набирають все більшої ваги на міжнародній арені [1].

Тенденції до згасання на цьому фоні ролі Європи, а також на зміщення пріоритету зовнішньої політики глобальних та великих держав саме до азійського регіону, були підтверджені словами колишнього міністра закордонних справ ФРН, а зараз голови «Атлантичного мосту» Зігмара Габріеля, який зазначив, що «зовнішня політика США буде більше орієнтуватися на Тихоокеанський регіон, аніж на Європу» [2]. Він також заявив: «світовий центр сили однозначно змістився до Азії. Після 600 років Атлантичний регіон більше не є гравітаційним центром світу, натомість їм став Індо-Тихоокеанський регіон» [2].

Зважаючи на ці процеси, ФРН у вересні 2020 року презентувала стратегічний документ під назвою «Основоположні принципи щодо Індо-Тихоокеанського регіону» (Leitlinien zum Indo-Pazifik) - на відміну від багатьох інших визначень регіону, німецьке охоплює всі країни регіону від узбережжя Африканського рогу до Тихоокеанського узбережжя Америки [3].

Аналізуючи цей документ одразу натрапляємо на передмову міністра закордонних справ ФРН Гайко Мааса, де серед іншого зазначається, що вже сьогодні можна побачити, що наступний міжнародний порядок формуватиметься саме в Індо-Тихоокеанському регіоні. У зв'язку з цим «зважаючи на такий динамічний розвиток, Німеччина як глобально активна торгова країна та поборник міжнародного порядку, заснованого на правилах, не може задовольнятися роллю глядача» [3]. Зокрема, дуже

* Студент I курсу магістратури відділення «Міжнародні відносини»,
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Ковтун О.Ю., к.п.н., доц. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

вагомим є знаходження в регіоні трьох глобальних економічних потуг (Індія, Японія, КНР), а також цілої низки ключових гравців G-20 (неформальна група з 20 найбільших економік світу). Надалі вказуються інтереси щодо регіону та амбітні ініціативи, які Німеччина планує впроваджувати у сферах безпеки, ядерного фактору політики, зміцнення відносин та відкритості морів і транспортних шляхів, вільного доступу до ринків, диджиталізації та ІКТ, а потім вже екології – цікавим є і пріоритетність викладених напрямів. А завершуються його слова впевненістю в тому, що цей стратегічний документ має бути основою для майбутньої стратегії ЄС щодо цього регіону та стане «дороговказом для німецької зовнішньої політики» [3].

Серед іншого в документі згадується те, що Німеччина буде виступати проти формування нового біполярного світу в регіоні та використанні «права сильного», оскільки це суперечить економічним інтересам як Німеччини, так і Європи загалом. Більш того, ця стратегія пропонується як вихід з цієї ситуації та пропозиція диверсифікації відносин для країн регіону [4].

Також зазначається ціла низка ініціатив, що пов'язані зі стримуванням впливу КНР та зменшенням загроз, в першу чергу, у сфері безпеки [5].

Відповідно до цих планів, найбільш активно почало діяти Федеральне міністерство оборони – висловлені наміри Аннагрет Крамп-Карренбауер з задіяння Бундесверу в регіоні, посилення оборонного співробітництва з головними партнерами регіону (Сінгапур, Японія, Індія, Австралія, Південна Корея та ін. через платформу АСЕАН [6-8]).

Більш конкретним є меседж про відправку фрегату влітку 2021 до цього регіону [9], а також щодо поглиблення стратегічного співробітництва з Індією [10]. З огляду на зазначену вище антикитайську направленість виникає питання, чи не є цей документ лише доповненням до зовнішньополітичних стратегій та доктрин партнерів ФРН?

Беручи до уваги еволюцію відносин від стратегічного партнерства, проголошеного у 2014 році, до сьогоденного режиму санкцій, а також сам зміст документу, який направлений на задоволення в першу чергу власних інтересів, а вже потім інтересів ЄС, та згадуванням про німецько-французьке співробітництво у даному напрямі, можна дати ствердну відповідь, що ледь не вперше Німеччина у практиці

складання стратегічних документів розробила власний засадничий зовнішньополітичний документ, який матиме на меті реалізацію своїх інтересів та ініціатив у одному з найважливіших регіонів сучасного світу та, можливо, найважливішому у майбутньому. Тим не менш, це не заважає ФРН координувати спільні дії зі своїми позасистемними партнерами з метою підвищення ефективності дій – з тою ж Францією, чи навіть США.

Отже, опубліковані 1 вересня 2020 року «Основоположні принципи щодо Індотихоокеанського регіону» є унікальним стратегічним документом, який передбачає як самостійну, так і спільну з країнами ЄС політику Федеральної Республіки Німеччина щодо формуючого новий світовий порядок регіону. Ним передбачена ціла низка ініціатив у різних сферах від безпеки до культури та науки з метою проектування на регіон як власної м'якої сили, так і зробити перші кроки до проектування власного військового потенціалу. Звісно ж дана стратегія охоплює і більш глобальні питання, пов'язані з ініціативами G4 (групи ФРН, Індії, Японії та Бразилії, що сформувалася задля впровадження спільної реформи ООН та головною ціллю – отримання постійного членства в РБ ООН), а також прагненням очолити рух за «озеленення» економік та інших екологічних програм. Окрема ж увага експертами приділяється і антикитайській направленості документу, що не зустрічалось з моменту започаткування стратегічного партнерства, але є результатом недоброчесної конкуренції з боку КНР. І останнє – документ пропонує країнам регіону «третій шлях» та закликає не обирати між США та КНР, що призвело б лише до збільшення їх залежності та зменшення добробуту та стабільності регіону в цілому.

Список використаних джерел

1. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Альтернативні моделі міжнародного порядку. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. Випуск №1/2 (33/34) 2017 – ст. 54-58. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/140712>
2. Hans-Jürgen Deglow. Sigmar Gabriel: „Bei der Pest wurden die Menschen auch nur weggesperrt“. Stimme.de, 16. Februar 2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу до

ресурсу: <https://www.stimme.de/deutschland-welt/politik/dw/sigmar-gabriel-bei-der-pest-wurden-die-menschen-auch-nur-weggesperrt;art295,4450950>

3. Die Bundesregierung. Leitlinien zum Indo-Pazifik. Deutschland-Europa-Asien: Das 21. Jahrhundert gemeinsam gestalten. 1. September 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2380500/33f978a9d4f511942c241eb4602086c1/200901-indo-pazifik-leitlinien--1--data.pdf>

4. Johannes Leithäuser. In Konkurrenz zu China. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 02.09.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/deutschlands-neue-asien-strategie-jetzt-in-konkurrenz-zu-china-16934579.html>

5. Till Fährnders. Deutsche Strategie für Indo-Pazifik erzürnt China. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 09.11.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/deutsche-indo-pazifik-strategie-warnsignal-an-china-17042642.html>

6. Bundesministerium der Verteidigung. Bundeswehr soll im Indo-Pazifik mehr Präsenz zeigen. 14.11.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/bundeswehr-indo-pazifik-praesenz-zeigen-4296300>

7. Bundesministerium der Verteidigung. Für Stabilität, Wohlstand und eine regelbasierte Ordnung im indopazifischen Raum. 09.12.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/engagement-im-indopazifik-fuer-eine-regelbasierte-ordnung-4911100>

8. Bundesministerium der Verteidigung. Deutschland will sicherheitspolitische Kooperation mit Japan stärken. 15.12.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/sicherheitspolitische-kooperation-mit-japan-staerken-4917856>

9. Bundesministerium der Verteidigung. Ministerin im Interview. 18.03.2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/ministerin-im-interview-5041976>

10. Auswärtiges Amt. Video-Grußwort von Außenminister Heiko Maas zum 70-jährigen Jubiläum der Deutsch-Indischen Beziehungen. 05.03.2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-deu-ind/2446188>

*Васьковська А.А.**

Гостра сила: авторитарні держави проти демократій

Нестабільність сучасної міжнародної системи зумовлює потребу виявлення нових загроз безпеці людства та пошуку ефективних засобів реагування та адаптації до нових умов взаємодії між державами.

У зміст концепції «гостра сила» вкладають проекцію впливу одних держав на інші через асиметрію ступені відкритості їхніх систем, а відтак вразливість демократій до деструктивних дій авторитарних держав. Останні роки саме зовнішньополітичну діяльність РФ та КНР західні політологи характеризують як «гостра сила». Сукупність їхніх засобів виходить за межі жорсткої, м'якої або розумної сили. Актуалізація цієї концепції зумовлена також появою кіберпростору та операцій інформаційного впливу в інструментарії зовнішньої політики держав постбіполярного світопорядку [1].

Походження терміну «гостра сила» пов'язане з проникненням у політичне та інформаційне середовище цільової країни та його дестабілізацією. Сферами, які вражає гостра сила є культура, ЗМІ, наука видавництво, кіберпростір – ті, що формують думку людей про світ навколо. Таке стороннє втручання є критичною загрозою демократичній системі [2].

При цьому авторитарні держави активно використовують додаткові можливості умов асиметрії, яка дозволяє їм встановити обмеження для власного захисту від зовнішнього впливу та водночас експлуатувати відкритість політичного та медійного простору демократичних держав. Чим більше вони вкорінюють авторитаризм всередині, зокрема ізолюють суспільство від зовнішнього середовища, спрямовують

* Студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини»,
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Петюр Р.К., к.п.н., доц. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

незадоволення мас на зовнішнє середовище, тим більше у них виникає глобальних амбіцій та впевненості конкурувати з демократіями у формуванні структури міжнародної системи та глобального порядку денного. Навіть у цифрову еру вони знайшли способи встановити залізну завісу від зовнішніх культурних та політичних впливів [3].

Гостру силу авторитарних держав ідентифікувати складно, і вони мають додатковий час для деструктивних дій, поки країни-мішені зрозуміють, що відбувається. Термін «гостра сила» прямо вказує на згубний та агресивний характер намірів авторитарних держав, які становлять загрозу національній, загальній або суспільній безпеці, у чому його ключова відмінність від незагрозливого характеру м'якої сили, яка не має на меті порушити безпеку [1;3].

Цілі авторитарних держав, як Росія та Китай, не обмежуються лише тим, щоб завоювати серця та розум громадян інших держав, що є класичним завданням м'якої сили. Натомість вони можуть контролювати те, як їх сприймають інші, засобами гострої сили [2].

Авторитарні держави могли б удосконалювати свій м'який вплив та використовувати його ефективніше, проте такі зусилля виявляються марними, коли натомість є альтернатива використання у зовнішній політиці таких же методів, що у внутрішній. Цілі авторитарних держав, як Росія та Китай, не обмежуються лише тим, щоб завоювати серця та розум громадян інших держав, що є класичним завданням м'якої сили. Натомість вони можуть контролювати те, як їх сприймають інші, засобами гострої сили. Наприклад, до таких засобів можна віднести маніпулювання цільовою аудиторією в інших державах через спотворення їхнього інформаційного поля. У 2020 році разом із вірусом невпинно поширювалася дезінформація та теорії змови. Серед інформаційних операцій, які проводили як ЗМІ, так і китайські дипломати та російські урядовці – численні міфи про джерела виникнення коронавірусу, зокрема у якості західної біозброї, наративи про успішність боротьби з захворюванням у Китаї та безпорадність демократичних урядів, протиставлення егоїзму країн ЄС і медично-гуманітарної допомоги Росії і Китаю за кордоном («маскова дипломатія»),

повідомлення про небезпеку вакцинації і згубні наслідки щеплення, дискредитація західних вакцин [4].

Вплив авторитарних держав проявляється не через формування позитивного сприйняття та завоювання авторитету, а через маніпуляції, зміщення акцентів та відволікання уваги. До інструментів гострої сили вдаються у тих випадках, коли потрібно діяти приховано, а потім, у разі викриття, спростувати свою причетність. Тому не дивно, що Кремль, якому так важливо переконати світ у необмеженому впливі та могутності Росії, використовує нетрадиційні засоби для впливу на політичні процеси закордоном, змінюючи результати виборів та сприяючи потрібним політичним партіям. Останні роки народне волевиявлення у різних демократичних країнах стало об'єктом як новітніх прийомів іноземного втручання, так і масштабних досліджень таких прийомів. У звітах служб розвідок різних держав були представлені незаперечні докази причетності Генерального управління генерального штабу Збройних сил РФ (ГРУ) [5].

Проекція гострої сили спрямована на деградацію інститутів демократичного устрою, які є запорукою функціонування вільного та самоврядного суспільства. Росія практикує прийоми гострої сили проти інституту демократичних виборів у багатьох країнах, підриваючи довіру виборців, ставлячи під сумнів легітимність обраних політиків тощо. З роками способи такого втручання вдосконалюються. Розвиток штучного інтелекту, програм, що можуть опрацьовувати великі обсяги цифрових даних, сучасні інструменти миттєвої комунікації відкрили нові способи маніпулювання, дезінформації та відстежування. Фабрики тролів через автоматизовані акаунти, так звані «боти», поширюють фейки у соціальних мережах, у той час як інші користувачі сприймають їх як справжніх громадян, що висловлюють власну позицію щодо суспільно-політичних питань. Наслідком маніпулювання громадською думкою є загострення протиріч всередині суспільства цільової держави, його крайня поляризація.

Список використаних джерел

1. Крістофер Волкер, Джесика Людвіг. – «Від м'якої до гострої сили: авторитарний вплив у демократичному світі», грудень 2017. Режим доступу: <https://www.ned.org/sharp-power-rising-authoritarian-influence-forum-report/>

2. Крістофер Волкер. «Що таке «гостра сила»?». – Journal of Democracy, видання 29, номер 3, 2018, с. 9-23. Режим доступу: <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2018/07/what-is-sharp-power-christopher-walker-journal-of-democracy-july-2018.pdf>

3. Крістофер Волкер, Шанті Калатіл, Джесика Людвіг. «Передова гостра сила». – Journal of Democracy, видання 31, номер 1, січень 2020, с. 124-137 (стаття). Режим доступу: <https://muse.jhu.edu/article/745959/pdf>

4. Едвард Люкас, Джейк Морріс, Коріна Ребега. «Інформаційний бедлам: російські і китайські інформаційні операції під час Covid-19». Центр аналітики європейської політики.– березень 2021. Режим доступу: <https://cepa.org/information-bedlam-russian-and-chinese-information-operations-during-covid-19/>

5. Лаура Галанте, Шон Іі. «Визначення втручання Росії у вибори» – Atlantic Council. – вересень 2018. Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2018/09/Defining-Russian-Election-Interference-web.pdf>

*Вікторов К.В.**

Люблінській трикутник: зародження та перспектива розвитку

У 2020 році, а саме 28 липня у польському місті Люблін, міністри закордонних справ трьох країн – України, Литовської Республіки та Республіки Польща сформували нову платформу для співробітництва під назвою «Люблінський трикутник», скріпивши наміри сторін підписанням спільної декларації про заснування [1].

Декларація закріплює волю сторін в бажанні використання тристоронньої платформи для розвитку економічного, соціального і політичного потенціалу країн засновниць. Координація діяльності об'єднання проводитиметься у формі консультацій на рівні керівництва МЗС, також планується запровадження нової посади – представника з питань співробітництва у Люблінському трикутнику [2].

* Студент I курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво», Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Ковтун О.Ю., к.п.н., доц. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

Одним з найважливіших завдань, яке поставили для себе учасники – захист міжнародного права від правопорушень з боку Російської Федерації, як за допомогою тристоронньої координації, так і в міжнародних організаціях [2]. Окрім питань безпеки, важливим напрямком для «трикутника» є розвиток торгівлі, інвестицій та інфраструктурних проектів [1].

Тому надалі, задля повного розуміння потенціалу об'єднання потрібно провести характеристику держав-членів. Згідно з Євростатом населення України (з урахуванням окупованих територій) у 2019 році складало 41 983 564, Польщі – 37 972 812, Литви – 2 794 184 [3]. Відповідно до даних Світового банку ВВП України у 2019 році склало – 153.781 мільярдів доларів США, Польщі – 595.858 мільярдів доларів США, Литви – 54.627 мільярдів доларів США [4]. Польща та Литва, у свою чергу, є членами Європейського Союзу, крім того, Польща є частиною Вишеградської групи, а Литва входить до Північно-Балтійської вісімки, що дає прекрасну перспективу налагодити відносини між Україною і згаданими коопераціями.

Щодо економічної сфери, то зі вступом Польщі до Європейського Союзу значно активізувалося інвестиційне співробітництво з Україною. Товарообіг збільшується, а з ним зростає обсяг інвестицій. Упродовж 2013-2015 рр., з огляду на різке погіршення інвестиційного клімату, обсяг польських капіталовкладень в Україну різко скоротився. Проте вже 21-го квітня 2017 р. Україна та Польща поновили свій «економічний діалог» під час 6-го засідання українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва [5, с. 26].

Щодо Республіки Литва, то серед країн Балтії вона виступає для України першочерговим торговельним партнером. Так на території України функціонує більш ніж 50 підприємств із литовським капіталом, а проаналізувавши статистику періоду 2000 – 2019 рр., побачимо, що товарообіг між двома країнами виріс майже у 7-м разів, та досяг свого апогею у 2019 році [5, с. 25].

Щодо нормативно-правової бази, то між Україною та Республікою Польща вона налічує 144 чинних міжнародних договорів, що регулюють більшість сфер українсько-польської співпраці [6]. З Литовською Республікою, станом на квітень 2020 року, співробітництво регулюється понад 165 двосторонніми документами, серед яких 6 –

міждержавні, 32 – міжурядові та 58 – міжвідомчі угоди, 2 документи – про міжпарламентське співробітництво, а також понад 75 інших двосторонніх документів [7].

Окрім укладання правових актів, знаковим є проведення візитів на високому та найвищому рівнях. Так візит президента Литви Гітанаса Науседи [8], який висловив підтримку у боротьбі України з агресором та підтримав політику санкцій проти Російської Федерації. Також президент Литви звернув увагу на перспективність Кримської платформи: «Цей захід стане чудовою нагодою обговорити підтримку України міжнародною спільнотою» – додав він [9].

Підбиваючи підсумок, хочу зазначити, що співпраця досліджуваних держав стоїть на міцному правовому фундаменті, а Україна ставши однією із засновниць Люблінського трикутника, не тільки покращила відносини з країнами-членами, вона відкрила дорогу до інших регіональних та загальноєвропейських структур.

Проте не все, що гарно виглядає на папері буде працювати в наших реаліях. Так ідеї створення подібного формування з'явилися ще на початку ХХ століття у вигляді Міжмор'я (Międzymorze, Intermarum) Юзефа Пілсудського [10], та продовжили свій розвиток у вигляді ще з десятка проектів та ініціатив, таких як: Східне партнерство, Співдружність демократичного вибору, Балто-Чорноморська вісь та інших.

Потрібно розуміти, що Люблінському трикутнику потрібно пройти довгий шлях для його зростання та закріплення в регіоні, в першу чергу через активізацію співпраці, як в державному секторі, так і у сфері бізнесу.

Іншим питанням стане фінансування, так Україна, Польща та Литва повинні бути готові до залучення великої кількості грошових та людських ресурсів задля забезпечення стабільного та перспективного існування “трикутника”. Можливо для цього потрібно буде гармонізувати симбіоз держави та бізнесу, так країни отримають підтримку бізнесів-донорів, а представники бізнесу нові ринки та можливості.

Отже, Люблінський трикутник, на думку автора, є значним досягненням України в Східноєвропейському регіоні, так забезпечивши його ресурсами, він ще зіграє свою провідну роль на міжнародній арені, не тільки для стримування агресії Російської Федерації, але й для налагодження політичних, економічних та соціальних сфер держав-

засновниць. Україна, у свою чергу, за допомогою плідної співпраці в даному форматі, може отримати необхідні їй голоси для того, аби нарешті стати частиною Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Міністерство закордонних справ України, 28 липня, 2020, Кулеба, Чапутович і Лінкявічюс започаткували Люблінський трикутник – новий формат України, Польщі та Литви. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/kuleba-chaputovich-i-linkyavichyus-zapochatkuvali-lyublinskij-trikutnik-novij-format-ukrayini-polshchi-ta-litvi>. [11 березня 2021].

2. Міністерство закордонних справ України, 28 липня, 2020, Спільна декларація міністрів закордонних справ України, Республіки Польща та Литовської Республіки щодо заснування Люблінського трикутника. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika>. [11 березня 2021].

3. Eurostat 4 July 2020, Population on 1 January by age and sex. Режим доступу: <https://cutt.ly/2ka4cg5>. [11 березня 2021].

4. The World Bank 2021, GDP (current US\$). Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD>. [11 березня 2021].

5. Public Diplomacy Platform 2020, Молодіжний Люблінський трикутник. Дослідження потенціалу. Режим доступу: <https://publicdiplomacyplatform.com/studyofthepotential>. [11 березня 2021].

6. Посольство України в Республіці Польща 2012, Договірно-правова база між Україною та Польщею. Режим доступу: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju>. [11 березня 2021].

7. Посольство України у Литовській Республіці 2020, Договірно-правова база між Україною та Литвою. Режим доступу: <https://lithuania.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrayinoju-ta-litvoju>. [11 березня 2021].

8. Інформаційне агентство УНІАН 2021, До Києва прилетів президент Литви: завтра він виступатиме в Раді (фоторепортаж). Режим доступу: <https://www.unian.ua/politics/prezident-litvi-nauseda-pribuv-do-kiyeva-planuyetsya-vistup-v-radi-novini-ukrajina-11356918.html>. [28 березня 2021].

9. Офіційне інтернет-представництво президента України 2021, Стратегічне партнерство України та Литви є міцним і непорушним – Володимир Зеленський. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/strategichne-partnerstvo-ukrayini-ta-litvi-ye-micnim-i-nepor-67193>. [28 березня 2021].

10. Тарас Возняк 2015, Геополітичні контексти війни в Україні, Парадокси польської геополітики. Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/Geopolitychni%20konteksty%20vijny%20v%20ukrajini/Poland_geopolit.htm. [28 березня 2021].

*Гавриш К.В.**

Підходи Сполученого Королівства та Європейського Союзу до укладення торговельної угоди

Хоча Сполучене Королівство прагне обговорювати ці аспекти окремо, офіційний Брюссель пов'язує питання рибальства із торговельною угодою. Окреме місце серед зовнішньополітичних завдань посідає необхідність узгодження угоди щодо цієї галузі. Це є одним із пріоритетів на сьогодні, адже риболовецька промисловість приносить приблизно 1,7 мільярда євро для економіки Великобританії, що складає приблизно 0,1 % ВВП Великобританії [1]. У риболовецькому секторі Великобританії (станом на 2019 рік) створено 22 000 робочих місць, задіяно 6036 суден, зареєстрованих у Великобританії, і 11 961 рибалка [2]. У британській економіці рибальський сектор складає 784 мільйони фунтів стерлінгів.

Британський уряд оголосив свою головну мету – «повернути контроль» над водами Великобританії. У 2019 році 75% усіх морепродуктів, виловлених у водах

* Студентка IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини»,
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Яковенко Н.Л., д.і.н., проф. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

Великобританії, було експортовано, в основному до ЄС, тоді як з морепродуктів, які споживаються у Великобританії, дві третини імпортуються з інших країн [3].

ЄС має спільну політику, що стосується риболовецького промислу, яка дозволяє рибалкам ЄС мати доступ до вод усіх інших країн-членів ЄС, за межами перших 12 морських миль (22 км) від узбережжя [4]. Після закінчення перехідного періоду Великобританія стає третьою прибережною державою, «винятковою економічною зоною» в 200 морських милях від узбережжя, відповідно до Конвенції ООН з морського права [5]. Відповідно до спільної європейської політики, що стосується риболовецького промислу, квоти на вилов розподіляються окремо для різних видів риби і розподіляються між державами-членами, а ті, в свою чергу, розподіляють їх між рибалками. Більшість квот у Великобританії зосереджені на невеликій кількості компаній, і більше половини квот контролюються компаніями, що перебувають у іноземній власності. Тобто, Сполучене Королівство позбавлене можливості повністю виловлювати навіть дозволені їй квоти.

Через це Сполучене Королівство прагне змінити не вигідну для неї ситуацію із риболовецьким сектором і основним питанням для переговорів є тривалість угоди: ЄС прагне заключення постійної угоди, а Великобританія прагне угоди за Норвезькою моделлю: вона переглядається щороку, квоти встановлюються окремо для різних видів морепродуктів, враховуються побажання місцевих рибалок [6]. ЄС міг би піти на поступки Великобританії в галузі рибного господарства, взамін очікуючи поступки Великобританії у сфері фінансів.

Із питанням торговельної угоди пов'язувалося і питання кордону між Північною Ірландією і Ірландією. Після Брекзита він став єдиним сухопутним кордоном між Великобританією і Європейським союзом. На той момент він залишався «прозорим», але вихід Сполученого Королівства з Митного союзу означає повернення фізичного кордону з необхідною для цього інфраструктурою і митним контролем. У зв'язку з цим виникають побоювання, що подібний жорсткий крок може викликати черговий сплеск ірландського сепаратизму.

Було прийняте рішення про так званий «backstop», або «страхувальний варіант» [7]. Його суть полягає у тому, щоб уникнути жорсткого кордону, якщо Євросоюз і

Великобританія не зможуть домовитися про умови нових митних відносин під час перехідного періоду. Однак це тимчасовий варіант, і необхідно було прийняти рішення, яке б влаштувало обидві сторони і виключало можливість нових заворушень на острові.

Серед спірних пунктів були також і інші питання, які Сполучене Королівство не бажало прив'язувати до торгівельної угоди, однак цього прагнув ЄС. Європейський Союз прагнув всебічної торгової угоди, яка охоплювала б не тільки торгівлю і згадане вище рибальство, а і транспорт та зовнішню політику. Як наслідок, якщо ці положення закріплені в угоді з ЄС, то вони належать до права ЄС, а отже і їхнє регулювання може визначатись лише Європейським Судом [8]. Сполучене Королівство натомість вважало, що ці питання слід висвітлювати в окремій угоді, де буде вирішено про «відповідні механізми управління», відмінні від Європейського суду.

Окрім того, до договору передбачалася і привязка питання фінансового сектору. У 2019 році фінансові послуги склали 6,9% ВВП Великобританії. [9] ЄС вважає, що лише йому дозволено приймати рішення про запровадження методів еквіваленту (тобто щоб регуляторне та наглядове середовище потенційного партнера відповідало його умовам) у власних інтересах, і може відкликати їх у будь-який час. Великобританія розраховує на збереження доступу до європейських користувачів їхніх фінансових послуг без потенційних рішень про скасування еквівалентних методів.

Таким чином, можна побачити, що ЄС та Сполучене Королівство мають кардинально різні підходи до укладення угоди, і, зокрема, щодо спектру питань, які потрібно цією угодою охопити.

Список використаних джерел

1. Post-Brexit Guide: Where are we now – and how did we get here? [Електронний ресурс] // EuroNews. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.euronews.com/2020/02/11/brexit-draft-deal-first-of-many-hurdles-to-a-smooth-exit>.
2. 3.5% of Britain's GDP for UK's fishing industry impossible [Електронний ресурс] // The Fishing Daily. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://thefishingdaily.com/featured-news/3-5-of-britains-gdp-for-uks-fishing-industry-impossible-says-professor/>.

3. Harriet Sherwood. What's the catch? British fishermen's hopes and fears for Brexit deal [Електронний ресурс] / Harriet Sherwood // The Guardian. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/business/2020/feb/23/brexit-deal-fishing-cornwall-devon-trade-talks-europe>.

4. Ares, Elena «Fisheries and Brexit». *House of Commons Library*. Режим доступу до ресурсу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8396/>

5. The United Nations Convention on the Law of the Sea [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm#:~:text=by%20%22*%22.-,The%20United%20Nations%20Convention%20on%20the%20Law%20of%20the%20Sea,the%20oceans%20and%20their%20resources.&text=The%20Convention%20was%20opened%20for,1982%20in%20Montego%20Bay%2C%20Jamaica

6. UK agrees fishing catch limits with EU and Norway [Електронний ресурс] // Government of the UK – Режим доступу до ресурсу: [https://www.gov.uk/government/news/uk-agrees-fishing-catch-limits-with-eu-and-norway#:~:text=The%20UK%2C%20Norway%20and%20the,on%20catch%20limits%20in%202021.&text=The%20UK%20has%20today%20\(16,stocks%20in%20the%20North%20Sea](https://www.gov.uk/government/news/uk-agrees-fishing-catch-limits-with-eu-and-norway#:~:text=The%20UK%2C%20Norway%20and%20the,on%20catch%20limits%20in%202021.&text=The%20UK%20has%20today%20(16,stocks%20in%20the%20North%20Sea)

7. Анастасия Панова. Почему ирландская граница так важна для «брексита»? [Електронний ресурс] / Анастасия Панова // EuroNews. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.euronews.com/2019/01/31/brexit-ireland>.

8. Brexit: what are the key flashpoints as EU-UK trade talks begin? [Електронний ресурс] // The Guardian. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/politics/2020/mar/01/brexit-what-are-the-key-flashpoints-as-eu-uk-trade-talks-begin>.

9. Rhodes, Chris (26 December 2020). «Financial services: contribution to the UK economy». House of Commons. Режим доступу до ресурсу: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn06193/>

*Казмазовська О.В.**

Досвід європейської інтеграції країн Центрально-Східної Європи

Після завершення Холодної війни у політичному дискурсі країн Центрально-Східної Європи активізувались ідеї щодо позбавлення від комуністичного минулого та «повернення на Захід». Зокрема, держави ЦСЄ визначили інтеграцію до європейських структур як один зі своїх зовнішньополітичних пріоритетів та почали координувати свої зусилля з цього приводу.

Тим не менш, на початковому етапі процесу євроінтеграції країн регіону взаємодія між цими країнами ніколи не була послідовною, адже держави переслідували власні інтереси, що впливали з окремих проблем, які вони мали вирішувати у своїй внутрішній та зовнішній політиці.

Наближення перспективи вступу до ЄС створило передумови активізації взаємодії в межах країн Центрально-Східної Європи, адже з'явилися спільні теми для переговорів щодо євроінтеграції, зокрема, питання, пов'язані з міграційною політикою, боротьбою з організованою злочинністю чи співпрацею у галузі науки, освіти та навколишнього середовища.

Також варто відмітити, що у цей період більш інституціоналізованою стала взаємодія країн в рамках субрегіональних об'єднань, наприклад, в рамках Вишеградської групи почали проводитись регулярні зустрічі міністрів, президентів та представників законодавчих органів, а також було створено інститут головування певної держави в межах угруповання.

* Студентка II курсу магістратури спеціальності «Міжнародні відносини»,
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Ковтун О.Ю., к.п.н., доц. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

Останній фактор був важливим для процесу формування політики країн ЦСЄ в межах Європейського союзу вже після завершення процесу вступу, адже це посприяло розробці і координації спільних позицій держав ЦСЄ в межах Європейського союзу.

Першими країнами, які подали заявку на членство в ЄС, стали Польща та Угорщина. Обидві країни подали запит у березні-квітні 1994 року [1]. Той факт, що ці дві країни були першими заявниками, не викликає особливого здивування, оскільки обидві держави в той період зосереджували свою зовнішню політику на інтеграції до структур ЄС. До того ж, Польща та Угорщина активно залучали фінанси із фондів програми PHARE [2]. Третьою країною, яка подала запит про членство в ЄС 27 липня 1995 року, стала Словаччина [1]. Останньою була Чеська Республіка, уряд якої тоді досить обережно ставився до питань європейської інтеграції. Чехія подала заявку на вступ 17 січня 1996 року [1].

Важливим елементом у процесі вступу країн Центрально-Східної Європи до ЄС був процес європеїзації, який означав приведення норм і стандартів у країнах-кандидатах у відповідність зі всіма європейськими нормами та стандартами (перш за все, мова йде про офіційні Копенгагенські критерії), необхідними для розгляду держав Центрально-Східної Європи як членів загальноєвропейської сім'ї.

Хоча переговори про вступ між ЄС і державами Центрально-Східної Європи почались у різний період, у першій половині 2003 року переговори щодо вступу кожної з держав були офіційно завершені [3].

Після завершення процесу вступу до ЄС у 2004 році [3] країни Центрально-Східної Європи змінили підходи та цілі, переслідувані в процесі інтеграції, та почали окреслювати проблематику, яка потенційно могла б їх зацікавити в майбутньому. Це переважно стосувалось наступних аспектів:

- Спільна зовнішня політика ЄС
- Політика розширення
- Вступ до Шенгенської зони
- Повноцінна участь у внутрішньому ринку

Таким чином, після набуття державами регіону членства в Європейському союзі ми можемо говорити про формулювання окремих інтересів держав Центрально-Східної Європи в контексті їхньої політики в ЄС, а також в контексті нових викликів, з якими нові держави-члени Європейського союзу та процес європейської інтеграції в цілому мали зіткнутися в майбутньому.

Список використаних джерел

1. The 2004 enlargement: the challenge of a 25-member EU [Електронний ресурс] // EUR-Lex – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ae50017>.
2. The PHARE Programme and the enlargement of the European Union [Електронний ресурс] // European Parliament – Режим доступу до ресурсу: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/33a2_en.htm.
3. Archick K. European Union Enlargement / K. Archick. – Washington: Congressional Research Service, 2005. – (CRS Report for Congress).
4. Buti M., Székely I. Five years after the enlargement of the EU / M. Buti, I. Székely., 2009. – (VoxEU & CEPR).
5. EU 2004 enlargement: a miracle of freedom [Електронний ресурс] // The EPP Group. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eppgroup.eu/newsroom/news/eu-2004-enlargement-a-miracle-of-freedom>.

*Новак О.Є.**

Роль третіх країн в Нагірно-Карабахському конфлікті

У 2020 році «заморожений» етнополітичний Нагірно-Карабахський конфлікт (НКК) знов нагадав про себе світовій спільноті. На цей раз події НКК обернулися тріумфом Азербайджану та програшом Вірменії. Карабахське питання вже майже три десятиліття визначає зовнішньополітичні орієнтири та динаміку внутрішніх суспільно-політичних процесів Вірменії та Азербайджану. Для Нагірного Карабаху конфлікт з

* Студентка II курсу магістратури (заочна форма) спеціальності «Зовнішня політика», Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Перепелиця Г.М., д.п.н., проф. кафедри Міжнародних відносин і зовнішньої політики

Азербайджаном розглядається як питання фізичного існування, а врегулювання конфлікту є проблемою номер один для карабахського керівництва й громадськості.

На сьогодні НКК перестав бути виключно регіональним конфліктом, набувши ознак міжнародного. Тепер навколо вірмено-азербайджанського протистояння сфокусовані геополітичні (стратегічні) та економічні інтереси різних зовнішніх гравців. Їх дії базуються не на приналежності до блоку або інтеграційної структури, а на індивідуальних підходах як до сторін конфлікту, так і до процесу мирного врегулювання. Дослідники виділяють три основні чинники, що визначають позиції третіх країн в конфлікті [1]:

Чинник	Історичний	Геополітичний	Економічний і комунікаційний
Характеристика	характер двосторонніх взаємин з сусідніми державами протягом XIX і XX ст; історія становлення державності	поточний контекст регіональної безпеки; тактична і стратегічна лінія поведінки щодо НКК диктується ходом подій на Близькому Сході, в Середземномор'ї та Чорномор'ї або внутрішньополітичним порядком (лобізм діаспор)	зацікавленість регіональних і глобальних акторів в доступі до запасів каспійських вуглеводнів, транзитних шляхів і комунікацій, які проходять через регіон Південного Кавказу
Значення для третіх країн в НКК	Туреччина, Іран, РФ, Грузія	РФ, США, Франція, Іран, Туреччина	РФ, США, Франція, Іран, Туреччина

Природньо, що з відновленням військових дій у 2020 році попередній порядок денний, як і переговорний формат щодо НКК було поставлено під сумнів. Адже бачення як країн-співголів Мінської групи ОБСЄ (Росія, США, Франція), так і регіональних лідерів (Туреччина, Іран) щодо перспектив врегулювання НКК різняться.

РФ. Вплив РФ на динаміку НКК є важливим, однак позиція є двоїстою. З одного боку, РФ прагне виступити гарантом миру на Південному Кавказі, а з іншого – продовжує постачати озброєння і для Вірменії, і для Азербайджану [2]. Така поведінка викликана прагненням геополітичного домінування в Європі, яка не належить до НАТО та ЄС. «Рівновіддалена» позиція Москви у подіях 2020 року була неоднозначно сприйнята геополітичним союзником, членом ЄАЕС та ОДКБ – Вірменією – яка сподівалася на суттєвішу підтримку. Основна складність нинішнього етапу конфлікту в тому, що для РФ Вірменія – союзник, але Азербайджан – не ворог. Як не ворог і

Туреччина, яка підтримує Азербайджан. Власне партнерство з Туреччиною, дозволяє Росії створювати прецедент, коли регіональні конфлікти можна вирішувати без участі країн Заходу. Як не парадоксально, але ця антизахідна платформа важливіше загальної християнської платформи, на яку покладаються у Вірменії [3].

США. У 1980-90-х років США прихильно ставилися до боротьби карабахських вірмен за незалежність в контексті боротьби народів СРСР проти комуністичного режиму. Однак зацікавленість американських компаній в освоєнні енергоресурсів Каспію згодом сприяла «потеплішанню» стосунків з Азербайджаном. Нині єдиними країнами світу, які на офіційному рівні фінансово підтримують НКР є Вірменія та США [4]. Зрозуміло, що на таку підтримку впливає наявність потужного політичного лобі вірменської діаспори. Роль США як посередника у врегулюванні була більш помітною в 1990-ті – План Гобла (про розгляд можливості територіального обміну) та 2000-і (посередництво в рамках зустрічі МГ ОБСЄ у Кі Весті), які не увінчалися успіхом. На відміну від Д.Трампа, адміністрація Дж.Байдена буде переконувати Єреван в ненадійності РФ як союзника та використовувати НКК як інструмент впливу на двосторонні відносини з Іраном.

Франція (ЄС). Франція як член Європейського Союзу та співголова МГ ОБСЄ має власні погляди на карабахську проблему. Для ЄС в цілому властиві наступні ціннісні пріоритети – недопущення військової ескалації, стимулювання регіональної інтеграції та забезпечення енергетичних проєктів. Відносини з Францією важливі для Вірменії, а проактивність вірменської діаспори слугує запорукою підтримки НКР. Враховуючи, що карабахські події 2020 року опинилися не в фокусі порядку денного ЄС, резолюція обох палат парламенту Франції про визнання НКР у грудні 2020 року на фоні погіршення відносин з Туреччиною, виглядає запізнілою [5]. Французький уряд такий заклик відкинув, зваживши на міжнародно-правові наслідки [6]. Верховний представник ЄС з питань закордонних справ і політики безпеки Ж.Боррель заявляє про «астанізацію» регіональних конфліктів (за зразком Астанінського формату по Сирії), яка веде до виключення Європи з процесу врегулювання регіональних конфліктів на користь Росії та Туреччини» [7].

Туреччина. У силу історичної, етнічної, мовної та культурної близькості з Азербайджаном, Туреччина завжди виступала на його боці в НКК, постачаючи зброю та надаючи дипломатичну підтримку. Роль Туреччини в подіях НКК у 2020 році важко переоцінити. Постачання новітньої зброї та однозначні заяви про готовність за потреби ввести в регіон свої війська й надати військову допомогу Азербайджану, значно посилили позиції Баку не тільки у протистоянні з Вірменією, а й у мирному діалозі за посередництва РФ [8].

У 2020 році перемогою «історичного» значення для Анкари стала можливість «возз'єднання» тюркського світу та отримання доступу до енергоресурсів Каспія – через обіцяний коридор від Нахічевані до Азербайджану. Потенційно для Туреччини це означає перетворення в регіональний транспортний хаб, покликаний стати центральним елементом всіх логістичних маршрутів з Азії в Європу. Антизахідна платформа є також пріоритетною для Туреччини, яка з цієї причини мириться з присутністю Росії в конфліктах, які вважає важливими для себе [9].

Іран. Політика Ірану щодо Карабаху суперечлива. Незважаючи на те, Азербайджан та Іран – мусульманські країни, в дійсності відносини між ними щодо НКК є проблемними. З одного боку, Іран визнає територіальну цілісність Азербайджану. З іншого боку, Іран має тісний союз з Вірменією, що робить Іран потенційним противником Азербайджану при врегулюванні НКК (Іран підтримав Вірменію протягом 1992-94 рр). Конфлікт навколо Нагірного Карабаху розпалив націоналістичний запал серед великої азербайджанської (понад 15 млн) меншини Ірану. Після зміни багаторічного статусу-кво у 2020 році, Азербайджан відновив контроль за іранським кордоном. Це виклик для Ірану, оскільки влада, відчуваючи слабкість, найбільше переживає, щоб карабахська ескалація переливом не поширилася іранською територією.

Висновки. У світлі подій 2020 року, ми насамперед спостерігаємо піднесення геополітичної координації зусиль Росії та Туреччини з витіснення країн Заходу з процесу прийняття рішень щодо НКК. Іран також поступився впливом. Однак, якщо угода від 9 листопада 2020 року виявиться недостатньо надійною, зокрема, щоб вірмени

Нагірного Карабаху почувались в безпеці та захищеності, конфлікт може вибухнути з новою силою.

Список використаних джерел

1. https://www.elibrary.ru/download/elibrary_22977470_32940499.pdf - 2011
2. <https://lenta.ru/articles/2020/12/25/allies/>
3. <https://carnegie.ru/commentary/82921>
4. <https://anca.org/issue/u-s-foreign-assistance-aid-trade/>
5. <https://www.reuters.com/article/us-armenia-azerbaijan-france-idUSKBN27Z3B0>
6. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/french-parliament-approves-nagorno-karabakh-resolution-angering-fm-le-drian>
7. <https://www.kommersant.ru/doc/4596423>
8. <https://zn.ua/ukr/international/kavkazki-brantsi.html>
9. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/b091-improving-prospects-nagorno-karabakh-war.pdf>

*Петушкова Г.Е.**

Партнерські ініціативи НАТО з проблем безпеки у кіберпросторі

Сучасний глобалізований світ характеризується швидким темпом розвитку та появою нових прецедентів, які спричиняють перш за все появу нових викликів безпеки. Кіберпросторові виклики, які породжуються такими державами, як КНР та РФ, змушують НАТО переосмислювати власне бачення ролі у кіберпросторі, особливо в контексті ініціативи «НАТО-2030». Необхідність адаптації до нових реалій призвела до того, що співробітництво виходить на новий рівень, дозволяючи не лише продовжувати інтеграцію в окремому регіоні, а й починає слугувати важливою ланкою для втілення інтересів в іншому куточку землі. Неоціненим є саме той аспект, як держави-партнери НАТО використовують інструменти взаємодії та напрацьовують стійкість у питаннях кіберзахисту.

* Студентка I курсу магістратури спеціальності «Дипломатія і міжнародне співробітництво»,
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Сапсай А.П., к.п.н., доц. кафедри Міжнародних організацій і дипломатичної служби

І Китай, і Росія надають пріоритет електронній війні, кібератакам та утриманню лідерських позицій в кіберпросторі, як частині стратегії досягнення перемоги в майбутніх операціях. Космічні та кібертехнологічні можливості становлять особливу загрозу, як для Альянсу так і для його партнерів. Починаючи з 2007 року є багато яскравих прикладів порушення кіберпростору НАТО в межах його держав-членів або держав-партнерів. Вперше концепція кібервійни стала реальною в Естонії в 2007 році, яка зазнала низки російських кібератак, що були спрямовані на урядові, банківські та медіа-сайти. Атака DDoS успішно вивела з ладу естонські банки на кілька годин і саме з цього інциденту НАТО почала розглядати питання того, що кібератака може прирівнюватись до збройного нападу [1]. У період 2008 року Росія використовувала кібератаки під час воєнного вторгнення в Грузію, у 2016 році російська розвідка проводила операції для втручання в президентські вибори в США. Починаючи із атак хакерів на урядові веб-сайти у 2012 році, Україна зазнає постійного втручання кібератак. У 2017 році відбувся найбільший в історії напад «Not-Petya», який змусив посилювати спроможність держави у кіберпросторі [2]. Китай також впродовж багатьох років проводить шпигунство у кіберпросторі, використовуючи наступальний кібернетичний потенціал проти основної військової та критичної інфраструктури НАТО. З цієї причини міністр оборони США Марк Т. Еспер зауважив на Мюнхенській безпековій конференції 2020 року, що інфраструктура 5G Huawei є серйозною загрозою для НАТО [3]. Більше того, спостерігалися наступальні кібернетичні можливості Ірану проти критичної інфраструктури країн-партнерів НАТО на Близькому Сході.

На сьогоднішній день Альянс розвиває співпрацю у сфері кіберзахисту з «підходом у 360°», охоплюючи такі ініціативи: 1. Рада євроатлантичного партнерства; 2. Середземноморський діалог; 3. Стамбульська ініціатива співпраці; 4. Глобальні партнери. Також, реалізуючи спільні проекти в рамках програми «Партнерство заради миру» та залучаючи до співпраці приватний сектор.

НАТО в рамках даних ініціатив може отримувати допомогу від громадянського держсектору або від промисловості, будь-то логістика або інфраструктура певної країни, а також і залучати свої ресурси. Деякі партнери погодилися інтегрувати свої національні кібер-можливості в операції НАТО, і при цьому вони зберігають контроль

над власними ресурсами. Наприклад, під час великомасштабних нападів із застосуванням комп'ютерних вірусів «WannaCry» і «NotPetya» у 2017 році, фахівці НАТО у сфері кіберзахисту оперативно зв'язалися з їхніми колегами в державах-членах Альянсу, ЄС і комерційних компаніях, з якими існують партнерські відносини, і отримали відомості про ці кіберінциденти [4]. Функціонує Платформа з обміну інформацією про шкідливі комп'ютерні програми під егідою Партнерства НАТО з промисловістю у галузі кіберзахисту, в якій беруть участь 16 комерційних партнерів. Мета її роботи полягає у сприянні обміну технічними відомостями щодо кіберзагроз між НАТО і представниками промисловості.

Аналізуючи ситуацію за останні роки, можна спостерігати, що відбувся процес інтенсифікації співробітництва з партнерами у кіберпросторі. Це проявляється у запрошенні на спільні навчання, створенні центрів із кіберзахисту, фінансуванні через трастові фонди, обміні інформацією. Лише за період 2017-2021 роки вбачається піднесення співпраці із країнами Середземноморського діалогу (Туніс, Йорданія), а також по лінії глобальних партнерів. За період 2020 року НАТО продовжувала практичну співпрацю з Монголією, в тому числі за допомогою спільного проекту з кіберзахисту та місії «Рішуча підтримка» [5], а також активні контакти вбачаються із Новою Зеландією, Австралією, Японією, Республікою Корея.

Важливим елементом є проведення навчань, які залучають до участі партнерів. Саме такими є щорічні навчання «Cyber Coalition», з 16-20.11.2020 року, вперше за 13 років, вони відбувались віртуально через карантинні обмеження та проходили під командуванням НАТО з питань трансформації під управлінням Військового комітету [6]. У 2017 році в навчаннях приймали участь 700 представників з 25 країн-членів Альянсу, а також партнерів, ЄС та комерційних компаній. Під час навчання «Cyber Coalition», які проходили в Естонії 2-6.12.2019 року, Фінляндія, Грузія, Японія, Швеція, Швейцарія та Україна були прийняті як країни-партнери. Було також представлено 9 країн в якості спостерігачів: Азербайджан, Єгипет, Ірландія, Ізраїль, Йорданія, Республіка Корея, Марокко, Сербія та Сінгапур. Під час навчання «Trident Juncture – 2018» (розраховані на всю військову структуру управління), в рамках окремої програми

Альянс запросив спостерігачів з країн-партнерів, включаючи Швецію, Нову Зеландію, Сербію, Азербайджан, Об'єднані Арабські Емірати, Алжир і Швейцарію, Австралію [7].

Отже, НАТО співпрацює з низкою країн-партнерів через партнерські ініціативи і що спричинено викликами з боку РФ, КНР. Кіберпростір вже став невід'ємною частиною місії НАТО та завдяки розширенню кола контактів Альянсу. Наразі потребується більш активна участь з боку країн-учасниць партнерських ініціатив у колективній співпраці, щоб посилити спроможність НАТО та виробити власну національну стійкість перед загрозами, які виникають у кіберпросторі.

Список використаних джерел

1. L. Caton. Jeffrey. NATO Cyberspace Capability: A Strategic and Operational Evolution [Електронний ресурс] / L. Caton. Jeffrey // USAWC Press. – 2016. – 116 p. – Режим доступу: <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1422&context=monographs>
2. Kenneth Geers. Alliance Power for Cybersecurity [Електронний ресурс] / Kenneth Geers // Atlantic Council. – 2020. – Режим доступу: https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2020/08/Alliance-Power-for-Cybersecurity_Geers.pdf
3. M.T. Esper. Remarks by Secretary of Defense Mark T. Esper at the Munich Security Conference [Електронний ресурс] / M.T. Esper // Department of Defense, United States. – 2020. – Режим доступу: <https://www.defense.gov/Newsroom/Speeches/Speech/Article/2085577/remarks-by-secretary-of-defense-mark-t-esper-at-the-munich-security-conference/>
4. Щорічний звіт Генерального секретаря 2017 [Електронний ресурс] / NATO Public Diplomacy Division. Brussels, 2018. 116 p. – Режим доступу: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_03/20180905_SG_AnnualReport_2017_ukr.pdf
5. Rapport annuel du secrétaire général 2020 [Електронний ресурс] / NATO Public Diplomacy Division. Brussels, 2021. 146 p. – Режим доступу: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/sgar20-fr.pdf

6. Exercise Cyber Coalition 2020 [Електронний ресурс] / SHAPE Public Affairs Office. – 2020. – Режим доступу: <https://shape.nato.int/news-releases/exercise-cyber-coalition-2020>

7. Rapport annuel du secrétaire général 2019 [Електронний ресурс] / NATO Public Diplomacy Division. Brussels, 2020. 128 p. – Режим доступу: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/3/pdf_publications/sgar19-fr.pdf

МІЖНАРОДНЕ РЕГІОНОЗНАВСТВО

Гоч Д.П.*

Політика «м'якої сили» у геополітичній стратегії Китайської Народної Республіки в Південно-Східній Азії

В останні роки м'яка сила на міжнародній арені витісняє жорстку владу, коли мова йде про ведення дипломатичної діяльності з іншими міжнародними суб'єктами, стаючи гідною альтернативою для інших видів впливу.

За словами Джозефа Най, винахідника терміну «м'яка сила», м'яка сила - це здатність, того хто нею володіє, отримати певний сприятливий результат використовуючи метод переконання замість примусу [1]. Для КНР становлення м'якої сили бере початок у 2004 році, коли Центральний комітет КПК оприлюднив документ під назвою «Пропозиції Центрального комітету КПК щодо подальшого розвитку філософії та соціальних наук». Такі дії на законодавчому рівні сприяли підвищенню розуміння важливості м'якої сили для Китаю, з боку медіа та, відповідно, загальною публікою [2]. До того ж, під час 18-го Національного конгресу Комуністичної партії Китаю в 2012 році Сі Цзіньпін в одній з промов, підкреслив, що необхідно збільшувати м'яку силу країни, щоб сприяти поширенню «позитивного китайського іміджу» [3].

За останні декілька років, основною стратегією м'якої сили КНР в ПСА є перетворення з «потенційно загрозливих» відносин до «відповідальної взаємодії» завдяки ефективному використанню КНР м'яких інструментів. Так, Китай має дипломатичні зв'язки з усіма країнами регіону ПСА та країнами-членами АСЕАН [4]. Стратегічний діалог між АСЕАН і Китаєм розпочався, коли Цянь Цичен, тодішній міністр закордонних справ КНР, взяв участь у відкритті 24-ї зустрічі міністрів АСЕАН у липні 1991 року в Куала-Лумпурі, в якому висловив зацікавленість Китаю у співпраці з АСЕАН. Згодом Китай отримав статус повноправного партнера по діалогу в липні 1996 року в Джакарті. Відносини між АСЕАН та Китаєм вийшли на вищий рівень

*Студентка 4 курсу спеціальності «Країнознавство»

Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник: Дорошко М.С., д.і.н., професор, завідувач кафедри Міжнародного регіоназнавства ІМВ КНУ

підписанням Спільної Декларації Глав Держав та Урядів про Стратегічне Партнерство заради Миру та Процвітання на 7-му саміті АСЕАН-Китай у жовтні 2003 р. на Балі. Перший та другий Плани дій щодо імплементації Спільної декларації були укладені відповідно у 2010 та 2015 роках [5]. Щороку проводяться безліч спільних самітів КНР-АСЕАН, а підписання ВРЕП, стало новою віхою в міждержавних відносинах.

Відповідно, завдяки досить широким політичним зв'язкам, КНР отримала змогу здійснювати вплив на жителів регіону, безпосередньо співпрацюючи з лідерами країн ПСА. Так, завдяки таким ініціативам як «Один пояс – один шлях» та стратегічним діалогам, КНР змогла здобути позитивну репутацію в населення регіону.

До того ж, 9 з 11 країн Південно-Східної Азії, крім Східного Тимору та Брунею, мають інститути Конфуція або так звані «класи Конфуція», загалом - 37 інститутів Конфуція та 17 класів Конфуція було створено на території країн АСЕАН[6]. За останніми даними, загалом в Китаї навчається близько 80 тисяч студентів з регіону ПСА [7].

До того ж, опитування проведене в регіоні ПСА дало наступні результати, що дають змогу виміряти успіхи м'якої сили КНР в регіоні:

- Політична влада (сьогодні): Близько 94,5% респондентів включили Китай як одну з трьох країн з найбільшим впливом на сьогодні в Південно-Східній Азії. (92% вибрали США як один із варіантів);
- Політична влада (через 10 років): Аналогічно, 94,5% включили Китай як одну з трьох країн, яка буде мати найбільший вплив у регіоні через 10 років. (77%, які обрали США);
- Економічна потужність (сьогодні): 98% респондентів назвали Китай однією з трьох країн, які сьогодні мають найбільшу економічну владу та вплив у Південно-Східній Азії. (70,6% назвали такою країною США) ;
- Економічна потужність (через 10 років): Близько 96% визнали Китай однією з трьох країн з найбільшою економічною потужністю та впливом у регіоні через 10 років (56,7% обрали США);

• Політичне майбутнє Китаю: Респонденти з Таїланду, Малайзії та Індонезії були найбільш позитивно налаштовані щодо майбутньої політичної могутності та впливу Китаю.

Проте, 53% вважають роль Китаю в регіоні «дуже або дещо вигідною», порівняно з 46%, які вважають, що вона «дещо або дуже шкідлива».

Сінгапур лідирує із найбільшою часткою респондентів, які позитивно сприймають Китай, а за ним, на другому місці - Малайзія. Варто відзначити, що респонденти з В'єтнаму та Філіппін - двох країн, що мають «наймасштабніший морські територіальні суперечки з Китаєм» - найбільш негативно ставилися до ролі Пекіна в Південно-Східній Азії, згідно з дослідженнями [8].

Загалом, основною перешкодою реалізації концепції м'якої сили Китаєм є брак довіри з боку країн ПСА, за рахунок, наприклад, цензурування в китайських ЗМІ та територіальних суперечок з країнами регіону. Ще одним обмеженням є негнучкість політичної системи і сувора регламентованість висловлювань і політичних рішень на всіх рівнях, в той час як ефективне застосування концепції м'якої сили передбачає більшу відкритість і гнучкість. В той же час, важливо зазначити, що Китай став альтернативою для багатьох країн регіону напротивагу США, а його політична модель, що сприяла економічному зростанню, продовжує приваблювати лідерів країн регіону до співпраці. Лідери країн ПСА бачать в Китаї потужну націю, здатну кинути виклик американським і західним типам економік та управління, забезпечуючи при цьому економічну стабільність і процвітання своїх громадян.

Тим не менше, вирішення територіальних суперечок з країнами регіону, побудова правильного нарративу та створення якісного культурного продукту залишаються задачами, які Китаю доведеться виконати задля впровадження політики м'якої сили, в тому числі і в рамках інтеграційних об'єднань.

Список використаних джерел

1. Joseph s. Nye, Jr (2004-03-16). Soft Power: The Means to Success in World Politics.
2. Li M. China Debates Soft Power [Електронний ресурс] / Mingjiang Li // The Chinese Journal of International Politics. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3u2HoSw>.

3. China's Soft Power Campaign [Електронний ресурс] // Wilson Center – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/31sRCiQ>.
4. 中华人民共和国与各国建立外交关系日期简表 [Електронний ресурс] // 中国领事服务网. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3rvBE1U>.
5. Overview of ASEAN-China Dialogue Relations [Електронний ресурс] // ASEAN Secretariat Information Paper. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/2NZX35A>.
6. 东南亚孔子学院分布与数量的影响因素研究 [Електронний ресурс] // 点点文摘. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ddwenzhai.com/a/wxue/448362.html>.
7. 为什么更多的东南亚学生选择来中国留学? 原文網址 :
<https://kknews.cc/education/6q6kgxp.html> [Електронний ресурс] // 每日头条. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3u1AWLA>.
8. Green M. Powers, Norms, and Institutions - The Future of the Indo-Pacific from a Southeast Asia Perspective [Електронний ресурс] / M. Green, A. Searight // Center for Strategic and International Studies. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3fzfjOP>.

*Заїченко М.М.**

Нелегальна міграція на кордоні США – Мексика: безпекові виклики в умовах пандемії covid-19

Проблема міжнародної міграції в Північноамериканському регіоні є одним з найважливіших факторів, що впливає на безпеку і потенціал країн, добробут яких значною мірою залежить від робочої сили. Державний американо-мексиканський кордон, довжиною близько 3200 кілометрів, є межею, що найчастіше долається у світі.

* Студентка 2 курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньої програми Регіональні студії Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародного регіонознавства Цирфа Ю.А.

При цьому, щорічно лише легально її перетинає близько 350 мільйонів осіб, а також близько 5 мільйонів автомобілів і вантажівок [1].

У прикордонному регіоні США та Мексики проживає приблизно 15 мільйонів осіб. Співпраця сторін на цій території включає координацію державних і місцевих посадовців щодо транскордонної інфраструктури, планування транспорту та безпеки, а також взаємодію інституцій стосовно питань міграції, природних ресурсів, навколишнього середовища та охорони здоров'я [2, с. 49–53].

За останні 30 років відбулася безпрецедентна хвиля міграції з Мексики на північ – до Сполучених Штатів Америки. Варто зауважити, що мексиканці є найчисленнішою групою іммігрантів в США, що становить близько третини загального кількісного показника. До того ж Мексика є транзитною країною для сотень тисяч мігрантів з Центральної Америки на шляху до США. Основними причинами цього явища є зміни клімату, які негативно впливають на країни, орієнтовані на сільське господарство, а також бажання поліпшити своє економічне становище, що посилюється актуальними проблемами світової спільноти, зокрема впливом пандемії COVID-19 на добробут та безпеку населення регіону. Доречно зазначити, що за лютий 2021 року в США було затримано рекордну кількість нелегальних мігрантів на кордоні з Мексикою – майже 100 тисяч осіб. Попередній найвищий показник становив 78 тисяч осіб за лютий 2006 року [3].

Між іншим, нелегальна міграція має й певні позитивні аспекти для США: мігранти можуть вплинути на відродження проблемних кварталів, виконувати некваліфіковану роботу за низьку плату, а також підвищити споживчий попит на товари та послуги. Крім того, мігранти так чи інакше сплачують податки й користуються державними послугами. Згідно з дослідженням «Національної ради з досліджень», в США мігранти, у тому числі нелегальні, сплачують податки в середньому на 1800 доларів більше, ніж отримують від соціальних пільг. Однак дане явище породжує більше негативних наслідків, серед яких: контрабанда, незаконне поширення зброї та наркотичних речовин, корупція, злочинність, підвищення податкового навантаження для громадян США, погіршення санітарно-гігієнічних умов тощо. Поруч з цим, надзвичайно важливою постає загроза збільшення ризику поширення небезпечних

інфекційних захворювань (серед яких туберкульоз). Нині нагальним безпековим викликом у контексті боротьби з нелегальною міграцією є проблема протидії розповсюдженню пандемії COVID-19.

Політика попереднього президента США Дональда Трампа стосовно нелегальної міграції мала надто радикальний характер та зрештою виявилась неефективною для покращення ситуації. Найбільшого розголосу отримали наступні рішення: будівництво муру на кордоні («стіна Трампа») та відкриття кримінальних справ проти всіх нелегальних мігрантів, що призводило до незаконного відлучення дітей від батьків. Варто зазначити, що такі кроки негативно позначились на позиціях та іміджу США як у регіоні, так і у світі [4, с. 160–166].

Президент США Джозеф Байден має намір покращити двосторонні відносини з країнами Північноамериканського регіону, зокрема з Мексикою. Він припинив будівництво муру на спільному кордоні, яке почав його попередник, а також скасував деякі накази у сфері імміграційної політики, тим самим відновивши виконавче розпорядження про возз'єднання сімей [5].

Доречно зауважити, що США займають перше місце за кількістю підтверджених діагнозів і смертей від коронавірусу у світі (Мексика: 13 і 3 місця відповідно) [6]. Таким чином, серед пріоритетних цілей Джозефа Байдена – забезпечити всіх американців вакциною від COVID-19. Однак, розуміючи незворотність масштабної міграції на кордоні з Мексикою, що прямо впливає на ефективність реалізації зазначеної цілі, президент США має намір підтримати свого мексиканського колегу, Андрес Мануель Лопес Обрадора, на шляху протидії поширенню пандемії коронавірусу. 1 березня 2021 року під час віртуальної зустрічі президентів двох держав, сторони домовились про посилення співпраці у сфері охорони здоров'я, а також про усунення основних причин регіональної міграції та розробку нового плану з регулювання міграції. Крім того, президенти США і Мексики домовились поглибити співпрацю для протидії COVID-19, а також відновити економічний діалог на високому рівні для досягнення цих цілей [7].

Отже, проблема нелегальної міграції на кордоні США-Мексика існує тривалий час та обумовлена асиметричністю рівнів економічного розвитку цих двох держав і кліматичними змінами, що погіршують ефективність сільського господарства країн

Центральної Америки. Незаконне переміщення людей має ряд негативних наслідків і впливає на важливі безпекові, економічні, соціальні, політичні та етнічні процеси як на державному, так і на міжнародному рівнях. Нині проблема протидії пандемії COVID-19 є особливо важливою для національних інтересів США. Отримавши у спадок від попередника не надто дружній клімат з Мексикою, Джозеф Байден налаштований покращити та вивести стратегічно важливі відносини з південним сусідом на новий рівень, про що свідчать заяви й фактичні кроки американського президента. Зважаючи на актуальний перебіг подій можна прогнозувати позитивні тенденції на шляху взаємовигідної оптимізації співпраці щодо покращення ситуації з нелегальною міграцією, протидії поширенню пандемії COVID-19 і зменшення негативних наслідків вказаних проблем для громадян цих двох держав, що відповідає національним інтересам сторін.

Список використаних джерел

1. Omondi S. Countries With The Longest Land Borders [Електронний ресурс] / Sharon Omondi // World Facts. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldatlas.com/articles/countries-with-the-longest-land-borders.html>.
2. Petraeus D. H. Amérique du Nord. Changement de focalisation. / D. H. Petraeus, R. B. Zoellick, S. K. O'Neil. // Council on Foreign Relations. – 2014. – №71. – С. 49–53.
3. Daniel F. J. U.S. detained nearly 100,000 migrants at Mexico border in February, sources say [Електронний ресурс] / F. J. Daniel, T. Hesson // Reuters. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-usa-immigration-border/u-s-detained-nearly-100000-migrants-at-u-s-mexico-border-in-february-sources-idUSKCN2AX2FE?il=0>.
4. Ковальчук Я. С. Проблема нелегальної міграції у США та перспективи її вирішення / Я. С. Ковальчук. // Серія «Міжнародні відносини». Записки студентів та аспірантів. – 2020. – №5. – С. 160–166.
5. Biden Jr. J. R. A Letter to the Speaker Of The House And President Of The Senate Regarding the Termination of the National Emergency Concerning the Southern Border [Електронний ресурс] / Joseph Robinette Biden Jr. // The White House. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements->

releases/2021/02/11/a-letter-to-the-speaker-of-the-house-and-president-of-the-senate-regarding-the-termination-of-the-national-emergency-concerning-the-southern-border/.

6. WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard [Електронний ресурс] // World Health Organization. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://covid19.who.int/table>.

7. U.S.-Mexico Joint Declaration [Електронний ресурс] // The White House. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/01/u-s-mexico-joint-declaration/>.

*Запорізька І.С.**

Зовнішньополітичні підсумки авторитарного правління президента Танзанії Джона Магуфулі

Джон Помбе Магуфулі, який очолював Танзанію з 2015 р. та був переобраний на виборах 28 жовтня 2020 р., помер 17 березня 2021 р.; офіційною причиною смерті глави держави було названо проблеми з серцем, хоча тривали дискусії щодо його можливої хвороби на Covid-19. На внутрішньополітичному рівні правління Магуфулі відзначалося доволі суперечливими тенденціями, а саме авторитарними рисами та недостатньою прозорістю в управлінні, обмеженням свободи слова, арештами журналістів і опозиціонерів та заборонаю деяких громадських організацій, корупцією та маніпуляціями зі статистикою захворюваності на Covid-19. Тим не менше, на зовнішньополітичному рівні Танзанія завдяки «сильній руці» отримала репутацію політично стабільної країни зі стрімким економічним зростанням.

Перш за все, хоча в країні зберігається аграрно-сировинна спеціалізація, у XXI ст. відбулося пришвидшення зростання економіки Танзанії. За даними Світового банку, у період 2015-2019 рр. зростання ВВП країни становило від 5,4 до 6,9%, а в період 2009-2019 рр. цей показник майже подвоївся з 29 млрд дол. до 63 млрд дол. [1], що дозволяє говорити про Танзанію як про одну з найбільш швидкозростаючих економік світу. Більше того, криза пандемії коронавірусу не стала перешкодою для економічного

* студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.політ.н., проф. Ігнат'єв Павло Миколайович

зростання, хоча й дещо сповільнила його: так, у 2020 р. ВВП Танзанії зросло на 2,0%, що є нижчим за прогнозовані показники, але все ще дозволяє країні залишатися лідером у Східній Африці. Наслідком цього економічного піднесення стало рішення Світового банку про віднесення Танзанії до групи країн із низьким середнім доходом (*lower middle-income*) від 1 липня 2020 р. [1]. Таку мету було поставлено згідно зі сформованим за президента Беджаміна Мкапи урядовим планом із розвитку, однак її досягнення відбулося на 5 років раніше наміченого терміну. Головним дивідендом для Танзанії стало підвищення кредитного потенціалу, що відкриває перспективи для залучення більшої кількості іноземних інвестицій для реалізації амбітних проектів у країні.

Характерною рисою президентства Джона Магуфулі стала диверсифікація економічної діяльності з метою приваблення інвесторів. Зокрема, важливим досягненням його уряду був початок великомасштабного інфраструктурного будівництва, за що президента прозвали «Бульдозером». Найбільшим проектом стало прокладання системи залізниць від економічного центру та головного порту Танзанії Дар-ес-Салам до континентальних країн-сусідів – ДРК, Замбії, Руанди, Бурунді й Уганди [2]. Реалізація проекту відбувається в співпраці з іноземними компаніями, насамперед із Китаю та Туреччини. Завдяки реалізації цього проекту Танзанії зможе похизуватися найбільшою швидкісною регіональною мережею залізниць, що не тільки покращить транспортне сполучення в країні й регіоні, а також перетворити офіційну Додому на впливового регіонального актора, який зможе скласти конкуренцію Кенії та перебрати статус головного торговельного хабу Східної Африки.

Крім того, в період правління Дж. Магуфулі увага приділялася розвитку перспективних галузей для підвищення глобальної конкурентоспроможності Танзанії. Однією з таких сфер є енергетика, адже країна має вагомні запаси вуглеводнів на континентальному шельфі Індійського океану. Зокрема, розвідані запаси природного газу становлять 1,5 трлн кубометрів (перспективні запаси –3-4 трлн кубометрів). Також Танзанія потенційно може розвивати альтернативну енергетику, зокрема використовувати сонячну та вітрову енергію [3]. За правління Джона Магуфулі було розпочато роботу з пошуку інвесторів, зокрема з ОАЕ, Туреччини, Китаю, США, Індії,

Бразилії та ЄС, що можуть інвестувати в розбудову енергетичної інфраструктури в Танзанії.

Крім того, економічне піднесення та відомість національного бренду Танзанії було забезпечено розвитком туризму, на який понад 12% ВВП країни, адже країна щороку приймає понад 1,5 млн туристів [3]. Хоча в 2020 р. прибутки від туризму знизилися вдвічі [4], втрати Танзанії є меншими, ніж на глобальному рівні, що пов'язано з коронаскептицизмом Джона Магуфулі. Так, у Танзанії не було запроваджено жорсткого карантину та не було майже жодних обмежувальних заходів, країна залишалася відкритою для бізнесу та транспортних перевезень, а за офіційною статистикою було зареєстровано лише 509 випадків інфікування Covid-19 [5]. Президент визнав існування коронавірусу, лікуватися від якого він закликав народними засобами, тільки наприкінці лютого під тиском сусідніх Уганди й Кенії. Тому перед новою адміністрацією постала проблема подолання наслідків такої політики, зокрема боротьби зі зростаючою захворюваністю та відновлення міжнародної довіри.

Джон Магуфулі активно виступав за ідею субрегіональної інтеграції, зокрема просував роль Танзанії як лідера інтеграційних процесів у Східноафриканському співтоваристві (САС), членом якого вона є. Дж. Магуфулі, відомий своєю позицією африканського націоналіста, підтримував розвиток регіону з метою зменшення залежності від іноземної допомоги. Президент Танзанії став посередником у спілкуванні лідерів інших країн регіону, передусім Кенії, Уганди, Руанди та Бурунді, що стало передумовою для попередження внутрішнього розколу в САС, який міг загрожувати розпадом об'єднання [6]. Крім того, Дж. Магуфулі лобював ідею «суахільської цивілізації», в основі якої лежить мовна спільність східно- та центральноафриканських народів. Суахілі є державною мовою в Танзанії, Кенії і Уганді, а з 2004 р. – єдиною африканською мовою серед робочих мов Африканського Союзу. Лідер Танзанії мріяв про надання суахілі статусу *lingua franca*, що, у свою чергу, сприятиме об'єднанню народів та формуванню регіональної спільноти з африканською ідентичністю.

Таким чином, на зовнішньополітичному рівні президентство Джона Магуфулі відзначилося стрімким економічним розвитком Танзанії, зростанням

конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості країни, а також перетворенням країни на центр політичної інтеграції в регіоні Східної Африки. Водночас перед новою президенткою Самією Сулуху постають виклики щодо боротьби з наслідками авторитарного правління, що, зокрема, характеризувалося коронаскептицизмом, а також утисками опозиції й свободи слова в країні.

Список використаних джерел і літератури:

1. Tanzania Economic Update: What Will it Take for Tanzania to Become a Successful Middle-Income Country? [Електронний ресурс] // The World Bank. – March 3, 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldbank.org/en/country/tanzania/publication/tanzania-economic-update-what-will-it-take-for-tanzania-to-become-a-successful-middle-income-country>.
2. Kiruga M. Tanzania: the race for regional rail supremacy [Електронний ресурс] / Morris Kiruga // The Africa Report. – March 9, 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theafricareport.com/24195/tanzania-the-race-for-regional-rail-supremacy/>.
3. Arpa E. Doğu Afrika'nın yükselen ülkesi Tanzanya'da küresel rekabet [Електронний ресурс] / Enver Arpa // Anadolu Ajansı. – 18 Şubat 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/dogu-afrika-nin-yukselen-ulkesi-tanzanya-da-kuresel-rekabet/1737312>.
4. Tanzania Tourism Revenues and Arrivals Slashed by Half in 2020 [Електронний ресурс] // Tanzania Invest. – February 5, 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tanzaniainvest.com/tourism/revenues-2020>.
5. Tanzania's COVID-skeptic President John Magufuli dies at 61 [Електронний ресурс] // Deutsche Welle. – March 17, 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/en/tanzanias-covid-skeptic-president-john-magufuli-dies-at-61/a-56908583>.
6. Lang'at P. Uhuru Kenyatta: Magufuli taught us that Africa can do without foreign aid [Електронний ресурс] / Patrick Lang'at // The East African. – March 22, 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/uhuru-kenyatta-magufuli-3331768>.

Посередництво КНР у врегулюванні сирійського конфлікту

Ще донедавна Сирійська Арабська Республіка (САР) не виступала в якості пріоритету для Китаю, однак сьогодні з метою посилити свою роль на Близькому Сході КНР бере активну участь у житті країни. Стратегічне положення та економічний потенціал Сирії не могли залишитися поза увагою «червоного дракона», тому китайське керівництво проявляє значний інтерес до врегулювання однієї з найбільших катастроф сучасності – громадянської війни в Сирії.

З моменту початку сирійського конфлікту в 2011 р. позиція Китаю була заснована на наріжному принципі його зовнішньої політики – невторчання у внутрішні справи інших держав. З практичної точки зору, такий підхід пояснюється наявністю китайських національних інтересів щодо врегулювання цього конфлікту: 1) підтримка при владі в Дамаску стабільного і дружнього до Китаю уряду; 2) боротьба з тероризмом із метою попередження поширення джихадистської загрози з Сирії на свою територію, особливо на Сінцзян-Уйгурський автономний район (цікаво, що у Сирії знаходиться близько 5 тис. уйгурських бійців, які підтримують сирійську опозицію); 3) розвиток економічного партнерства в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» (ОПОШ) і перетворення на одного з ключових гравців у післявоєнній Сирії шляхом залучення до процесу відбудови країни.

Особливе місце відводиться китайським економічним планам в САР, яка може стати критично важливим транспортним вузлом для Китаю. У 2017 р. під час виступу, присвяченому ОПОШ, радник Башара Асада з питань ЗМІ Бусейна Шаабан заявила: «Шовковий шлях – це не шовковий шлях, якщо він не проходить через Сирію, Ірак і Іран...Сирія – це наріжний камінь історичного Шовкового шляху...» [1]. Китайські підприємці зацікавлені в отриманні доступу до нафтових родовищ та сирійських середземноморських портів Латакія і Тартус, які доповнять здобутки офіційного Пекіна в грецькому порті Пірей та ізраїльських портах Хайфа і Ашдод. Привабливості портам

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Ігнат'єв Павло Миколайович

Сирії також додають плани компанії China Harbour Engineering Company Ltd модернізувати лівійський порт Тріполі, який разом із портами Латакія і Тартус може стати альтернативою маршруту до Середземного моря через Суецький канал [2]. Крім того, зростання впливу КНР у чотирьох країнах Східного Середземномор'я – Ізраїлі, Греції, Лівані і Сирії – через розбудову портової інфраструктури може послабити позиції США і НАТО в регіоні і створити комерційну та військову перевагу для офіційного Пекіна.

У міру розвитку сирійського конфлікту змінювалася і політика Китаю. КНР, як і Росія, користуючись своїм постійним членством у Раді Безпеки ООН, неодноразово застосовувала право вето на резолюції, які могли б накласти санкції на САР за ескалацію насильства в країні, зокрема за застосування хімічної зброї урядом Б. Асада. Водночас у перші роки кризи китайський уряд дотримувався політики гнучкості, виступаючи за політичне рішення, яке задовольнило б інтереси всіх конкуруючих регіональних акторів. Так, у 2012 р. було висунуто ініціативу щодо запобігання ескалації насильства в Сирії, включаючи поетапне припинення вогню і створення перехідного керівного органу. А в 2014 р. міністр закордонних справ Ван І запропонував п'ять принципів сприяння політичному врегулюванню, які лягли в основу офіційної позиції Китаю: 1) вирішення сирійської проблеми виключно політичними засобами; 2) майбутнє країни має визначатися її власним народом; 3) необхідно заохочувати інклюзивний політичний перехідний процес; 4) необхідно домогтися національного примирення і єдності; 5) гуманітарна допомога повинна бути доставлена в Сирію і сусідні з нею країни [3].

Офіційний Пекін брав участь у численних засіданнях щодо сирійського конфлікту, зокрема Женева-1 (2012 р.), Женева-2 (2014 р.), мирних переговорах у Відні (2015 р.) та підтримав ініційований Росією, Іраном і Туреччиною в 2017 р. Астанинський мирний процес [4]. Проте в 2015 р. у зв'язку з посиленням позицій «Ісламської держави» та активізацією інших джихадистських рухів, а також через низку поразок сирійських урядових сил Китай підтримав військове втручання Росії в САР, однак сам відмовився від прямої військової участі в операціях, додержуючись принципу несилового вирішення кризи. Хоча, як не парадоксально, китайський уряд надає військову підтримку сирійській армії.

У 2016 р. після візиту лідера КНР Сі Цзіньпіна в регіон китайська держава активізувала свою участь у конфлікті, призначивши дипломата Се Сяояня першим спеціальним посланником країни в Сирії. 29 березня 2021 р. Се Сяоянь заявив, що «Китай закликає до вирішення сирійського конфлікту з урахуванням чотирьох аспектів, а саме підтримання загальної спрямованості політичного врегулювання, рішуча протидія тероризму, істотне поліпшення гуманітарної ситуації, надання підтримки економічному і соціальному відновленню» [5].

Китай відіграє помітну роль у наданні гуманітарної допомоги Сирії. За останні кілька років Китай надав на гуманітарні цілі більше 44 млн дол., при цьому основна частина коштів спрямовується на вирішення проблеми біженців і переміщених осіб. У 2019 р. офіційні Дамаск і Пекін підписали угоду про економічне і технічне співробітництво, за якою КНР надасть сирійському уряду 100 млн юанів (17 млн дол.) на гуманітарні потреби [6].

Не залишається поза увагою китайського керівництва і питання післявоєнної відбудови САР. У 2018 р. в Китаї пройшов «Перший торговельний ярмарок проєктів реконструкції Сирії», у якому взяли участь більше 1000 китайських компаній [7]. КНР пообіцяла виділити 2 млрд дол. на будівництво індустріальних парків. Того ж року близько 200 китайських компаній відвідали Міжнародний торговельний ярмарок у Дамаску, на якому були укладені угоди про будівництво китайцями в Сирії електростанцій, машинобудівних заводів і лікарень, відновлення телекомунікаційної системи тощо. Зацікавленість сирійського уряду щодо залучення Китаю в інфраструктурні проєкти пояснюється прагненням уряду Башара Асада отримати кредити та інвестиції без політичних обмежень, які зазвичай супроводжують фінансову допомогу з боку Заходу, зменшити залежність від Росії та Ірану, а також зміцнити свої позиції як лідера країни.

Тим не менш, поки що процес відновлення критично важливої інфраструктури відбувається досить повільними темпами з огляду на ряд економічних і безпекових ризиків і загроз: 1) сирійський конфлікт до кінця не вирішений, президент Б. Асад контролює тільки дві третини сирійської території, а опозиція продовжує чинити збройний опір; продовження бойових дій може спровокувати нові конфлікти, які

вплинуть на безпекове становище САР (протистояння між Туреччиною і курдами на північному сході країни, протидія Ізраїлю спробам Ірану посилити вплив у регіоні); 2) нестабільність у країні зумовлює процвітання насильства, корупції, непотизму та бюрократії, що відлякує інвесторів та кредиторів; 3) через залишкові осередки бойовиків «Ісламської держави» та джихадистського угруповання «Хайят Тахрір аш-Шам» проекти реконструкції залишаються вразливими для актів саботажу; 4) санкції США проти Сирії, зокрема «Закон Цезаря про захист цивільних осіб в Сирії» 2019 р., що передбачає застосування санкцій проти будь-якої організації – як сирійської, так і зарубіжної, – яка взаємодіє з урядом у Дамаску [8].

Отже, САР посідає особливе місце серед близькосхідних партнерів КНР. Інтерес Китаю до врегулювання сирійської кризи пояснюється прагненням зберегти стабільний і дружній до КНР режим, використати переваги стратегічного положення Сирії та попередити перетворення країни в осередок радикальних джихадистів. Офіційний Пекін уникає прямої збройної участі в конфлікті, дотримуючись принципу невтручання у внутрішні справи інших країн, і надає перевагу участі в мирних переговорах. Китай надає значну гуманітарну допомогу та відіграє помітну роль у післявоєнній відбудові країни. Проте через внутрішньополітичну нестабільність і тиск Заходу цей процес відбувається повільними темпами.

Список використаних джерел

1. Shaaban: China's Invitation to Syria to Participate in Belt and Road Forum Defies US Sanctions [Електронний ресурс] // Internationalist 360°. – April 26, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://syria360.wordpress.com/2019/04/26/shaaban-chinas-invitation-to-syria-to-participate-in-belt-and-road-forum-defies-us-sanctions/>.
2. Lyall N. China in Postwar Syria [Електронний ресурс] / Nicholas Lyall // The Diplomat. – March 11, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://thediplomat.com/2019/03/china-in-postwar-syria/>.
3. 王毅提出政治解决叙利亚问题五点主张 [Електронний ресурс] // 中华人民共和国外交部. – 2014年1月20日. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.fmprc.gov.cn/web/wjbjhd/t1120538.shtml>.

4. Calabrese J. China and Syria: In War and Reconstruction [Електронний ресурс] / John Calabrese // Middle East Institute. – July 9, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mei.edu/publications/china-and-syria-war-and-reconstruction>.
5. 中国政府叙利亚问题特使：综合施策推动叙利亚问题早日解决 [Електронний ресурс] // 新华网. – 2021年3月29日. – Режим доступу до ресурсу: http://www.xinhuanet.com/2021-03/29/c_1127269194.htm.
6. Syria and China Sign Economic Agreement [Електронний ресурс] // The Syria Times. – March 20, 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://syrianobserver.com/news/49259/syria-and-china-sign-economic-agreement.html>.
7. Morris H. China extends helping hands to rebuild Syria [Електронний ресурс] / Harvey Morris // China Daily. – February 10, 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201802/10/WS5a7e4f48a3106e7dcc13bee2.html>.
8. Панов А. Что такое «Закон Цезаря»? [Електронний ресурс] / Александр Панов // Новая газета. – 16 июня 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://novayagazeta.ru/articles/2020/06/16/85870-что-такое-zakon-tsezarya>.

*Коваль О.В.**

Національна безпека Австралії в умовах американо-китайського суперництва

У Білій книзі зовнішньої політики Австралії 2017 р. закладена ідея спірного світу, що включає відносини офіційної Канберри як із США, котрі дають безпекові гарантії та стабільність в АТР, так і з Китаєм, що пропонує підтримку економіки та торговельної сфери, але водночас створює чимало проблем, в тому числі, і для національної безпеки. В документі згадується і про те, що одним з основних інтересів країни є підтримка глобального лідерства США, включаючи зміцнення альянсу між двома державами та сприяння у гарантуванні глобальної та регіональної безпеки спільними заходами. В той же час КНР характеризується не лише як важливий партнер в економічному плані, а й

*Студентка 2 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Ігнат'єв Павло Миколайович

як держава, котра кидає виклик панівній позиції Америки в регіоні, що ускладнює погляд на відносини Австралії з обома країнами як рівнозначні [1].

Однак для сфери національної безпеки критичним є збереження тісних економічних контактів та наявність надійного оборонного партнера, котрий може надати Австралії за необхідності військову підтримку. Перший аспект став особливо актуальним під час пандемії і загальносвітового економічного спаду, а другий визначається самим Індо-Тихоокеанським регіоном, в якому розташована Австралія, адже тут гостро відчувається стратегічна конкуренція між США та КНР, що може перерости у військовий конфлікт, окрім того, розгорнута активна діяльність у сірій зоні (використання «напіввійськових сил» та примусових економічних важелів) [2].

Задля того, щоб стан національної безпеки Австралії повною мірою не залежав від дій однієї з країн та не був занадто чутливим до різного рівня американо-китайського суперництва, офіційна Канберра працює над зменшенням залежності від торгівлі з Китаєм, а також скороченням його впливу в стратегічно важливих для Австралії регіонах, передусім, в Південно-Східній Азії та Океанії. Даний процес почався лише декілька років тому і потребує набагато більше часу для видимих позитивних результатів, до того ж, торговельний конфлікт офіційної Канберри та Пекіну в 2020 р. продемонстрував, до яких мінімальних втрат повинен бути готовий австралійський уряд в ході послаблення економічних зв'язків з Китаєм. Так, після заклику з боку Австралії до незалежного міжнародного розслідування щодо походження та боротьби з пандемією Covid-19 в КНР офіційний Пекін ввів обмеження та високі мита на такі статті австралійського експорту, як ячмінь, яловичина, вино, бавовна та деревина. І хоч залізна руда, основний імпорт Китаю, не потрапив до цього списку, Австралія все одно понесла чималі фінансові збитки (за підрахунками, близько 19 млрд. доларів США) [3].

Аналогічно до прагнень зменшити економічну залежність наявні чіткі наміри забезпечити себе власними оборонними потужностями. Тому в середині 2020 р. уряд Австралії представив оновлену стратегію оборони, що передбачає активний розвиток даної сфери впродовж наступних 10 років, спрямований на створення можливостей стримувати дії проти австралійських інтересів та реагувати за необхідності за допомогою військової сили. Згідно з планом зовнішньополітична діяльність офіційної

Канберри зосереджується на області, що включає територію, починаючи від північно-східного Індійського океану через морську та материкову Південно-Східну Азію до Папуа-Нової Гвінеї та південно-західної частини Тихого океану [4].

Кроки до обмеження впливу Сполучених Штатів Америки на оборонну сферу Австралії здійснюються і за рахунок більшої уваги до багатостороннього безпекового співробітництва. Так, йде активний розвиток відносин в рамках чотиристороннього діалогу з безпеки між Австралією, США, Індією та Японією («Quad») [4].

В умовах, коли й офіційний Вашингтон, і Пекін можуть скористатись тісними економічними й політичними контактами з Австралією задля здійснення вигідних для себе кроків проти іншої сторони, критично важливою стає законодавча захищеність сфери національної безпеки від надмірного іноземного впливу. В червні 2018 р. прийнято більш жорстке законодавство про втручання у внутрішні справи країни – нова схема прозорості для захисту від зарубіжного впливу вимагає від усіх, хто діє від імені іноземного представника (держави, державної корпорації або компанії, яка має зв'язки з урядом), публічної реєстрації. Вона забороняє і такі непрямі форми впливу, як опосередковане і приховане втручання іноземних компаній або осіб, пов'язаних з урядами інших держав, у політичний чи урядовий процес, або ж сферу національної безпеки [5]. Наразі гостро стоїть і питання контролю іноземних інвестицій в чутливі сектори – сферу енергетики, промисловості тощо.

Балансування між відносинами ускладнюється і тим, що Австралія не може зайняти нейтральної позиції стосовно регіональних конфліктів і підтримує сторону США, особливо це стосується спору в Південно-Китайському морі, де КНР проводить все більш агресивну політику. Найбільш вдалим рішенням тут є не сліпе слідування американській риторичі, а дотримання певної позиції з точки зору власних національних інтересів, адже ескалація конфлікту безпосередньо вплине на стабільність в АТР і стан національної безпеки Австралії.

На відміну від відносин з Китаєм, є надія повністю уникнути суперечок у контактах із США з приходом до влади адміністрації Байдена за рахунок побудови двосторонніх зв'язків, що залежать головною мірою не від рівня дружелюбності між лідерами держав, а від схожих цілей у своїй зовнішньополітичній діяльності [6].

Отже, національна безпека Австралії в умовах американо-китайського суперництва залежить від правильного балансування між відносинами з офіційним Вашингтоном та Пекіном, зосередження уваги на стратегічно важливих областях співпраці та недопущення в них надмірної залежності Австралії від жодної зі сторін. Головне завдання австралійського уряду щодо захисту своїх національних інтересів полягає в тому, щоб взяти на себе відповідальність за власну безпеку і процвітання, аби держава не була настільки вразливою до конфліктів США і Китаю, а також до потенційних регіональних потрясінь.

Список використаних джерел

1. Foreign Policy White Paper// Australian Government. – 2017. – 136р.
2. Graham E. Australia's serious strategic update [Електронний ресурс]/ Euan Graham// IISS. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2020/07/apacific-australia-defence-update>
3. Choudhury S.R. Here's a list of the Australian exports hit by restrictions in China [Електронний ресурс]/ Saheli Roy Choudhury// CNBC. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cnbc.com/2020/12/18/australia-china-trade-disputes-in-2020.html>
4. 2020 Defence Strategic Update and 2020 Force Structure Plan [Електронний ресурс]// Australian Government Department of Defense. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.defence.gov.au/strategicupdate-2020/>
5. Hamilton C. Australia's Fight Against Chinese Political Interference [Електронний ресурс]/ Clive Hamilton// Foreign Affairs. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/australia/2018-07-26/australias-fight-against-chinese-political-interference>
6. Hurst D. Renewing the alliance: the Biden administration and what it means for Australia [Електронний ресурс]/ Daniel Hurst// The Guardian. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/us-news/2021/jan/20/renewing-the-alliance-the-biden-administration-and-what-it-means-for-australia>

Військовий переворот 2021 року в М'янмі та його вплив на політику держави

Республіка Союзу М'янма – держава в Південно-Східній Азії, що роками керувалася Татмадо (Збройні сили М'янми), поки в 2011 році не відбувся початок демократичних реформ, підсумком якого стали вільні вибори в 2015 році (уперше за 25 років). Утім уранці 1 лютого 2021 року офіційні військові сили країни вирішили здійснити рейд на Найп'їдо з метою захопити владу й усунути чинний уряд. Їм же вдалося заарештувати демократично обраних членів керівної партії М'янми «Національна ліга за демократію». Невдовзі армія оголосила про надзвичайний стан в країні на рік і заявила, що влада відтепер переходить до головнокомандувача Татмадо Мін Аун Хлайна [1].

Насамперед постає чимала кількість питань щодо передумов, перебігу подій та їхнього подальшого впливу на політику держави. Розпочинаючи з короткої історичної довідки, хочемо наголосити на тому, що на тлі серйозних криз, зокрема політичних, М'янма піддавалася впливу Татмадо й роками розвивалася саме так. Наприклад, через 10 років після проголошення своєї незалежності від Великобританії в 1948 році прем'єр-міністр У Ну передав владу військовим на чолі з головнокомандувачем У Не Вінем, попросивши його організувати справедливі вибори та відновити в країні закон і порядок. У 1960 році були проведені успішні багатопартійні загальні вибори, і через 2 роки У Не Вінем було влаштовано переворот, який поклав край демократії в М'янмі, він же й правив як військовий диктатор наступні 26 років [2]. Фактично цей інцидент ознаменував собою перший випадок, коли військові стали брати участь в політиці.

У 1988 році почалися протести проти військового диктатора – тисячі людей були вбиті, численну кількість було ув'язнено й піддано тортурам військовими. Кризавий путч того року встановив військову хунту, яка правила країною протягом наступних 22 років. Утім самі ж події заклали основу для майбутнього М'янми, оскільки стає

*Студент 1 курсу спеціальності «Міжнародні відносини»
Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент Волошенко І. О.

помітною діяльністю Аун Сан Су Чжі, партія котрої («Національна ліга за демократію») в 1990 році на виборах отримала перемогу. Однак військові відмовили передавати їй владу, а демократичну активістку було поміщено під домашній арешт [3].

Із 2011 року почав відбуватися перехід до демократії, і на наступних вільних виборах 2015 року перемагає вже згадувана нами партія «Національна ліга за демократію». Цілком очевидним є факт, що в часи таких змін військові подбали про владу для себе, запроваджуючи право, яке сприяє тому, що чверть парламенту – люди у військовій формі [1].

У листопаді 2020 року були проведені загальні вибори, на яких партія «Національна ліга за демократію» отримала тріумфальну перемогу (якщо порівнювати з попередніми), маючи наразі 396 з 476 місць у парламенті. Водночас партія військових «Партія солідарності та розвитку Союзу» – 33 місця. Саме це стало приводом для армії здійснити військовий переворот, оголошуючи голосування сфальсифікованим. Виборча комісія наголосила на тому, що немає жодних доказів на підтримку цих тверджень, але переворот усе-таки стався (за день до присяги тих, кого обрали в листопаді 2020 року) [1].

Якщо говорити про перебіг подій, то наразі військовий переворот зумовив значну кількість протестів протягом лютого – березня 2021 року. Загалом вони здійснюються в цілком мирних і ненасильницьких формах, як-от бойкоти, страйки, акти громадянської непокорності, протести за визнання результатів та кампанія з «червоною стрічкою» – символ протидії військовому режиму [4]. Утім у відповідь на збільшення протестів військові вживають відповідних заходів: відключення соцмереж та Інтернету, що призводить до послаблення ЗМІ й поширення дезінформації, зміни в державному ладі, арешти та застосування сили для придушення протестів.

Щодо впливу перевороту на політику держави, то військові стверджують, що вони на боці народу й формуватимуть «справжню й дисципліновану демократію» [5]. Також відзначають, що після надзвичайного стану будуть проведені ще одні вільні вибори, однак цілком правдивим буде те, що М'янма повернеться до військового правління, що можна охарактеризувати як іще більше послаблення мирних процесів, які далеко не завжди навіть здійснювалися урядом за часів партії «Національна ліга за

демократію» (збройні повстанці зможуть скористатися путчем й активізувати військові кампанії – конфлікт Карен) та посиленням вразливості етнічних громад, зокрема рохінджа, якщо зважати на серію збройних конфліктів, що ведуться між Татмадо проти них [6]. Варто зауважити, що переворот стримуватиме політичний прогрес, до якого прямувала М'янма. Імовірно, матиме значний вплив на політику ззовні – виступи із заявами до повернення на демократичний шлях від держав Південно-Східної Азії (Китай, Індія, Японія) й накладання значних санкцій від ЄС, США й Канади [7]. Однак другий варіант піддається сумнівам, зважаючи на згодом тяжкі наслідки для економіки М'янми.

Підсумовуючи, можемо наголосити на тому, що військовий переворот не був дивом попри демократичні процеси в країні й Джон Сіфтон співробітник правозахисної організації Human Right Watch справедливо відзначив, що «військова хунта ніколи й не підпорядковувалися цивільній владі, зараз лише проявилася політична реальність, яка весь цей час існувала» [8]. Щодо впливу цієї події на політику, то неодмінно слід ураховувати, що зміни відбудуться в економіці також, а військовий переворот надалі стане кризою для М'янми на декілька років.

Список використаних джерел

1. Myanmar's Leader, Daw Aung San Suu Kyi, Is Detained Amid Coup [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2021/01/31/world/asia/myanmar-coup-aung-san-suu-kyi.html>.
2. The Day Myanmar's Elected Prime Minister Handed Over Power [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.irrawaddy.com/specials/on-this-day/day-myanmars-elected-prime-minister-handed-power.html>.
3. How a Failed Democracy Uprising Set the Stage for Myanmar's Future [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://time.com/5360637/myanmar-8888-uprising-30-anniversary-democracy/>.
4. Protests break out in Myanmar in defiance of military coup [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cnn.com/2021/02/06/asia/protests-myanmar-military-coup-intl-hnk/index.html>.

5. Myanmar coup: What is happening and why? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-55902070>.
6. Is the military coup in Myanmar the death knell of democracy and federalism? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.foreignbrief.com/partnered/is-the-military-coup-in-myanmar-the-death-knell-of-democracy-and-federalism/>.
7. The regional implications of Myanmar's coup [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://aspeniaonline.it/the-regional-implications-of-myanmars-coup/>.
8. Comments on Myanmar's arrest of Aung San Suu Kyi, other figures [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.thejakartapost.com/seasia/2021/02/01/comments-on-myanmars-arrest-of-aung-san-suu-kyi-other-figures.html>.

*Мезенцев О. К.**

Катарсько-турецький альянс у контексті політичних амбіцій Катару на субрегіональне лідерство

Відносини між Катаром та Туреччиною є без перебільшення стратегічно важливими для обох сторін. Наразі акцент зробимо не лише на самих відносинах, а й на тому, наскільки їх можна вважати свідченням політичної могутності Катару. Іншими словами, чи справді офіційна Доха є настільки впливовою, що спромоглася заручити на свій бік Анкару, чи ж це є лише ситуативним союзом для виживання емірату за умов протистояння з найближчими сусідами.

Перші суттєві контакти між турками та катарцями простежуються з XVII ст., коли араби уклали домовленості з Османською імперією задля її залучення до боротьби з португальцями. Кампанія виявилася успішною, однак призвела до формального входження катарських територій під турецький протекторат. Згодом туркам довелося конкурувати за володіння Катаром із британцями: оскільки османи конкуренцію

* студент 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к. політ. н., ас. Мішин Олександр Васильович

вигравали, це дозволило їм закріпити суверенітет над півостровом у 1872 р. [1] Безсумнівно, тодішні відносини були чітко асиметричними з відвертим переважанням у них турецької сторони. Такі зв'язки зберігалися до Першої світової війни. Однак, із послабленням Високої порти емірат отримав нового «покровителя» – Велику Британію, а його шляхи з турками на довгий час суттєво розійшлися.

Майже століття відносини офіційної Анкари з державами Халіджу були зведені до мінімуму, що пояснювалося переважанням європейського вектору у політиці Анкари. Внаслідок же поступового посилення турецьких позицій і усвідомлення малої ймовірності інтеграції з об'єднаною Європою, турецький уряд почав долучатися до політичного життя Близького Сходу. Втім, у той період Катар аж ніяк не був для Туреччини пріоритетним напрямком. Навпаки, найтісніші контакти (на відміну від нинішнього балансу сил), розбудовувалися з Саудівською Аравією та ОАЕ. Із цими державами поживалися політичні зв'язки, відбувалися регулярні саміти, зростали обсяги інвестицій та товарообігу.

Відносно низька інтенсивність катарсько-турецьких відносин пов'язана ще й із тим, що тривалий час сам Катар, усвідомлюючи власну слабкість, залишався в тіні сусідів, обмежуючись наданням гуманітарної допомоги та позиціонуванням себе в якості посередника у вирішенні конфліктів [2]. Однак до 2010-х років все чіткіше вбачалася різниця в баченні розвитку регіону главами КСА, ОАЕ та Туреччини. Із партнерок країни поступово перетворювалися на конкуренток. По-друге, Катар, фінансова спроможність якого стрімко зростала через надходження від експорту газу, почав безпосередньо залучатися у регіональні процеси, також вступаючи у конкуренцію з Ер-Ріядом та Абу-Дабі. Цей же період можна вважати піком набуття ваги та впливу катарського мовника Аль-Джазіри.

Упродовж Арабської весни відносини між сусідами остаточно переформатувалися. Так, якщо у Бахрейн чи Ємені принаймні офіційно Доха дотримувалася умовно спільної позиції РСАДПЗ, то в решті випадків Катар, фактично, відкрито суперечив їй. Одночасний конфлікт інтересів як Катару, так і Туреччини з монархіями Затоки призвів до політичного зближення емірату та республіки. Спільність їхніх позицій прослідковується щонайменше щодо конфліктів у Єгипті, Сирії та Лівії.

Їм притаманне й подібне бачення майбутнього Близького Сходу (на основі ідей Братів Мусульман).

Попри зближення країн, довгий час їхні відносини не були достатньо інституціолізованими. Так, лише наприкінці 2015 року відбулося перше засідання Верховного стратегічного комітету, протягом якого між Катаром та Туреччиною було підписано 15 міждержавних угод у сферах енергетики, науки, технологій та освіти [3]. Зустріч може вважатися знаковою, адже стала майданчиком узгодження відкриття військової бази на території емірату – першої турецької сучасної бази в районі Затоки.

Доха підтримала Анкару протягом спроби державного перевороту в Туреччині у 2016 році: емір Тамім бін Хамад Аль Тані був першим главою держави, хто висловив солідарність із урядом Ердогана. Так само під час загострення турецько-американських відносин влітку 2018 року, коли різко знизилася вартість турецької ліри та загалом посилювалися ризики для економіки республіки, Катар не лише вкотре став на сторону Анкари, а й запропонував фінансову допомогу [4].

Натомість Туреччина зайняла однозначну позицію у 2017 році, коли низка країн на чолі з Саудівською Аравією, ОАЕ, Єгиптом та Бахрейнном висунули звинувачення Катару у фінансуванні терористичної діяльності, оголосили початок блокади і передали перелік вимог, серед яких були й ті, які стосуються катарсько-турецьких відносин: зупинка військового співробітництва з Туреччиною на території емірату; припинення фінансування організацій, що визнані терористичними у КСА і ОАЕ й мають підтримку Катару та Туреччини (Брати-мусульмани). У відповідь турецька сторона, заявила, що не тільки не відмовиться від планів відкриття військової бази, а й навіть пришвидшить процес її будівництва. На підтвердження цього восени того ж року базу відвідав президент Р. Ердоган [5].

Нерідко держави координують і закордонну діяльність. Так, наприклад, у березні 2018 року Катар та Судан домовилися укласти договір щодо розбудови суданського морського порту Суакін на узбережжі Червоного моря, а за кілька місяців до цього Туреччина оголосила про намір спорудити у Суакіні базу військово-морських сил [6]. У зв'язку з поточною політичною ситуацією в Судані процес спорудження турецької військової бази призупинився, а окремі турецькі ЗМІ навіть писали, що монархії

Халіджу підтримали усунення Омара аль-Башира в тому числі й через його зближення з Туреччиною.

Водночас, не варто переоцінювати масштабі двостороннього економічного співробітництва. Так, за 2019 рік Туреччина експортувала до Катару товарів на 1,24 млрд дол., а Катар – на 900 млн дол. до Туреччини [7]. Це 3,65% та 1,17% катарського імпорту та експорту відповідно. З такими незначними показниками взаємної торгівлі держави не входять навіть до десятки основних торгових партнерок одна одної.

Висновки. Підсумовуючи досліджений матеріал щодо катарсько-турецьких відносин, можна констатувати, що хоча тісні відносини між державами і не є справді тривалими (активізувалися лише протягом останніх десяти років), проте наразі є в цілому взаємовигідними та не характеризуються явною асиметричністю. Яка ж зі сторін була більш зацікавленою у поживленні відносин? З одного боку, для втілення політичних амбіцій Катар потребував налагодження надійних контактів із військово-потужною країною, яка у разі чого могла б захистити його від зовнішніх загроз. З іншого боку, турецькі політичні амбіції не могли б сповна здійснюватися без наявності союзників у Халіджі, а оскільки до того моменту відносини із КСА та ОАЕ перебували у доволі напруженому стані, активізація співробітництва із заможним еміратом, який також конфліктував із КСА та ОАЕ, була ледь не єдиним виходом для Турецької Республіки.

Країни стали певною мірою «друзями по нещастю», тож саме навколо цієї ідеї й сформувався їхній блок. З одного боку, це зблизило їх, оскільки держави підтвердили свою відданість одна одній за складних обставин. Тим не менше, не виключений ризик руйнації відповідного блоку після вичерпання зазначених «нещасть». Відкритим залишається питання характеру турецько-катарського партнерства після врегулювання кризи між Катаром та іншими членам РСАДПЗ у січні 2021 року.

Список використаних джерел і літератури:

1. History of the Middle East. A Research Project of Fairleigh Dickinson University. Editor: Ahmad Kamal. – Teaneck, NJ, USA: 2012.
2. Lina Khatib. Qatar's foreign policy: the limits of pragmatism. – International Affairs, 89 (2), 2013.

3. Fifteen Agreements Signed between Turkey and Qatar // Веб-сторінка Presidency of the Republic of Turkey [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/36171/turkiye-ile-katar-arasinda-15-anlasma-imzalandi>
4. Turkish lira rallies as Qatar invests \$15bn, but markets slide – as it happened // Веб-сторінка The Guardian [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/business/live/2018/aug/15/turkish-lira-crisis-turkey-raises-tariffs-on-us-goods-business-erdogan-markets-live>
5. President Erdogan visits Turkey military base in Qatar // Веб-сторінка Anadolu Agency [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/president-erdogan-visits-turkey-military-base-in-qatar/966671>
6. Sudan, Qatar to sign \$4 billion deal to manage Red Sea port – ministry // Веб-сторінка Reuters [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-sudan-qatar/sudan-qatar-to-sign-4-billion-deal-to-manage-red-sea-port-ministry-idUSKBN1H22WH>
7. Export & Import of Qatar // Веб-сторінка Observatory of Economic Complexity [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/qat>

*Метелєв І.Т. **

Геоекономічна стратегія КНР у Південній Америці на прикладі Республіки Еквадор та Боліваріанської Республіки Венесуела

Бурхливий розвиток Китаю у ХХІ ст., що потребував, відповідно, й пошуку нових торговельних партнерів, обумовив й специфіку двосторонньої співпраці між Китаєм та єдиними латиноамериканськими країнами, що є членами ОПЕК – Венесуелою та Еквадором. Водночас й південноамериканські держави виявились вкрай зацікавленими у запропонованій інвестиційній політиці, що мала б забезпечити розбудову національних економік в умовах взаємовигідної стратегії Win-Win за відкидання «гри з нульовою сумою». Прагнення Еквадору та Венесуели до змін у зовнішньополітичному

* Студент 5 курсу спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор політичних наук, професор Ігнат'єв Павло Миколайович

курсів (ЄС, РФ), що до останніх десятиліть проходив переважно в руслі інтересів США (болісна боротьба з наркотрафіком DEA) [1], спільність лівої ідеології, а також здатність КНР надавати матеріальну допомогу і спрямованість на піднесення формату «Південь-Південь» та відкриття нових ринків збуту, призвели до встановлення широкої взаємодії на початку 2000-х рр., що вийшла на новий глибший рівень завдяки укладенню відповідної стратегічної угоди у 2015 р.

З розвитком нового погляду КНР «Один пояс, один шлях», регіон ЛАКБ загалом та дві зазначені країни зокрема до 2025 р. повинні отримати 250 млрд.\$ на нові проекти. І якщо ключовим елементом взаємодії з Венесуелою залишається нафта (до 95% експорту), то Еквадор намагається диверсифікувати економіку, хоча й саме за безпосередньої участі КНР держава значно збільшила видобуток енергоносіїв [2]. Втім, хоча обсяги інвестицій китайських банків й перевершують надходження від Світового банку та Міжамериканського банку розвитку, ключовим торгівельним партнером цих країн залишаються США.

Певний скептицизм, на думку деяких дослідників, викликає й загалом можливість захисту енергетичної безпеки за рахунок «нового друга». Так, КНР та Еквадор з Венесуелою регулярно проголошують взаємну зовнішню підтримку: Венесуела доєднується до наративів КНР з питань Тайваню, ситуації, що склалася з уйгурами, та висуває звинувачення США щодо брехні проти Китаю; КНР же, особливо за каденції Д. Трампа, різко засуджувала «дипломатію примусу із застосуванням санкцій» з боку США, наголошуючи, зокрема й у рамках ООН, на неможливості інтервенції під час політичної кризи 2019 р., надавала й гуманітарну допомогу. Однак, непрості умови взаємодії не дозволяють цілком подолати ризики на ринку нафти і «ресурсне прокляття» та посилюють попередні проблеми (надвисока корупція, кронізм у Венесуелі).

Китай проявляє активність й у важливих для країн міжнародних організаціях – як у АТЕС, так і у Боліваріанському альянсі, УНАСУР; вітає й вихід Венесуели з ОАД. Окремо створений і форум КНР-СЕЛАК, а Сі Цзиньпін нерідко відвідує держави з особистим візитом, що теж позитивно сприймається.

Завдяки отриманим кредитам (в т.ч. від АБП), з підвищенням рівня двосторонніх відносин у Венесуелі та Еквадорі активно проводилось будівництво портів, мостів та

інших об'єктів інфраструктури, отримані новітні технології, розвивались нафтохімія, металургія, телекомунікації, енергетика.

Серед окремих проектів всебічного партнерства, що вже реалізуються, варто зауважити: 1) Розбудова низки ГЕС (Coca Codo Sinclair та ін.) і понад 10 автородоріг в Еквадорі [3]; 2) Спільне створення залізничних шляхів, автобусних заводів та інфраструктури у Венесуелі; 3) Розгортання систем безпеки «ЕКЮ 911» від CEIES в м. Кіто з функцією розпізнавання обличчя (що обумовлює побоювання щодо використання її владою в подальшому); 4) Політично обумовлене введення смарт-картки «carnet de la patria» від ZTE у Венесуелі; 5) С/г ініціатива з імпорту еквадорських бананів, авокадо, черешні, креветок, шоколаду та квітів; 6) Запуск еквадорського супутника Pegaso у 2013 р. та венесуельських Venesat-1/Simon Bolivar та VRSS-1 і VRSS-2; 7) «М'яка сила» (Інститути Конфуція, культурні обміни: мова, кухня).

Цікавим аспектом є й туристична галузь: за останнє десятиліття суттєво зросла кількість китайських мандрівників до Еквадору, було підписано й окрему угоду з Венесуелою в 2018 р., втім за нових умов перспективи нечіткі.

КНР постачає й озброєння, переважно Венесуелі: літаки К-8 (реактивні) та Y-8, бронетранспортери VN-4 та інші військові машини, автомати, радары ППО від СЕТС, БПЛА тощо. Китай підтримує й участь Венесуели у Армійських міжнародних іграх («Чисте небо», «Морський десант») [4].

Окремо варто наголосити й на допомозі під час коронакризи. Так, навесні 2020 р. країни змогли безоплатно отримати маски, апарати ШВЛ та комплекти для тестування. Китайські експерти проводили онлайн-семінари під час місії в регіоні, а влітку 2020 р. НВАК направила ресурси для контролю над епідемією військовим (захисні костюми, медичні маски).

Китай також надавав підтримку й після стихійних лих, зокрема після землетрусу 2016 р. в Еквадорі, було надіслано госпітальний «Мирний ковчег» НВАК. Раніше збудовано і Екстрений командний центр громадської безпеки.

Втім, якщо поглянути на не-нафтові проекти, то деякі з них так і не було реалізовано, існують і певні проблеми з наступними задачами: 1) Залізниця Тінако-Анако, що не була добудована у співпраці CREC та IFE (Венесуела); 2) Складнощі із

урядовою фінансовою платформою в Еквадорі від Sinomach; 3) Постійне збільшення витрат на ГЕС «Квіхос»; 4) Екологічні негаразди при посиленні уваги на гірничодобувній діяльності через «сировинний голод» КНР, вимушене переселення корінного населення (шахти Тундайме) [5] тощо.

Згідно з останніми даними, КНР могла і таємно зазначати у інвестиційних контрактах певні політичні зобов'язання, протиправну конфіденційність, а також неможливість залучати Паризький клуб у випадку реструктуризації [6].

Отже, вигідне геополітичне положення латиноамериканських держав, зокрема Еквадору та Венесуели, попри віддаленість від КНР, обумовлюють відповідну зацікавленість в розвитку довгострокової співпраці між країнами, і найбільш активним її елементом є торгівля, переважно сировинного спрямування. Однак, в умовах дефолтів, боргів та критичної потреби латиноамериканських країн в імпорті енергоносіїв, постає питання, чи не отримають ці держави нового «колонізатора» внаслідок прагнення до швидких рішень? Очевидним є й те, що від власних амбіцій не відмовляться і США.

Список використаних джерел

1. Сударев В. П. Левый поворот в Латинской Америке. – М.: ИЛА РАН, 2007. – 216 с. ISBN 5-201-05430-7. – Левый поворот в Латинской Америке [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.twirpx.com/file/3245552/>
2. Venezuela And Ecuador Increasingly Desperate To Restructure Oil For Loans Deals With China [Електронний ресурс] – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://energyfuse.org/latin-american-oil-producers-turn-china-development-financing/>
3. В эквадорской газете El Telegrafo опубликована статья Си Цзиньпина [Електронний ресурс] // Жэньминь жибао. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://russian.people.com.cn/n3/2016/1117/c31520-9142771.html>.
4. Chinese Security Engagement in Latin America [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/chinese-security-engagement-latin-america>

5. China, el socio feroz. María Sol Borja y Roberto Deniz [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://gk.city/2017/10/23/inversion-china-ecuador-venezuela-contratos-publicos/>

6. China's secret loan contracts reveal its hold over low-income nations [Електронний ресурс] – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ft.com/content/7e98795f-159b-4455-903e-6e21c345d4a9>

*Остроух А.В.**

Субрегіональний вимір економічної співпраці Індії та Бутану

Бутан – невелика за площею держава, затиснута між Індією і Китаєм. З огляду на характер відносин між Індією і Китаєм, Індія зацікавлена в тому, щоб допомагати економіці Бутану, який з Китаєм в не найкращих стосунках. Останнім часом зовнішньоекономічний вектор Бутану диверсифікується, однак Індія все одно залишається основним іноземним інвестором та торговельним партнером однієї з найбільш ізольованих держав світу.

Індія та Бутан вже дуже багато років мають близькі та дружні відносини: Бутан одним з перших визнав незалежність Індії в 1947 році і між двома країнами встановилися тісні відносини, які посилилися після анексії Тибету Китаєм в 1950 році і його прикордонними суперечками з Бутаном та Індією. Вже через два роки, дві країни підписали «Договір про дружбу» (1949 рік), що закликав до миру між двома країнами і невтручання в їхні внутрішні справи. З того часу взаємовигідні економічні зв'язки були центральним елементом відносин сусідніх країн [1].

Індія є найбільшим експортним ринком Бутану, найбільшим постачальником продукції та одним із провідних іноземних інвесторів у країні. Індія також забезпечує транзит Бутану через свою територію для доступу до морських портів для торгівлі з рештою світу. Загалом, на Індію припадає 78% експорту і 84% імпорту Бутану, а бутанська грошова одиниця – нгултрум – прив'язана до індійської рупії [2].

* Студенка 5 курсу спеціальності Країнознавство
Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка
Ігнат'єв Павло Миколайович, професор, кандидат політичних наук

В даний час основними статтями експорту з Бутану до Індії є електроенергія (від гідроелектростанції Тала, Чукха та Куру-Чу), недорогоцінні метали та мінерали, рослинний жир та олії, алкогольні напої, хімікати, цемент, деревина та вироби з дерева, кардамон, картопля, апельсини та яблука, вироби із пластмас та гуми. Натомість Бутан активно закуповує у Індії наступне: нафтопродукти, мінеральні добрива, метали, техніка та машинне обладнання, автомобілі та запчастини, овочі, горіхи, спеції, напівфабрикати та продукти тваринного походження, хімікати, дерево, пластмаса та гума. Індія так само поставляє сусідові всю будівельну техніку, а часто і робочу силу для будівництва доріг та інших інфраструктурних об'єктів [3].

Слід зазначити, що Індія також є найбільшим джерелом прямих іноземних інвестицій Бутану і фінансовим донором (51% від загальної суми ПІІ в країні). Іншими основними інвесторами в економіку Бутану є Сінгапур та Таїланд. На початку 2019 року між Індією та Бутаном було підписано угоди щодо фінансування та реалізації 73 інфраструктурних проєктів [4]. Окрім цього, Індія сильно субсидіює бутанську економіку (є субсидії на бензин, газ), намагаючись таким чином, утримати «меншого брата» в своїй сфері впливу.

Окремо важливо підкреслити, що Індія також є найпопулярнішим місцем для навчання бутанських студентів – майже 4 тис. студентів з Бутану навчаються в університетах Індії, багато з яких також отримують стипендію від уряду Індії. Між двома країнами відбуваються активні культурні обміни та розвивається туризм. Останньому сприяє той факт, що Індія – практично єдина країна світу, чиї громадяни можуть в'їжджати в Бутан без візи (загалом, безвізовий в'їзд є ще у жителів Бангладешу і Мальдівів, але туристичний потік з цих країн набагато менший, ніж з Індії). Бутанці ж часто відвідують Індію для навчання, лікування, паломництва, бізнесу [4].

Однією з головних проблем двосторонніх відносин є конкуренція з Китаєм за вплив. Загалом, офіційний Нью-Делі досить ревниво ставиться до деяких зовнішніх зв'язків Бутану з іншими країнами. Особливо болісно індійське керівництво сприймає співпрацю Бутану з Китаєм, навіть за її практичної відсутності. Навіть дрібна співпраця, як наприклад закупка 20 автобусів, стає приводом для індійської влади прийняти рішення щодо урізання для Бутану субсидій на бензин і газ. Таким чином, перебуваючи

між двома великими сусідами, Індією і Китаєм, крихітний Бутан намагається зберегти свою зовнішньополітичну незалежність, то спираючись на Індію, побоюючись Китаю, то тримаючи дистанцію з нею, щоб не потрапляти в повну залежність.

Отже, відносини Індії та Бутану тривають вже більше 50 років, і витримали не лише зміни уряду в Індії, але й розгортання великих геополітичних подій. Сьогодні Індія є найбільшим економічним партнером Бутану. Активізуючи співпрацю в галузі гідроенергетики дві країни змогли значно збільшити свою двосторонню торгівлю. Безумовно, Індія також отримує вигоду від співпраці з Бутаном, адже країна змогла задовольнити зростаючий попит на електроенергію, частково за рахунок імпорту енергії з Бутану.

За останні 20 років Бутан перетворився від одержувача допомоги до партнера не лише для Індії, але й для інших країн. Ці зміни допомогли Бутану вийти з ізоляції та стати на шлях розвитку, поставивши за мету вихід з категорії найменш розвинених країн світу до країн, що розвиваються до 2023 року. **Список використаних джерел**

1. India-Bhutan relations [Електронний ресурс] // Ministry of External Affairs, Government of India – Режим доступу до ресурсу: https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Brief_Bilateral_Brief_bhutan_Feb_2020.pdf.

2. India-Bhutan Trade Relation [Електронний ресурс] // Embassy of India Thimphu, Bhutan. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.indembthimphu.gov.in/pages.php?id=42>.

3. Important economic and commercial conferences and trade fairs and exhibitions etc. [Електронний ресурс] // Ministry of External Affairs, Government of India. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://mea.gov.in/Portal/ForeignRelation/Bhutan-February-2012.pdf>

4. Bhonsale M. Bhutan's 20-Year Economic Development and Transition to Democracy: An Assessment of India's Role / Mihir Bhonsale. // Observer Research Foundation. – №354. – С. 2–10.

Проблеми екологічної безпеки в країнах Південно-Східної Азії

Екологічна безпека набула нового значення в 21 столітті, коли став очевидним вплив стану навколишнього середовища на національну безпеку. Адже екологічні проблеми поступово стають джерелом ускладнення міжнародних відносин.

Південно-Східна Азія динамічно розвивається в економіці. Так, за даними МВФ ВВП регіону в 2016 році зросло в на 7,7%, в 2019 – на 4,3%. Через пандемію Covid-19 в 2020 році воно впало до -8,4%, але в 2021 році планується зростання на 8,1%. Це демонструє, що країни ПСА можуть швидко оговтуватись від економічних потрясінь та відновлювати промислове виробництво. Проте успіхи в економіці супроводжуються викликами екологічній безпеці регіону. Головним викликом для країн Південно-Східної Азії є зростання рівня урбанізації через велику чисельність населення, який не супроводжується ініціативами сталого розвитку та результативною екологічною політикою [1]. Розширення міст та утворення мегаполісів призводить до виробництва відходів, що не йдуть на переробку, поганої санітарії, заторів та трафіку автомобілів, дисбалансу між містами і селами.

Урбанізація призводить до суміжних проблем, а саме: випалювання та вирубки джунглів для розширення вільних територій під забудови підприємствами та житлом, забруднення повітря та частоті появи смогу через пожежі у лісах, дефіциту чистої води через її засолення морями та надмірне використання у продовольчій галузі [2]. Крім того, вона створює ситуацію, що в соціально-економічних і політичних системах країн Південно-Східної Азії продовжують домінують мегаполіси та столиці країн. Наприклад, Бангкок за чисельністю населення перевершує друге за величиною місто країни Чиенгмай в 15,2 рази, Джакарта - місто Сурабаю в 3,6 рази. За оцінками Population Stat найбільш населеними містами ПСА є Маніла, Джакарта, Бангкок,

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка
Науковий керівник: Мішин О. В., кандидат політичних наук

Хошимін, Куала-Лумпур та Сінгапур. Вони - джерела виникнення екологічних проблем та зміни клімату в своєму регіоні.

В причинах урбанізації лежить пояснення впливу екології на національну безпеку. Вимушене масове переселення людей з екологічно ризикованих зон в результаті зміни клімату ускладнює вже існуючу сьогодні непросту ситуацію з управлінням міграційними потоками та неконтрольованою урбанізацією в регіоні. Боротьба за території проживання і ресурси між приїжджим населенням та жителями міст може викликати дестабілізуючі процеси. Зазвичай переміщення населення відбувається без допомоги в адаптації з боку держави. Це призводить до появи міграційної «пастки», тобто мігранти не можуть пристосуватися до життя на новому місці в зв'язку з такими факторами, як неприйняття місцевим населенням, економічні труднощі на новому місці проживання, а також віддаленість регіону і відмінності в способі життя [3]. Міграція в умовах зміни клімату не обмежується також переміщенням людей в межах однієї країни, а неминуче призводить до їх відтоку в інші сусідні країни. Найбільше число нелегальних мігрантів зосереджено в Таїланді та Малайзії, що становить серйозну проблему для цих країн. Історична, культурна і релігійна близькість Малайзії, Індонезії та Філіппін, так само як Таїланду, М'янми, Лаосу і Камбоджі обумовлює напрямки міграційних потоків [4].

Відсутність допомоги екологічним мігрантам спричинена їх невизначеним статусом в міжнародному праві. В даному контексті в провідних країнах світу, зокрема в США, ФРН, Франції, Великобританії динамічно розвивається екологічна дипломатія. Проте в Південно-Східній Азії вона перебуває на зародковому рівні через домінування економічних інтересів та перебування у статусі країн, що розвиваються.

Інша проблема, що чинить вплив як на національний безпековий рівень, так і призводить до транскордонних питань, є переексплуатація річки Меконг. Ослаблення річки, яка є джерелом виробництва харчових продуктів в М'янмі, Лаосі, Камбоджі, Таїланді та В'єтнамі, має серйозні наслідки: посуха, виснаження рибних запасів, осадження мулу, зниження врожайності рису [5]. Будучи найбільшою житницею країни, цей район грає важливу роль в стратегії продовольчої безпеки Індокитаю. Більшість лих, що відбуваються в районі дельти річки Меконг, було викликано впливом зміни

клімату, особливо підвищенням рівня моря [6]. І в умовах затоплення знову виникає необхідність вимушеної міграції. Побічно негативними є односторонні рішеннями Китаю по експлуатації гребель. КНР звела 11 гребель уздовж річки Меконг вгору за течією від 60 млн осіб в регіоні Нижнього Меконгу, які покладаються на річку, як на джерело живлення і засобів до існування. Тому Китай несе особливу відповідальність за справедливий розподіл води зі своїми сусідами вниз по річці Меконг та може використовувати своє переважаюче положення в політичному вимірі з метою впливу на своїх південних сусідів.

Таким чином проблеми екологічної безпеки Південно-Східної Азії є багатошаровими та взаємопов'язаними. Зміни клімату впливають на неконтрольовані потоки міграції та урбанізації, які одночасно дестабілізують ситуацію в мегаполісах та в транскордонному вимірі. Великі міста, в свою чергу, і стають джерелами кліматичних змін, підпадають під ризики затоплення та перенаселення. Переексплуатація ресурсів може призвести до продовольчої кризи та зниженням якості життя населення ПСА. Щоб уникнути на міжнародному рівні таких суперечливих і конфліктних ситуацій країнам необхідно розвивати співпрацю в сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки. Важливо зробити наголос на екологічній дипломатії та кодифікації на міжнародному рівні статусу екологічних мігрантів.

Список використаних джерел

1. Рогожина Н. Г. Экологические риски урбанизации в странах Юго-Восточной Азии / Н. Г. Рогожина // КОНТУРЫ ГЛОБАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ: политика, экономика, право / Н. Г. Рогожина. – Москва: Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений им. Е.М. Примакова РАН, 2020. – С. 102–118.

2. Hershberger M. 6 environmental challenges facing Southeast Asia (and what you can do to help) [Електронний ресурс] / Matt Hershberger // Matador Network. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://matadornetwork.com/change/6-environmental-challenges-facing-southeast/>

3. Байгулова А. Экологическая миграция как симптом провала современной модели развития [Електронний ресурс] / А. Байгулова, С. Пигина // МГИМО – Режим

доступу до ресурсу: <https://mirec.mgimo.ru/upload/ckeditor/files/environmental-migration-as-a-failure-symptom-of-modern-development-model.pdf>.

4. Рогожина Н. Г. . Проблемы внутрирегиональной миграции трудовых ресурсов в Юго-Восточной Азии [Електронний ресурс] / Н. Г. Рогожина // ИМЭМО РАН – Режим доступу до ресурсу: <https://bookonlime.ru/lecture/12-problemy-vnutriregionalnoy-migracii-trudovyh-resursov-v-yugo-vostochnoy-azii-0>.

5. Вода Меконга, рычаг силы в Юго-Восточной Азии [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/3bLGEe5>.

6. Рязанцев С. В. Последствия демографических и климатических изменений для Вьетнама и его миграционных потоков / С. В. Рязанцев, А. С. Лукьянец, 2015. – (Современный Вьетнам). – С. 208–217.

*Петренко М. О.**

Участь ЛАД у врегулюванні сирійського конфлікту

Вирішення питань з політичним підтекстом завжди було складним для близькосхідних держав, проте збереження певного балансу сил, як-от в умовах суперництва за лідерство між Лівією та Саудівською Аравією у 80-х роках ХХ ст., запобігало домінуванню точки зору однієї держави: в історії цієї інституції наявні як мінімум два успішні кейси медіації — Кувейт та Ліван. Наразі ж Ліга схильна транслювати позиції нафтових монархій Затоки, зокрема ОАЕ та КСА, що не є конструктивним і всеохоплюючим.

Від початку протестів Арабської весни у 2011 р. Сирійська Арабська Республіка пережила багато катаклізмів: від проголошення на території країни Ісламської держави, що прагнуть встановити всесвітній халіфат, до загибелі близько півмільйона людей і набуття майже половини населення усієї республіки статусу біженців або внутрішньо переміщених осіб. У цій ситуації, на відміну від США та Європи, ЛАД оперативно втрутилася у діалог між протестувальниками і владою, висуваючи власні пропозиції. У

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: асистент, кандидат політичних наук Черкас Богдан Олександрович

березні 2011 р. Ліга направила до Сирії першу в історії організації спостережну місію для розслідування повідомлень про широкомасштабне насильство режиму Башара аль-Асада проти мирного населення [1]. Однак пізніше з'ясувалося, що цю місію очолив колишній глава розвідувальної служби Судану генерал Мохаммед Ахмед Мустафа аль-Дабі, що очолював її під час Дарфурського геноциду і взагалі був лояльним до сирійського естеблішменту; вона не тривала довго і була піддана всеосяжній критиці.

Тоді у листопаді 2011 р. уряд Сирії погодився на мирний план ЛАД, що передбачав подальше невикористання армії для репресій проти мирних демонстрантів, виведення з міст військової техніки, звільнення ув'язнених через політичні переконання тощо. Проте з черговою звісткою про смерть протестувальників стало відомо, що його було порушено. Наступним кроком ЛАД в цих умовах було припинення членства Сирії в організації та, вперше в її історії, запровадження політичних та економічних санкцій проти власного вже экс-члена [1]. У березні 2013 р. Ліга надала місце в організації Національній коаліції сирійських революційних і опозиційних сил, згодом зазначивши, що сирійське місце все ж таки буде залишатися вакантним, доки опозиція не завершить формування владних інституцій; проте вже у 2014 р. воно звільнилося остаточно через те, що опозицію в екзилі було визнано недостатньо компетентною.

Варто зазначити, що в цей період арабські держави запропонували Сирії ще один мирний план і формування нового об'єднаного уряду; однак ці ініціативи не завершилися успіхом. Тому пізніше до посередництва в Сирії приєдналася ООН: наступна об'єднана з ЛАД місія очолила Кофі Аннаном, але його робота тривала лише півроку. У 2012 р. він запропонував Мирний план з шести пунктів, що призвів до короткого припинення вогню у квітні, але не запобіг подальшому зростанню кількості вбивств. Вартими згадки є дії непостійного члена РБ ООН Марокко, який, використовуючи концепт ЛАД, закликав до припинення насильства та переговорів, а Башара Асада — відступити на користь віце-президента та уряду національної єдності [2]. Однак на резолюцію, схвалену США, ЄС та Туреччиною, наклали вето Росія та Китай (у відповідь на дії китайських та російських колег всередині РБ ООН була сформована міжнародна дипломатична Група друзів Сирії).

Ситуацію ускладнювала відсутність єдиної позиції щодо необхідності військової

інтервенції: КСА пропонувало озброювати опозицію, Катар закликав до введення спільних миротворчих військ під егідою ЛАД-ООН, але арабські держави ще й підтримували різні опозиційні осередки; Кофі Аннан наголошував на тому, що подальша мілітаризація конфлікту тільки погіршить вже й так не найкращий стан речей. Водночас заклики ГенСеку ЛАД Аль-Арабі до неупереджених міжнародних розслідувань військових злочинів блокувалися внутрішніми розбіжностями та тривалим вето в РБ ООН з боку вищезгаданих Китаю та Росії, відтак перешкоджаючи посиленню ролі ЛАД у вирішенні конфлікту. Внутрішні перипетії та зовнішня конкуренція призвели до відставки Кофі Аннана, якого змінив на посаді Лахдар Брахімі, але й цей медіатор впродовж майже двох років не зміг домогтися задовільних результатів. Можна сказати, що з 2012 року ЛАД відходить від справ у Сирії, бо вакуум іноземної допомоги заповнюють інші актори, зокрема, Росія та, частково, США [3]; водночас і сам близькосхідний регіон переживав численні постреволуційні трансформації, що також ускладнювало миротворчу діяльність інституції.

Коли ж сирійський режим почав відновлювати свій територіальний контроль над країною, у 2018 р. КСА зініціювало, а Росія підтримала діалог про повернення Сирії членства в ЛАД, проте США виступали проти, тож арабським лідерам довелося обмежитися поступовим мінімумом, наприклад: ОЕА відновили працю свого посольства в Дамаску, а Бахрейн наголосив на повній дієздатності власного там же [3]. Останнім відомим на сьогодні символом арабської єдності по сирійській кризі є невдоволення турецьким втручанням до конфлікту [4].

Спочатку роль ЛАД у медіації сирійської кризи була достатньо багатообіцяючою, проте багато факторів зіграло не на її користь, а викладений перебіг подій дозволяє нам прослідкувати неспроможність організації реально вплинути на конфлікт. Таким чином, з часу свого заснування у 1945 р. Ліга арабських держав трансформувалася з найбільшої за кількістю членів регіональної організації Близького Сходу, що наполягає на колективних та цілеспрямованих діях арабських держав, до неефективної інституції, що відображає суцільну роз'єднаність арабського світу.

Список використаних джерел

1. The Arab League's Many Failures [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу: http://arabcenterdc.org/policy_analyses/the-arab-leagues-many-failures/
2. The Arab League's Role in the Syrian Civil War [Електронний ресурс] – 2014. – Режим доступу:
<http://www.inquiriesjournal.com/articles/906/3/the-arab-leagues-role-in-the-syrian-civil-war#header7page3>
3. The Muted Arab Attempt to Restore Influence in Syria [Електронний ресурс] – 2020. – Режим доступу:
http://arabcenterdc.org/policy_analyses/the-muted-arab-attempt-to-restore-influence-in-syria/
4. Turkey's Syria offensive an 'invasion': Arab League secretary general [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу: <https://www.reuters.com/article/us-arableague-turkey-syria-idUSKBN1WR0C9>

*Пліс А.Ю.**

Політика Турецької Республіки щодо врегулювання громадянського конфлікту в Лівії

У північноафриканській Лівії ціле десятиліття йде громадянська війна за контроль над родовищами, що розгорнулась ще з 2014 року, коли фельдмаршал ЛНА Х. Хафтар почав військовий наступ на Триполі. Однак, навіть створення в 2016 році за підтримки ООН Уряду національної єдності, на чолі з Ф. аль-Сараджем не зупинило протистояння. Теперішня ситуація в Лівії є яскравим прикладом зовнішнього втручання провідних держав, що мають власні геополітичні інтереси, у внутрішні справи країни. Адже саме в Лівії зосередженні найбільші запаси енергоресурсів на африканському континенті.

Ще недавно здавалося, що УНЄ перебували на межі військової поразки, адже за ЛНА стояла не тільки боєздатна лівійська армія, а й серйозні зовнішні гравці, на

*Студентка 2 курсу спеціальності «міжнародно-політичне країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, завідувач кафедри міжнародного регіонаознавства Дорошко М.С.

кшталт Росії, Єгипту та Франції, що значно посприяло успішному наступу на столицю, в квітні 2019 року. Однак все змінило пряме турецьке втручання, яке перевернуло баланс сил в країні, що змусило ЛНА відступити із захоплених позицій на сотні кілометрів на схід, та дозволило стабілізувати становище УНС в Лівії, зайнявши ключову авіабазу Аль-вати, а також цілий ряд міст в Триполітанії. Такі дії дозволили Республіці Туреччина зафіксувати свої позиції в Лівії і забезпечити довгострокову військово-політичну присутність в країні. [2]

Звідси питання: А що ж, все-таки, спонукало Туреччину втрутитись у внутрішній конфлікт, тим самим, нехтуючи ембарго ООН щодо постачання зброї в Лівію? Які цілі переслідував Р.Т. Ердоган, підписуючи ряд двосторонніх договорів, у відповідь на заклик УНС про допомогу? Угода між Анкарою і Триполі, підписана 27 листопада 2019 року, стосується саме військової співпраці між країнами, та, водночас, передбачає збільшення поставок зброї до Лівії, яке і без того йде туди широким потоком. [2]

Однак, які справжні мотиви переслідує Туреччина, долучаючись до цієї інтернаціональної кризи в Лівії? Все частіше ми спостерігаємо нарощування зусиль Туреччини з просування своїх інтересів в Лівії, з розширенням впливу Анкари за рахунок союзницьких сил, і перш за все Катару. Якщо розглядати ширше, то це політика позиціонування Анкари як центру сили в регіоні, а тому, для неї стати потенційним домінуючим зовнішнім гравцем у північноафриканській країні досить важливо. А залучення своїх союзників в цих зусиллях - наступний крок Туреччини з перетворення на впливову регіональну державу.

Активізація Туреччини в Лівії пояснюється рядом стратегічних інтересів. Перш за все, Лівія - це запаси вуглеводнів, які не тільки легко добувати, але і легко продавати – адже за, менш ніж, 500 км знаходиться найбільший європейський ринок. А оскільки в ЄС проголосили принцип диверсифікації поставок енергоносіїв, в основному, щоб не залежати від російського Газпрому, то Лівія стає новою, реальною альтернативою російського газу для Європи. Також, слід враховувати те, що Лівія для Туреччини є своєрідними «воротами» в Африку: тобто це країна, яка може стати плацдармом для турецьких спроб витіснити Францію з мусульманських країн західної частини Чорного континенту. Взявши під контроль простір Лівії, Р.Т.Ердоган зможе

скеровувати важливим напрямком міграційного потоку в Європу. До прикладу, турецька обіцянка Мальті не допустити припливу африканських мігрантів на острів, в обмін на блокування операції «IRINI» щодо морського патрулювання, для підтримки введеного проти Лівії ембарго ООН, що важливо для поставок турецької зброї до Лівії. Разом з тим, дані угоди також покликані активізувати і убезпечити проникнення турецького бізнесу на африканські ринки, який протягом десятиліть активно бере участь у Лівії. Особливо це стосується саме турецьких будівельних компаній. [4]

Нарешті, Лівія є тим, що в Туреччині називають «Середземноморським щитом». Мова йде про ще одну двосторонню угоду, що її підписали Анкара та Тріполі щодо розмежування морських виключних економічних зон (ВЕЗ). Ця угода суттєво вплинула на регіональні відносини в Східному Середземномор'ї, де знаходяться важливі райони видобутку енергоресурсів. Між тим, угода посіяла ряд протиріч між країнами регіону, адже є прямим порушенням Конвенції ООН з морського права від 1982 року, тому не може вважатися дійсною. Таким чином, підписавши угоду про ВЕЗ, Ердоган не тільки демонструє свої претензії на величезний шматок акваторії, але і створює так званий «Середземноморський щит» - відрізає проекти з будівництва підводного трубопроводу, в обхід Туреччини, з шельфових нафтогазових родовищ країн Східного Середземномор'я в Європу, на кшталт підтриманого ЄС проекту EastMed. Зрозуміло, що Греція, Кіпр, Ізраїль та інші не визнають цей розділ, адже дана угода порушує суверенітет Греції, Кіпру та Єгипту, змушуючи їх узгоджувати з турецькими партнерами будь-які плани щодо прокладання трубопроводів у Східному Середземномор'ї. Таким чином, з підписанням угоди Туреччина отримала не тільки військову, а й політичну вагу в регіоні. [3]

Неоосманізм і військові амбіції Р.Ердогана відверто лякають арабський світ, оскільки мало хто хоче відродження Османської Імперії, яка колись контролювала весь Близький Схід. Одним із лівійської політики президента Туреччини є формування відвертої антитурецької політики в регіоні, яка в середньостроковій перспективі може призвести до серйозного конфлікту з частиною арабського світу і деякими членами НАТО, в тому числі і Францією, з якою в Туреччині особливий конфлікт інтересів. [5]

Проведений аналіз політики Туреччини щодо лівійської кризи показав не лише зростаючі геополітичні амбіції цієї впливової регіональної держави, але й її практичну участь у врегулюванні громадянського конфлікту в Лівії.

Список використаних джерел

1. Пліс А. Ю. Лівійська криза в геополітичній стратегії провідних акторів світової політики. *Актуальні проблеми міжнародних відносин 2020* : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених, м.Київ, 22 жовт. 2020 р. Київ, 2020. С 141–145.

2. Війна в Лівії: загроза енергетичній безпеці Європи та нові біженці [Електронний ресурс] // Defense Express. – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://defence-ua.com/pages/about-1.html>

3. Лівія та Туреччина: новий союз, що змінить Східне Середземномор'я [Електронний ресурс] // Аналітичний центр "ADASTRA". – 2020 – Режим доступу до ресурсу: https://defence-ua.com/army_and_war/vijna_v_liviji_seredzemnomorskij_vuzol-1051.html

4. Максим Донецкий. Мальта отказалась от участия в миссии ЕС IRINI, поддержав контрабанду оружия для ПНС Ливии [Електронний ресурс] // ФЕДЕРАЛЬНОЕ АГЕНСТВО НОВОСТЕЙ – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://riafan.ru/1274802-malta-otkazalas-ot-uchastiya-v-missii-es-irini-podderzhav-kontrabandu-oruzhiya-dlya-pns-livii>

5. Геворг Мирзаян. Война в Ливии. Против Эрдогана собирается большая военная коалиция [Електронний ресурс] // ВЗГЛЯД – 2020 – Режим доступу до ресурсу: <https://vz.ru/world/2020/8/15/1055219.html>

Основні напрямки співробітництва держав Чотиристороннього безпекового діалогу в регіоні АТР

Історію оформлення Чотиристороннього безпекового діалогу, що реалізується США, Австралією, Індією та Японією, можна відслідкувати з 2004 року – від створення для реакції на руйнівний землетрус поблизу індонезійського острова Суматра, від якого постраждали більш ніж 230 тисяч осіб із 14 держав Індійського океану, так званої Tsunami Core Group, що об'єднала найбільш спроможні допомогти держави Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР). Ними стали Сполучені Штати Америки, Австралія та Японія, які з 2002 року вже співпрацювали в рамках Тристороннього стратегічного діалогу (Trilateral Strategic Dialogue, TSD) під егідою Вашингтона задля боротьби з тероризмом та поширенням ядерного озброєння. Четвертою державою у групі стала Індія, що не є випадковістю у зв'язку з активними намаганнями держави змістити фокус регіональної політики на власну користь як можливого регіонального лідера [1].

У 2006 році уряд Японії проголосив нову концепцію зовнішньої політики держави – створення євразійської «Арки свободи та процвітання» (Arc of Freedom and Prosperity), у якій визначне місце відводиться активізації японської співпраці з Індією та Австралією при підтримці тісних відносин зі США – не останньою мірою задля посилення власної ролі в регіоні на протипагу зростаючому впливу КНР в АТР [2]. З ініціативи новообраного прем'єр-міністра Японії Абе Сіндзо на початку 2007 року після низки міждержавних візитів (Вашингтон-Канберра, Нью-Делі-Токіо та Токіо-Нью-Делі, Токіо-Вашингтон) Тристоронній стратегічний діалог став Чотиристороннім, адже був створений Quadrilateral Security Dialogue (QSD). Цей формат співпраці між США, Австралією, Японією та Індією у тематичних дослідженнях часто називають просто the Quad – «четвірка», а іноді – навіть «азійським НАТО».

У травні 2007 року під час Регіонального форуму АСЕАН в Манілі відбулася перша зустріч «четвірки», що не вилилася в інституціональне оформлення організації,

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Регіональні студії»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент Черкас Богдан Олександрович

а слугувала радше консультаційним майданчиком щодо спільних інтересів партнерів. Тоді єдиним виявом кооперації держав «безпекового діалогу» стало проведення спільних військово-морських навчань «Малабар», що з 1992 року функціонували лише як американо-індійські. Такі навчання явно свідчили про наміри «четвірки» боротися з наступом китайської сили, зокрема військової, за рахунок укріплення власних позицій [3]. Проте Абе Сіндзо, найпотужніший «пасіонарій» ідеї the Quad того ж року пішов у відставку, Австралія через небажання псувати відносини з найбільшим торговельним партнером – КНР – відмовилася від участі в наступних навчаннях та співпраці загалом.

Наступне десятиліття чотиристороннє співробітництво було радше неактивним, проте зміцнювалися зв'язки різних стейкхолдерів між собою, що сприяло його відновленню в подальшому – з новою силою та впевненістю. За цей час, наприклад, між США та Індією були укладені COMCASA (Communications Compatibility and Security Agreement, 2015) та LEMOA (Logistics Exchange Memorandum of Agreement, 2016) як наслідок співпраці в форматі «2+2», тобто постійних зустрічей на рівні міністрів закордонних справ та оборони [4]. Такі зустрічі відбувалися між управлінцями Індії як з американськими, так і з австралійськими та японськими колегами. Продовжувалася традиційна безпекова співпраця у рамках тристоронніх діалогів, зокрема TSD.

Хоча Абе Сіндзо повернувся до влади ще в 2012 році, одразу просуваючи переформатування роботи «четвірки», його ідея «демократичного безпекового діаманту» (Democratic Security Diamond, DSD) (побудована на теорії демократичного миру) змогла втілитися в життя як the Quad 2.0 восени 2017 року. З ініціативи экс-Держсекретаря США Рекса Тіллерсона та міністра закордонних справ Японії Таро Коно представники чотирьох держав відновили чотиристоронню співпрацю – знову в Манілі, знову під час саміту АСЕАН. Основною метою оновленої кооперації була визначена охорона морського простору від регіону Індійського океану до західної частини Тихого океану в контексті загострення китайських претензій у Південно-Китайському морі (ПКМ) зокрема. Окрім цього, основними напрямками співробітництва на майбутнє the Quad 2.0 також визначила: координацію військово-морської безпекової взаємодії; боротьба з піратством та злочинністю; роботу в напрямку створення «вільного та відкритого ІТР» (Free and Open Indo-Pacific) (нова азійська політика США в контексті

протистояння з Китаєм); зменшення власної економічної залежності від Пекіна та нерозповсюдження його впливу на інші держави регіону, особливо в контексті ініціативи «Один пояс – один шлях»; протистояння експансіоністським ініціативам КНР, особливо в ПКМ; підтримку й розвиток демократії та вільного ринку в регіоні на противагу китайському комуністичному авторитаризму; денуклеаризацію Корейського півострова [5].

У період 2017-2019 рр. «четвірка» на вищому рівні зустрічалася п'ять разів. У 2020 році також відбувалися зустрічі, зокрема задля обговорення загрози COVID-19 [6]. Найбільш актуальною є зустріч 12 березня 2021 року, де сторони приділили значну увагу протистоянню так званій «дипломатії вакцини» із боку Китаю та ініціативі створенню Quad Vaccine Partnership [7].

Підбиваючи підсумки, авторка хотіла б відзначити значний потенціал співпраці досліджуваних держав саме в чотиристоронньому форматі, проте засторога полягає в тому, що без конкретного інституційного оформлення співпраця може залишитися на невисокому рівні ефективності. Однак часті зустрічі з моменту відновлення роботи Діалогу вселяють оптимізм у прихильників «вільного та відкритого ІТР», домінації в регіоні демократичних держав під безпековим патронатом США, але також і тих, хто підтримує зазіхання Індії на регіональне лідерство на противагу КНР. Основним завданням, що стоїть перед «четвіркою» зараз, є використання значної бази двостороннього та тристороннього співробітництва різних держав із кола досліджуваних у такий спосіб, де на повну використовувався б безпековий потенціал і США, і Австралії, і Японії, і Індії.

Список використаних джерел

1. Tow W. T. The Trilateral Strategic Dialogue, Minilateralism, and Asia-Pacific Order Building / William T. Tow. // US-Japan-Australia Security Cooperation: Prospects and Challenges. – 2015. – С. 23–36.

1. A New Pillar for Japanese Diplomacy: Creating an Arc of Freedom and Prosperity [Електронний ресурс] // Diplomatic Bluebook 2007 Summary (Ministry of Foreign Affairs of Japan). – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2007/html/h1/h1_01.html.

2. Defining the Diamond: The Past, Present, and Future of the Quadrilateral Security Dialogue [Електронний ресурс] // CSIS Briefs. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/defining-diamond-past-present-and-future-quadrilateral-security-dialogue>.
3. What is the difference between BECA, LEMOA and COMCASA? [Електронний ресурс] // JagranJosh. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/difference-between-beca-lemoa-comcasa-1603451693-1>.
4. Huong Le Thu. Quad 2.0 - New perspectives [Електронний ресурс] / Huong Le Thu // Strategic Insights by Australian Strategic Policy Institute. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aspi.org.au/report/quad-20-new-perspective>.
5. Smith J. The Quad 2.0: A Foundation for a Free and Open Indo–Pacific [Електронний ресурс] / Jeff Smith // The Heritage Foundation. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.heritage.org/global-politics/report/the-quad-20-foundation-free-and-open-indo-pacific>.
6. Heydarian R. J. Quad summit next step towards an Asian NATO [Електронний ресурс] / Richard Javad Heydarian // Asia Times. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://asiatimes.com/2021/03/quad-summit-next-step-towards-an-asian-nato/>.

*Тезбір Р.В.**

Ефективність стратегії Республіки Сінгапур у боротьбі з пандемією COVID-19

У 2020 році пандемія COVID-19 для більшості країн світу стала основною загрозою національній безпеці. Стратегія Республіки Сінгапур у боротьбі з нею довела свою ефективність. Зокрема, генеральний директор ВООЗ назвав Сінгапур одним із найкращих прикладів мобілізації зусиль уряду задля недопущення поширення хвороби та подолання наслідків пандемії [1].

*Студентка II курсу магістратури ОП «Регіональні студії»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародного регіоназнавства ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка Черкас Богдан Олександрович

У Стратегії національної безпеки Республіки Сінгапур, прийнятій у 2004 році, наведено уривок із промови колишнього віце-прем'єр-міністра, міністра-координатора з питань безпеки та оборони, згодом президента країни Тоні Тена, який заявляв, що “глобалізація та відкриті кордони надають більше можливостей, але водночас і більше загроз”. Підтвердженням цього стала епідемія SARS у 2003 році, до якої країна не була готовою [2].

Однак досвід минулого допоміг не повторити попередніх помилок та ефективно відповісти на найсерйозніший виклик 2020 року - пандемію коронавірусу. Дії уряду Сінгапуру ставлять за приклад іншим країнам, адже вдалося запобігти широкому розповсюдженню хвороби й відносно швидко повернутися до нормального режиму функціонування економіки.

Станом на 02.04.2021 захворіли 60 450 осіб, померли 30, зараз хворіють 289 осіб. Від початку 2021 року щоденна динаміка свідчить про зменшення темпів розповсюдження хвороби: у середньому нових випадків менше 20-и на день; в основному їх виявляють в аеропорту, після чого носії вірусу відбувають ізоляцію [3].

Ще до того як у світі було оголошено пандемію COVID-19, влада Сінгапуру ввела жорсткі обмеження на поїздки й ефективно відслідковувала всі контакти заражених осіб. Це допомогло загальмувати розповсюдження вірусу. Тривалий час вдавалося обходитися без тотального карантину. Потім його все ж частково ввели, заклавши школи та дозволивши функціонувати лише критично важливим підприємствам [4].

Перший випадок інфікування в Сінгапурі (китайський турист із Уханя) було зафіксовано ще до того, як придумали офіційну назву COVID-19. Але в уряді вже був чітко розроблений план дій (завдяки досвіду попередньої кризи із SARS). Окрім медичних перевірок в аеропортах, тестували всіх, у кого була підозра на коронавірус, а також виявляли та ізолювали абсолютно всіх контактних осіб. Величезні зусилля направлялися на їх відстежування, до того ж було введено обов'язкове вимірювання температури відвідувачам у всіх публічних місцях.

У середині березня, коли у зв'язку з пандемією розпочався процес повернення додому громадян різних країн, до Сінгапуру повернулися інфіковані особи з різних кінців світу, для яких одразу було запроваджено двотижневий карантин.

Паралельно ввели обмеження для всіх громадян країни. Так, виходити з дому можна було лише за необхідності або для заняття спортом. Для порушників було запроваджено штраф у розмірі 7 тисяч доларів (або півроку кримінальної відповідальності). Маски розповсюджувалися безкоштовно, однак носити їх здоровим людям було не обов'язково [4].

Помилково вважати, що країні було простіше впоратися з пандемією через невелику кількість населення. Адже густота населення Сінгапуру, навпаки, є дуже високою (>8тис. осіб /км²), тому зупинити розповсюдження хвороби було складно. До того ж до країни повернулися етнічні китайці, які святкували Новий рік у КНР та привезли звідти COVID-19. Також загрозу становили гастарбайтери, які проживають у густонаселених гуртожитках. Однак навіть попри всі ці обставини, уряду вдалося ефективно відреагувати на загрози та стримати масове розповсюдження хвороби (в тому числі завдяки високій довірі населення до влади). Ще в листопаді 2020 в Сінгапурі створили найшвидший і найточніший тест у світі. Він показує результат за одну хвилину з точністю до 90% [5].

На сьогодні уряд запустив масштабну програму вакцинації населення з метою його захисту, а також для швидшого відновлення роботи бізнесу. Вона є безкоштовною для всіх громадян країни та для постійних резидентів. Станом на 29.03.2021 більше 940 тисяч осіб отримали першу дозу, майже 400 тисяч завершили курс вакцинації [6].

Ще наприкінці грудня 2020 року Управління з питань охорони здоров'я Сінгапуру (HSA) інформувало уряд про те, що вакцина Pfizer-BioNTech відповідає стандартам безпеки та ефективності. Це було підтверджено Експертним комітетом з вакцинації проти COVID-19 (EC19V) [7]. На початку лютого 2021 року уряд на основі висновків комітету анонсував закупівлю ще одної вакцини - Moderna. Обидві належать до типу мРНК та пройшли всі стадії клінічних випробувань. Водночас уряд постановив, що вакцину Pfizer будуть вводити виключно особам, яким виповнилося 16 років і більше, Moderna - від 18-и [8].

На відміну від багатьох інших країн, у Сінгапурі діє Програма фінансової допомоги у випадку серйозних побічних ефектів після вакцинації (Vaccine Injury Financial Assistance Programme for COVID-19 Vaccination, VIFAP). З березня 2021 року

особи, що потребують госпіталізації, можуть отримати фінансову допомогу від уряду. Розмір одноразової виплати залежить від тяжкості побічних ефектів: дві, десять або 225 тисяч доларів. VIFAP не є відшкодуванням медичних витрат, це додатковий рівень фінансової підтримки, що додається до вже наявних державних страхувань у сфері охорони здоров'я (MediShield Life, MediSave та MediFund) [6].

Наразі карантинні обмеження послаблено: дозволена робота закладів харчування, проведення культурно-розважальних та спортивних подій. Однак уряд продовжує відслідковувати пересування своїх громадян та успішно попереджає випадки поширення хвороби [9].

Висновок. Отож завдяки взаємодії урядових відомств, бізнесових кіл, наукових центрів та громадянського суспільства в Сінгапурі вдалося зупинити широке розповсюдження хвороби та уникнути тривалого локдауну. Успіх країни в подоланні пандемії COVID-19 засвідчив дієвість стратегії національної безпеки та ефективність прийнятих заходів, які можуть бути прикладом для інших країн.

Список використаних джерел

1. Teo J. Coronavirus: WHO praises Singapore's containment of Covid-19 outbreak [Електронний ресурс] / Joyce Teo // The Straits Times. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.straitstimes.com/singapore/health/coronavirus-who-praises-singapores-containment-of-covid-19-outbreak>.
2. Singapore: National Security Strategy 2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.files.ethz.ch/isn/156810/Singapore-2004.pdf>.
3. Total Coronavirus Cases in Singapore [Електронний ресурс] // Worldometer. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/singapore/>
4. Barron L. What We Can Learn From Singapore, Taiwan and Hong Kong About Handling Coronavirus [Електронний ресурс] / Laignee Barron // Time. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://time.com/5802293/coronavirus-covid19-singapore-hong-kong-taiwan/>
5. Tan A. New, faster breathalyser test for diagnosing Covid-19 in the works in Singapore [Електронний ресурс] / Audrey Tan // The Straits Times. – 2020. – Режим

доступу до ресурсу: <https://www.straitstimes.com/singapore/health/new-faster-breathalyser-test-for-diagnosing-covid-19-in-the-works-in-singapore>

6. COVID-19 Vaccination [Електронний ресурс] // Ministry of Health of Singapore. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.moh.gov.sg/covid-19/vaccination>.

7. Expert Committee submits recommendations on Singapore's COVID-19 vaccination strategy [Електронний ресурс] // Ministry of Health of Singapore. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.moh.gov.sg/news-highlights/details/expert-committee-submits-recommendations-on-singapore-s-covid-19-vaccination-strategy>.

8. Second COVID-19 vaccine authorised for use in Singapore [Електронний ресурс] // Ministry of Health of Singapore. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.moh.gov.sg/news-highlights/details/second-covid-19-vaccine-authorised-for-use-in-singapore>.

9. Travel to Singapore during Covid-19: What you need to know before you go [Електронний ресурс] // CNN. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://edition.cnn.com/travel/article/singapore-travel-covid-19/index.html>.

*Черевик А. Ю.**

Швейцарія та НАТО: дилема нейтралітету та безпеки

Протягом усього свого існування постійний нейтралітет Швейцарії був спрямований на уникнення залучення країни до військових конфліктів на боці тієї чи іншої держави з метою захисту власного суверенітету та єдності Альпійської республіки. Однак із завершенням Другої світової війни у Європі та початком «холодної війни» політика нейтралітету Швейцарії більшою мірою орієнтувалася на неучасть у військових блоках протиборчих сторін.

Саме цей факт обумовив дещо прохолодне ставлення держави до військово-політичного альянсу НАТО, який виник у 1949 році як засіб стримування СРСР та

* Студент 2 курсу освітньої програми «міжнародно-політичне країнознавство» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дорошко М.С.

соціалістичного табору, тому протягом другої половини ХХ століття Конфедерація обмежувалася наданням «добрих послуг» з врегулювання регіональних конфліктів та проведенням мирних переговорів і конференцій на своїй території.

Із розпадом біполярної системи міжнародних відносин у 1991 році світова безпекова кон'юнктура зазнає поступової трансформації, що у свою чергу спонукає Швейцарію до перегляду традиційних засад нейтралітету стосовно НАТО. І хоч постійний нейтралітет не дозволяє Конфедерації вступати до оборонних союзів, таких як Північноатлантичний альянс, обмежене співробітництво з ними є доволі можливим. Але в цьому випадку може йтися лише про партнерські відносини, адже Швейцарія не має домовленостей про спільну оборону з іншими країнами, не є членом військових альянсів, а її армія є винятково оборонною та автономною, зокрема, стосовно НАТО [1].

Тим не менш перші можливості для встановлення тісних партнерських відносин між двома сторонами з'явилися у 1990 році, коли Швейцарія приєдналася до програми НАТО «Наука для миру та безпеки». Основні галузі співробітництва за цим напрямом охоплюють боротьбу з тероризмом, кібербезпеку та розвиток інноваційних технологій [2]. Крім того, поштовхом до посилення співпраці між сторонами стала Кувейтська криза того ж року, в контексті якої Альпійська республіка вводить економічні санкції проти Іраку.

Продовженням процесу побудови стратегічних відносин по лінії Швейцарія – НАТО стала співпраця обох сторін в ході Боснійської кризи 1995 року, коли Швейцарія відкрила свій повітряний простір та залізничні й дорожні шляхи для місії IFOR під проводом НАТО, яка мала на меті імплементацію військових аспектів Дейтонської мирної угоди [3].

Цей факт відкрив можливості для встановлення довгострокової та регулярної співпраці Швейцарії та НАТО, що почалася у 1996 році з приєднанням Альпійської республіки до програми альянсу «Партнерство заради миру» та набуттям нею членства в Раді євроатлантичного партнерства у 1997 році. За допомогою ПЗМ Швейцарія бере участь у загальноєвропейській архітектурі безпеки. Швейцарські урядовці добре зрозуміли, що на сьогодні питання безпеки виходять за межі національних кордонів, а

тому нагальною стає потреба співпраці із країнами-однодумцями у цих аспектах. Подібна співпраця є доволі сумісною із нейтралітетом Швейцарії [4].

Загалом програма ПЗМ розглядається керівництвом держави як ключовий інструмент досягнення цілей оборонної реформи. Універсальні виклики, що стоять перед країною та її армією (мінімальний ризик збройної агресії, транскордонний і переважно невоєнний характер сучасних загроз), активізували питання суттєвого перегляду її завдань [5].

Іншим провідним аспектом відносин між згаданими сторонами є участь Конфедерації у миротворчих місіях під проводом НАТО, насамперед в операції з підтримання миру в Косово, яка почала свою діяльність у 1999 році. На початковому етапі Косівської кризи Швейцарія відмовила НАТО у відкритті свого повітряного простору для переміщення збройних матеріалів через її територію, так як ця операція була здійснена без санкції ООН, а тому положення постійного нейтралітету повинні були бути дотримані [6].

Однак згодом швейцарський уряд вирішив зробити власний вклад у підтримання миру й формування загонів KFOR та надіслав декілька сотень своїх військових на службу в складі багатонаціональної оперативної групи «Південь» в рамках операції KFOR. Більше того, Швейцарія відіграє важливу роль у сприянні розвитку Косово за допомогою двосторонніх та багатосторонніх програм [3].

Значно зміцнило партнерські відносини між Альпійською республікою та НАТО й перебування з лютого 2004 по лютий 2007 років невеликого офіцерського складу Швейцарії в Афганістані в рамках їх участі в операції ISAF під проводом НАТО. Зі свого боку вони надали експертну допомогу та сприяння при налагодженні контактів із місцевими лідерами в межах Провінційної групи з відновлення у провінції Кундуз [3].

Відтак співпраця Конфедерації з НАТО в зазначених операціях та програмах стала для неї універсальним інструментом сприяння миру та зміцнення власної безпеки без повноправного членства в альянсі, яке не сумісне із політикою постійного нейтралітету.

Зазначимо, що навіть з суто геополітичної точки зору Швейцарія, яка з усіх боків межує з країнами-членами НАТО та нейтральною Австрією, й не входячи до альянсу,

опосередковано користується безпекою від військових загроз. А реалізація на практиці принципу «озброєного нейтралітету» та постійна модернізація однієї з найбільш потужних армій в Європі свідчить про те, що й подальше збереження перманентного нейтралітету по відношенню до військових блоків є найбільш вигідною для держави опцією.

Список використаних джерел

2. Огаркова Т. З життя європейців: швейцарська армія [Електронний ресурс] / Тетяна Огаркова // Українська правда. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/06/10/171074/>
3. Почему Швейцария не входит в Евросоюз [Електронний ресурс] // SWI – Режим доступу до ресурсу: <https://swissinform.ru/eto-interesno/shveytsariya-i-evrosoyuz.html>
4. Relations with Switzerland [Електронний ресурс] // NATO official website. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nato.int/cps/ic/natohq/topics_52129.htm
5. Петров И. Нейтралитет Швейцарии не исключает её партнёрства с НАТО [Електронний ресурс] / И. Петров, Н. Капоне // SWI. – 2020.
6. Дирда А. О. Еволюція нейтралітету у зовнішній політиці європейських держав (на прикладі Австрії, Фінляндії, Швеції, Швейцарії) : дис. канд. політ. наук : 23.00.04 / Дирда Антоніна Олександрівна – Київ, 2017. – 258 с.
7. Swiss neutrality [Електронний ресурс] / [S. Aeschimann, E. Bichet, C. Catrina та ін.] // Swiss neutrality – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aussenpolitik/voelkerrecht/Swiss%20neutrality.pdf>

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

Гукалов М.О.*

Обмеження прав людини в період пандемії: виклики для міжнародного права і України

Минув рік відтоді, як Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила пандемію коронавірусної хвороби, а оскільки ця організація наділена повноваженнями протидіяти міжнародному поширенню хвороб, всі держави-учасниці мали серйозно відреагувати на таке повідомлення. За Міжнародними медико-санітарними правилами (2005 р.), вони оцінюють ризики та протягом доби повідомляють ВООЗ про перебіг подій. Проте особливістю правил є добровільність їх виконання, ВООЗ лише «консультується» щодо надзвичайних подій та «надає рекомендації» [1]. У випадку відмови тієї чи іншої держави діяти за правилами, інформація про це може бути передана іншим державам, які вправі застосувати проти порушника санкції. Прикладом слугує внесений у 2020 р. в Сенат США законопроект про запровадження санкцій проти КНР за невиконання окремих вимог щодо боротьби із коронавірусною хворобою [2].

Факт визнання ВООЗ серйозності загрози дозволив державним владним структурам вдатися до безпрецедентних заходів захисту права на здоров'я, пов'язаного з правом на життя. Це мало наслідком запровадження карантинного режиму, спрямованого на ізоляцію людей і пов'язаного із суттєвими обмеженнями їх прав і свобод: закриття громадського транспорту, торгових, спортивних, мистецьких центрів, заборона масових заходів, переведення освіти і окремих робіт у дистанційний режим, закриття кордонів, відстеження переміщень та контактів, примусова обсервація. Наскільки правомірними є такі рішення? Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.) припускає це за умови вагомих причин. Зокрема, її ст. 8, 9, 10, 11, 15 кажуть про можливість втручання держав в основні права там, де це є «необхідним ... для захисту здоров'я» або за умов надзвичайних подій

* Студент 1 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: Лисенко Олена Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент

«виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням» [3].

Водночас, реакція державна пандемію була різною. Зокрема, Швеція і Білорусь спочатку не вживали ніяких заходів, натомість у м. Ухань, звідки пішла епідемія, на декілька місяців було призупинено транспортне сполучення із заборonoю мешканцям залишати місто. Обурення світових ЗМІ в плані тотальності обмежень не зупинило владні структури Китаю, які розпочали масове тестування і загальмували процес поширення інфекції. Доволі суворі карантинні заходи і закриття кордонів було запроваджено і у розвинених країнах, які пішли шляхом дезінтеграції, наголошуючи на власному суверенітеті. Така тенденція скоріше характерна не для сучасного, а для класичного європейського міжнародного права, яке існувало при закритих кордонах, де публічне право істотно переважало над приватним.

Можливість запровадження карантину закріплена у Законі України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III (ст.29) [4], здійснення обмежень регламентується постановами Кабінету Міністрів України. Але ні вищенаведений Закон, ані інші закони не наділяють виконавчий орган повноваженням обмежувати конституційні права. 2 квітня 2020 р. КМУ було прийнято постанову № 255, якою внесено зміни до раніше ухваленої постанови № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [5]. Запроваджені там обмеження вплинули на реалізацію багатьох конституційних прав та спричинили появу нових проблем (неповний доступ населення до дистанційної освіти, медичної допомоги, прояв домашнього насильства тощо). Юристами активно обговорюється доцільність багатьох із обмежувальних заходів під час перших локдаунів, особливо тих, що стосуються свободи пересування: заборони відвідувати парки та сквери, спортивні майданчики, проводити планові госпіталізації, обов'язкової самоізоляції літніх осіб тощо. Наприклад, відмова населення старшого віку від прогулянок може спровокувати ускладнення багатьох хронічних захворювань, ця заборона суперечить Рекомендаціям тієї ж ВООЗ та МОЗ України щодо профілактики захворювань. Її легітимність сумнівна і з огляду на ст.24 Конституції України, яка гарантує рівність прав за різними ознаками (у т.ч. віковою).

Права і свободи громадян гарантовані Конституцією України. В той же час її ст.64 каже, що «в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень». Але надзвичайний стан в Україні не запроваджувався. З іншого боку, в інформаційних документах Ради Європи від 07.04.2020 р. № SG/Inf(2020)11 [6] зазначено, що відступ від прав людини, гарантованих Конвенцією про захист прав, не обов'язково потребує введення надзвичайного стану. Також, відповідно до ст. 33 Конституції, свобода пересування може бути обмежена законом, а випадок обмежень через небезпеку поширення інфекційних хвороб передбачений ст.12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [7].

Українські правозахисні організації кажуть про юридичну і фактичну невизначеність багатьох термінів в «обмежувальній» постанові КМУ, в результаті чого люди позбавлені можливості чітко тлумачити правомірність окремих дій під час карантину. Окремі її положення, на думку правозахисників, не лише не відповідають нормам Конституції України (ст.3, 6, 64, 92), але й принципу суспільної необхідності. В таких умовах вони наполегливо рекомендують обговорити процедуру введення режиму надзвичайного стану з передбаченням і обґрунтуванням лише тих заходів, що безпосередньо спрямовані на боротьбу з розповсюдженням хвороби[8].

В багатьох країнах неконституційність багатьох швидко запроваджених обмежень була визнана органами конституційної юрисдикції. Зокрема, Конституційний суд Румунії постановив, що Указ президента про запровадження у країні надзвичайного стану через пандемію є неконституційним і виходить за рамки його правових повноважень [9]. Відповідність рівня небезпеки пандемії і рівня запобігання реалізації базових прав людини і донині залишається предметом правової дискусії.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні медико-санітарні правила (2005 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_007#Text
2. Тропінін З. Резолюція ВООЗ щодо оцінки подій під час пандемії корона вірусу COVID-19: чи можливо притягнути винних до відповідальності? URL:

https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/rezolyutsiya-vsesvitnoyi-organizatsiyi-okhorony-zdorov-ya-shchodo-otsinky-podiy-pid-chas-pandemiyi-k

3. European Convention on Human Rights / European Court of Human Rights. Council of Europe. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

4. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 29, ст. 228.

5. Постанова КМУ від 2 квітня 2020 р. №255 «Про внесення змін до постанови КМУ від 11 березня 2020 р. №211». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255-2020-%D0%BF#Text>

6. Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis: a tool kit for member states: 07.04.2020 № SG/Inf(2020)11 / Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/sg-inf-2020-11-respecting-democracy-rule-of-law-and-human-rights-in-th/16809e1f40>

7. Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 15, ст.232.

8. Висновок Харківської правозахисної групи щодо доцільності та законності запровадження карантинних заходів відповідно до Постанови Кабінету міністрів України №255 від 2 квітня 2020 року. Інформаційний портал «Права людини в Україні». URL: <http://khpg.org/1586221405>

9. Конституційний суд Румунії визнав Указ Президента неконституційним, URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/7/7250753>

*Загоруй Д.-О.О.**

Злочини проти людяності у сучасному міжнародному праві та національному кримінальному законодавстві

Злочини проти людяності є тяжким порушенням зобов'язань erga omnes; їх вчинення заперечує сам статус людини [1; С. 449]. У той час як на практиці злочини

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник: Буткевич Ольга Володимирівна, д.ю.н., професор

проти людяності трапляються навіть частіше ніж геноцид чи воєнні злочини, адже не вимагають наявності збройного конфлікту, вони й досі не регламентовані єдиним універсальним міжнародним договором [2; С. 22]. Проект статей про запобігання та покарання за злочини проти людяності, прийнятий Комісією ООН з міжнародного права у 2019 році, покликаний усунути вказану прогалину міжнародного кримінального права.

Одна з проблем фрагментації міжнародного права полягала в існуванні різних визначень «злочинів проти людяності» у цілому ряді міжнародних договорів [3; С. 6]. Тож правильним рішенням КМП ООН стала не розробка нового поняття, а запозичення визначення з Римського статуту 1998 р., визнаного на даний момент 122 державами світу, договірно-звичаєвої природи та до того ж уже інкорпорованого в ряд національних законодавств [2; С. 30].

Відповідно до ст. 2 Проекту статей «злочини проти людяності» - це будь-яке з діянь, вчинене в межах усвідомлених широкомасштабних або систематичних нападів на цивільне населення, а саме вбивство, винищення, оборнення в рабство, депортація чи насильницьке переміщення, ув'язнення або інше жорстоке позбавлення свободи, катування, звалтування, сексуальне рабство й інші форми сексуального насильства, переслідування будь-якої групи чи спільноти за політичними, національними, етнічними, іншими мотивами, насильницьке зникнення людей, злочин апартеїду, інші діяння нелюдського характеру, умисно спрямовані на завдання сильних страждань, серйозних тілесних ушкоджень або шкоди фізичному чи психічному здоров'ю [2; С. 27].

Для відмежування від звичайних злочинів, що трапляються щодня в багатьох державах світу, злочини проти людяності мають особливі критерії:

1. Однією з визначальних умов є їх вчинення в рамках широкомасштабних або систематичних нападів (widespread or systematic attack). Ознака широкомасштабності вказує на значний географічний простір, велику кількість виконавців, серйозність наслідків і спрямованість проти багатьох жертв [2; С. 32]. Ознака систематичності свідчить про наявність попереднього плану, спрямованого на досягнення певної мети (винищення населення, вчинення інших звірств), та публічних чи приватних ресурсів, а

також методичне виконання цього плану на регулярній, тривалій основі [4; С. 437]. Більше того, будь-яке діяння в рамках злочинів проти людяності потребує усвідомленого вчинення: сам кривдник має бути обізнаним про те, що його дії чи бездіяльність є частиною плану атак проти населення [5; С. 336]

2. Не менш істотним є елемент політики (policy), що проявляється не лише в офіційних, явно виражених діях: держава може свідомо утримуватися від припинення злочинів проти людяності. Така бездіяльність є пасивним схваленням звірств, певним заохоченням до їх подальшого вчинення [7; С. 28]. Наявність елемента політики можна довести «неправдоподібністю його відсутності». Наприклад, планомірне систематичне винищення, оборнення в рабство тощо сотень людей протягом обмеженого часу навряд чи є простою випадковістю, а отже присутній елемент політики [7; С. 25-26]. Більше того, слід розуміти, що суб'єкт злочинів проти людяності - не обов'язково держава чи підконтрольна державі організація; це будь-яке угруповання, що спланувало, ініціювало та контролює подібні напади [6; С. 427]. Загалом, відповідальність за злочини проти людяності покладається не лише на індивідів-виконавців, але і на держави за активне сприяння звірствам чи за усвідомлену бездіяльність.

3. У цілому, за винятком злочину переслідування, злочини проти людяності не вимагають наявності дискримінаційного наміру [3; С. 9]. Ця категорія злочинів спрямована проти цивільного населення в найширшому сенсі, незалежно від громадянства, етнічного походження, якої-небудь відмітної риси постраждалих. У той же час, термін «населення» вказує на колективну природу злочинів проти людяності, значну кількість жертв, а не на те, що все населення держави чи певної території повинно стати об'єктом атак [2; С. 36].

Проект статей закріплює обов'язок держав запобігти злочинам проти людяності та покарати винних у разі їх вчинення. Так, згідно зі ст. 1, 3-4 за жодних, навіть виняткових обставин (збройні конфлікти, політична нестабільність), держави не повинні вчиняти ці міжнародно-протиправні діяння самостійно чи опосередковано шляхом надання допомоги, контролю, примусу. Також, з метою попередження слід криміналізувати злочини проти людяності в національному законодавстві, забезпечити

ефективні адміністративні, судові механізми й якнайширше міжнародне співробітництво [2; С. 59].

Обов'язок покарати передбачає негайне, ретельне і неупереджене розслідування злочинів (ст. 8), принцип *aut dedere aut judicare* (ст. 10), права жертв на скарги до компетентних органів, участь у кримінальному провадженні, а також індивідуальне чи колективне отримання відшкодування матеріальної та моральної шкоди у формі реституції, компенсації, сатисфакції, реабілітації, припинення злочинів, отримання гарантій їх неповторення (ст. 12).

З огляду на триваючий міжнародний збройний конфлікт на території України у 2019 році у Верховній Раді України було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права № 2689. Це, зокрема, є прямим зобов'язанням держав, що витікає з Римського Статуту МКС, який Україні вже давно належало б ратифікувати. Так, Законопроект спрямований на криміналізацію у т.ч. злочинів проти людяності, закріплення принципу універсальної юрисдикції, визнання інституту командної відповідальності. Згідно зі ст. 442¹ Проекту Закону вчинення злочинів проти людяності каратиметься позбавленням волі на строк від 7 до 15 років або ж довічним позбавленням волі [8].

Таким чином, прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Проекту статей про запобігання та покарання за злочини проти людяності й вдосконалення Україною національного кримінального законодавства сприятиме не лише ефективному розслідуванню та покаранню винних, а щонайголовніше – запобіганню вчиненню подібних злочинів і забезпеченню основних прав і свобод людини.

Список використаних джерел:

1. Renzo M. Crimes Against Humanity and the Limits of International Criminal Law/ Massimo Renzo// Springer. – Law and Philosophy. – 2012. – P. 443–476
2. Draft articles on Prevention and Punishment of Crimes Against Humanity, with commentaries of 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_7_2019.pdf

3. Carlsvärd I. Crimes against Humanity The Obligation to Prevent/ Isabella Carlsvärd/ Orebro Universitet. – 2019. - 45 p.
4. Shaw M. International law 6th edition/ M. N. Shaw// Cambridge University Press. – 2008. – 1542 p.
5. Frulli M. Are crimes against humanity more serious than war crimes?/ Micaela Frulli// EJIL. – 2001. – v. 12. - № 2. – P. 329-350
6. Jalloh C. What makes a crime against humanity a crime against humanity/Charles Chernor Jalloh//American University International law Review.–2013.– p. 381-441
7. Robinson D. The Draft Convention on Crimes Against Humanity: What to do with the Definition?/Darryl Robinson// Queen’s University Faculty of Law.–2015.–30 p.
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права № 2689 від 27.12.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804

*Козут В.О.**

Універсальна система колективної безпеки за Статутом ООН

Вступ. Що означає поняття «колективна безпека»

Колективна безпека – це багатопланове поняття.

У загальній формі це організація міждержавних відносин, за якої її учасники розглядають свій стан нормального розвитку та захищеності від загроз як спільний і взаємозалежний. Напад на одного з учасників вважається ними спрямованим проти всіх і, відтак, передбачається спільна реакція учасників на напад проти одного з них, може бути також розроблена система спільних заходів запобігання і протидії нападам на учасників спільноти.

* Студентка 4 курсу спеціальності "Міжнародне право"

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Науковий керівник: Шпакович Ольга Миколаївна, доктор юридичних наук, професорка

Сучасна колективна безпека - це система спільних дій держав, вживаних заради недопущення та усунення загрози миру та припинення актів агресії або інших порушень миру [1].

Історичний розвиток концепції колективної безпеки та роль в ньому ООН

Перші прояви застосування даної концепції: договір між єгипетським фараоном Рамзесом II та царем хетів Хаттусілісом III (близько 1292 або 1276 р. до н.е.); військові об'єднання давньогрецьких полісів, симмахії та епімахії; мюнстерський трактат, складова частина Вестфальського миру 1648 р.); Священний Союз, який вважають попередником системи колективної безпеки ХХ століття; «проекти вічного миру»: твори П.Дюбуа (1306 р.), І. Подебрада (1464 р.), Генріха IV або М. де Сюллі (1640 р.), Я.А. Коменського (Коменіуса, 1643 – 1670 рр.), В.Пенна (1693 р.), Ш. Сен-П'єра (1713 та 1729 рр.), І. Блюнчлі (1878 р.), І. Канта (1789 р.), І.Фіхте (1797 р.), В.Ф. Малиновського (1803 р.) тощо.

20 століття - період формування універсальної системи колективної безпеки в два етапи: створення Ліги Націй і ООН як її правонаступниці. [2].

Елементи універсальної системи колективної безпеки за Статутом ООН

Перелік таких елементів із посиланнями на Статут ООН: заходи з заборони загрози силою або її застосування у відносинах між державами (п.4 статті 2), заходи мирного розв'язання міжнародних спорів (глава VI), примусові заходи невоєнного й воєнного характеру з підтримки та відновлення міжнародного миру (глава VII), заходи у сфері роззброєння (ст. 11, 26, 47), заходи з використання регіональних організацій безпеки (глава VIII) - Статут ООН передбачає єдину систему колективної безпеки, що має універсальний та регіональний рівні [2].

Нині практично всі держави є членами універсальної системи колективної безпеки ООН.

Рада Безпеки – головний орган ООН із підтримання міжнародного миру та безпеки (ст. 24 Статуту). Стаття 39 Статуту уповноважила її до прийняття обов'язкових для країн - членів ООН рішень та встановлення факту існування будь-якої загрози миру й будь-якого порушення миру або акту агресії.

Мандати і правові основи для миротворчої діяльності

Розгортання операцій ООН із підтримання миру здійснюється на основі мандатів, наданих Радою Безпеки Організації Об'єднаних Націй. Спектр завдань, які доручаються операціям ООН з підтримання миру, істотно розширився у зв'язку зі зміною характеру конфліктів і необхідністю більш ефективного реагування на загрози міжнародному миру та безпеці.

Залежно від мандата операції з підтримки миру можуть вирішувати такі завдання: розгортання сил для запобігання конфлікту або його перетікання через кордони; стабілізація конфліктної ситуації після припинення вогню, з тим щоб створити умови для досягнення угоди про встановлення миру між сторонами; сприяння здійсненню всеосяжних мирних угод; надання допомоги країнам чи територіям в подоланні перехідного періоду до стабільного правління на основі демократичних принципів, управління і економічного розвитку.

Недоліки системи колективної безпеки ООН

ООН не володіє централізованим інструментарієм по контролю за застосуванням сили. Відсутність власних збройних сил; залежність від наділення військових контингентів державами-членами.

Спеціальні угоди (ст. 43 Статуту ООН), які передбачають передати в розпорядження Ради Безпеки ООН збройні сили не були підписані.

Однак є приклади створення багатонаціональних сил: у 1950 році Північна Корея здійснила напад на Південну Корею, її дії Рада Безпеки ООН кваліфікувала як порушення миру, і під об'єднаним командуванням були створені багатонаціональні сили ООН у складі 16 держав; проведення операцій у Сомалі (Резолюція 794), Гаїті (Резолюція 940), Східному Тиморі (Резолюція 1264) [3].

Отже, незважаючи на те, що система колективної безпеки за Статутом ООН наразі не є досконалою, потребує змін та усунення недоліків в механізмах її реалізації, вона є основою сучасного загальносвітового правопорядку, потребує захисту та дотримання за допомогою заходів, здійснюваних Генеральною Асамблеєю та Радою Безпеки, а також усіма регіональними організаціями щодо підтримки міжнародного миру та безпеки.

Список використаних джерел

1. Додонов В.Н., Панов В.П., Румянцев О.Г. Международное право. Словарь-справочник/ Подобщей ред.. акад.. МАИ, д.ю.н. В.Н. Трофимова. – Москва: ИНФРА-М, 1997. – с. 94.
2. Ржевська В.С. "ООН - етап у розвитку концепції колективної безпеки". - с.159-161.
3. Підручник «Міжнародне публічне право» за редакцією В.М. Репецького / В.М. Репецький // Знання, 2012. —С. 437.
4. Ржевська В.С. Підходи до визначення колективної безпеки: порівняльний аспект / В.С. Ржевська // Порівняльно- правові дослідження. Україно- грецький міжнародний науковий юридичний журнал. № 2-2010.- С. 33-38.
5. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
6. Мовчан А.П. Международное право и мировой порядок / А.П. Мовчан // Московский журнал международного права. - М., 1993.-№ 2.
7. Дроздова Ю.В. Поняття права міжнародної безпеки / Ю.В. Дроздова // Часопис Київського університету права. 2016.- № 3.-С.413-417.

*Кучеренко Е.Т.**

People v Arctic Oil judgement: is ‘immediateness test’ reasonable in the context of climate change cases?

Today, with climate change being a major source of concern in many states, legal dimension of the right to a healthy environment plays an instrumental role in counteracting the interests of large corporate and state actors contributing to climate change. In recent years, its legal validity has been supported by numerous authorities by the UN Special Rapporteur on Human Rights and the Environment in his 2018 Report on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment (4,

* Студент 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: Попко Євген Вікторович, кандидат юридичних наук, асистент

para. 28) and by the Inter-American Court of Human Rights in 2018 Advisory Opinion (5, paras. 56, 57, 63).

Finally, the Urgenda case decided by the Dutch Supreme Court in December 2019 is notable. In that case, the Court invalidated the government's indication it was not going to pursue a previously set goal on reducing emissions by 2030. In doing so, the Court engaged international human rights obligations of the Netherlands under the European Convention on Human Rights, namely Articles 2 and 8 (6, para. 5.6.2). This decision will have a significant impact on the court's deliberation in *People v Arctic Oil* case.

This case, brought before the Norwegian Supreme Court by a number of environmental organizations, concerned the validity of a royal decree to grant ten production licenses on the Norwegian continental shelf in the south and southeast part of the Barents Sea (7). The applicants referred to a number of reasons for invalidity. They claimed that the royal decree to issue licenses entitling to increase gas production in the Barents Sea and producing negative impact on the environment contradicted the Norwegian Constitution and the European Convention on Human Rights.

The Supreme Court acknowledged the existence of 'a broad national and international consensus' regarding climate change and serious consequences it can have for life on the Earth (8, para. 49). In doing so, the Court extensively referred to available scientific knowledge, including reports of the UN Intergovernmental Panel on Climate Change (8, paras. 50-55).

Proceeding the claims under Article 93 of the Norwegian Constitution on the right to respect for life or Article 102 on the right to privacy and family life, and the corresponding rights in Articles 2 and 8 of the European Convention on Human Rights (ECHR), the Supreme Court did acknowledge the relevance of the European human rights standards and supported their applicability in the present case (8, para. 165). Referring to ECtHR's judgement in *Öneryıldız v Turkey*, the judges concluded that the requirement of 'real and immediate risk' of loss of life in the context of Art. 2 of the European Convention was not satisfied in the present case (9, paras. 166-168).

The claim on Article 8 of the European Convention was decided similarly, with the Court not seeing any ground in the current judicial practice to differentiate the present case from the established practice of the ECtHR involving cases of local environmental

contamination requiring ‘direct and immediate link between the impugned situation and the applicant’s home or family or private life’ (10, para. 171). According to the Court, the licenses issued by Norway had no direct and immediate link to interference in appellants’ rights within the scope of Article 8. Thus, the Court refused to invalidate the issued licenses.

Quite interestingly, the Court did react to the applicants’ references to the Urgenda case decided by the Supreme Court of the Netherlands. The judges tried to differentiate the present case from the Urgenda, referring to the fact that in the present case they dealt only with one administrative decision, while the Urgenda case concerned the country’s entire environmental policy (6, paras. 172-173).

While the applicants were outraged by the judgment (11), the Court’s logic is overall comprehensible. It had to strike a balance between the discretion of government to take a decision it deems necessary and Norway’s obligations under national and international law. Indeed, it seems reasonable that a state may be entitled to take certain action unfavorable to the environment if it overall complies with its obligations. In this regard, the Urgenda case was different as it concerned a general underperformance of a state in reducing its emissions.

However, what raises doubts is the Court’s assessment of how immediate the risk of climate change is. Before analyzing this reasoning, it is worth pointing out that the Norwegian Supreme Court is not alone in applying the ‘immediateness test.’ Earlier, in May 2020, the Swiss Supreme Court also emphasized that at the present moment, the scale of risk was not sufficient to trigger Switzerland’s obligation under the European Convention on Human Rights (12, para. 5.4).

The risk of climate change is inherently not immediate. Climate change cases are profoundly different from the usual cases of local environmental contamination. While not immediate, the risk of climate change is scientifically proven to certainly have grave consequences for human life, however distant this prospect may seem. Moreover, whereas the reference to the scope of risk is relevant, it is insufficient to explain why the Court in the Urgenda case was able to conclude that the risk of climate change did not have to be immediate to trigger the Netherlands’ human rights obligations.

Thus, the ‘immediateness test’ taken from the ECtHR cases relating to the local environmental contamination seems to be inappropriate for climate change cases, since the

risk of climate change is different. It takes longer to materialize, yet this fact does not diminish the nature and scope of the threat. An approach focusing on whether a certain activity may in long term significantly impair state's compliance with its obligations under international law to cut emissions to a degree established by relevant international instruments would thus be more appropriate in climate change litigations.

Admittedly, the 'immediateness test' did not have a major impact on the outcome of *People v Arctic Oil* case, since the Court also relied on the scope of the threat, yet it may well lead to undesirable consequences in future lawsuits. In view of the importance of public control over governments' environmental policies, it is crucial that human rights standards cover even the long-term risks entailed by climate change and, in particular, global warming, in the view of credible scientific evidence proving the reality of the threat.

List of authorities

1. UN, A/73/50, Report on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment (2018).
2. Inter-American Court of Human Rights, Advisory Opinion OC-23/17.
3. The Netherlands, Supreme Court, case No 19/00135.
4. Norway, Supreme Court, case No 20-051052SIV-HRET (2020), press release, available at: <https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/supremecourt/rulings/2020/supreme-court-civil-cases/hr-2020-2472- p/>.
5. Norway, Supreme Court, case No 20-051052SIV-HRET (2020).
6. *Öneryıldız v Turkey*, (2004) ECtHR Application No 48939/99.
7. *Atanasov v Bulgaria*, (2010) ECtHR Application No 12853/03.
8. Greenpeace, 'Outrage after judgement in favour of the Norwegian oil state,' available at: <https://www.greenpeace.org/international/press-release/46140/outrage-after-judgement-in-favour-of-the-norwegian-oil-state/>.
9. Switzerland, Supreme Court, case No 1C_37/2019.

Repatriation of foreign citizens from al-Hawl refugee camp

Al-Hawl refugee camp is a place, located in Syria, which was initially established in 1991 as an asylum during the Gulf war. In 2016 the camp became a shelter for those, who fled from the Islamic State of Iraq and Syria (ISIS), primarily women and children. After the Battle of Baghuz Fawqani, which ended in the victory of the Syrian Democratic Forces in 2019, the camp became overcrowded with former (or even current) ISIS followers[1]. Around 11,000 people in al-Hawl camp are foreigners from up to 62 different countries, 7,000 of them are children [2]. The conditions in the camp are dire: as of February 2021, the camp hosts more than 60,000 refugees [3]; people in tents, which catch fire often either due to technical malfunction or deliberate arson. ISIS extremists attack other detainees and kill them: 13 murders occurred in February and 10 in January 2021 [4]. Considering all of the above-mentioned, detainees utterly need to be repatriated by their respective governments.

However, countries are not willing to repatriate their nationals, because most of them engaged in terroristic activities or otherwise supported ISIS. Women, left alone in al-Hawl, become more and more radicalized and their children are raised in the atmosphere of propaganda. For that reason, states treat them as a “ticking bomb” and either ignore them at all, or stripe them of their nationality. For example, United Kingdom court has striped Shamima Begum of her nationality. She left UK in the age of 15 in order to join ISIS, but later wanted to return, because all of her children died due to the lack of appropriate medical services in the camp. She lodged a complaint against this decision, because she was not present during the hearing, but the Supreme Court did not allow her to come back to UK, since her "would create significant national security risks" [5]. France also has passed the constitutional law, according to which “a person may be deprived of French nationality or the rights attached thereunto if they are convicted of a crime or amisdemeanour gravely undermining the life of the Nation” [6]. Venice Commission decided, that “providing for the same legal rules

* Студентка 3 курсу спеціальності “Міжнародне право”

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Єделев Роман Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент

ondeprivation of nationality or of the rights attached to it [...] is not per se against international standards.” [6]

On the one hand, states must take care of their citizens and have to protect them abroad, even if they have committed a crime. UN Committee on the Rights of the Child (CRC) ruled in the case *L.H. et al v. France*, that France (and other states in similar situation) exercised jurisdiction over its minor nationals, in Syrian refugee camps in Syria whose parents were connected with ISIS. CRC stated that “states of nationality have the positive obligation to protect the human rights of child nationals in the Syrian camps, despite the fact that these camps are under the control of a non-state armed group” [7]. Supposedly, CRC will confirm the state’s duty to repatriate its citizens from the camps. [7] A lot of states have already repatriated many of their nationals, women and their children, from al-Hawl camp. As of October 2019, Kazakhstan repatriated 156 of its children, Kosovo – 74 children, France – 17 children, Sweden – 7, Norway brought home 5 orphans, The Netherlands – two. U.S. has returned sixteen Americans, both adults and children [8]. Brussels court ordered the Belgian government in December 2019 to take back to Belgium within 6 weeks 10 children who were born in Syria to Islamic State fighters of Belgian nationality. In case of the government’s refusal to provide consular assistance and administrative documents for the children, it will be fined 5,000 euros per child per day. A month before month the court ruled that the government must return within 75 days a wife of ISIS’s fighter and her two children [9]. In November 2019 Germany's Higher Administration Court (OVG) ruled that 3 German children and their mother, who is a former "Islamic State" member, must be returned by Germany’s federal government. In this decision, the OVG stated that children — then aged 8, 7 and 2 — would still need their mother after being repatriated. [10]

As we see, the international and national practice is diverse. Author supposes, that international community will come to an idea, that children need to be repatriated from al-Hawl under any circumstances, since they are not guilty of their parents’ crimes. The situation with mothers is more difficult, since some of them are minors themselves. According to the human rights law standards, states must repatriate them as well. However, national courts are entitled to convict ex-ISIS-proponents of terrorism.

Список використаних джерел:

1.The Guardian. Inside al-Hawl camp, the incubator for Islamic State's resurgence by Bethan McKernan

<https://www.theguardian.com/world/2019/aug/31/inside-al-hawl-camp-the-incubator-for-islamic-states-resurgence>

2.ISIS Resurgence in Al Hawl Camp and Human SmugglingEnterprises in Syria: Crime and Terror Convergence? Author: Christian Vianna de Azevedo
<https://www.jstor.org/stable/pdf/26927663.pdf>

3.Sky news. Syria refugee camp 'womb' for new generation of IS extremists as killings surge

<https://news.sky.com/story/syria-refugee-camp-womb-for-new-generation-of-is-extremists-as-killings-surge-12221571>

4.Syrian observatory for human rights. “Al-Hawl mini-state” in February 2021 | Ten murders committed by ISIS affiliates, while nearly 400 displaced Syrians leave the camp under SDC initiative

<https://www.syriahr.com/en/207763/>

5.BBC News. Shamima Begum cannot return to UK, Supreme Court rules.

<https://www.bbc.com/news/uk-56209007>

6.Opinion on the Draft Constitutional Law on "Protection of the Nation" of France Adopted by the Venice Commission at Its 106th Plenary Session (Venice, 11-12 March 2016), paragraph 75.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)006-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)006-e)

7.Blog of European Journal of International Law. Repatriating the Children of Foreign Terrorist Fighters and the Extraterritorial Application of Human Rights. Written by Marko Milanovic

<https://www.ejiltalk.org/repatriating-the-children-of-foreign-terrorist-fighters-and-the-extraterritorial-application-of-human-rights/>

8.Luquerna, Ana (2020) "The Children of ISIS: Statelessness and Eligibility for Asylum under International Law," Chicago Journal of International Law. Vol. 21: No. 1, Article 5, p.158-159.

Available at: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cjil/vol21/iss1/>

9.The Reuters. Belgium ordered to take in 10 children born to Islamic State fighters.

<https://www.reuters.com/article/syria-security-belgium-idINKBN1YG1GT>

10.Deutsche Welle. Germany must repatriate IS-linked mother and children, says court

<https://www.dw.com/en/germany-must-repatriate-is-linked-mother-and-children-says-court/a-51159144>

*Черняк Б. Ю.**

Проблема обов'язкової вакцинації в умовах пандемії

Усесвітня пандемія вірусу COVID-19 стала наймасштабнішою глобальною катастрофою XXI століття. Окрім потреби забезпечити збереження здоров'я населення планети, виникла проблема правового регулювання заходів, спрямованих на запобігання поширенню інфекції. Одним них стала вакцинація людства. Природньо виникло питання: щеплення – це право чи обов'язок?

З винайденням вакцини, активно виголошувалися тези щодо імунізації населення в обов'язковому порядку. У Європі, наприклад, адептами такого рішення були Данія, Франція. Проти цієї політики виступили міжнародні організації, насамперед ВООЗ. Директор департаменту вакцинації професор Кетрін О'Браєн заявила: "I don't think we [ВООЗ – ред.] envision any countries creating a mandate for vaccination" [1].

Загальна декларація прав людини у Статті 3 закріплює право людини на особисту недоторканість, але водночас – на гідний рівень життя (Стаття 25), який включає в себе і належний рівень медичного захисту[2]. Ці та дотичні норми закріплені і в національному законодавстві багатьох країн. Наприклад, Конституція України статтями 29 та 49 гарантує права на свободу та особисту недоторканість і право на

* Студентка 1 курсу спеціальності "Міжнародне право"

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: Лисенко О. М., кандидат юридичних наук, доцент

охорону здоров'я. Між цими нормами повинен бути досягнутий консенсус, аби одні права не були забезпечені за рахунок порушення інших. У випадку з пандемією та вакцинацією – аби право на належний рівень охорони здоров'я не було забезпечене за рахунок порушення права на людську честь, гідність та особисту недоторканість.

Поряд з тезами про обов'язкову вакцинацію, з'явилася ідея паспортизації імунізованого населення планети та застосування щодо них принципу позитивної дискримінації. Зокрема, таку думку висловила єврокомісар з питань охорони здоров'я Стелла Кіріакідес [3]. Під позитивною дискримінацією малося на увазі зняття заборони на носіння масок, надання дозволу на вільний перетин кордонів тощо. Проте ця ідея грубо порушує принцип загальнолюдської рівності, закріплений статтею 14 Європейської конвенції про захист праві основоположних свобод людини, адже ті, хто вакцинувався, стали б привілейованою частиною населення, для яких процедура реалізації певних прав значно б полегшилася [4].

Як відомо, влада Кіпру постановила, що довідка про вакцинацію є обов'язковою умовою в'їзду туристів на територію острова. Безсумнівно, це рішення матиме негативний вплив на кількість туристичного потоку, що потягне за собою диспозитивні економічні наслідки (зниження заробітних плат, скорочення робочих місць тощо), що не може не вплинути на реалізацію багатьох конституційних прав, зокрема, права на працю [5].

Разом із твердженнями про право людини вільно розпоряджатися своїм тілом потрібно розглянути питання загального блага. У контексті вакцинації воно звучатиме наступним чином: переслідуючи легітимну мету, тобто захист населення від інфекційної хвороби, держава має право на проведення заходів, спрямованих на забезпечення епідеміологічного благополуччя країни. Зокрема, таке рішення виніс Європейський суд з прав людини у 2012 році у справі «Соломахін проти України», де позивач, коли його в обов'язковому порядку вакцинували від дифтерії, звинуватив державу у порушенні його прав згідно статті 8 Європейської конвенції з захисту прав і основоположних свобод людини, яка гарантує людині право на повагу до її приватного життя і невтручання держави у ці справи [4]. Згідно з рішенням, Суд не визнав

порушення прав позивача, оскільки проводячи імунізацію, держава переслідувала легітимну мету – створення колективного імунітету проти небезпечної хвороби[6].

Прагнучи забезпечити своїх громадян, держави почали забувати про те, скільки праці було вкладено у розвиток і захист основних прав і свобод людини. Як зазначив міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, вирішення питання відновлення мобільності буде великим викликом для світу та певним індикатором, щодо дотримання основ демократії [7]. Свобода пересування – одна з базових, яка зробила сучасний світ більш демократичним та відкритим. Обмеження цієї свободи для певної частини суспільства спричинить більшу деградацію міжнародних відносин та підірве довіру до інституту міжнародного права значно більше, ніж сама пандемія.

Глобальна імунізація не повинна іти врозріз із нормами міжнародного права. Рішення держав мають бути позбавленими імпульсивності, а навпаки – бути виваженими, продуманими, такими, які будуть мати мінімальний вплив на подальший розвиток міжнародно-правових відносин.

Варто зазначити, що щеплення є формою медичного втручання. В розрізі України це питання регулюється Цивільним кодексом (ч. 3, 4 ст. 284), відповідно до якого особі, яка досягла 14 років медичну допомогу мають надавати за попередньою згодою [8]. Цю позицію ми бачимо і в міжнародній судовій практиці, зокрема, у рішенні Європейського суду з прав людини «Прітті проти Сполученого Королівства», відповідно до якого, дієздатна особа має право відмовитися від медичного втручання, навіть якщо розвиток хвороби спричинить летальний наслідок [9].

Таким чином, вакцинація є правом, а не обов'язком людини, тож держави не мають права зобов'язувати населення до імунізації та звертатися до дискримінації за ознакою наявності щеплення. Натомість країни та міжнародна спільнота повинні направити свої зусилля на відбиття атак дезінформації щодо кампанії боротьби з COVID-19 та проводити роз'яснювальні роботи з населенням щодо ефективності створення колективного імунітету, що, у свою чергу, заохотить більше людей скористатися своїм правом на медичний захист.

Список використаних джерел:

1. COVID-19 vaccines could become mandatory. Here's how it might work. *National Geographic*: веб-сайт.
URL:<https://www.nationalgeographic.com/science/article/how-coronavirus-covid-vaccine-mandate-would-actually-work-cvd>
2. Загальна декларація прав людини/Прийнята та проголошена рішенням 217A(III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.
3. Gesundheitskommissarin Kyriakides: "Wir haben nicht nur Fehler gemacht". *Augsburger Allgemeine*: веб-сайт. URL: <https://www.augsburger-allgemeine.de/politik/Gesundheitskommissarin-Kyriakides-Wir-haben-nicht-nur-Fehler-gemacht-id59116006.html> (дата публікації: 14.02.2021).
4. Європейська конвенція із захисту прав і основоположних свобод людини від 04.11.1950; ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97.
5. Need a vaccination to travel? It's coming soon. *CyprusMail*: веб-сайт. URL: <https://cyprus-mail.com/2021/02/19/vaccination-certificate-travel/>
6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Соломахін проти України". Заява N 24429/03 від 15 березня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_529#Text
7. Відео-запис Всеукраїнського форуму «Україна 30. Коронавірус: виклики і відповіді». Виступ міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби (01:27:49-01:41:46).
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GG1qF0Qg7kA>
8. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Прітті проти Сполученого Королівства" (Case of Pretty v. The United Kingdom). Заява N 2346/02. URL:[https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22003-542432-544154%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22003-542432-544154%22]})

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Отрощенко Д.*

Світові процеси уніфікації міжнародного приватного права

Уніфікація міжнародного приватного права – це незавершений процес, котрий почався багато років тому. Складність створення якоїсь універсальної кодифікації полягає в тому, що міжнародне приватне право охоплює дуже багато видів суспільних відносин і надзвичайно складно знайти компромісні рішення, котрі задовільнили більшу частину держав.

В певному сенсі тут можна провести паралель із неприєднанням держав до Віденських конвенцій. Навіть якщо універсальна кодифікація міжнародного приватного права таки буде розроблена, її положення, скоріш за все, будуть використовуватися у формі звичаїв.

Велику роль у процесах уніфікації відіграли Комісія ООН по праву міжнародної торгівлі, Гаазька конференція з міжнародного приватного права та Міжнародний інститут з уніфікації міжнародного приватного права, іспано-луїзіано-американський інститут міжнародного права.

Також, однією з найвідоміших спроб уніфікації міжнародного приватного права є кодекс Бустаманте, котрий є комплексним актом, своєрідним багатогалузевим укладенням, яке регламентує колізійні питання не тільки приватного, а й публічного колізійного права, включаючи кримінальне і навіть конституційне. [1]

Він налічує 437 статей, згрупованих у чотири книги: (I) міжнародне цивільне право (ст. 9-231), (II) міжнародне торгове право (ст. 232-295), (III) міжнародне кримінальне право (ст. 296-313) і (IV) міжнародний процес (ст. 314-437) [1]

Незважаючи на свою історичну роль та багатогалузеву структуру, кодекс Бустаманте є більше історичним прикладом та надбанням людства, котрий може

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Калакура В.Я , к.ю.н, доцент

використовуватися у майбутніх процесах уніфікації міжнародного приватного права, адже практичної реалізації цей кодекс не отримав.

Спроби своєрідної уніфікації були і в Європейському Союзі. Так, комісія О.Ландо підготувала проект уніфікації, але просто уніфікація норм міжнародного приватного права не може задовольнити потреби спільного європейського ринку [2] і через невдоволення з боку багатьох країн-членів ЄС ця ідея не була повноцінно реалізована.

Уніфікацію міжнародного приватного права можна розглядати по-різному, зокрема на державному чи регіональному рівнях. Деякі країни досить успішно кодифікували міжнародне приватне право. Гарним прикладом може виступати кодекс міжнародного приватного права Тунісу 1998 року. [3] чи кодекс міжнародного приватного права Бельгії 2004 року [4] те, що ці кодифікації були проведені не так давно засвідчує зростання ролі міжнародного приватного права.

Проте, кодифікація міжнародного приватного права в рамках тієї чи іншої країни не може охопити увесь спектр міжнародного приватного права, через що успішні приклади національних кодифікацій можна пов'язувати з удосконаленням національного регулювання колізій та ролі міжнародного приватного права у системі країни, але це не є універсальним документом, який уніфікував би однакові норми для різних держав.

Говорячи про регіональні уніфікації, можна стверджувати, що чи не найбільшу роль у практичних спробах уніфікації міжнародного приватного права відіграв Американський та Європейський регіони. Самі спроби регіональної уніфікації мають набагато більше перспектив

Проблемним виступає і кодифікація в країнах де існують інтерлокальні колізії. Найяскравішим прикладом може бути Китай. Зважаючи на те, що два спеціальних автономних регіони Гонконг [5] і Макао [6] мають характерно інші системи, це породжує інтерлокальні колізії.

Інтерлокальні колізії значно ускладнюють процеси уніфікації міжнародного приватного права, адже навіть при уніфікаційних процесів в рамках того чи іншого регіону треба враховувати наявність інтерлокальних колізій через зазначені спеціальні

автономні регіони, суб'єкти федерації чи інші види територіальних автономій різних держав.

Хоча КНР і відноситься до соціалістичних держав, а до реформ Ден Сяопіна Китай взагалі виступав проти приватноправових відносин, сучасна побудова китайської економіки та роль Китаю у міжнародних приватних відносинах вимагатимуть посиленої уваги до цієї внутрішньої проблематики.

Окремі галузі права також спричиняють проблеми і це можна побачити на прикладі сімейного права. Наприклад, багато ісламських країн мають системи сімейного права базовані на релігійно-правових нормах що значно впливає на складність врахування подібних національних особливостей при уніфікації міжнародного приватного права.

Доречно вважати, що роль міжнародного приватного права буде тільки посилюватися, проте світові процеси уніфікації будуть відставати від цього розвитку.

Отже, перспективам уніфікації міжнародного приватного права заважають відмінності у правових системах, наявність інтерлокальних колізій, незгода держав з окремими положеннями котрі суперечать принципам закладених в їх національні правопорядки тощо.

Сама уніфікація приватноправових норм й далі відбуватиметься, в першу чергу, на національному рівні, менш реалістичними є кодифікації в рамках окремих регіонів чи груп країн, а найбільш спірним питанням залишається те, що може найбільш позитивно вплинути на подолання багатьох існуючих проблеми міжнародного приватного права – універсальна кодифікація.

Список використаних джерел:

- 1) В.А. Бєлов // Підручник // Міжнародне торговельне право та право СОТ 2015
- 2) Kristina Riedl. The Work of the Lando-Commission from an Alternative Viewpoint. 2000 Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/Riedl.html>
- 3) Кодекс міжнародного частного права Туніса 1998 г. Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://pravo.hse.ru/intprilaw/doc/080401>

4) Belgian code of private international law. Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://socioip.files.wordpress.com/2013/12/belgica-the-code-of-private-international-law-2004.pdf>

5) Application of private international law conventions in Hong Kong of China Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://journal.hep.com.cn/flc/EN/10.3868/s050-001-012-0019-5>

6) The Private International Law Rules of the New Special Administrative Region of Macau of the People's Republic of China Електронний ресурс [Режим доступу]: <https://core.ac.uk/download/pdf/235285744.pdf>

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Гасіна Х.М.*

Теорія «прихованих повноважень» глави держави

З'ясування конституційного статусу Президента України на практиці часто спричиняє труднощі через невизначеність його ролі у системі влади й те, що в Конституції України (далі – КУ) для характеристики компетенцій використовується значна кількість загальних понять [1]. Повноваження Президента України перелічені у статті 106 КУ, але існує теорія т.з. «прихованих повноважень» глави держави, тобто таких, які чітко не зазначені в конституції, однак впливають із її змісту і можуть стосуватися насамперед його діяльності в особливих ситуаціях.

Німецький державознавець К. Шмітт висунув теорію «гаранта конституції», за якою главі державі варто надати такі можливості, здійснюючи які він би символізував безперервність, єдність та ефективне функціонування держави. Ця теорія вплинула на подальший конституційний розвиток не тільки Німеччини, а й інших держав, зокрема ідею використали при розробці Конституції Франції 1958 р., яка, як вважається, передбачає приховане президентське домінування у внутрішній та зовнішній політиці через використання конструкції «президент – арбітр нації» [1]. Подібні формулювання можна знайти й у ст. 120 Конституції Португалії 1976 р. [2].

У 2014 р. ВРУ прийняла Закон «Про Національне антикорупційне бюро України», за яким главу держави наділяли правом призначати на посаду та звільняти Директора НАБУ, що не прописано в самій КУ. Тому КСУ своїм Рішенням від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020 (далі – Рішення) визнав такі положення Закону неконституційними.

Судді КСУ Колісник В.П та Лемак В.В. у своїх окремих думках, посилаючись на вищезгадану теорію «гаранта конституції» та теорію «прихованих повноважень», відстоюють іншу позицію. Колісник В.П. зазначає, що теорія «прихованих повноважень» походить із США, де під час громадянської війни Президент А.Лінкольн

* Студентка 1 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Лисенко Олена Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент

видав низку указів, що виходили за межі президентських повноважень, але які згодом були підтримані Конгресом і Верховним судом США. Звідси, на думку судді, зважаючи на агресію РФ, на масштабність корупції, яка загрожує національній безпеці України, а також виходячи з того, що Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО, Суд не мав достатніх підстав визнавати неконституційними положення даного Закону, адже такі повноваження випливають зі статусу Президента України як глави держави, гаранта державного суверенітету, додержання КУ, прав і свобод людини і громадянина відповідно до ч. 2 ст. 102КУ [2]. Його підтримує Лемак В.В., який вважає приписи Закону щодо особових призначень у НАБУ саме деталізацією конституційних повноважень глави держави щодо підтримання й керівництва сферою безпеки держави й переконаний, що ця конкретизація не впливає на принцип поділу влади так, що виникає загроза порушення системи стримувань і противаг між гілками влади [3].

На нашу думку, до теорії «прихованих повноважень» слід ставитися обережно, адже вона криє загрозу довільного тлумачення Конституції й підлаштування її під окремі ситуації чи осіб, що може призвести до порушення балансу влади чи навіть її узурпації. Державні органи та їх посадові особи повинні діяти за принципом "дозволено лише те, що прямо визначено законом": відповідно до ст. 19 КУ – лише в межах повноважень, що передбачені Конституцією та законами України, де, відповідно до ст. 8 КУ, Конституція України має найвищу юридичну силу й закони та інші нормативно-правові акти повинні відповідати їй. Звідси Суду своїх актах від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003, від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004, від 17 грудня 2009 року № 32-рп/2009, від 13 червня 2019 року № 5-р/2019 сформулював юридичну позицію, що повноваження Президента України як гаранта КУ визначаються виключно КУ і не можуть бути розширені при деталізації у законах чи інших нормативно-правових актах, інакше такі дії можуть спричинити перекручення норм КУ чи вихід за межі того, що ними встановлено, і, як наслідок, це негативно б вплинуло на стабільність конституційного ладу [4]. Згідно з мотивувальною частиною Рішення КСУ від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020, встановлений у КУ перелік повноважень глави держави, зокрема й щодо призначення посадових осіб, є вичерпним [5].

Щодо НАБУ, то хоча його діяльність і спрямована на протидію кримінальним корупційним правопорушенням, однак цей факт не створює автоматично нових компетенцій Президента. По суті, призначення й звільнення главою держави Директора НАБУ не суперечить духу КУ, однак напряду такі повноваження Президента в КУ не закріплені. Тому для того, щоб прописати у законі ті чи інші повноваження глави держави, які не передбачені КУ, необхідно спершу внести відповідні зміни до КУ, щоб в майбутньому прийнятий закон їй не суперечив. Актуальність нашої позиції підтверджує те, що нещодавно, 16 березня 2021 року, ВРУ спрямувала до КСУ законопроект про призначення та звільнення глав НАБУ та ДБР, який якраз і передбачає внесення змін до КУ для того, щоб закріпити за Президентом можливість призначати та звільняти осіб з цих посад за згодою ВРУ [6].

Отже, долати внутрішні труднощі та зустрічати зовнішні виклики потрібно виключно конституційними методами, які, захищаючи стабільність у країні, аж ніяк не применшують повноважень глави держави. Натомість трактування КУ за теорією «прихованих повноважень» не вирішить нагальних проблем, але може призвести до зловживань, неконтрольованого розширення повноважень Президента чи іншого органу, а відтак порушувати принцип верховенства права, який визнано однією з основоположних європейських цінностей.

Список використаних джерел:

1. Барабаш Ю. Президентська влада у змішаних республіках: окремі питання теорії та практики [Електронний ресурс] // Право України, №8. – 2014. – URL:https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7059/1/Barabash_67.pdf.
2. Окрема думка судді Конституційного Суду України Колісника В.П. стосовно Рішення Конституційного Суду України від 16 вересня 2020 року у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закон [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nb11d710-20#Text>.
3. Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака В.В. стосовно Рішення від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020 у справі за конституційним поданням 50

народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/na11d710-20#Text>.

4. Рішення Конституційного Суду України від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“ [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-20#Text>.

5. Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 9-р/2020 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України „Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-20#Text>.

6. Проект Закону №5133 від 22.02.2021 про внесення змін до статей 85 та 106 Конституції України (щодо порядку призначення на посади та звільнення з посад Директора Національного антикорупційного бюро України і Директора Державного бюро розслідувань) [Електронний ресурс] // Офіційний вебпортал Верховної Ради України – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71205.

*Катрага К.О.**

До питання класифікації кримінальних правопорушень у кримінальному праві України та країн романо-германської правової сім'ї

У 2020 році до Кримінального кодексу України було внесено ряд істотних змін. Зокрема відбулася заміна терміну «злочин» на словосполучення «кримінальне правопорушення» та ввелось зовсім нове поняття для кримінального права України -

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Гончарук Ольга Володимирівна, к.ю.н., доцент

«кримінальний проступок». Відтоді кримінальні правопорушення стали поділятися на злочини (поняття «злочин» набуло вужчого значення) та кримінальні проступки. Зазнала також й змін стаття 12 ККУ, що закріпила нову класифікацію злочинів. Відповідно тепер визначається 3 види злочинів: особливо тяжкі, тяжкі та нетяжкі [1].

У зв'язку з цим є достатньо актуальним здійснити порівняльний аналіз сьогоденних змін в кримінальному законодавстві України у питанні класифікації кримінальних правопорушень із законодавчим та доктринальним закріпленням класифікаційних груп в інших державах. Оскільки Україна відноситься до романо-германської правової сім'ї, то є найбільш доцільним взяття до уваги саме класифікації цих держав-представниць.

Розглядаючи питання класифікації кримінальних правопорушень у різних країнах, перш за все необхідно враховувати формальний та матеріальний критерії. Відповідно до формального критерію, поділ правопорушень відбувається на основі умов та юридичних наслідків вчинення протиправного діяння (наприклад, вид і міра покарання, ступінь вини). Матеріальний критерій передбачає поділ правопорушень саме за тяжкістю їх вчинення, що визначається за допомогою ступеня суспільної небезпеки діяння [2].

Франція: Важливу роль у визначенні класифікації кримінальних правопорушень відіграли відомі філософи-просвітники, зокрема такі як Ф.Вольтер, Ш.Монтеск'є та Д.Дідро. Вони здійснювали поділ правопорушень як за системою покарань чи ступенем вини (формальний критерій), так і за розміром суспільної шкоди (матеріальний критерій). Розглядаючи ж в цілому доктрину кримінального права Франції, то можна визначити, що кримінальні правопорушення поділяються на злочини, проступки та порушення [3]. На законодавчому рівні така триланкова система розподілу отримала своє закріплення у чинному кримінальному кодексі Франції 1992 р. Хоча й варто зазначити, що чіткого визначення кожного з цих діянь у французькому кримінальному законодавстві не міститься [4]. Диференціація вищезгаданих кримінально протиправних діянь була здійснена на основі матеріального критерію, який встановлює їх караність саме за ступенем тяжкості. Аналогічну класифікацію можна також прослідкувати у такій державі, як **Бельгія** [5].

Німеччина: Ідеї щодо класифікації кримінальних правопорушень почали розвиватися ще в епоху Просвітництва. Важливо відзначити про внесок відомих німецьких філософів, таких як І.Кант, Л. Файєрбах, Г.Гегель у диференціацію кримінально протиправних діянь в Німеччині. Помітний вплив на класифікацію кримінальних правопорушень також справило французьке кримінальне право. Саме з французької наукової доктрини було запозичено до Німецького кримінального кодексу 1871 р. поділ таких діянь на злочини, проступки та порушення.

Реформа кримінального права ФРН 1970-х років замінила таку тричленну класифікацію на двочленну, що передбачила поділ кримінальних правопорушень лише на злочини та кримінальні проступки. Було вилучено поняття «кримінальні порушення», хоча й певна частина таких порушень почала регулюватися Законом Німеччини «Про порушення громадського порядку», що можна співвіднести з адміністративними правопорушеннями в Україні. Німеччина класифікує злочинні діяння за ступенем тяжкості (за матеріальним критерієм) на значні, тяжкі, особливо тяжкі та інші (за залишковим принципом) [6]. Тож тут можна прослідкувати схожість такого розподілу з українським, де злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

Таку ж класифікацію на злочини та кримінальні проступки можна помітити в ряді держав: **Австрії, Швейцарії, Естонії, Латвії, Литві, Іспанії, Італії, Румунії, Угорщині** [5].

Польща: У кримінальному праві Польщі протиправні діяння, як і у вищенаведених державах, поділяються на злочини та кримінальні проступки, при цьому береться до уваги як формальний, так і матеріальний критерії. У польському кримінальному праві при формальному критерії враховується й також ступінь вини, що є відмінним від української диференціації, де враховується лише вид та міра покарання [7].

Данія: Класифікація кримінальних правопорушень у цій державі значно відрізняється у порівнянні з усіма вищезгаданими країнами. У Данії взагалі відсутній поділ протиправних діянь на групи, натомість усі вони мають єдину назву – злочини [8]. Проте, все ж певна частина кримінальних правопорушень регулюється нормами

адміністративного деліктного права [5]. Такий підхід щодо відсутності поділу караних діянь на різні види достатньо сильно нагадує український, що існував до реформи.

Отже, у держав-представниць романо-германської правової сім'ї можна виділити два основних способи класифікації кримінальних правопорушень. Перший передбачає те, що усі кримінально протиправні діяння визначаються як злочини, у межах яких вони за ступенем тяжкості поділяються на окремі групи. Другий же полягає у поділі кримінального правопорушення на дві групи (злочин та проступок) чи навіть три групи (злочин, кримінальний проступок та порушення). Перший підхід можемо прослідкувати в Україні до внесення змін до ККУ, а другий – після. Можна також прийти до висновку, що чинна класифікація кримінальних правопорушень в Україні була більшою мірою запозичена саме у Німеччини. До того ж вважаємо, що така класифікація в Україні потребує подальшого реформування, зокрема віднесення адміністративних правопорушень, які наразі регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення, саме до кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Лутчин В. Критерії класифікації кримінальних правопорушень на злочини та кримінальні проступки у кримінальному праві України та Республіки Польща
3. Макарчук Д.І. Щодо поняття кримінального правопорушення у доктрині та законодавстві про кримінальну відповідальність Франції
4. Code pénal (France) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/
5. Ківалова С. В., Тулякова В. О. Наукове та законодавче забезпечення реалізації концепції кримінальних проступків
6. Макарчук Д.І. Щодо системи класифікації кримінальних правопорушень у доктрині та законодавстві про кримінальну відповідальність Федеративної Республіки Німеччина
7. Kodeks karny Rzeczypospolitej Polskiej [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1969-13-94,16787601.html>

8. Straffeloven (Danmark) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://danskelove.dk/straffeloven>

Табачук Н.П.*

Правове регулювання «ліценсі» у конкуренційному праві ЄС та України: шляхи удосконалення

Покарання для компаній, що порушують правила конкуренції, можуть бути дуже суворими. Найбільший штраф, накладений на одну компанію за картельну змову, склав більше 896 мільйонів євро; найбільший штраф, накладений на всіх членів одного картелю, становить понад 1,3 мільярда євро. У червні 2006 року Європейська Комісія (далі – Комісія) переглянула свої керівні принципи щодо накладання штрафів у випадках порушення конкуренційного законодавства. Даний документ став основою для накладання штрафів у більш значних розмірах, ніж раніше [1].

Тим не менш, у суб'єктів господарювання, які брали участь у незаконних картелях наявні певні можливості уникнення штрафу або його суттєвого зменшення. Комісія застосовує політику поблажливості або так звану політику «ліценсі», за допомогою якої суб'єкти господарювання, що надають інформацію про картельну змову, у якій вони брали участь, можуть отримати повний або частковий імунітет від штрафних санкцій.

Процедура подачі заяви для участі у ліценсі відповідно до законодавства ЄС викладена у Повідомленні Комісії про імунітет від штрафів і зменшення розміру штрафних санкцій у справах про картельні змови від 2006 року (Повідомлення про ліценсі) [2] і в Керівництві щодо процедур антимонопольного законодавства від 2012 року [3].

Повний імунітет надається першому суб'єкту господарювання, який надасть інформацію про секретну діяльність картелю, що дозволить Комісії або провести цільову перевірку, або покласти край порушенню статті 101 Договору про функціонування Європейського Союзу. Таким чином, суб'єкт господарювання має

*Студент 2 курсу магістратури спеціальності «Міжнародне право»
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Смирнова К.В., доктор юридичних наук, професор

право отримати імунітет у двох випадках: (i) до моменту коли Комісія має достатньо доказів, щоб прийняти рішення про перевірку самостійно; або (ii) після того, як Комісія ініціювала перевірку, але заявник першим надав викривальні докази, що підтверджують існування картелю. В останньому випадку заяви повинні відповідати більш високому доказовому рівню і нечасто бувають успішними на практиці: імунітет буде надано лише у тому випадку, якщо Комісія провела перевірку на основі своїх власних даних, і при проведенні даної перевірки не було отримано доказів, які дозволяли б Комісії припинити порушення.

Щоб подати заяву, суб'єкти господарювання повинні надати Комісії всі докази, якими вони володіють, а також корпоративну заяву, що містить докладний опис угод, точне місцезнаходження офісів та інформацію про інші національні антимонопольні відомства, до яких вони зверталися або мають намір звернутися. Крім того, у 2019 Комісія надала доступ до інструмента eLeniency, який призначений для полегшення подачі документів і заяв підприємствами і їх юристами в режимі онлайн через безпечну закриту систему.

Щоб мати право на участь у програмі ліненсі, потенційні заявники повинні відповідати ряду кумулятивних умов, а саме: (i) вони не мали примушувати інший суб'єкт господарювання приєднатися до картелю або залишатися в ньому; (ii) вони не мали підробляти докази; (iii) вони повинні були припинити свою участь у картелі до того, як повідомити про це Комісію, окрім тих випадків, коли це необхідно для збереження ефекту раптовості наступних перевірок; (iv) вони не можуть повідомляти іншим про те, що вони звернулися за допомогою; і (v) вони повинні щиро, оперативно і в повній мірі співпрацювати на постійній основі.

Перед поданням офіційної заяви суб'єкти господарювання можуть звернутися до Комісії анонімно та гіпотетично, щоб встановити, чи достатньо наявних у них доказів для отримання імунітету. Суб'єкт господарювання, який не має права на повний імунітет, може все ж мати можливість домогтися зменшення розміру штрафних санкцій, якщо він надасть докази, які мають значну цінність для існуючого масиву даних Комісії, тобто факти, раніше невідомі Комісії. Претенденти на відповідне зменшення повинні відповідати тим же умовам, що і на отримання імунітету (крім випадків примусу).

Залежно від цінності представлених доказів, перший заявник отримає зменшення на 30-50%, другий – на 20-30%, а інші – на 20%.

З огляду на те, що картелі зазвичай здійснюють свою діяльність на території більш ніж однієї держави-члена, і через відсутність центрального механізму для одержання суб'єктами господарювання можливості участі у програмі ліценсії у всіх національних юрисдикціях суб'єкти господарювання зазвичай подають заяви у відповідне національне антимонопольне відомство.

Якщо звернутися до так званого аналогу програми ліценсії в Україні, то її правове регулювання закріплене у частині п'ятій статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон) [4]. Положення даної статті в загальних рисах нагадує європейський підхід щодо вирішення цього питання. Разом з тим наявні й відмінності, серед яких найбільш вирізняється той факт, що у Законі не передбачена диференціація між імунітетом від відповідальності та зменшенням розміру штрафних санкцій, при чому останній взагалі не отримав відображення у положеннях даного Закону. На жаль, процес запозичення Україною досвіду в іноземних антимонопольних відомств щодо ліценсії розпочався досить пізно – лише у 2012 році, й продовжується по сьогоднішній час.

Отже, не дивлячись на той факт, що національним антимонопольним правом передбачена можливість для суб'єктів господарювання уникнення відповідальності за участь у картельній змові шляхом надання відповідної інформації Антимонопольному комітету України (далі – Комітет), вітчизняні компанії не поспішають брати участь у програмі ліценсії. На сьогоднішній час відомо про наявність лише близько 10-ти випадків звернення до Комітету з метою участі у даній програмі. Однак дану ситуацію можливо покращить прийняття Законопроекту 2730 від 14.01.2020 [5], у якому деталізовано та доповнено статтю 6 Закону частинами щодо процедури участі у програмі ліценсії.

Список використаних джерел:

1. Guide lines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Regulation No 1/2003 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52006XC0901%2801%29>.

2. Commission Notice on Immunity from fines and reduction of fines in cartel cases (2006/C 298/11) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52006XC1208%2804%29>.
3. Antitrust Manual of Procedures [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/antitrust_manproc_3_2012_en.pdf.
4. Закон України "Про захист економічної конкуренції" від 11.01.2001 № 2210-III [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо конкуренційно-антимонопольної реформи 2730 від 14.01.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67870.

*Чернова В.С.**

Електронне судочинство: зарубіжний досвід розробки відповідної нормативно-правової бази і можливості запровадження в Україні

На фоні масштабної вітчизняної діджиталізації державних інститутів запровадження електронного судочинства є дійсно актуальною темою. Слід зазначити, що ідея створення електронного суду виникла ще в 2016 році. Була розроблена так звана Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, що являє собою сукупність модулів, призначених для надання інформаційної допомоги, здійснення електронного документообігу, складання статистичної та аналітичної звітності, розгляду судових справ [1], і впровадження якої за рішенням Вищої ради правосуддя повинне було відбутися до 1 травня 2020 року. Однак цього не сталося з ряду причин, однією з яких була і є відсутність в Україні нормативно-правової бази для її ефективного функціонування.

* Студентка 2 курсу спеціальності «Міжнародне право»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Шпакович Ольга Миколаївна, доктор юридичних наук, професор

Питання електронного судочинства досліджується у працях багатьох вчених, серед яких В. В. Білоус, М. В. Бондаренко, О. В. Бринцев, І. О. Ізарова, Н. І. Логінова та ін. Більшість науковців поділяють думку, що запровадження е-суду в Україні є перспективним, але водночас наголошують на проблемах, що виникають у такому разі у вітчизняному законодавстві. Так, А. Ю. Каламайко виділяє проблеми, що пов'язані зі зверненням до суду в електронній формі, із внутрішнім і зовнішнім документообігом, проведенням он-лайн засідань і електронними засобами доказування [2]. О. В. Бринцев називає такі стримуючі фактори, як дисонанс процесуальних правил і інформаційних технологій, відсутність єдиних стандартів щодо інформаційного контенту тощо [3].

Вважаємо, що розгляд цього питання доцільно починати з регулювання подання до суду документів. Так, можливість подання документів в електронному вигляді за допомогою ЄСІТС передбачена Законом України від 22 травня 2003 р. «Про електронні документи та електронний документообіг» [4], а також змінами до процесуальних кодексів [5]. І у зв'язку з цим виникає низка проблем: по-перше, в українському законодавстві відсутні критерії щодо електронних документів. Окремо треба звернути увагу на відмінності таких понять, як електронний документ та документ, поданий в електронному вигляді. Так, електронним документом вважається документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, тоді як документ, переданий в електронному вигляді, являє собою паперову форму, переслану за допомогою технічних засобів. Тож вимоги щодо обов'язкових реквізитів документів повинні бути різними, але Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» у ч.2 ст. 5 містить лише загальну норму, відповідно до якої склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. На нашу думку, слід провести розподіл обов'язкових реквізитів на ті, що пов'язані зі змістом документу, як-от назва документу, особисті дані тощо, та ті, що обумовлені його формою, як-от цифровий підпис, історія змін та доповнень, відмітка часу. До того ж, регламентуючи питання, пов'язані із застосуванням електронного підпису, ЦПК посилається на Закон «Про електронний цифровий підпис», що втратив чинність, і Положення про ЄСІТС, яке чинності не набуло [6].

Досвід зарубіжних країн можна розглянути на прикладі Німеччини, де успішно функціонує система подання документів в електронній формі Elektronisches Gerichts- und Verwaltungspostfach (електронна судово-адміністративна скринька) [7]. Електронна комунікація з судами, відповідно до п. 130а Цивільного процесуального уложення, може здійснюватися двома способами: електронний документ, засвідчений кваліфікованим електронним підписом передається до електронної судово-адміністративної поштової скриньки; електронний документ, підписаний відповідною особою, подається безпечним способом передачі (sicherer Übermittlungsweg) [8]. Окрім цього, п. 130а ЦПУ встановлює вимоги щодо електронних документів, які подаються до суду, а Розпорядження від 24.11.2017 «Про загальні технічні умови електронного правового обороту та про особливу електронну скриньку» конкретизує ці вимоги. Оскільки судочинство Німеччини побудоване таким чином, що спілкування з судом здійснюється за посередництвом адвокатів, велика увага приділяється спеціальній електронній поштової скриньці адвоката. Так, п. 130d ЦПУ, який набирає чинності 1.01.2022 р., передбачає обов'язок адвокатів подавати всі необхідні документи в електронній формі. За допомогою цієї системи можливе не тільки подання документів, а й отримання інформації з різних державних реєстрів, наприклад, з реєстру про банкрутство [9]. Одразу хочемо зазначити, що в Україні вже зараз працюють Єдиний реєстр судових рішень, сайт судової влади та, в окремих судах, тестова версія ЄСІТСТ [10].

По-друге, в Україні відсутня нормативно-правова база щодо ведення самої електронної справи. Так, ст.14 ЦПК передбачає ведення електронної справи, однак ніяк його не регламентує. Повертаючись до Німеччини, слід розглянути другу підсистему електронного судочинства elektronische Akte. Цивільне процесуальне уложення містить конкретні положення про електронну справу. Так, п. 298а цього закону встановлює правовий регламент ведення справи, організаційно-технічні умови формування, ведення, зберігання.

Ще однією доступною функцією електронного правосуддя на сьогодні є проведення судового процесу в режимі відеоконференції. Зареєструватися для участі можна через особистий кабінет ЄСІТСТ за допомогою електронного підпису, тому знову

постають питання, з ним пов'язані. Крім цього, у законодавстві не прописані підстави проведення відеоконференції, а відео/аудіо матеріали не можуть бути долучені до електронної справи.

Отже, підсумовуючи, хочемо зазначити, що в Україні відбуваються активні спроби впровадження електронного судочинства. Однак, поряд з матеріальними та технічними проблемами, існують і проблеми законодавчі. Українському законодавству, враховуючи особливості функціонування електронного судочинства, не вистачає докладнішої регламентації кожної його стадії, яка була б закріплена в процесуальних кодексах, як і регламентації ведення самої електронної справи. Система електронного суду повинна бути чітко врегульована для кожної стадії судового провадження.

Список використаних джерел

1. Проект Положення про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему / Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/page/yesits>
2. Каламайко Ю. А. Електронні технології в цивільному процесі: постановка проблеми / Ю. А. Каламайко // Університетські наукові записки . – 2013. – № 1 (45). – С. 159-165. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3771/1/Kalamaiko_159_165.pdf
3. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія / О. В. Бринцев. – Х.: Право, 2016. – 72 с. – (Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства»).
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV(у редакції від 7 листопада 2018 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
5. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII(у редакції від 21 жовтня 2019 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text>

6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (у редакції від 13 серпня 2020 р.) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

7. Проскурякова М. И. Электронное правосудие в Германии: актуальное состояние и перспективы развития / М. И. Проскурякова // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2018. – № 3. – С. 433-247. URL: <https://doi.org/10.21638/11701/spbu14.2018.312>

8. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 1 ds Gesetzes vom 31. Januar 2019 (BGBl. I S. 54) geandert wordenist. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/ZPO.pdf>

9. Фишер Н. Электронное правосудие в Германии (критические замечания относительно внедрения информационных технологий в гражданское судопроизводство) / Н. Фишер // Российский ежегодник гражданского и арбитражного процесса. – 2007. – № 6. – С. 630-643.

10. Про проведення дослідної експлуатації підсистеми «Електронний суд» в пілотних судах: Наказ Державної судової адміністрації України від 23 березня 2017 р. № 367 / Державна судова адміністрації України. URL: https://apladm.dn.court.gov.ua/userfiles/N_367.pdf

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

*Баришполь М. Ю.**

Макроекономічний вимір експорту України

Експорт відіграє істотну стимулюючу роль у формуванні ВВП та генерує значний обсяг доданої вартості. Так, зокрема, у Китаї внесок експорту у валовий внутрішній продукт становить 3,5%, Чехії – 6,4%, Південній Кореї – 7,0%, Німеччині – 7,8%, а у Сінгапурі – 26,9%. Переважання експорту над імпортом є не лише рушієм економічного зростання, але й чинником валютної та цінової стабільності, а також макрофінансової стійкості загалом [1, с. 70-72].

Глибинні трансформації, що відбуваються в Україні, обумовлюють інтеграцію українських підприємств у систему міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля перетворилася на важливу сферу, при цьому зростає її вплив на національний економічний розвиток. Тому постає завдання забезпечення активної підтримки та створення максимально сприятливих умов для реалізації експортного потенціалу українських підприємств. Водночас зовнішньоторговельний сектор економіки України зазнає докорінних зрушень у географічній структурі [2].

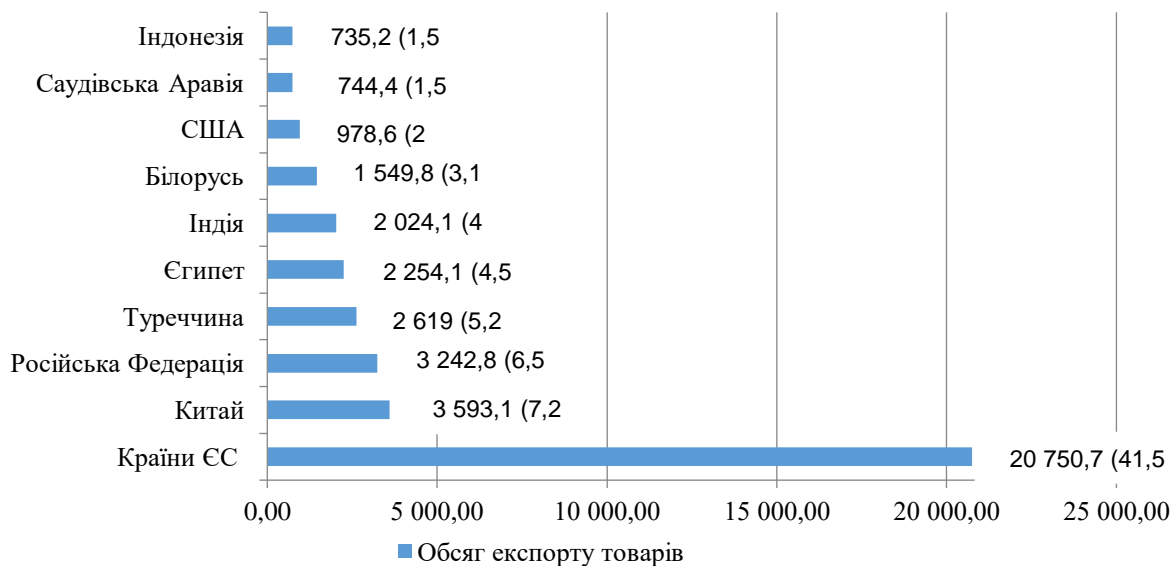
Україна є державою з малою відкритою економікою, однак володіє значним потенціалом у цілій низці сфер та видів діяльності. У 2019 р. експорт українських товарів і послуг збільшився на 11,8% (на 6,8 млрд дол. США) у порівнянні з показниками 2018 р. та склав 64,1 млрд дол. США, у той час, коли експорт товарів зріс на 5,7% (на 2,7 млрд дол. США) і становив 50,1 млрд дол. США [4]. До 2015 р. основним торговельним партнером України була Російська Федерація, проте наразі частка цієї країни у структурі зовнішньої торгівлі України знизилася вдвічі. На сьогоднішній день найбільшим торговельним партнером України є Євросоюз (рис.). При цьому частка ЄС

*Студентка II курсу спеціальності «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Уманців Ю.М., доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики КНТЕУ

у зовнішньоторговельних відносинах України збільшилася з 15% з 1991 р. проголошення незалежності до 26% у 2019 р. [3]. Важливим фактором, який вплинув на обсяги торгівлі між Україною та ЄС, стало укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка надає найбільш сприятливі умови доступу до

своїх ринків українським експортерам [4].

Рис. Країни світу, в які надійшли найбільші обсяги експорту товарів з України у 2019р., млн. дол. США

Джерело: розраховано авторкою за даними [5]

Водночас необхідно звернути уваги й на те, що експорт сировини та напівфабрикатів з України за перше півріччя 2019 р. склав 18,7 млрд. дол. США, що становить понад три чверті від сукупного українського експорту. Досліджуючи структуру експорту України за 2019 р., можна дійти висновку про те, що провідними категоріями товарів для продажу за кордон були рослинні (12,9 млрд. дол. США), мінеральні (4,9 млрд. дол. США) та харчові продукти (3,2 млрд. дол. США), метали і вироби з них (10,3 млрд. дол. США), машини та електротехнічне обладнання (4,5 млрд. дол. США), хімічна продукція (1,9 млрд. дол. США), деревина та вироби з неї (1,4 млрд. дол. США), тварини та тваринні продукти (1,3 млрд. дол. США), а також транспортні засоби (0,9 млрд. дол. США) [6].

Україна є одним із світових лідерів постачання продукції військово-промислового комплексу, активно експортуються комп'ютерні послуги через наявність великої кількості висококваліфікованих спеціалістів цієї сфери. Так, зокрема, у 2019 р. експорт комп'ютерних послуг зріс на 30,2% у порівняно з 2018 р. та склав 4,17 млрд. дол. США [7].

Таким чином, проаналізувавши динаміку та структуру експорту України, можна прийти до висновку, що досі залишається актуальною сировинна спеціалізація країни, проте у зв'язку з модернізацією промисловості та розвитком технологічних процесів Україна щороку збільшує свою частку в експорті товарів та послуг комп'ютерних технологій. Посилення процесів глобалізації та інтернаціоналізації, загострення конкуренції на міжнародних ринках, прагнення послабити вплив кризових явищ на стан національних економік сприяють активізації національного експорту.

Список використаних джерел:

1. Галасюк В. В. Концептуальні засади трансформації економіки України. Київ: Національна академія управління. 2019. 188 с.
2. Мельник Т., Пугачевська К. Перспективи розвитку експорту України в умовах євроінтеграції. Журнал європейської економіки. 2018. Том 17. №2. С. 208-224
3. Хто має більший економічний вплив на Україну: США, Європа, Росія чи Китай? URL: <https://voxukraine.org/uk/hto-maye-bilshij-ekonomichnij-vpliv-na-ukrayinu-ssha-yevropa-rosiya-chi-kitaj/>
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
5. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2019 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=30d3074d-6882-4aac-bc4ff4af8a30b221&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2019-Rotsi>
6. Зовнішня торгівля України у 2019 році. URL: <http://dia.dp.gov.ua/zovnishnya-torgivlya-ukraini-u-2019-roci/>

7. Експорт українського ІТ за 2019 рік зріс на 30%. URL: <https://mind.ua/news/20208107-eksport-ukrayinskogo-it-za-2019-rik-zris-na-30>

*Будовіч Л.В**

Проблема глобальних платіжних дисбалансів у ХХІ ст.

Протягом останніх декількох років зовнішні дисбаланси та фінансова глобалізація займають центральне місце у повістці дня міжнародної політики, оскільки за словами колишнього очільника Федеральної резервної служби Алана Грінспена, швидка інтеграція міжнародної фінансової системи протягом минулого десятиліття відіграла важливу роль у збереженні цих дисбалансів і створенні можливості з легкістю їх фінансувати [1].

Загалом під глобальним платіжним дисбалансом зазвичай розуміється значні за масштабами та, що важливо, хронічні дефіцити чи профіцити рахунку поточних операцій платіжного балансу, які стали хронічним явищем у багатьох країнах. При чому, дисбаланс за поточними операціями майже автоматично призводить до дисбалансу фінансового рахунку платіжного балансу (зарубіжні активи та зобов'язання країни), а тому напряду пов'язаний з проблемами зовнішнього боргу країни [2].

До основних каналів загострення платіжних дисбалансів відносяться:

1. Переміщення великих мас ліквідного капіталу в пошуках більш високих прибутків з міркувань втечі у більш стабільні фінансові гавані.
2. Зміни у фінансовій стратегії провідних ТНК світу, які істотно впливають на напрями та обсяги їх прямих і портфельних інвестицій.
3. Раптові зміни ринкових настроїв портфельних інвесторів, схильних до вияву стадної поведінки на ринку.
4. Порушення окремими країнами базових принципів макроекономічної політики.

* Студентка I курсу магістратури спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

5. Глобальні структурні дисбаланси та асиметрії, що утворилися внаслідок незбалансованих глобальних процесів обміну [3].

Слід зазначити, що наявність дефіцитів та профіцитів поточного рахунку сама по собі не становить серйозну проблему. У випадках певних країн це навіть є оптимальним варіантом. Наприклад, країни, населення яких швидко старіє, зокрема це стосується розвинутих країн Європи та Азії, повинні накопичувати кошти, які можуть бути використаними, коли їхні працівники йдуть на пенсію. Якщо можливостей для внутрішніх інвестицій мало, ці країни мають сенс інвестувати за кордон. Результатом буде надлишок поточного рахунку. В інших країнах все навпаки. Нові та швидкозростаючі економіки, що мають широкі інвестиційні можливості, отримують вигоди від іноземного фінансування і можуть дозволити собі накопичувати борги (за рахунок дефіциту поточного рахунку) за умови, що вони зможуть їх погасити з майбутніх доходів.

Однак, іноді зовнішні дисбаланси можуть нести у собі макроекономічні та фінансові загрози як для окремих країн, так і для світової економіки. Подібно до того, як домогосподарства з надмірною заборгованістю можуть втратити доступ до кредитів, економіки, які накопичують зовнішні зобов'язання у занадто великих масштабах, можуть стати вразливими до раптових зупинок потоків капіталу, що призводить до різкого скорочення витрат, роблячи фінансові кризи більш імовірними [4]. В останні роки серед економістів стала переважати точка зору, що наявність у країнах хронічного дефіциту або позитивного сальдо по поточних операціях є серйозною проблемою і що її рішення вимагає застосування інструментів макроекономічної політики з метою відновлення не тільки зовнішньої, але і внутрішньої макроекономічної рівноваги.

Останню тези підтверджують статистичні данні: на початку 2000-х рр. сума дефіцитів поточних рахунків по всім країнам не перевищувала 1% від світового ВВП, у 2007 році цей показник склав більше 2,5%. Профіцит відповідно також виріс за цей період. Крім того, це збільшення на обох кінцях шкали поточного рахунку було зосереджено лише в декількох країнах. З точки зору надлишків спостерігалось різке зростання в Центральній Європі (зокрема, у Німеччині); в країнах-експортерах нафти,

які виграли від різкого подорожчання нафти (від 30 доларів за барель нафти марки Brent у 2000 році до понад 100 доларів у 2007 році); і в Китаї, де значний рівень заощадження та політика неомеркантилізму, націлена на підтримку експортних секторів, були рушійними силами виникнення глобальних дисбалансів.

З іншого боку, зростання дефіциту бюджету в США та у кількох країнах периферії Європи були важливим фактором збільшення глобальних дисбалансів з точки зору дефіцитів. У той час більшого значення набула гіпотеза подвійного дефіциту, яка свідчить про те, що надмірно експансивна фіскальна політика зменшує чисті національні заощадження та збільшує зовнішню залежність [5].

Як видно на рисунку нижче, глобальні платіжні дисбаланси досягли свого піку напередодні світової фінансової кризи 2008 року.

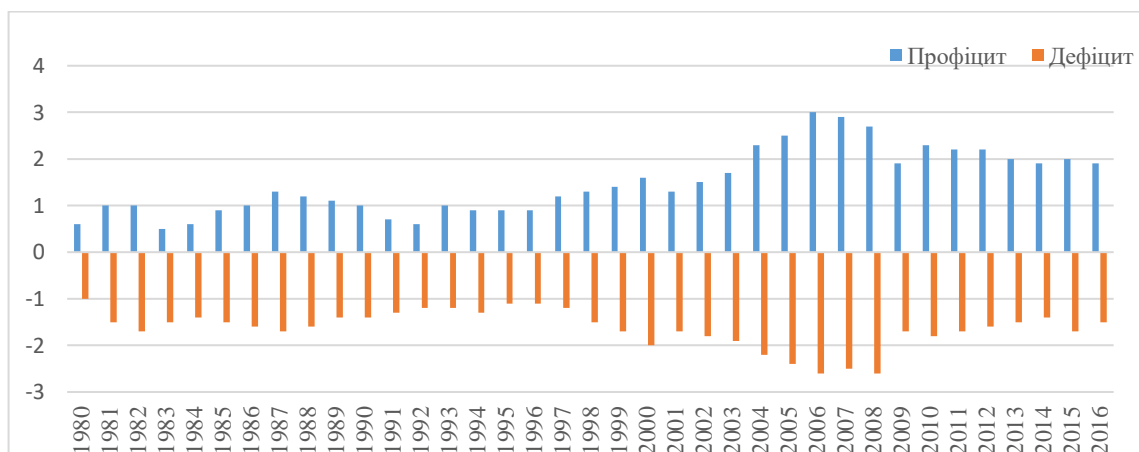

Рис. 1. Динаміка глобальних платіжних дисбалансів як відсоток від світового ВВП, 1980-2016 рр., %

Джерело: [4]

Акумуляція дисбалансів на початку 2000-х рр. загострила негативні наслідки кризи. Раптові збої у міжнародних потоках капіталу, що мали місце після розпаду «Lehman Brothers», змусили економіки, які сильно залежали від своїх зовнішніх заощаджень (і, отже, мали великий дефіцит поточного рахунку), різко скоротити свої витрати, пригнічуючи тим самим економічну діяльність. Крім того, сильний глобальний взаємозв'язок між основними економіками у торгівлі та фінансах призвів до розповсюдження проблеми в глобальному масштабі.

Після світової фінансової кризи країнами були зменшені значні дефіцити та профіцити, які існували до цього. Протягом останніх років глобальний дефіцит поточного рахунку залишається на стабільному рівні – близько 2% від світового ВВП (див. рис.1). Одночасно з цим, такі країни, як США та Китай, які утримують найбільший дефіцит та профіцит платіжного балансу відповідно, також обрали курс на скорочення таких дисбалансів: США зменшили дефіцит платіжного балансу на 1% від ВВП, а Китай скоротив свій профіцит на 0,5% від ВВП.

Таким чином, у міру становлення світових центрів економічної сили все гостріше постає проблема глобальних платіжних дисбалансів. Країни, які стикаються з хронічними дефіцитом або профіцитом поточного рахунку платіжного рахунку, стають більш вразливими до зовнішніх потрясінь, як продемонструвала світова фінансова криза 2008-2009 років, що обґрунтовує необхідність застосування інструментів макроекономічної політики, моніторингу вразливих місць у балансі та посилення регуляторної кооперації між країнами з метою зменшення глобальних платіжних дисбалансів.

Список використаних джерел:

1. Рейн Ф. Изучение глобальных дисбалансов [Електронний ресурс] / Ф. Рейн, Д. Милези-Ферретти // МВФ. – 2006. – URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2006/03/pdf/lane.pdf>
2. Холопов А. Параметры глобальных дисбалансов [Електронний ресурс] / А. Холопов. – 2018. – URL: <http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/1964/voxoMmQPib.pdf>
3. Резнікова Н.В. Міжнародна макроекономіка: теорія і практика / Н.В. Резнікова, М.Ю. Рубцова. К.: Аграр Медіа Груп, 2019. С.364
4. Obstfeld M. Assessing Global Imbalances: The Nuts and Bolts [Електронний ресурс] / М. Obstfeld // IMF Blog. – 2017. – URL: <https://blogs.imf.org/2017/06/26/assessing-global-imbalances-the-nuts-and-bolts/>

5. Canals C. The role of global imbalances 10 years on [Електронний ресурс] / С. Canals // Caixa Bank Research. – 2018. – URL: <https://www.caixabankresearch.com/en/role-global-imbances-10-years>

6. Global imbalances: Recent developments and Policy requirements [Електронний ресурс] // ECB. – 2006. – URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/mb200611_focus01.en.pdf

*Гордійко К.С.**

Економічні ефекти регуляторного протистояння КНР-США в умовах високотехнологічного суперництва

Китайсько-американські відносини стають дедалі більш напруженішими з 2017 р. внаслідок поглиблення торговельних та технологічних суперечок, підкріплених нормативною конкуренцією та використанням потенціалу ринкової влади. Втім, нині розглядаючи ефекти регуляторного протистояння між КНР та США в умовах високотехнологічного суперництва з точки зору комплексного підходу, стає очевидним, що переможця в цій боротьбі немає, хоча більшість досліджень оцінюють втрати США як значні. Так, дослідження Moody's Analytics, проведене у вересні 2019 року, показало, що торгова війна вже коштувала економіці США майже 300 тисяч робочих місць і близько 0,3% реального ВВП [1]. Інші ж дослідження доводять, що таке протистояння між двома державами призвело до зниження ВВП США на близько 0,7%. Нещодавні аналітичні напрацювання Федерального резервного банку Нью-Йорка та Колумбійського університету [2] акцентують на втратах американських компаній щонайменше 1,7 трлн дол. США в ціні своїх акцій в результаті американських тарифів, введених на імпорт з Китаю.

Прикметно, що тарифи змусили американські компанії погодитися на більш низьку норму прибутку, скоротити заробітну плату і робочі місця для американських

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Резнікова Н.В., доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

робітників, відкласти потенційне підвищення заробітної плати або розширення виробництва, а також підвищити ціни для американських споживачів та компаній, що лише для американських фермерів означає втрату 24 млрд дол. США наслідок втрати китайського ринку [3].

Тим часом з початку регуляторного протистояння між КНР та США дефіцит торгового балансу США з Китаєм продовжував зростати, досягнувши в 2018 р. рекордних 419,2 млрд дол. США. До 2019 року дефіцит торгового балансу скоротився до 345 млрд дол. США і сягнув показників, ідентичних 2016 р., в основному в результаті скорочення торгових потоків. У 2020 р. дефіцит торгового балансу США з Китаєм продовжував скорочуватися, результувавшись у 310 млрд дол. США на кінець року [4]. Слід зазначити, що в той час як дефіцит торгового балансу США з Китаєм зменшився, загальний торговельний дефіцит США фактично лишився без змін: односторонні тарифи Д. Трампа по відношенню до Китаю скоротили торговельні операції між країнами, в результаті чого торговельний дефіцит США з Європою, Мексикою, Японією, Південною Кореєю і Тайванем збільшився.

Варто зазначити, що головним бенефіціаром торговельної війни між США та КНР став В'єтнам внаслідок перенесення на його територію китайськими виробниками своїх потужностей, що призвело до зростання експорту в США на 35,6% у 2019 р. [5]. Загалом, регуляторне протистояння із США лише прискорило тенденцію китайських виробників до офшорингу з метою здешевлення факторів виробництва: так, заробітна плата у В'єтнамі становить третину від заробітної плати в Китаї. У свою чергу, Китай просувається вгору по ланцюжку створення вартості. Така ситуація стала позитивним моментом як для В'єтнаму, так і для Китаю.

Згідно із останніми повідомленнями агентства Reuters, дослідження Oxford Economics також включає в себе «сценарій ескалації», згідно якого значне розірвання взаємозв'язків між двома найбільшими економіками світу може привести до скорочення ВВП США на 1,6 трлн дол. США вже протягом наступних п'яти років. Це також може привести до скорочення числа робочих місць в США на 732 тисячі у 2022 р. і на 320 тисяч до 2025 р. [6].

Станом на 2019 р. передбачалося, що у 2020 р. внаслідок регуляторного протистояння між КНР та США світова економіка втратить близько 850 млрд дол. США, однак внаслідок спалаху пандемії COVID-19 вже у 2020 р. це значення стало складніше обрахувати внаслідок зміни глобальних пріоритетів обох економік в напрямку подолання наслідків епідемії. До того ж у 2020 р. імпорт США з Китаю, так само як і імпорт КНР із США відчутно зросли, але у першому випадку зростання було помітнішим. В ситуації, коли світова пандемія фактично зруйнувала глобальні ланцюжки поставок, економіка Китаю змогла відновитися з другого кварталу 2020 р., і, будучи однією з перших провідних великих економік, що вийшли з ізоляції, змогла забезпечити такі країни, як США, необхідними їм продуктами.

Незважаючи на тривалість, торгова війна США проти Китаю не змогла досягти всіх поставлених перед нею цілей, призвівши до значніших втрат для США порівняно з КНР. У січні 2020 р. США і Китай підписали угоду «першої фази», спрямовану на деескалацію торгової напруженості. Вона, фактично, зобов'язувала Китай закупити ще мільярди американських товарів, щоб скоротити позитивне сальдо торгового балансу із США. Ця умова була визнана нереальною ще до того, як угода вступила в силу, а пандемія тільки погіршила ситуацію. Після вступу Д. Байдена у повноваження нового президента США весь світ завмер в очікуванні того, чим обернеться зміна влади у США в контексті їх напружених торгових відносин із КНР. Однак вже на даний момент цілком очевидно, що новообраний президент США не поспішає знімати санкції і покращувати торгові відносини із Китаєм [7-9]. Про такі наміри стало відомо під час нещодавніх березневих зустрічей представників США та Китаю на Алясці, які пройшли під егідою взаємних нападів одне на одного [10]. Так, новий представник США на торгових переговорах чітко заявила, що, незважаючи на сподівання Китаю, США не тільки не планують скасовувати раніше накладені на КНР мита, а навіть збираються переглянути першу фазу торговельної угоди із Китаєм [10].

Список використаних джерел:

1. Trade War Chicken: The Tariffs and the Damage Done [Electronic resource] / Moody`s analytics. – 2019. – URL: <https://www.moodyanalytics.com/-/media/article/2019/trade-war-chicken.pdf>
2. The Investment Cost of the U.S.- China Trade War [Electronic resource] / Federal Reserve Bank of New York. – 2020. – URL: <https://libertystreeteconomics.newyorkfed.org/2020/05/the-investment-cost-of-the-us-china-trade-war.html>
3. Who`s paying for the US tariffs? A longer-term perspective [Electronic resource] / Mary Amity, Stephen J. Redding, David E. Weinstein. – 2020. – URL: <https://www.nber.org/papers/w26610>
4. Trade in Goods with China [Electronic resource] / United States Census Bureau. – 2020. – URL: <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html>
5. The impacts of the US-China trade war [Electronic resource] / Savills. – 2020. – URL: <https://www.savills.com/impacts/market-trends/the-impacts-of-the-us-china-trade-war.html>
6. U.S.-China trade war has cost up to 245,000 U.S. jobs: business group study [Electronic resource] / Reuters. – 2021. – URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-jobs-idUSKBN29J2O9>
7. Reznikova N. Protectionism sources of trade disputes within international economic relations / Yatsenko O., Rimantas S., Tsygankova T., Reznikova N., Uskova D. // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, - 2020. - Vol. 42. No. P. 516-526. – URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2032>
8. Резнікова Н. Регуляторна конкуренція в цифровій економіці: нові форми протекціонізму / В.Г. Панченко, Н.В. Резнікова, О.В. Булатова // Міжнародна економічна політика. 2020. №1-2 (32-33). сс.50-80.
9. Резнікова Наталія. Чи заклює орлан дракона? Китай і США — від змагання технологій до боротьби ідеологій / Наталія Резнікова, Володимир Панченко

// Дзеркало тижня. — 30 січня 2021. — URL: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/chi-zakljuje-orlan-drakona.html/

10. Жорсткий діалог з Пекіном: як Байден змінює відносини США та Китаю [Електронний ресурс] / Європейська правда. – 2021. – URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/03/31/7121547/>

*Дібров М.В.**

Місце Китаю в новій парадигмі світових логістичних ланцюгів

Актуальність теми: За останні кілька років ланцюги постачання у світовій економіці змінилися сильніше, ніж за 20 років до цього. Безумовне зростання важливості Китаю у світових ланцюгах постачань та зміна у структурі його виробництва в бік продукції з високою доданою вартістю з одного боку, та вплив торговельної війни з США, подорожчання виробництва і зміщення виробництва до країн Південного Сходу регіону з іншого боку роблять питання майбутнього місця Китаю як логістичного центру світу важливим для розуміння подальшого розвитку світового виробництва та економіки в цілому.

Метою роботи є висвітлення сучасних змін у логістичних ланцюгах, центрів виробництва та дій Китаю в цьому динамічному середовищі.

Зміни у китайській економіці, відносинах між Китаєм та США і світова пандемія COVID-19 призвели до наступних тенденцій у світових ланцюгах постачання та виробництва:

- **Диверсифікація мережі постачальників.** Реалії останнього року нагадали компаніям, що залежність від одного дилера може бути руйнівною для бізнесу, якщо внаслідок карантинних обмежень або з інших причин він випаде з ланцюгу постачання. Окрім Південно-Східних країн Азійського регіону, куди вже відбувається значне переміщення виробництва з Китаю, цією перевагою також активно користуватимуться

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

країни Південної Америки, особливо Мексика. Частка Мексики у світовому експорті зросла майже на 87 мільярдів доларів США з 2,36% у 2016 до 2,52% у 2019 році [1]. До Мексики переводять лінії зборки такі технологічні гіганти як Quanta та інші високотехнологічні компанії, які занепокоєні безпекою зберігання та обробки даних в Китаї [2]. Додатковим каталізатором переміщення виробників до Мексики стане нова угода між США, Мексикою та Канадою (USMCA), яка зробить експорт з Мексики до США ще більш привабливим.

- **Зростання державного регулювання.** Країни, піклуючись про власну безпеку, стимулюють внутрішнє виробництво певних груп товарів. Окрім зростання внутрішнього виробництва технологій мобільного зв'язку та інтернету речей, яке було особливо помітне на початку торговельної війни Китаю та США, тепер до цього переліку додалися товари особистого захисту (маски, рукавиці, захисні окуляри, тощо) та медикаменти. Уряди також схилитимуться до використання податкових та інвестиційних стимулів з метою заохочення нових видів діяльності для створення робочих місць [3].

- **Діджиталізація логістичних процесів.** Функціонування в режимі «online» найближчим часом матиме значний вплив на те, як фірми управляють відносинами з постачальниками, а також на логістичні та транспортні процеси. Автоматизація та інтернет речей використовуватимуться як ключові механізми запобігання збоїв в ланцюгах поставок. Важливу роль відіграє впровадження технологій 3D-дизайну, оскільки команди змушені віддалено співпрацювати та ділитися цифровими макетами з виробниками. Технології 3D-дизайну не є новими, проте зараз очікується, що швидкість їх впровадження різко зростатиме [3].

Можливим сценарієм розвитку є виникнення різних логістичних ланцюгів для різних частин світу. Прикладом є компанія Foxconn, тайванська компанія з капіталізацією понад 178 мільярдів доларів США та майже мільйоном робітників на території Китаю. Foxconn, який виробляє гаджети для таких компаній як Apple, Sony, Intel та Cisco сказав, що вже займається налаштуванням двох логістичних мереж, однієї для ринку Америки, а іншої для азійського регіону [4].

Китай як «фабрика світу» також змінюється, аби відповідати сучасним вимогам світової економіки:

По-перше, хоча певні виробничі ланцюги з низькою доданою вартістю і залишають Китай, частка Піднебесної в світовому експорті в сфері енергетики, видобувної промисловості та інфраструктурного обладнання зростає, що не в останню чергу є наслідком проекту «Один пояс, один шлях» [3].

По-друге, Китай як жодна інша країна світу впроваджує нові технології у сферу ланцюгів постачання. Китай є світовим лідером у використанні технологій доповненої реальності, віртуального дизайну продуктів, штучного інтелекту та «Big Data» в галузі логістики. Такі компанії, як Alibaba Group, вже давно використовують ці технології для прийняття більш точних рішень та привернення нових клієнтів [5].

По-третє, збільшення вартості праці в Китаї також збільшило і внутрішній ринок країни. Згідно з опитуванням Європейської торгової палати частка бізнесів, які планують зменшити або вивести свої інвестиції з Китаю впала з 22% у 2011 році, до 11% у 2020 [6].

Останнім, але важливим фактором є те, що аби розбудувати нову логістичну мережу потрібен час та великі інвестиції. Хоча з міркувань податкової та митної оптимізації фінальна збірка певних товарів і відбувається поза межами Китаю, повна зміна ланцюга виробництва потребує більше часу [2].

Висновки: Роль Китаю у глобальних ланцюгах постачання зазнала значних змін протягом останніх років. Не зважаючи на вплив виробництва всередині Китаю та менше залучення останнього у глобальних логістичних ланцюгах з боку великих компаній, що стало наслідком таких факторів як торговельна війна з США, подорожчання виробництва та пандемія COVID-19, Китай активно розвиває свій потенціал як головного логістичного центру світу. Основними конкурентними перевагами Китаю перед іншими країнами сьогодні є швидка діджиталізація логістичних процесів, збільшення ємності внутрішнього ринку з одночасною зміною структури виробництва в бік галузей з високою доданою вартістю. Не менш серйозною

перепоною для змін є складність заміни логістичних ланцюгів, які розбудовувалися в Китаї не одне десятиріччя.

Список використаних джерел:

1. Trendeconomy.ru. 2019. *Все товары | Импорт и Экспорт | 2016 - 2019*. [online] URL: https://trendeconomy.ru/data/commodity_h2?commodity=TOTAL&indicator=TV,tv_wrld_share&trade_flow=Export,Import&time_period=2016,2019 [Accessed 28 March 2021].
2. Hille, K., 2020. *The great uncoupling: one supply chain for China, one for everywhere else*. [online] Ft.com. URL: <https://www.ft.com/content/40ebd786-a576-4dc2-ad38-b97f796b72a0> [Accessed 28 March 2021].
3. McGuinness, J., 2020. *Major Global Supply Chains Reorg Underway, Accelerated Further by COVID-19*. [online] Bakermckenzie.com. URL: <https://www.bakermckenzie.com/en/newsroom/2020/08/reimagining-supply-chains> [Accessed 28 March 2021].
4. Deutscher, M., 2020. *Apple partner Foxconn is splitting its supply chain amid trade tensions - SiliconANGLE*. [online] SiliconANGLE. URL: <https://siliconangle.com/2020/08/12/apple-partner-foxconn-splitting-supply-chain-amid-trade-tensions/> [Accessed 28 March 2021].
5. Achim, A., 2020. *The Supply Chain Of The Future Is In China | Jing Daily*. [online] Jing Daily. URL: <https://jingdaily.com/the-supply-chain-of-the-future-is-in-china/> [Accessed 28 March 2021].
6. 2021. *Business Confidence Survey 2020*. [ebook] European Union Chamber of Commerce in China, p.19. URL: <http://www.europeanchamber.com.cn/en/publications-business-confidence-survey> [Accessed 28 March 2021].

Світовий ринок зерна в умовах глобальної пандемії

Поширення COVID-19 суттєво впливає на всю світову економіку уже більше року. Звісно пандемія спричинила деякі зміни і на світовому ринку зерна. Так, загострення епідеміологічної ситуації в окремих країнах призвело до відтермінування початку сільськогосподарських робіт, що позначилося не лише на площах посівів, а й на врожайності.

Тим не менш, загальний стан світового ринку зерна у 2020 році, зважаючи на пандемію коронавірусної хвороби, є досить вражаючим. Так, згідно з останнім звітом Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН виробництво зернових за минулий рік складає 2 761 млн т, що на 1,9 % вище значення відповідного показника у 2019 році.

Обсяги торгівлі зерновими у 2020 році сягнули досить високого показника та склали 464 млн т, що на 5,5 відсотка (24 млн т) більше, ніж у 2019 році. Також, варто зазначити, що такі позитивні зрушення позначилися і на фуражному зерні, адже відповідно до звіту ФАО у 2020 році обсяги світової торгівлі ними збільшилися на 2,5%, та складає 230 млн т. Таку ситуацію можна пояснити тим, що Китай значно збільшив обсяги імпорту зернових, які використовуються як фураж для свиней, адже раніше їх поголів'я в країні різко зменшилося через спалах африканської чуми.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН також звітує про збільшення обсягів торгівлі пшеницею у світі до 186,6 млн т, що становить 1,2% від відповідного показника за попередній рік. Це можна пояснити тим, що країни збільшили обсяги експорту з Канади, а також Австралії через те, що в країнах ЄС та Україні обсяги виробництва, а тому й експорту, пшениці зменшилися.

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

У 2020 році попит на рис в африканських країнах значно зріс, а тому й збільшилися обсяги світової торгівлі на 7% у порівнянні з 2019 роком, досягнувши, таким чином, рекордного рівня за останні три роки [1].

У 2020 році поставки основних продуктів харчування здебільшого були стабільними. Однак, внаслідок заходів, що застосовуються для стримування поширення коронавірусної хвороби та загального економічного спаду, відбулося деяке зменшення прибутків від експорту зернових [2].

Так, деяким країнам, які є основними виробниками сільськогосподарської продукції, довелося запроваджувати відповідні експортні обмеження в першій половині 2020 року. У даний час обсяг запасів зернових у цих країнах набагато вищий, ніж до початку пандемії, що разом з обмеженням експорту все ще може призвести до зростання світових цін на зерно. Наприклад, з січня по жовтень 2020 року індекс цін на пшеницю, рис та кукурудзу за підрахунками Міжнародної ради по зерну зріс на 12%, 15% та 26% відповідно.

Зважаючи на те, що світова пандемія триває вже більше року та в деяких країнах вже відбулося декілька хвиль підвищення рівня захворюваності, доцільно буде оцінити прогнози стану зернового ринку у світі на 2021 рік.

Так, згідно з попередніми прогнозами ФАО, обсяги виробництва пшениці в світі в 2021 році сягнуть нового рекордного рівня в 780 млн т. Очікується, що основний приріст забезпечить ЄС, адже у 2021 році площа земель, що відведена під вирощування пшениці збільшиться на 5%, якщо порівнювати з попереднім роком. Результатом цього може стати зростання на 9% обсягів виробництва пшениці в Європейському Союзі та сягнути 137,0 млн т. Також прогнозується збільшення посівних площ, а тому й врожайності, у Великобританії, що дасть змогу збільшити виробництво зерна до 14 млн т.

У Росії прогнозується зниження обсягів виробленої пшениці у 2021 році на 7 млн т, що пов'язують із посухою. Однак, в Україні урожайність пшениці повинна покращитися, повернувшись до середніх значень попередніх років. Таку ситуацію

можна пояснити доволі сприятливими погодними умовами, адже достатня кількість снігу не дозволила замерзнути посівам.

Серед азійських країн, які є великими виробниками зернових, в тому числі в Індії і Пакистані, завдяки заходам державної підтримки та сприятливим погодним умовам обсяги виробництва можуть перевищити середньорічні значення. У Китаї очікується, що в 2021 році виробництво збережеться на близькому до середньостатистичного рівні.

У США через несприятливі погодні умови обсяг виробництва в 2021 році повинен зберегтися на торішньому рівні в 50 млн т, незважаючи на прогнозоване збільшення посівних площ в цілому.

Що стосується виробництва фуражних зернових, то за прогнозами обсяг виробництва кукурудзи в Аргентині і Бразилії перевищить середні показники 2020 року на тлі розширення посівних площ. У південній частині Африки перспективи виробництва в цілому сприятливі, незважаючи на екстремальні погодні явища, які призвели до втрат врожаю в окремих районах [1].

Загалом, для того, аби гарантувати продовольчу безпеку у світі можна застосувати два підходи: розробити стратегію, що передбачатиме вільний доступ до продовольства бідних країн, або утримати основних країн-експортерів від запровадження торгових обмежень [3].

Отже, аналізуючи показники виробництва, торгівлі, а також споживання зернових культур, можна зробити висновок, що в цілому ринок зерна демонструє стійкість до кризи, що була спричинена глобальною пандемією. Тим не менш, важливо проводити моніторинг стану світового ринку зерна, адже будь-які різкі зміни можуть призвести до світової продовольчої кризи.

Список використаних джерел:

1. Crop prospects and food situation (Quarterly Global Report) [Електронний ресурс] // Food and Agriculture Organization of the United Nations – URL: <http://www.fao.org/3/cb3672en/cb3672en.pdf/>
2. Широкий Г. М. Світовий ринок зернових культур в умовах пандемії коронавірусу [Електронний ресурс] / Широкий Г. М. // Національний інститут

стратегічних досліджень. – 2020. – URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/svitoviy-rinok-zernovikh-kultur-v-umovakh-pandemii-koronavirusu/>

3. Theresa Falkendal. Grain export restrictions during COVID-19 risk food insecurity in many low- and middle-income countries [Електронний ресурс] / Theresa Falkendal, Christian Otto // Nature Food. – 2020. – URL: <https://www.nature.com/articles/s43016-020-00211-7.pdf/>

*Михайлова К.М.**

Розвиток міжнародної логістики в новітніх умовах

Логістичні компанії є посередниками між фірмами та ринком, надаючи різні послуги, включаючи мультимодальні перевезення, експедирування вантажів, складування та управління запасами. Вони є надзвичайно важливими для глобального ланцюга виробництва, який є складним і багатогранним. Наприклад, Apple використовує компоненти від понад 200 постачальників у 43 країнах [1]. Як наслідок, сучасні глобальні ланцюги створення вартості вимагають більшої стійкості та ефективності товарних потоків між країнами та всередині них. Цього можна досягти, якщо фірми передають свої логістичні функції стороннім постачальникам логістичних послуг, особливо тим, що мають інтегровані можливості для прийняття рішень у кризових ситуаціях.

Сучасна глобалізована мережа ланцюгів поставок оптимізована для визначення мінімальних термінів надання транспортних послуг за найнижчою ціною. Однак стрімкі політичні події, орієнтація на споживачів, які купують товари певної ніші, і глобальна пандемія виявили слабкість, яка лежить в основі цієї моделі виробництва. Приховані витрати, залежність від одного джерела постачань та низький рівень адаптації до потрясінь сильно вдарили по логістиці. Сьогодні ситуація виглядає наступним чином: ми будемо терпіти підвищення цін на певні товари, якщо це означає,

* Студентка 3 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

що ми отримуємо їх швидше і такі товари відповідають нашим очікуванням [2]. Тому процеси, які спрямовані на забезпечення більшої гнучкості логістичних компаній сильно прискоряться. Протягом наступних років прогноуються фундаментальні зміни в інфраструктурі ланцюга поставок.

По-перше, спеціалісти передбачають розквіт технологій та альтернативних шляхів поставок, які були неактуальними до пандемії. Із розширенням інтернет-комерції (більшість споживачів відчули, наскільки зручним є замовлення будь-яких товарів через інтернет) спостерігається еволюція в перевезеннях. Наприклад, компанія DHL запровадила службу доставки дронами [3], які можуть перевозити невеликі вантажі (на кшталт документів чи побутових товарів) на відносно невеликі відстані (на нещодавніх тестуваннях дрони долали по 12 кілометрів).

По-друге, пандемія виявила вразливість розширених та складних ланцюгів створення вартості до перебоїв у виробництві, особливо у Східно-Азіатському Тихоокеанському регіоні. В якості рішення фахівці пропонують логістичним компаніям скоротити ланцюги поставок і зробити ставку на інші країни з потужним виробничим сектором, такі як Колумбія, Індія та Мексика щоб частково замінити Китай у середньостроковій перспективі [4]. Також може спостерігатися тенденція до розміщення додаткових складів або сухих портів поблизу центрів попиту, щоб скоротити час вивезення товарів на ринок.

По-третє, неможливо дати універсальну пораду для всіх, адже логістика є сектором економіки з великою різноманітністю, де перспективи відновлення залежать від тривалості блокувань та регіонів поширення подальшої економічної кризи. Великі компанії з диверсифікованим ланцюгом поставок (наприклад, кілька компаній, що обслуговують різні сектори в різних країнах/штатах) відновляться швидше і дуже вірогідно, що вони витіснять малі і середні логістичні підприємства з ринку.

До того ж, деякі аналітики вважають, що в зв'язку з високою волатильністю ставок на авіа- і морський транспорт відбудеться перерозподіл обсягів в сторону сухопутних перевезень, особливо на маршрутах Азія-Європа. Незважаючи на те, що кордони для міжнародних вантажних відправлень відкриті, строгі перевірки, карантин, заміна водіїв

та інші заходи можуть уповільнювати швидкість доставки автомобільним транспортом. Це відкриває нові перспективи для залізничних перевезень. Скорочення кількості пасажирських поїздів дозволило звільнити розклад для курсування вантажних. Аналогічна ситуація спостерігається в Європі; наприклад, міжнародна консалтингова компанія Cushman & Wakefield Inc. у своєму звіті [5] визначила вісім основних транспортних коридорів, які покликані поліпшити транспортування в Європейському Союзі та зможуть витримати конкуренцію з новітніми шляхами доставки. Це - «Блакитний банан» ('Blue Banana') (від портів країн Бенілюксу та Німеччини до Північної Італії), Британський коридор (після Брекзиту ланцюги поставок країни будуть більше орієнтовані на внутрішній ринок), Ірландський коридор (покликаний збільшити вантажопотік між Ірландією та Бельгією), Іберійський коридор (з Іспанії та Португалії до Німеччини), Центральноєвропейський коридор, коридор Північного моря (з'єднує Німеччину зі Швецією та Данією), Чорноморський коридор (дозволить Україні стати більш інтегрованою в Центральну Європу) і Балтійський коридор (з'єднає цей регіон з Польщею, Німеччиною, Чехією та Фінляндією). За прогнозами Євростату, до 2050 року попит на вантажні перевезення в континентальній Європі зросте на 182%, тому проектування вищезазначених шляхів є дуже актуальним.

Логістичним компаніям по всьому світу слід зосередитися не лише на підвищенні рівня безпеки перевезень та локалізації ланцюгів поставок по конкретних регіонах. Якщо раніше відстеження посилок було скоріше приємним бонусом, то наразі компанії, які не будуть пропонувати такої функції споживачам, просто не витримають ринкової конкуренції. До того ж, помітним є тренд «спільного використання» [6]: в такому випадку компанія робить планування перевезень не лише ефективним, а й безпечним для навколишнього середовища.

Отже, поточна пандемія і останні тенденції на ринку логістичних послуг показують, як швидко змінюються міжнародні ланцюги поставок, які були ефективними протягом багатьох років. Можна сказати, що зараз світ переходить від глобального до локального, адже система складається із багатьох елементів, і саме вони, будучи налагодженими та розвиненими у своїй периферії, формують світову картину.

Список використаних джерел:

1. The Impact of COVID-19 on Logistics [Електронний ресурс] // International Finance Corporation. – 2020. – URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/2d6ec419-41df-46c9-8b7b-96384cd36ab3/IFC-Covid19-Logistics-final_web.pdf?MOD=AJPERES&CVID=naqOED5.
2. Logistics 2050: A Scenario Study [Електронний ресурс] // Deutsche Post DHL – URL: https://www.dhl.com/content/dam/Local_Images/g0/aboutus/SpecialInterest/Logistics2050/szenario_study_logistics_2050.pdf.
3. DHL'S PARCELCOPTER: CHANGING SHIPPING FOREVER [Електронний ресурс]. – 2020. – URL: <https://www.dhl.com/discover/business/business-ethics/parcelcopter-drone-technology>
4. Cordon C. A post COVID-19 outlook: the future of the supply chain [Електронний ресурс] / Claus Cordon // IMD. – 2020. – URL: <https://www.imd.org/research-knowledge/articles/A-post-COVID-19-outlook-The-future-of-the-supply-chain/>.
5. EUROPE'S EIGHT KEY FUTURE LOGISTICS CORRIDORS [Електронний ресурс] // CUSHMAN & WAKEFIELD. – 2019. – URL: <https://www.cushmanwakefield.com.ua/en/cushman-wakefield-report-reveals-europes-eight-key-future-logistics-corridors>.
6. Інновації в галузі логістики [Електронний ресурс] // Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://sfii.gov.ua/innovacii-v-galuzi-logistiki/>.

Використання електронного навчання та дистанційних освітніх технологій в університетах США

На сьогоднішній день дистанційне навчання має великий потенціал для сприяння мобільності у світі, навчання протягом усього життя та надання студентам рівних шансів на міжнародну освіту. Такого роду заняття в наш час перетворилися на альтернативу традиційної освіти.

Хоча сьогодні дистанційна освіта доступна у всьому світі, проте Сполучені Штати залишаються передовими в цьому напрямку. Беручи початок із далекого 1987 року в США функціонує Асоціація дистанційного навчання США, яка займається створенням нових технологій для ефективного проведення дистанційної освіти. Досить велика кількість університетів, коледжів та інших навчальних закладів реалізують дистанційне навчання за допомогою мережі, адже більшість вузів США мають безперебійний доступ до онлайн ресурсів [1]. Дистанційне навчання в американських навчальних закладах може мати різні форми. Найпоширенішими є [2]:

- **Повністю онлайн.** Активне навчання, тестування, завдання та обговорення проводяться в режимі онлайн.
- **Одночасне викладання.** Викладачі проводять навчання одночасно в мережі та очно, тобто під час прямої трансляції лекції бажаючі студенти можуть особисто бути присутніми на занятті.
- **Змішане або гібридне.** 25-50% занять, завдань та обговорень проводяться в режимі онлайн. Студенти вивчають матеріал поза самотійно, а аудиторний час використовують запитань, уточнень та взаємодії зі своїм викладачем.
- **Дистанційне навчання у випадку надзвичайних ситуацій.** Переведення очних, змішаних та інших курсів на повністю онлайн-формат, якщо студенти чи викладачі не можуть прибути до освітнього закладу.

*Студентка I курсу магістратури спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

- **Масові відкриті онлайн-курси.** Попередньо записаний контент/лекції доступні студентам цілодобово та без вихідних.

Восени 2020 року на курсах дистанційної освіти, які пропонують вищі навчальні заклади в США, навчалося 6 932 074 студентів. До найбільших закладів дистанційного/онлайн-навчання в США за кількістю студентів, які навчаються принаймні на одному курсі, входять Університет Західних губернаторів, Університет Південного Нью-Гемпшира, Університет штату Арізона, Університет Гранд-Каньйон та Університет Ліберті [3].

Рис.1 Провідні навчальні заклади дистанційного/онлайн навчання в США за кількістю студентів.

Джерело:[4]

За даними Міністерства освіти США, пропозиція дистанційних програм зосереджена у сферах адміністрації та бізнесу, охорони здоров'я, освіти та інформатики. Лише ці чотири області представляють понад 60% усіх 100% онлайн-програм у країні.

Рис.2 Кількість дистанційних програм у навчальних закладах США

Джерело:[5]

Згідно з нещодавнім опитуванням директорів американський освітніх комплексів із майже 300 коледжів та університетів, сьогоднішній навчальний підхід спрямований на полегшення доступності та гнучкості для працюючих людей. Згідно з повідомленням *US News & World Report*, середній вік студента, який навчається онлайн, становить 32 роки, і 84% студентів дистанційної форми навчання працюють. У той же час синхронна взаємодія між викладачами та студентами за допомогою інструментів відеоконференцій стає все більш поширеною [6].

Так, наприклад, здобуття ступеня бакалавра онлайн пропонує студентам багато переваг - зручність, можливість зберегти повний робочий день поза навчанням, гнучкий графік роботи. Проте, варто врахувати також не менш вагомий фактор, а саме - ціну навчання. Здобуття середнього ступеня бакалавра, що входять до рейтингу найкращих американських онлайн програм, коливається від 38 496 (для студентів-резидентів США) до 60 593 (для іноземних студентів) доларів [7].

Дистанційне навчання у США не заключається лише в отриманні вищої базової освіти. На сьогоднішній день популярними стають програми, які проводяться ведучими американськими навчальними закладами, та мають на меті те, щоб кожен бажаючий із

будь-якого куточку нашої планети мав можливість здобути необхідні знання, практики та досвід.

Список використаних джерел:

1. Левчук Л.В., Ковальчук В.І. Особливості дистанційного навчання в США // «Молодий вчений». – 2017. -№5. – С. 1–5.
2. Online Education Statistics [Електронний ресурс] // educationdata.org. – 2020. – URL: <https://educationdata.org/online-education-statistics/>
3. Imed Bouchrika. 50 Online Education Statistics: 2020 Data on Higher Learning & Corporate Training [Електронний ресурс] – 2020. – URL: <https://www.guide2research.com/research/online-education-statistics/>
4. Leading distance-only learning institutions in the United States in 2018, by number of students [Електронний ресурс] // Statista. – 2020. – URL: <https://www.statista.com/statistics/944313/distance-only-learning-institutions-by-enrollment-students-usa/>
5. Find Distance Learning Programmes in United States [Електронний ресурс] // [studyportals](https://www.distancelearningportal.com/countries/82/united-states.html). – 2021. – URL: <https://www.distancelearningportal.com/countries/82/united-states.html>
6. Darío Ledesma De Castro. Evolución de la educación online en Estados Unidos [Електронний ресурс] / Darío Ledesma De Castro. – 2020. – URL: <https://www.iplacex.cl/blog/observatorio/evolución-educación-online-estados-unidos>
7. Emma Kerr. What You'll Pay for an Online Bachelor's Degree [Електронний ресурс] – 2020. – URL: <https://www.usnews.com/higher-education/online-education/articles/what-youll-pay-for-an-online-bachelors-degree>

Гармонізація цифрових ринків України з ЄС

Справжній єдиний цифровий ринок ЄС відкриє додаткові можливості для бізнесу і споживачів. Підприємства зможуть збільшити масштаби своєї діяльності, отримати доступ до більш якісної інформації і знизити операційні витрати. Споживачі зможуть скористатися більшою кількістю пропозицій товарів за нижчими цінами. Усунення бар'єрів в єдиному цифровому ринку може скласти до 415 млрд євро ВВП Європейського Союзу [1].

Концепція ЄС щодо Єдиного цифрового ринку (DSM), викладена в Стратегії DSM, яка була оголошена в травні 2015 року, полягає в забезпеченні вільного пересування людей, послуг і капіталу, високого рівня захисту споживачів і персональних даних незалежно від їх національності або місця проживання, а також в тому, що окремі особи і підприємства можуть безперешкодно отримувати доступ і здійснювати онлайн-діяльність в умовах добросовісної конкуренції [2].

Необхідність інтеграції цифрових ринків країн Східного партнерства в єдиний європейський простір призвела до запуску ініціативи «Гармонізація цифрових ринків», в яку також залучена Україна [3]. Цифровий ринок охоплює положення Угоди про асоціацію, яка стосується електронної комерції, телекомунікаційних послуг, ІТ-послуг, аудіовізуальних носіїв, авторського права і суміжних прав, а також захисту особистих даних [4].

Офіційне підтвердження початку формування цифрової політики з'явилося на початку 2018 року, коли була прийнята Концепція розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки, в якій містяться основні цілі та принципи цифрового розвитку країни, а також орієнтовний план їх реалізації.

На 2-й Міністерській зустрічі з питань цифрової економіки ініціативи «Східне партнерство», що відбулася 5 жовтня 2017 року у м. Таллінн, обговорювався прогрес

* Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Шворак Л.О., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

країн-учасниць у сфері цифрової економіки. На цій зустрічі була ухвалена декларація, яка засвідчує намір країн працювати за шістьма пріоритетними напрямками [3]: правила телекомунікацій та цифрової інфраструктури, довіра та безпека в цифровій економіці, електронна торгівля (електронна комерція, eCustoms та eLogistics), цифрові навички, ІКТ-дослідження, інновації та екологічні системи запуску, електронне здоров'я [4].

Саміт Україна-ЄС, який відбувся 6 жовтня 2020 р., наголосив на першочерговому значенні цифрового сектору для активізації його економічної інтеграції та наближення законодавства відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Реалізація положень цієї угоди, зокрема оновленого Додатку XVII-3, запровадить новітні стандарти ЄС у галузі електронних комунікацій в Україні. Країна також поступово наближає свої норми стосовно інших компонентів DSM ЄС: електронної ідентифікації, системи електронних платежів, електронної комерції, захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті, кібербезпеки, захисту персональних даних, електронного уряду, поштових послуги тощо. Ці кроки, в свою чергу, забезпечать поступову інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку ЄС, що сприятиме цифровим перетворенням у країні та відкриватиме нове вікно можливостей для приватних осіб та бізнесу [5].

Стратегія DSM ЄС складається з трьох основ: максимізація потенціалу зростання цифрової економіки, кращий доступ для споживачів та підприємств до цифрових товарів та послуг по всій Європі, створення належних умов та рівних умов для розвитку цифрових мереж та інноваційних послуг [6]. Тому можна припустити, що основні переваги інтеграції України в DSM, ймовірно, будуть спричинені зменшенням транскордонних регуляторних бар'єрів та обмежень для торгівлі між ЄС та Україною, прискоренням розвитку української цифрової економіки відповідно до стандартів ЄС.

Водночас інтеграція України до DSM передбачає кілька зобов'язань: узгодити національне законодавство та стандарти із законодавством та стандартами ЄС; забезпечити інституційний та технічний потенціал, а також взаємодію цифрових систем. Для підприємств в Україні це означає відповідність новим вимогам ЄС, спрямованими на покращення захисту споживачів та персональних даних, а також

посилення конкуренції з боку європейських компаній на цифрових ринках. Однак ці зміни необхідні, якщо країна хоче побудувати спільний економічний простір з ЄС, особливо з огляду на зростаючий вплив цифрових технологій на міжнародну торгівлю та економіку.

Згідно з результатами, посилення регуляторних та цифрових зв'язків між Україною та ЄС збільшиться експорт України товарів та послуг до ЄС на 11,8-17% та 7,6-12,2% відповідно. У той же час прискорення цифрової трансформації української економіки та суспільства призведе до позитивного впливу на її продуктивність та економічне зростання – збільшення на 1% цифровізації української економіки та суспільства може призвести до збільшення її ВВП на 0,42% [5].

Отже, можна припустити що у разі інтеграції України до DSM ЄС, регуляторне середовище та цифровий розвиток країни, поступово наблизатимуться до середніх показників ЄС. Покращена цифровізація та зменшення регуляторних бар'єрів у цифровій сфері між Україною та ЄС матиме позитивний вплив на торгівлю як України, так і ЄС. Існує значний потенціал для економічного зростання в Україні за рахунок збільшення цифровізації та продуктивності в різних сферах економіки та суспільства.

Однак реалізація цього потенціалу потребує значного наближення законодавства з боку України для досягнення узгодженості з DSM ЄС. Основний акцент потрібно зробити на електронну ідентифікацію та транзакції, платіжні системи та електронні платежі, захист прав інтелектуальної власності в Інтернеті, кібербезпеку та захист персональних даних.

Список використаних джерел:

1. EU Digital Single Market Aspects [Електронний ресурс] – URL: <https://dbe.gov.uk/en/What-We-Do/Business-Sectoral-Initiatives/Digital-Single-Market/EU-Digital-Single-Market-Aspects/>
2. EU Digital Single Market Aspects [Електронний ресурс] – URL: <https://dbe.gov.uk/en/What-We-Do/Business-Sectoral-Initiatives/Digital-Single-Market/EU-Digital-Single-Market-Aspects/>

3. Harmonization of digital markets of Ukraine and EU: a bumpy road to innovative future [Електронний ресурс] – URL: <http://prismua.org/en/pdf/%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D1%85-%D1%80%D1%8B%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD/>
4. Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП [Електронний ресурс] – URL: <https://cid.center/wp-content/uploads/2019/02/%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%A1%D1%85%D0%9F.pdf>
5. Ukraine's Integration into the EU's Digital Single Market [Електронний ресурс] – URL: <https://freepolicybriefs.org/2021/02/15/ukraines-integration-single-market/>
6. Shaping the Digital Single Market [Електронний ресурс] – URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/shaping-digital-single-market>

*Нещерет А.С.**

Вплив пандемії COVID-19 на міжнародний туризм

Туризм — один із секторів світової економіки, які найбільше постраждали у результаті пандемії COVID-19. Причинами цьому послугувало стрімке падіння попиту та пропозиції унаслідок карантинних обмежень, серед яких ключову роль відіграло закриття кордонів.

Як наслідок, за даними Всесвітньої туристичної організації (надалі — WTO) у 2020 році відбувся спад показника міжнародних перевезень пасажирів більш ніж на 70% у порівнянні з 2019 роком, що свідчить про повернення до рівня кінця 1990-х - початку

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Негода А.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

2000-х років.

Якщо оцінювати втрати в цифрах, то за 2020 рік унаслідок COVID-19, світовий туризм втратив близько 1,1 трильйона доларів США, що перевищує втрати цього сектора від економічної кризи у 2009 році в більш ніж 10 разів і прирівнюється до близько 1 мільярду подорожей, яких не відбулося. Такі втрати в міжнародному туризмі призвели до втрати більш ніж 2 трильйонів доларів США у глобальному ВВП у 2020 році, що прирівнюється більш ніж до 2% світового ВВП у 2019 році [1].

Якщо розглядати зміни у розрізі регіонів, то за період січень-жовтень 2020 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, кількість пасажирів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні зменшилася на 82%, на Середньому Сході — на 73%, в Африці — на 69%, тоді як в Європі та Північній й Південній Америці — на 68%. Всупереч карантинним послабленням, наприкінці 2020 року відбулося дуже незначне відновлення попиту на туристичні послуги [1].

За даними ВТО на повернення міжнародного туризму до рівня 2019 року необхідно від 2,5 до 4 років. Причому більшість експертів ВТО, а саме 50% від опитуваних, переконані, що відновлення туризму почне набирати оберти наприкінці 2021 року – на початку 2022 року. До рівня 2019 року на думку 43% експертів ВТО вдасться повернутися у 2023 році, тоді як на переконання 41% — на це знадобиться більше часу і рівнів 2019 року буде досягнуто у 2024-2025 році.

Серед ключових факторів, які впливатимуть на темпи відновлення туризму, окрім обмежень на подорожі, неефективне стримування вірусу з боку урядів, несприятливе економічне середовище, відсутність координованих дій країн, спрямованих на подолання вірусу, низький рівень довіри споживачів у зв'язку з побоюваннями за стан здоров'я та інші.

Також ВТО було здійснено **SWOT-аналіз** туристичного сектору [1].

Сильні сторони:

1) розвиток національного туризму: у цьому контексті вартим уваги є те, що станом на березень 2021 року Китаю майже вдалося відновити попит на внутрішні авіаподорожі — стимулом послугувало пожвавлення національного туризму;

2) стійкість туристичного сектору та його здатність до відновлення протягом попередніх криз;

3) висока адаптаційна спроможність: протоколи безпеки та гігієни, подорожі в межах країни, оптимальне співвідношення ціни та якості, сприяння відповідальній поведінці клієнтів;

4) державна підтримка національного туризму на противагу міжнародному, де одна країна має недостатньо впливу, щоб забезпечити безпосереднє зростання міжнародного сектору, оскільки він значною мірою залежить від іноземців.

Слабкі сторони:

1) сегменти економіки, що найбільше постраждали від пандемії, тісно пов'язані з туристичним сектором: йдеться зокрема про бізнес-подорожі на заміну яким наразі прийшли онлайн-зустрічі й цілком можливо, що навіть після відкриття кордонів їх обсяг не повернеться до обсягу, притаманного йому до початку пандемії у результаті пристосування до постійних онлайн-зустрічей; також йдеться про сферу розваг та сферу освіти, адже чимало заходів, курсів, зустрічей теж перейшло в онлайн-формат і суспільство вже встигло пристосуватися до такого формату;

2) дезорганізація в галузі авіаперевезень: скасування рейсів, їх перенесення унаслідок неочікуваного посилення карантинних обмежень, що викликає недовіру з боку суспільства та, як наслідок, перенесення туристичних подорожей на «невизначене» майбутнє;

3) відсутність прикладів відновлення високорозвиненої туристичної галузі унаслідок подібної кризи та обмежень у галузі з метою забезпечення охорони здоров'я;

4) сприйняття подорожей як ризику для здоров'я;

5) низький рівень попиту під час відновлення туризму у зв'язку з соціальною дистанцією.

Можливості:

1) перегляд бізнес-моделей: пошук нових шляхів впровадження інновацій та діджиталізація;

2) розвиток у напрямку адаптації туристичних маршрутів до умов, що склалися,

та підвищення гнучкості авіакомпаній;

3) поглиблення розвитку національного туризму та сфери охорони здоров'я.

Загрози:

1) несприятливе економічне середовище: світова рецесія, висхідний рівень безробіття, закриття підприємств, здебільшого малих та середніх;

2) невизначена тривалість пандемії та відновлення туризму, а також невизначеність щодо доступності вакцини;

3) невідома форма «нової реальності».

Як висновок, вплив пандемії COVID-19 на міжнародний туризм можна оцінювати як надзвичайно високий і навіть руйнівний. Втрати глобального ВВП, масові звільнення залучених у секторі та терміни його відновлення, які донині складно передбачити через низку обставин, що охоплюють групи країн та світ в цілому, ускладнюють і навіть частково унеможлиблюють протистояння впливу пандемії COVID-19 на міжнародний туризм. Однак відновлення туризму до рівня 2019 року — можливе, проте для цього знадобиться не один рік.

Список використаних джерел:

1. Impact assessment of the COVID-19 outbreak on international tourism [Electronic resource] / UNWTO. — 2020. — URL: <https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism>

*Овдієнко М.І.**

Вплив пандемії COVID-19 на сферу міжнародних розрахунків

Пандемія COVID-19 неминуче вплинула на всю сферу міжнародних розрахунків, що призвело насамперед до зростання ринку цифрових платежів. Змінилося ставлення людей до готівкових грошей. Більше оплат проводиться онлайн через мобільні платіжні програми, такі, як Apple Pay, Square Cash, Venmo чи PayPal, також тепер більше

*Студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Батрименко В.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

використовують для щоденних покупок банківські картки – зокрема безконтактні. Багато великих магазинів і дрібніші торговці не лише приймають ці форми оплати – вони активно заохочують їхнє використання, дбаючи про зменшення можливостей для передачі коронавірусу. Щоб залишатися конкурентоспроможними, світовим банкам необхідно модернізувати свої платіжні системи.

За прогнозами аналітиків до 2023 року близько 420 мільярдів транзакцій на суму 7 трильйонів доларів, що здійснюються сьогодні готівкою, стануть проводитися за допомогою карт і цифрових платежів. До 2030 року цей обсяг зросте до 48 трильйонів доларів. Стрімка цифровізація розрахунків створює додатковий тиск на банківський бізнес. Через це 75% опитаних ресурсом Accenture керівників банків заявили, що пандемія прискорила їх плани з модернізації платіжних систем [1].

COVID-19 змінив спосіб купівлі і оплати товарів споживачами і тепер вони віддають перевагу, перш за все, зручності. Якщо раніше інвестиції банків в нові платіжні системи були спрямовані на дотримання нормативних вимог, то тепер для ефективної роботи буде важливо брати до уваги мінливу динаміку споживчого попиту і покращувати якість обслуговування клієнтів.

Згідно з результатами досліджень, дедалі більше керівників банків вважають, що модернізація платіжної системи обумовлена змінами в національних платіжних інфраструктурах і регулюванням. У числі причин респонденти називають вдосконалення систем міжбанківських платежів, нові галузеві стандарти з ISO20022 і ініціативи відкритого банкінгу [1].

Швидкість переходу до цифрових платежів розрізняється в різних країнах в залежності від темпів падіння використання готівкових коштів, впровадження електронної комерції і того, наскільки активні великі технологічні компанії в наданні платіжних послуг.

Можемо спостерігати, що найактивніше платіжні інновації впроваджуються в США. Слідом йде Велика Британія, де споживачі вибирають нові способи оплати, а небанківські організації використовують всі можливості надавати клієнтам платіжні послуги. У Китаї готівкові платежі швидко витісняються мобільними гаманцями. Так

76% транзакцій в 2019 році припадало на мобільні гаманці (тоді як в 2014 становили всього 12%). Споживачі в Китаї вже кілька років використовують мобільні додатки і QR-коди для оплати в ресторанах і магазинах [2].

Пандемія змусила споживачів бути більш відкритими до цифрових транзакцій. Це призвело до посилення конкуренції, так як постачальники альтернативних розрахункових інструментів змагаються за частку ринку. Можливості електронних платежів для банків сильно варіюються в різних країнах і залежать від готовності переходу до цифрових платежів. На зрілих ринках, наприклад, в Західній Європі, де цифрові платежі доступні більшій частині населення, очікуються поступові зміни. Найбільші можливості з'являться на ринках Південно-Східної Азії і Латинської Америки, де під час пандемії переважало використання готівкових коштів, а в деяких регіонах навіть зросло їх використання [3].

За рівнем платіжних інновацій Україна також може успішно конкурувати з багатьма розвиненими ринками. Це пов'язано і з високою відкритістю до нових технологій українських споживачів, і з досить високим рівнем цифрової зрілості провідних банків на ринку. Так, наприклад, в Україні дуже високий рівень проникнення технологій безконтактної оплати: українці платять смартфоном частіше, ніж більшість жителів Європи.

В Україні безконтактні платежі вже давно стали буденністю для більшості «просунутих користувачів». Згідно зі статистикою Mastercard, у 2019 році Україна увійшла до першої десятки країн світу за кількістю безконтактних платежів із використанням мобільних телефонів, браслетів, смарт-годинників.

Найбільший прорив Україна в цій сфері зробила у 2018 році: безконтактні оплати смартфоном виросли в 68 разів, включаючи оплати через мобільні гаманці українських банків і глобальні сервіси Google Pay, Apple Pay і Garmin Pay. НБУ називає появу мобільних NFC-гаманців Apple Pay і Google Pay «точкою неповернення» в еволюції банківських операцій у країні [4].

Однак, велика частка керівників фінансових організацій заявили, що вартість підтримки старих технологій в їх платіжних системах перешкоджає їх здатності

інвестувати в нові клієнтські рішення. Наприклад, незважаючи на те що багато банків впровадили хмарні системи в інших частинах свого бізнесу для підвищення операційної стійкості, тільки 38% банків інвестують в хмарні рішення для платежів [5].

На жаль, на даний момент розвиток платіжних систем банків гальмується через впровадження точкових технологічних рішень заради відповідності новим стандартам і зниження витрат. У новій реальності значущих змін можна досягти, лише поставивши модернізацію платежів серед бізнес-пріоритетів і не віддаючи її на поталу ІТ-департаменту. Успіху досягнуть банки, які приділятимуть більше уваги гнучкій ІТ-архітектурі і хмарним технологіям, інтегрованим в рамках усього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Payments modernization: Playing the long game [Electronic resource]. – 2020. – URL: <https://www.accenture.com/us-en/insights/banking/payments-modernization-playing-long-game>.
2. Global Payments 2020: Fast Forward into the Future [Electronic resource] – 2020. – URL: <https://www.bcg.com/publications/2020/payments-industry-fast-forwards-into-the-future>.
3. Global payments remade by COVID-19 [Electronic resource]. – 2020. – URL: <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/financial-services/covid-19/global-payments-remade-covid-19.html>.
4. Безконтактні платежі: як коронавірус підштовхнув еволюцію змін способу оплати [Електронний ресурс] // Радіо Свобода – 2020. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/bezkontaktnei-kartky/30535345.html>.
5. The COVID-19 pandemic has been a catalyst of change in the payments industry – A new reality is here to stay [Electronic resource]. – 2020. – URL: <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/How-will-the-COVID-19-crisis-impact-the-payments-industry.html>.

Як пандемія COVID-19 вплинула на офшорний бізнес?

2020 рік закарбується у пам'яті всього людства як період надзвичайно масштабної економічної кризи, спричиненої жахливою пандемією COVID-19, яка похитнула увесь світ. Зараз, більш ніж через рік після початку глобальної пандемії, ми можемо спостерігати, що розповсюдження коронавірусу досить відчутно вплинуло на глобальну економічну систему, у тому числі й на офшорний бізнес.

Коронавірус представляє неабиякий виклик для державних фінансів. Урядам доводиться використовувати всі свої резерви, щоб підтримати недосконалі системи охорони здоров'я та поживити економіку, що ввійшла в рецесію. Але в той час, коли уряди усього світу намагаються зібрати державні кошти для боротьби з пандемією, офшорні зони, такі як Нідерланди, Кіпр, Кайманові острови та інші, роблять зовсім протилежне.

У звіті *Tax Justice Network* було підраховано, що за період пандемії коронавірусу 245 млрд доларів податкових надходжень у країнах ЄС було втрачено в результаті несплати корпоративного податку. Цієї суми було б достатньо для виплати річної заробітної плати понад тридцяти мільйонів медсестер у всьому світі [1].

У такі важкі часи питання ухилення від сплати податків стає особливо актуальним для міжнародних компаній. Однак уряди багатьох країн викривають ті офшорні компанії, які ухиляються від сплати податків, та не надають їм жодних податкових пільг для допомоги подолання наслідків COVID-19. Це пояснюється тим, що резерви держав, накопичені завдяки надходженню податків, значною мірою допомогли впоратися з першими хвилями поширення хвороби. Тому ті компанії, які ігнорували сплату податків, використовуючи для цього різні лазівки, тепер не заслуговують на допомогу. Такими країнами вже стали Бельгія, Франція, Данія та Польща, вони вилучили з пакету надання допомоги всі компанії, які мають зв'язок з податковими гаванями або

*Студент 3 курсу спеціальності "Міжнародні економічні відносини"

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Хватов Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

zareestrovani v nih. Podibni initsiativi obgovoryvalis' takozh u SSHA, Velikii Britanii, Kanadi ta inshih kraïnah [2].

Vitрати, pov'язani z pandemieiu COVID-19 ta ii mashtabnimi ekonomichnimi naslidkami, vazhko otsiniti, ale mova ide pro velichesni sumi. Zvazhauochi na te, sho bagato lideriv, vkluchauochi prezidenta SSHA Donalda Trampa, zanadto povilno reaguvali na pandemiu, ci sumi tilki zbilshувалися, sho postavilo svitovu ekonomiku u duzhe vazhe stanovische. Ale naspravdi risnenia є! Groshi, neobkhidni dlia podolannya naslidkiv pandemii, znahodiat'sia pid ruкою, voni skhovani v ofshornih finansovih tsentrah (OFЦ), bilsh vidomih yak ofshorni zoni abo podatkovii havani. Za pidrahunkami, taki centri narahovuyut' do 36 trln dolariv gotivki, zlota ta tsinnih paperviv, ne vkluchauochi materialni aktiviv, taki yak nerukhomist', vitvori mistecтва ta koshtovnosti [3].

Protяgom desyatilit' OFЦ dozvoliali privatnim osobam ta korporatsiam nakopichuvati ta ukrivati velichesni statki vid opodatkuвання. Yak naslidok, voni posilili nerivnist' dohodiv, zbilshili globalnu finansovu nestabilnist' i dozvolili transnatsionalnim korporatsiam ta ih aktsioneram zaroblyati milyardi dolariv, yakii voni povinni buhу splatiti za podatki. Pandemiya COVID-19 – odin z prikhladiv, коли providnim kompaniam ta ihnim vlasnikam potribno zadumatися pro isnuвання vsogo ludstva ta nadati milyardi i trilyoni dolariv, yakii voni nakopichili v obhid zakonodavstva ta prikhovували, dlia vregulювання ii naslidkiv [4].

Prikhladom zbilshennia tisku na OFЦ mozhe posluzhiti dosvid frantsuzkogo prezidenta Sharla de Golla v 1960-x rokah, yakii vidrizav mozhlivist' frantsuzkim hromad'yanam prikhovувати svoii dohodi ta bagatstvo v Monako, de dohodi ne opodatkovувалися vzagalii, perekrivshii єdinu dorogu z Monako u Frantsiu do tih pir, поки kniazivstvo ne rozkriло imena vsih hromad'yan, yakii koristувалися cieiu lazivkoю. S'ogodni ekvivalentom buho b zaboroniti kraïnam povitriani ta morski podorozi do neprozorih OFЦ, vidmovlyauochi hromad'yanam takih ofshornih tsentriv u v'їzdi do svoih kraïn, ta zaprovadzhувати torhove embargo [3].

Krizи, yak pravilo, sprichinnyut' bilsh spravedlive ta progresivne opodatkuвання – i ce te, sho mi sposterigaeemo zaraz. Lideri OЕСP (Organizatsii

економічного співробітництва й розвитку) вже наголосили на налагодженні співпраці з податковими гаванями, вирішенні проблем податкової конкуренції та реформуванні глобальної податкової системи. У цей глобалізований вік існує вкрай необхідна реформа структури міжнародного оподаткування, що ставить у невідгідне становище країни з низьким рівнем доходу та посилює слабкі місця їх податкової системи. ОЕСР натякнула, що період після COVID-19 може бути сприятливим часом для такого необхідного зменшення розриву між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються [5].

У 2021 році, хоч компанії і пристосувалися до ускладнень, спричинених пандемією COVID-19, виникають пов'язані з нею різні правові та практичні проблеми. Офшорні проекти затримуються або відкладаються на невизначений час, і компанії по ланцюгу поставок стикаються зі значними труднощами.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що пандемія COVID-19, а точніше потреба у величезних сумах на врегулювання проблем, викликаних цією пандемією, поставила офшорні зони у край важке становище, оскільки тиск урядів на компанії, які хоч якимось чином пов'язані з такими зонами, зростає в геометричній прогресії. Залучення коштів офшорних фінансових центрів – це напевно єдиний шлях відносно швидко подолати труднощі, з якими зіткнулося людство. Проте є й інша сторона медалі: криза (а особливо така масштабна економічна криза) змушує компанії всіляко обходити податкове законодавство, аби зберегти позитивну доходність, внаслідок чого, незважаючи на протидію уряду, усе більше компаній починають заглядатися на офшорні зони та приховувати там свої статки. Тому якщо відповідати на основне питання цієї роботи, то функціонування податкових гаваней значно ускладнилося, але кількість їх «клієнтів» однозначно збільшилася.

Список використаних джерел:

1. The Coronavirus exposes the Netherlands as a tax haven – again [Електронний ресурс] // EURACTIV. – 2021. – URL: <https://www.euractiv.com/section/economic-governance/opinion/the-coronavirus-exposes-the-netherlands-as-a-tax-haven-again/>

2. Covid-19 Aids: Difficult Time for Tax-haven Companies? [Електронний ресурс] // Kluwer International Tax Blog. – 2020. – URL: <http://kluwertaxblog.com/2020/07/24/covid-19-aids-difficult-time-for-tax-haven-companies/>.

3. To Pay for the Pandemic, Dry Out the Tax Havens [Електронний ресурс] // Foreign Policy. – 2020. – URL: <https://foreignpolicy.com/2020/07/16/tax-havens-apple-costs-pandemic/>.

4. The Best Offshore Tax Havens: Finding the Right Jurisdiction For An Offshore Company [Електронний ресурс] // OFFSHORE PROTECTION. – 2021. – URL: <https://www.offshore-protection.com/tax-havens-countries-financial-centers>.

5. Covid-19 and the fight against tax havens: Opportunities and risks for developing countries [Електронний ресурс] // ICTD. – 2020. – URL: <https://www.ictd.ac/blog/covid-19-fight-against-tax-havens-opportunities-risks-developing-countries/>.

*Щерба В.В.**

Форми прояву індустрії розваг на розвиток міжнародних фінансів

Починаючи з ХХ ст. вплив індустрії розваг на економіку, передусім, пов'язаний із розвитком кіноіндустрії, що зародилась у Голлівуді, винайденням телебачення, радіомовлення та Всесвітньої мережі, створенням друкарського верстата, що зробив процес виготовлення та дистрибуції книжок дешевшим, поширенням відеоігор, спрощенням організації заходів на міжнародному рівні (музичні фестивалі, олімпійські ігри, футбольні матчі і т.д.) тільки зростає. До позитивних належать створення робочих місць та ріст світового ВВП, так, наприклад у 2020 р. його частка становила 2.44% від загального (\$1,57 трлн дол) і наразі у даній сфері залучено понад 29.5 млн людей у всьому світі. [1]

Проте найбільший ефект індустрії розваг виявляється саме у посиленні формування споживацького суспільства, яке під дією фільмів, музичних відео,

*Студентка II курсу спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Фаренюк Н.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних фінансів ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка

постійної реклами від улюблених зірок прагне купувати ще більші обсяги, часто непотрібної, продукції. Таким чином, індустрію розваг можна розглядати, умовно, рушійною силою глобального економічного зростання, що прискорює розвиток інших сфер економіки. Наприклад, датуючи з ХХ ст., саме кіноіндустрія створювала найбільший попит на модні вбрання, дизайнери випускали ексклюзивні лінійки одягу спеціально для акторів, які потім робили вбрання популярними та заохочували публіку придбати їх. З цього слідує, що індустрія моди також завдячує своїм розвитком сфері розваг.

Повертаючись до сучасних реалій, вплив індустрії розваг по особливому можна оцінити в контексті розвитку культури споживання в різноманітних ЗМІ. Саме вони встановлюють нові тренди та змушують суспільство слідувати їм. Наприклад, Кріштіану Роналду у своєму Інстаграмі активно рекламує всіляку продукцію, яка абсолютно не має відношення до його професійної діяльності, але маючи багатомільйонну аудиторію підписників, які із задоволенням б придбали те, чим «нібито» користується відомий футболіст, щоб також відчутти себе «частинкою елітарного світу» та життя Роналду. Схожим чином це працює в інших соціальних медіа, наприклад, в Youtube. Рекламодавці, усвідомлюючи масштаб аудиторії популярних блогерів, надають переваги укладати контракт з ними, розуміючи, що аудиторія більша, а також молодим поколінням легше маніпулювати. Таким чином, цифровізація заклала благодатний ґрунт для перенесення пропаганди в соціальні мережі, де підписники надзвичайно «вразливі».

Так, наприклад, у своїй праці «Симулякри і симуляції» видатний філософ Жан Бодрійяр [2] вказує на те, що ЗМІ – це середовище, де реалізується механізм симуляції, що передбачає мету не донести інформацію, а викликати очікувану реакцію у публіки. Події, які не були достатньо висвітлені ЗМІ, вважаються недостатньо важливими; відбувається заміна понять та ілюзія дійсності. На основі цього відбувається умисна інфантилізація дорослого покоління, якому легше проводити вільний час у віртуальному світі, тобто бути схильним впливу соціальних медіа, та, як результат, споживати більше. Індиферентне ставлення до глобальних процесів (фінансової кризи,

безробіття і т.п.) і відхід молоді в світ цифрових технологій, комп'ютерних ігор також служать вагомим аспектом у формуванні особистостей інфантильного молодого покоління. На основі цього можна ствердити, що вплив індустрії розваг сприяє такому соціальному явищу, як ескапізм. У вищезазначеній праці Жан Бодрійяр наводить практичний приклад імплементації умисної інфантилізації дорослого покоління індустрією розваг – заснування Діснейленду - симулякр, який відображає американський образ життя та цінності, «американську мрію», який поширюється не тільки на Штати, але й на весь світ.

Спостерігається інтенсифікація взаємовпливу культур, і, як результат, їхня уніфікація, що виникає багато занепокоєнь у людей через зменшення рівня різноманітності та самобутності духовного життя суспільства. Особливо дискусійно обговорюється проблема припустимого згасання національних культур завдяки домінування інших «могутніх», що будуть намагатися витіснити менш поширені. Ціллю інтеграції та уніфікації є фінансово-економічна, політична, науково-технічна сфери, яка неминуче поширюється й на культури націй. У збільшенні акценту важливості матеріальних, конформістських цінностей індустрія розваг грає ключову роль, підтримуючи тенденцію на динамічний розвиток, мінливість та загальнодоступність.

Як відзначає К. Поппер у своїй роботі «Відкрите суспільство і його вороги» [3], процес переходу від «закритого суспільства», називаючи даний тип колективним або племінним суспільством, до «відкритого», де особистості змушені самотійно приймати рішення та, по суті, кожен може зайняти будь-яку соціальну позицію, став одним з найбільших проривів людства, хоча він все ще триває. Очевидно, що таким суспільство тяжче маніпулювати, тому політична «верхівка» завдяки ЗМІ хоче прискорити зростання соціальної напруженості і спробами відкочування в минуле.

Говорячи про сучасний стан справ у період COVID-19, то основна тенденція, яка спостерігається – це трансмісія всіх видів розваг в онлайн-режим: перенесення прем'єр фільмів та кінофестивалів на стрімінгові платформи, наприклад, Netflix, Disney + та

Amazon Prime; поширення аудіокниг, подкастів, що позитивним чином вплине на збільшення фінансових потоків саме у цю сферу.

Список використаних джерел:

1. [1] Cultural Times [Електронний ресурс] – URL: [https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cultural times. the first global map of cultural and creative industries.pdf](https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cultural%20times.%20the%20first%20global%20map%20of%20cultural%20and%20creative%20industries.pdf).
2. Ардельянова Я. А. Факторы и условия инфантилизации / Я. А. Ардельянова, Б. Ш. Саидов. // 2019. – С. (5–9).
3. Открытое общество [Електронний ресурс] / Лорд Даррендорф – URL: [https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/filosofiya/OTKRITOE OBSHCHESTVO.html](https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/filosofiya/OTKRITOE_OBSHCHESTVO.html).
4. Эпоха несострадания, или о массовой инфантилизации [Електронний ресурс] / Newtonew – URL: <https://newtonew.com/culture/epoha-nesostradaniya-ili-o-massovoy-infantilizacii>.
5. Симулякры как средства манипуляции общественным сознанием / Комова М.В.
6. [3] Поппер К. Р. The open society and its enemies / Карл Раймунд Поппер., 1945.
7. [2] Жан Бодрийяр. Simulacres et Simulation / Жан Бодрийяр. – Париж, Франція, 1981.

МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

Загурська Я.А.*

Тренди розвитку діджитал-маркетингу у 2021

На сучасному етапі розрізняють три види маркетингу: традиційний маркетинг, інтернет-маркетинг та діджитал-маркетинг. Різниця між ними полягає не в рекламних стратегіях, а в каналах комунікації, які використовуються для просування. Діджитал-маркетинг – симбіоз між онлайн- та традиційним маркетингом, комплексне просування компанії на ринку із застосуванням усіх доступних інтернет-каналів, які охоплюють онлайн та офлайн аудиторії.

Розвиток цифрового маркетингу на даному етапі є активним процесом, адже потреби та інтереси споживача постійно змінюються, тому маркетинг має пристосовуватись до них, аби компанії не втрачали свої прибутки. Зараз чи не кожна українська компанія просувається, використовуючи різні методи цифрового маркетингу: пошукову оптимізацію, соціальні мережі, контент-маркетинг тощо.

Основними тенденціями у розвитку цифрового маркетингу в Україні на 2021 рік є наступні:

Штучний інтелект і машинне навчання. AI ввійшов у життя сучасних людей доволі швидко, але при цьому зараз займає у ньому вагому роль. Вплив штучного інтелекту в маркетингу та бізнесі безперечно має місце бути, адже з його допомогою можна аналізувати інтереси споживачів, пропонувати їм таргетовану рекламу, відслідковувати продажі, налагоджувати ефективну комунікацію з клієнтами і прогнозувати модель поведінки [1].

Чат-боти. В 2021 чат-боти не стануть менш актуальними, цьому певною мірою сприяє штучний інтелект та машинне навчання. Можливість моментального вирішення

* Студентка III курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»,
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Карп В.С., к.е.н., доц. кафедри Міжнародного бізнесу

питань і отримання зворотного зв'язку від компанії або продавця в режимі 24/7 дає чат-ботам ряд привілеїв.

Крім цього, вони здатні до глибокого навчання, вміють вести діалог, враховувати попередні запити клієнта, збирати дані і аналізувати потреби та питання споживачів, що налагоджує зв'язок з компанією або брендом.

Нативна реклама в соціальних мережах. Серед цікавих форматів – маски і фільтри в Instagram, стікери з атрибутикою бренду, нативна реклама в TikTok, який стає все більш популярним бізнес-майданчиком. Такий простий, але водночас корисний контент в популярних серед аудиторії соцмережах допомагає підвищувати впізнаваність бренду, довіру і лояльність споживачів. Наприклад, Netflix активно розвиває в Instagram і на YouTube канал The Swoon, щоб залучати аудиторію до свого нового напрямку – азіатських серіалів [2].

Контент з можливістю покупок або shoppable-content. Завдяки даному інструменту миттєво створюється зв'язок між контентом і продажами. Такий підхід часто використовують бренди одягу, наприклад, французький бренд Sezane. Майже всі пости H&M в Instagram дають можливість відразу дізнатися вартість зображених речей, без звернення в приватні повідомлення чи переходу на сайт.

Маркетинг через відео і візуальний сторітеллінг. Споживачі люблять дивитися відео, оригінальні формати допомагають ефективно залучати аудиторію. Серед лідерів варто виділити бренд Chanel, який недавно випустив ролик з акторкою Маріон Котійяр і розповів про те, як цей ролик знімали, як записували пісню для нього і як робили макіяж актрисі у форматі ряду відеороликів. Популярні YouTube-канали ведуть також кулінарні бренди, наприклад, Maggi і Heinz [3].

AR і VR. Технології доповненої (AR) і віртуальної реальності (VR) відкривають зовсім нові можливості для взаємодії з аудиторією і залучення споживачів. Для досягнення цілей діджитал-маркетингу можна використовувати QR-мітки, AR-ігри, спеціальні додатки, цифрові анімації, окуляри віртуальної реальності. Наприклад, у компанії IKEA вже є AR-додаток для вибору меблів, він дозволяє за допомогою

смартфона побачити, як конкретний диван, стіл або крісло будуть виглядати у вашій кімнаті [4].

Інтерактивний контент. Опитування, вікторини, ігри, квізи, конкурси – все це залучає аудиторію, спонукає їх взаємодіяти з брендом, при цьому компанія дізнається більше про свого клієнта.

Співпраця з лідерами думок (інфлюенсерами). Залучення популярного блогера уже не гарантує стовідсотковий успіх, актуальною є побудова тривалої та ефективної співпраці з творцем якісного контенту. Все частіше бренди працюють з невеликими інфлюенсерами, яким довіряє вузька аудиторія, зацікавлена в конкретній темі.

Оmnіканальний маркетинг. Цей тренд про взаємодію з аудиторією відразу через кілька каналів, пов'язаних між собою єдиною метою. Перемикання між різними девайсами і платформами не повинно спричиняти проблем чи дискомфорту. Інтеграція декількох каналів забезпечує безперервну комунікацію з клієнтом, допомагає утримувати увагу і створює позитивний клієнтський досвід.

Ефемерний контент. Ефемерний контент – це тип візуального контенту, доступний протягом обмеженого часу (як правило, 24 години). Подібні фотографії, відео або прямі ефіри дуже популярні в Facebook та Instagram. У цих соціальних мережах близько 3 млрд активних користувачів, тому варто звернути увагу на цей тренд. Більш того, подібний тип контенту пов'язаний з необхідністю миттєвої реакції і спонукає споживачів швидше приймати рішення про покупку [5].

Якщо українські компанії будуть слідкувати за трендами та пристосовуватись до них, це сприятиме підвищенню довіри споживача, авторитетності бренду та його популярності серед аудиторії.

Список використаних джерел

1. Венгер Є.І. Digital-маркетинг: сучасні тренди та переваги [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2017/v4/22.pdf>

2. Нативна реклама: що це таке і як працює? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ideadigital.agency/nativna-reklama-shho-tse-take-i-yak-pratsyuye/>

3. Вірусні рекламні ролики [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.plerdy.com/ua/blog/virusnaja-videoreklama/>

4. Все про QR-код [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://aboutmarketing.info/internet-marketynh/vse-pro-qr-kod/>

5. 21 тренд диджитал-маркетинга – всё это будет актуально в 2021 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vc.ru/marketing/182930-21-trend-didzhital-marketinga-vse-eto-budet-aktualno-v-2021-godu>

*Мамішова Е.Ш.**

Проблеми залучення приватних інвесторів до проєктів державно-приватного партнерства

Розвинена інфраструктура вважається одним із детермінантів ефективного функціонування економіки і сприймається як важлива складова інвестиційної привабливості країни. Наприклад, Всесвітній економічний форум враховує рівень розвитку інфраструктури як один із 12-ти компонентів, що визначають конкурентоспроможність держав. Втім, у прагненні розбудувати національну інфраструктуру постає проблема із фінансуванням відповідних проєктів. Окрім традиційних джерел фінансування, таких як донорське фінансування та пільгове кредитування, для держави доцільно розглядати приватний сектор як партнера в реалізації інфраструктурних проєктів. Механізми державно-приватного партнерства (далі – ДПП) дозволяють на взаємовигідних умовах залучати приватні інвестиції та компетенції для створення якісної суспільної інфраструктури та надання різноманітних послуг. Хоча проблеми державно-приватного партнерства вже досліджувалися зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких Р. Кантер, Й. Шумпетер, Дж.

*Студентка II курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»,
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Хмара М.П., к.е.н., доц. кафедри Міжнародного бізнесу

Делмон, М. Портер, А. Бернстайн, І. Єгорова, М. Кондрашова, В. Якунін, І. Павленко, О. Іродова та інші, з огляду на свою зростаючу актуальність даний інструмент потребує ретельного вивчення, особливо в українських реаліях.

Міністерство інфраструктури України визначило пріоритетним використання державно-приватного партнерства для реалізації інфраструктурних проєктів [1]. Звісно, для успішного функціонування механізмів ДПП важливо створити прозору й ефективну нормативно-правову базу в цій сфері. Зокрема, у жовтні 2019 року Верховною Радою України було ухвалено Закон «Про концесію», який удосконалив правове регулювання концесійної діяльності як однієї з форм ДПП. Втім, часом приватні інвестори вагаються щодо участі у проєктах ДПП через ризики, що приховуються в них.

Однією із перешкод для залучення приватних інвестицій в інфраструктуру є низький рівень дохідності державних інфраструктурних об'єктів. Мова йде насамперед про концесії типу *government-pay* (коли концесіонер не може отримати повне відшкодування здійснених ним інвестицій за рахунок користувачів суспільно значущих послуг) – даний тип є відмінний від концесій типу *user-pay* (притаманний високомаржинальним об'єктам, які генерують достатні прибутки саме за рахунок користувачів) [2]. У такому разі українським законодавством передбачена можливість проведення концесієдавцем платежу у формі плати за експлуатаційну готовність (т. зв. «плата за доступність» [3]), що покладає ризик попиту на публічну сторону. Можна також розглянути можливість створення механізму, за якого держава повертала б частину податкових надходжень приватним інвесторам, щоб привабити їх до інфраструктурних інвестицій та збільшити норму прибутку.

Іншим рішенням проблеми може стати розробка механізмів проміжного фінансування у формі капітальних грантів чи інших субсидій [4]. Капітальний грант – це субсидія, що залучається на інвестиційній стадії проєкту. Відсутність або недостатній розмір капітального гранту можуть призвести до проблем із проєктом як на стадії будівництва (наприклад, у компанії може не вистачити коштів для завершення будівництва), так і на стадії експлуатації у разі, якщо для покриття розривів у коштах компанія буде вимушена залучати додатковий обсяг кредитних коштів, обслуговувати

які вона потім не зможе. Оскільки питання про необхідність залучення капітального гранту, а також про визначення його розміру, доцільно врегулювати його в рамках відповідного законодавства.

Проекти державно-приватного партнерства також приховують у собі потенційну небезпеку для бізнесу в частині розподілення ризиків. Зазвичай спори між державним і приватним партнером з цього приводу, що виникають внаслідок форс-мажорних обставин, завершуються покладанням всіх ризиків на приватного партнера. В основі позиції державного партнера лежить той факт, що він надає певні пільги та субсидії (наприклад, нововведення до ЗУ «Про концесію» передбачає спрощену процедуру виділення земельних ділянок для проектів ДПП [5]), а тому всі бізнес-ризикі мають лежати на приватному партнері. Цікаво, що закон прямо вказує, що концесія «передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, який охоплює ризик попиту та пропозиції». У такому разі доцільно включати в концесійну угоду особливі обставини – такі, що не залежать від волі концесіонера, але негативно впливають на реалізацію проекту, – за якими б слідувала компенсація концесієдавцем додаткових непередбачених витрат.

Окремого врегулювання потребує питання стосовно права концесіонера обмежувати конкуренцію на інфраструктурному об'єкті. З одного боку, концесіонер як особа, що несе витрати на утримання та експлуатацію об'єкта інфраструктури, має повне право контролювати всі надавані на цьому об'єкті комерційні послуги; це, до слова, необхідна умова для окупності проекту для концесіонера. До того ж, концесійна угода в більшості випадків укладається після проведення концесійного конкурсу, тобто конкуренція присутня. Втім, у деяких сферах правові органи можуть вимагати проведення конкурсу на протипагу концесійній угоді, оскільки за умови останньої відсутня можливість зміни постачальника певних послуг у разі їх неналежної якості [6].

Таким чином, подальше удосконалення нормативно-правової бази та активна практична реалізація проектів ДПП дозволять і державному, і приватному партнерам отримувати взаємну вигоду та, що найголовніше, ефективно створювати якісні об'єкти суспільно значущої інфраструктури. Очевидно, що розвиток інфраструктури

потенційно несе за собою значний загальний економічний ефект, оскільки віддача від інфраструктурних проєктів фактично не обмежується лише доходами від експлуатації об'єктів. З огляду на це необхідно приділяти особливу увагу механізмам державно-приватного партнерства як альтернативному джерелу фінансування таких проєктів.

Список використаних джерел

1. Україна відкрита для інвестицій і впровадження нових інфраструктурних проєктів ДПП, – Владислав Криклій [Електронний ресурс] // Міністерство інфраструктури України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://mtu.gov.ua/news/32457.html?PrintVersion>.

2. Новікова І., Бойчук Т. Що змінилося після прийняття закону про концесії? [Електронний ресурс] // Юридична газета. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/shcho-zminilosya-pislya-priynyattya-zakonu-pro-koncesiyi.html>.

3. Плата за доступність [Електронний ресурс] // ДПП-радник – Режим доступу до ресурсу: <https://pppadvisor.ru/dictionary/plata-za-dostupnost/>.

4. Devidze N. Public-Private Partnerships in Georgia and Impact Assessment of Infrastructure. – Tokyo: Asian Development Bank Institute, 2020. – 31 с. – (ADBI Working Paper Series; № 1162).

5. Закон України «Про концесію» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>.

6. Горошков П. Вісім проблем: які загрози для бізнесу приховують проєкти ДПП [Електронний ресурс] // РБК-Pro. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://pro.rbc.ru/news/5dc29f879a79473af91f699d>.

Зрушення у сфері діджитал-маркетингу: просування товарів у міжнародних маркетплейсах

Коронакриза, викликана коронавірусом SARS-CoV-2, спричинила різкий зріст онлайн-торгівлі. У зв'язку із обмеженнями пересування в багатьох в межах кордонів більшості держав, введення жорстких карантинних норм, «маскових» режимів, заборони на роботу торгівельно-розважальних центрів, запровадження комендантської години та інших обмежувальних заходів більшість роздрібних та оптових точок були зачинені для покупці на невизначений термін. Посилення значення діджитал-торгівлі – чи то в рамках окремих інтернет-магазинів на веб-сайтах виробників, чи то в рамках великих маркетплейсів – на даний момент неможливо переоцінити.

Поняття маркетплейсу (від англ. *«marketplace»*) – ринок, ринкова площа) за своєю суттю з'явилося ще у сиву давнину, означаючи звичайний ринок під відкритим небом, який можна було знайти у Стародавньому Вавилоні, Ассирії, Греції, Єгипті та на Аравійському півострові. В епоху інформаційного суспільства значення маркетплейсу перейшло в онлайн-сектор, проте не втратило свого першочергового призначення – вільна торгівля.

Отже, маркетплейс (англ. *«e-marketplace»*) означає певну торговельну інтернет-платформу, де суб'єкти господарювання (фізичні та юридичні особи) обмінюються товарами, виробленими власноруч або виставленими на продаж шляхом посередництва, рідше послугами, із відповідною інформацією щодо суті продукту або послуги, вказанням ціни, якісних та технічних характеристик тощо. Операції в онлайн-маркетплейсі обробляються його оператором. Таким чином, онлайн-маркетплейс є сполучна ланка між покупцями та продавцями в інтернет-просторі. На даний момент основними маркетплейсами на світовому ринку є Amazon (США), Alibaba.com (КНР), AliExpress (КНР), eBay (США), Walmart Marketplace (США), Le Redoute (Франція), Rakuten (Японія), Etsy (США), Taobao (КНР), Google Express, раніше Google Shopping Actions

* Студентка III курсу спеціальності «Міжнародний бізнес»,
Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Підвисоцький Я.В., к.е.н., асист. кафедри Міжнародного бізнесу

(США), Mercado Libre (Мексика). В Україні найбільшими маркетплейсами є «Розетка», Prom.ua, «Епіцентр», «Алло», Ria.com, Kasta.ua, Shafa.ua, Bigl.ua. Так, наприклад, у 2020 році найбільш запитаним е-маркетплейсом серед українських користувачів була саме «Розетка», на другому місці сайт «Prom.ua», а трійку замикає AliExpress.com (див. табл. 1).

Таблиця 1

Топ-10 найбільш відвідуваних маркетплейсів в Україні у липні 2020 року за даними SimilarWeb

№	Маркетплейс	Трафік за місяць, млн відвідувань
1	Rozetka.com.ua	41,50
2	Prom.ua	39,03
3	AliExpress.com	14,16
4	Epicentrk.ua	7,51
5	Bigl.ua	6,97
6	Allo.ua	6,26
7	Shafa.ua	5,46
8	Zakupka.com	4,44
9	Amazon.com	2,96
10	Ebay.com	2,25

Джерело: [1].

За даними Forrester Research у 2016–2017 роках більше 50% онлайн-покупок були здійснені споживачами з усього світу через маркетплейси, а до 2022 року їх кількість збільшиться до 67%.

У чому перевага маркетплейсів перед інтернет-магазинами, та чому вони здобувають все більшої популярності, як з боку продавців, так і покупців?

Нагадаємо, що маркетплейс є по суті торгівельною платформою із безліччю продавців, що пропонують один і той же товар, що різняться цінами, термінами доставки, якістю обслуговування тощо. Натомість інтернет-магазин надає користувачам можливість купувати товари або послуги, частіше надані одним виробником із власним брендом та власноруч розробленим сайтом, за допомогою веб-браузеру. Таким чином, інтернет-магазин є вітриною однієї точки, розташованої на окремому домені, в той час як маркетплейс є умовним торгівельним залом із безліччю виставлених вітрин. Для наочності пропонуємо розглянути порівняльну таблицю

маркетплейсів та звичайних інтернет-магазинів, враховуючи визначальні фактори в процесі онлайн-торгівлі як для продавців, так і покупців (див. табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна таблиця переваг меркетплейсу та інтернет-магазину

Фактор	Маркетплейс	Інтернет-магазин
Витрати продавців	Не потрібні витрати на складські приміщення, транспортування, так як логістика покладена на платформу; необхідні щомісячні внески (комісія), часто оформлення фізособи, витрати на рекламу	Витрати на розробку сайту (професійний «софт» може коштувати від \$1000), логістику, проведення операцій «шопінг», реклама, бухгалтерія, юридичні послуги, управління ризиками тощо
Рейтинг продавців	Рейтинг є прозорим та формується алгоритмами платформи за допомогою відгуків покупців безпосередньо у профілі продавця, отже, й довіра покупців вища	Рейтинг (наприклад, відгуки у Google Maps) не завжди є прозорим чи відповідає реальності, тому й довіра покупців до таких сайтів є нижчою
Бренд продавців	Обізнаність бренду не є основною метою торгівлі в маркетплейсах, радше кількість здійснених користувачами конверсій	Формування чіткого позиціонування через оформлення та наповненості сайту
Бази даних покупців	Великі бази даних користувачів (напр., щомісячний трафік Amazon, eBay та Walmart сукупно складає 500 млн відвідувань)	Бази даних обмежуються базою даних клієнтів певного виробника
Інформація про продукцію для покупців	Згідно із дослідженням Kenshoo Survey, більше 70% користувачів нададуть перевагу маркетплейсам для ознайомлення з описом товару та порівняння його ціни [2]	Згідно із вже згаданим дослідженням, лише 36% користувачів використовують онлайн-магазини для отримання необхідної інформації про продукт [2]
Затрати часу	З боку продавця, реєстрація у маркетплейсі займає менше години, вимагає мінімальної кількості документів; у свою чергу покупець економить час на пошуку товару	Продавцю необхідно витратити багато часу (від 2 місяців) на розробку та просування сайту, відслідковування нових віянь в сфері реклами та підлаштовування під них власної маркетингової стратегії
Вихід на міжнародний ринок	Моментальний, оскільки одразу є доступ до міжнародної аудиторії	Потрібні великі витрати коштів та часу на завоювання іноземних клієнтів

Джерело: [4].

Таким чином, інтернет-магазин безперечно програє розміщенню на маркетплейсах через безліч факторів, а серед основних – витрати на логістику та створення веб-сторінки, затрати часу та довіра покупців. Саме тому у сучасному світі

все більша кількість продавців переходить до більш простих торгових платформ, отримуючи при цьому рівень своїх роздрібних продаж у декілька разів.

Список використаних джерел

1. EVO.business. «10 самых посещаемых маркетплейсов в Украине в июле 2020 года. Трафик вырос почти у всех» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://evo.business/10-samyx-poseshhaemyx-marketplejsov-v-ukraine-v-iyule-2020-goda-trafik-vyros-pochti-u-vsex/>

2. Kenshoo Survey. Amazon: The Big E-Commerce Marketing Opportunity for Brands – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kenshoo.com/e-commerce-survey/>

3. SearchEngineLand. Report: Google beats Amazon for product-search reach, but rival sees greater loyalty – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://searchengineland.com/report-google-beats-amazon-product-search-reach-rival-sees-greater-loyalty-282570>

4. VC.ru. «Свой интернет-магазин или маркетплейс – где лучше продавать товары» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vc.ru/trade/58065-svoy-internet-magazin-ili-marketpleys-gde-luchshe-prodavat-tovary>

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*Берегута В.В.**

Сьома річниця Революції гідності 2013-2014 рр. як пропагандистський наратив проросійських українських та російських ЗМІ у месенджері Telegram

Революція гідності стала по-справжньому важливим та переломним моментом в історії розвитку та становлення України як незалежної держави із чітко сформованим та закріпленим у Конституції України стратегічним курсом на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (НАТО), проявивши здатність українського народу реалізувати право на визначення зовнішньополітичного шляху розвитку власної країни. Водночас, таку точку зору на події 2013-2014 рр. не поділяє Російська Федерація (далі – РФ), уряд якої всіляко просуває власний погляд на Революцію гідності шляхом публікації у ЗМІ, зокрема, на телебаченні та в соціальних мережах, викривленої інформації щодо її «справжнього» перебігу, характеру та наслідків для суспільно-політичного становища України.

Сьогодні Telegram входить до трійки найпопулярніших месенджерів серед росіян із часткою користувачів близько 22% [1], на платформі якого російські та українські інформаційні агентства щодня публікують повідомлення про головні соціально-економічні та політичні події в РФ, Україні та Світі. Так, найбільшими каналами, що намагались сформувати негативну громадську думку серед російськомовних читачів щодо сьомої річниці Революції гідності в лютому 2021 року, стали українські інтернет-видання «Страна.ua» <https://t.me/stranaua>, «Политнавигатор» <https://t.me/Politnavigator> та російський державний телевізійний канал «Первый канал» https://t.me/news_1tv.

Приводом для дезінформації стало прийняття Верховною Радою України 17 лютого 2021 року постанови «Про Заяву Верховної Ради України у зв'язку з сьомою річницею початку Євромайдану та подій Революції Гідності». «Страна.ua»

* Студент 3 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса
Науковий керівник: Богінська Ірина Валентинівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету імені Василя Стуса

розкритикувала документ та зазначила, що винним у «всіх катастрофах 2014 року» є не Віктор Янукович, про політику та режим якого як першопричину Революції гідності, анексії АР Крим та окупації РФ окремих районів Донецької та Луганської областей зазначено в документі, а ті, «хто його повалив і ввів країну в хаос», а приводом до початку подій став «відкритий майданівцями вогонь» по «беркутівцях» та міліції [2]. Підхоплюючи це, «Первый канал» називає останніх «сторожами порядку», а події семирічної давнини - «державним переворотом, в результаті якого від влади було відсторонено законно обраного президента» та «розгулом нацизму, що вкотре показали всю антинародну сутність українського режиму» [3].

Найбільшим чином проросійські ЗМІ приділили увагу «аналізу» наслідків Революції гідності. Спільним є твердження, що події 2013-2014 рр. стали чіткою «вказівкою» «західних кураторів», насамперед США та країн Великої сімки, які намагались «видати державний переворот за мирну акцію», результатом чого став перехід України «під тотальне зовнішнє управління» [3] та повна залежність у прийнятті зовнішньополітичних і внутрішньополітичних рішень від Заходу, що «відверто схоже на групове гвалтування Білосніжки [України – авт.] сімома гномами [державами Великої сімки – авт.]» [4].

Окрім того, проросійські ЗМІ не оминули масові протести і складну суспільно-політичну ситуацію у Республіці Білорусь, викликаними результатами виборів білоруського Президента у 2020 році. Так, наприклад, українці та білоруси, які зібралися на спільний марш у Києві 01 лютого 2021 року для вшанування пам'яті загиблого під час Революції гідності білоруса Михайла Жизневського, були названі «білоруськими та українськими націоналістами та майданщиками», які «під біло-червоно-білими та червоно-чорними прапорами білоруських та українських колаборантів [...] викрикували націоналістичні лозунги «Живе Білорусь» та «Слава Україні» і провели антиросійський шабаш» [5]. «Политнавигатор» вдався до порівняння динаміки розвитку білоруських та українських протестів, припустивши, що «Біломайдан буде реанімований навесні [2021 року – авт.] за зразком України, де в січні 2014 року здавалось, що протести підуть на спад, але вже незабаром вони різко

активізувались та завершилися державним переворотом», та білоруських протестувальників із «мирними [українськими – авт.] протестувальниками», які «були озброєні вогнепальною зброєю і били співробітників МВС» [6].

Предметом порівнянь із Революцією гідності стали й протести українців у відповідь на арешт українського громадського діяча Сергія Стерненка та росіян у відповідь на судовий вирок російському опозиційному політику Олексію Навальному. «Первый канал» називає затримання колишнього очільника одеського обласного осередку «Правого сектора» «узурпацією влади та встановлення диктатури [Володимиром Зеленським – авт.]», «найпотворнішим проявом радянського тоталітарного минулого», з яким Україна «так прагне порвати», а самі протести описує фразою «тим часом вулиця знову намагається зайняти важливе місце в українській політиці, як і після перевороту сім років тому» [7]. Як і у випадку з Білоруссю, проведення «Политнавигатором» паралелей між «несанкціонованими акціями протестів у Росії на підтримку ліберального блогера Олексія Навального» та Революцією гідності відбилось у твердженні про їх організацію «заокеанськими кураторами» по «технологіях «онижедетей», що були успішно відпрацьовані в Україні під час Євромайдану», ціллю яких в обох випадках було «показати учасників протестів жертвами свавілля силовиків і створити із правоохоронців образ ворога» [8].

Отже, події Революції гідності продовжують залишатись одним із найголовніших елементів пропаганди та предметом дезінформації в проросійських українських та російських ЗМІ на платформі месенджера Telegram. Однією із головних її особливостей вже протягом понад семи років залишається порівняння різноманітних подій сучасного суспільно-політичного життя України, РФ та Республіки Білорусь із подіями 2013-2014 рр. з метою чергового нагадування українським та російським читачам, що Євромайдан – це «державний переворот», спеціально організований західними державами для втягнення України у власну геополітичну сферу впливу.

Список використаних джерел

1. Аудитория Telegram в России резко выросла. Секрет фирмы. 2020. URL: <https://secretmag.ru/news/auditoriya-telegram-v-rossii-rezko-vyroslo.htm>.

2. Рада проголосувала за постановление на годовщину "Революции достоинства". За - 295 депутатов. Политика Страны (Telegram). 17.02.2021. URL: <https://t.me/stranaua/11855>.

3. Семь лет назад на Украине произошел государственный переворот, в результате которого от власти был отстранен законно избранный президент. Первый канал. Новости (Telegram). 22.02.2021. URL: https://t.me/news_1tv/3060.

4. Как у братьев Гримм. Украина и семеро послов. Госпереворот 2014 года получил в украинской пропаганде название «революции достоинства». Политнавигатор (Telegram). 16.02.21. URL: <https://t.me/Politnavigator/83040>.

5. В Киеве змагары и майданщики провели антирусский шабаш. Политнавигатор (Telegram). 01.02.2021. URL: <https://t.me/Politnavigator/82307>.

6. Ждать крови: Беломайдан будут реанимировать по украинскому сценарию. Политнавигатор (Telegram). 24.02.2021. URL: <https://t.me/Politnavigator/83436>.

7. Улица снова пытается занять важное место в украинской политике, как и после переворота семь лет назад. Первый канал. Новости (Telegram). 24.02.2021 URL: https://t.me/news_1tv/3087.

8. Запад возомнил, что в России прокатит майданная технология для слаборазвитых стран. Политнавигатор (Telegram). 02.02.2021. URL: <https://t.me/Politnavigator/82396>.

*Пахаєва А.А.**

Вплив російської пропаганди на українське суспільство

Актуальність даної теми полягає у загостренні ситуації, пов'язаної з російською пропагандою на території країни та світу протягом останнього часу. Багато аналітиків схиляються до думки, що усі події, що трапились на початку 2014 року, є наслідками маніпулювання інформацією та поширення фейків. Якщо раніше війни вигравали за допомогою зброї, то тепер інформація є основним стратегічним ресурсом.

* студентка 3-го курсу «Міжнародних комунікацій»

Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник: Сіренко А.С., асистент кафедри міжнародної інформації.

Мета роботи – довести факт існування російського впливу на українське суспільство та дослідити засоби впливу.

Пропаганда — це поширення політичних, релігійних, філософських або інших поглядів шляхом донесення до народних мас різних аргументів, правдивих чи напівправдивих фактів, чуток або відвертої брехні з метою маніпуляції громадською свідомістю.[1]

Існує чотири рівні контексту, розраховані на різні соціальні групи, території та емоційно-інтелектуальне сприйняття:

1) Інтенсивно-емоційний (страх, тривога, шок)

Необхідний для будь-якого інформаційного впливу. Тому вбивства, шок і страхи — головні акценти російських телевізійних і медійних сюжетів про ситуацію в Україні. Важливо тримати якнайбільшу частину населення на цьому рівні, на якому мінімальним є критичне мислення.

На сайті "Навігатор" 26 травня 2019р. з'явилася новина про те, що в Донецьку розширюється район бойових дій, люди залишають свої будинки, спалено автомобілі та зростає кількість поранених. Новина супроводжувалася фотографією пожеж поблизу Путилівського мосту. Насправді вибухи і дим на фото Донецька з'явилися завдяки фотошопу.

2) Раціональний (аргументація, картина)

Для тих, хто намагається раціонально мислити в “картинці світу” російської пропаганди є своя аргументація кожної події. На цьому рівні навіть родичі можуть не зрозуміти один одного, якщо один є споживачем російської пропаганди, а інший — ні. У недільному випуску 25 травня 2019р. в день президентських виборів в Україні - російський Перший канал дав в ефір нібито скріншот сайту Центральної виборчої комісії, де лідер Правого сектора Дмитро Ярош перемагав з результатом в 37,13% голосів.

3) Семантичний (нові стереотипи, маніпуляція історією)

Третій рівень для тих, кому недостатньо простих пояснень, вони читають книги і здатні самостійно аналізувати й робити висновки. Для цієї цільової аудиторії й

переписується історія Росії від епохи Петра Першого до сьогоднішніх “нових історій Криму” і “російського народу Донбасу”.

4) Архетипний (групові інстинкти, культури)[2]

На четвертому рівні — конкуренція культур або війна ідентичності “Україна-Росія”, “Росія-Захід”. Це рівень архетипів і культурної боротьби. Якщо проаналізувати напад на Україну, то до цього можна помітити широкомасштабні кампанії з розігрування фашизму на території України, провокації, газову війну. Образ українця перетворювали на “бездумного націоналіста”, “фашиста”, “вбивцю”. “русофоба”. У ході самої воєнної кампанії в медіа неодноразово траплялись заголовки на кшталт:

- “Тисячі українців радіють аварії літака з росіянами в Єгипті”;
- “Голова СБУ особисто керував звільненням можливого організатора теракту в Туреччині”.[3]

Створивши негативний образ мішені, дуже легко виправдати агресію до неї. Адже в самому суспільстві виникає запит на покарання винних та встановлення справедливості.

Окрім військового та політичного натиску на Україну, російські сили дуже активно використовують інформаційну дестабілізацію, залучаючи всі види комунікації. Дуже жваво використовувалися такі медіаманіпуляції:

- Підміна фактів;

На YouTube з'явилося відео, на якому нібито українські солдати 3 травня під Краматорськом грубо скидають з бойової машини трупи. Насправді відео опубліковано ще в листопаді 2012 року. Місце дії - Дагестан. Оригінальна назва відео "Публічні звірства окупантів над тілами шахідів".[4]

- Виставлення невідомого інформаційного ресурсу як джерела інформації;

27 травня журналістка російського каналу LifeNews Ерміна Котанджян розмістила на своїй сторінці в Twitter фотографію восьмирічного хлопчика, який нібито був поранений в аеропорту Донецька після обстрілу, посилаючись на невідомий ресурс. Насправді фото зроблено в квітні 2013 року в сирійському місті Алеппо після його обстрілу урядовими силами. Тоді загинули дев'ять дітей.[5]

- Цитування не існуючих або маловідомих спікерів або експертів;

2 березня російський Перший канал показав сюжет про посилення потоку мігрантів з України до Росії, проілюструвавши це повідомлення відео черг авто на кордоні з Польщею. При цьому журналісти каналу стверджували, що за оцінкою експертів, тікаючи від заворушень, з України до Росії виїхало 140 тис. осіб.

- Використання фейків

Одним з грубих фейків був білоруський студент, який під видом киянина розповідав про голод на Майдані, і про відсутність газу. Сюжет був знятий до річниці Євромайдану, і увесь сюжет мав нахил “Україна — ЄС”. Ілюстрацією того, що українці після Майдану отримали тільки бідність, корупцію і холод став білоруський студент. Виявили, що знімали все це не в Києві, а в Мінську, і хлопець потім перепросив.[6]

Виходячи з усього сказаного вище, можна зробити висновок, що пропаганда, поширення фейків та дезінформації в медіа є потужною і добре відпрацьованою зброєю в руках Російської Федерації.

Список використаних джерел

1. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: монографія / Литвиненко О. В. – К., Сатсанга, 2000. – 222 с.
2. Малишевський Н. Н. Технологія й організація виборів: навчальний посібник / Малишевський Н. Н. – М., Хар- вест, 2003. – 221с.
3. Грабовський С. Російська телепропаганда як знаряддя формування “міфу ХХІ століття” / Сергій Грабовський. Ніжин. Видавець ПП Лисенко М. М. 2016. –167с.
4. ГО «Телекритика» презентувала дослідження «Російська пропаганда-2014: тенденції, підсумки, вплив на українське суспільство» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.telekritika.ua/kontekst/2014-12-24/101919>
5. Феномен пропаганди та антипропаганди у сучасному світі: історико-політологічний дискурс / Монографія. Запоріжжя. Інтер-М. 2018–68с.
6. Почепцов, Г. Г. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку [Електронний ресурс] / Г. Почепцов. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/9161>.

Основні напрямки уряду Джо Байдена у змінах зовнішньої політики США

Байден вже розробляє пакет економічного порятунку який, серед іншого, включає більші перевірки стимулів, розширені виплати по безробіттю, допомогу державам та місцевим органам влади та додаткові кошти на тестування та щеплення від COVID-19. Додатковий стимул повинен допомогти збільшити зростання ВВП щонайменше до 5% у 2021 році.

Байден рекламує переконливий бюджет інвестиційного плану, який включає гроші на чисту енергію, а також дороги, мости тощо. Це також законодавчий пріоритет Байдена, який найкраще заручився підтримкою GOP. Але проблема може полягати саме в ціннику. [1] Той самий фактор також заважав обом сторонам досягти інфраструктурної угоди за Трампа - і може спонукати демократів спробувати прийняти законопроект шляхом узгодження бюджету.

Знову опозиція Республіканської партії стане перешкодою для більшої частини порядку денного Байдена в галузі охорони здоров'я. Демократи в Конгресі можуть мати змогу використовувати узгодження бюджету для певних пріоритетів, таких як збільшення субсидій Obamacare, але не всіх з них. Уряд Байдена уважно погляне на скасування змін законодавства щодо епохи Трампа до Obamacare, яку критики звинувачують у підриві федеральної програми охорони здоров'я. Прикладом можуть бути відмови, які дозволяють деяким штатам застосовувати певні вимоги Закону про доступну медичну допомогу.

Вже сьогодні Байден скасував багато правил Трампа так само, як Трамп відмінив багато правил Обама. [2] Байден посідає жорсткіші за Трампа позиції в кількох сферах, що можуть уповільнити зростання ВВП. Наприклад, команда Байдена вже продумує фінансові норми для досягнення цілей, пов'язаних із кліматом. Байден може спробувати відродити План чистої енергетики

* Студентка II курсу магістратури, Міжнародна комунікація
Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Рижков М. М. доктор політичних наук, професор

Обами щодо скорочення викидів парникових газів. Крім більш жорстких стандартів економії палива для легкових та вантажних автомобілів.

Швидше за все, політика Байдена сприятиме більшій кількості імміграції, що може допомогти зростанню економіки, якщо це перетвориться на кваліфікованих робітників для галузей, які намагаються зайняти ключові посади. Багато чого з цього можна досягти за допомогою виконавчих дій. Байден також планує просувати законопроект про імміграційну реформу на початку свого президентства.

Байден підтримуватиме, навіть розширюватиме політику Трампа "Купуйте американське", наприклад нещодавнє розпорядження, яке вимагає від державних установ купувати ліки та медичні вироби у вітчизняних виробників. Політика впливає на сотні ліків та медичних товарів, включаючи інгредієнти для хіміотерапевтичних препаратів.

Щодо відносин із Китаєм, то порядок денний Байдена буде приблизно таким же, як і у попередника, вимагаючи поступок щодо державних субсидій Китаю та примусової передачі технологій. Він значною мірою піде за взірцем Трампа конфронтаційним підходом до геополітичних амбіцій Пекіна. Але різниця напевно буде в тому, що Байден буде продовжувати зусилля, щоб притупити китайські технологічні амбіції, але може бути дещо сприйнятливішим до скарг американських компаній, які зазнали впливу такої політики, зокрема виробників чіпів.

Байден, швидше за все, продовжить дію договору про новий СНВ з Росією, який встановлює обмеження для ядерних арсеналів обох країн. Що стосується Ірану, Байден спробує приєднатися до ядерної угоди епохи Обами. Незрозуміло, чи погодиться якась із країн.

Витрати на оборону, ймовірно, залишатимуться стабільними, оскільки як прогресивні демократи, так і республіканські бюджетні яструби не зможуть змусити Пентагон скоротити скорочення. Багато майбутніх переговорів щодо витрат мають призвести до подальших резолюцій.

Щодо стосунків із Росією, то Байден не приховує, наскільки важливо взаємодіяти з Москвою у сферах взаємних інтересів, таких як запобігання ядерній війні. [3] Але він

пообіцяв притягнути Володимира Путіна до відповідальності за кібератаки та втручання у вибори, і закликав звільнити російського опозиційного лідера Олексія Навального.

Білий дім Байдена буде спиратися на дії адміністрації Трампа, яка продовжувала карати Росію за все - від кібератак до отруйних атак, незважаючи на стриманість Трампа. [4] З останніх гучних заяв Байдена ми можемо спостерігати як в інтерв'ю ABC, він зазначив, що попереджав пана Путіна про потенційну реакцію на передбачуване втручання у вибори під час виборів в кінці січня. "Він заплатить ціну", - сказав президент Сполучених Штатів. На запитання, чи вважає він, що пан Путін "вбивця", президент Байден відповів "так" і попередив, що наслідки поведінки Росії ми скоро побачимо, а на наступній прес-конференції прес-секретар Білого дому Джен Псакі заявив, що відносини між Росією та США будуть іншими, ніж за президентства Трампа.

Список використаних джерел

1. Epstein, Reid J.; Lerer, Lisa (September 20, 2019). "Joe Biden Has Tense Exchange Over L.G.B.T.Q. Record". The New York Times. ISSN 0362-4331. Retrieved April 15, 2020.
2. Steinhauer, Jennifer (December 15, 2020). "Biden to Face a Confrontational Russia in a World Changed From His Time in Office". New York Times.
3. Weeden, Meaghan. "9 WAYS BIDEN'S CLIMATE PLAN AND THE GREEN NEW DEAL ARE SIMILAR, AND WHERE THEY DIFFER". One Tree Planted. Retrieved 2 February 2021.
4. Fowers, Alyssa; Long, Heather; Schaul, Kevin (March 10, 2021). "How big is the Biden stimulus bill? And who gets the most help?". Washington Post. ISSN 0190-8286. Retrieved March 11, 2021.
5. CBO (February 11, 2021). "The Budget and Economic Outlook: 2021 to 2013". cbo.gov. Retrieved March 28, 2021.
6. "Biden defeats Trump for White House, says 'time to heal'". AP NEWS. November 7, 2020. Archived from the original on November 17, 2020. Retrieved November 17, 2020.

7. Adam Edelman, Biden administration to rejoin U.N. Human Rights Council in another reversal of Trump, NBC News (February 8, 2021).

8. "Fauci says US to join COVAX in re-engagement with WHO". Bloomberg. January 21, 2021.

*Юрій А.О.**

Сучасні пріоритети інформаційної політики ЄС

Сучасний розвиток міжнародних відносин постійно засвідчує важливість вироблення державами чіткої стратегії у створенні інформаційної політики. Адже сформована інформаційна стратегія не лише сприяє формуванню успішної політики на зовнішній арені, а й набуває елементів крайньої необхідності задля успішного лобювання власних інтересів на міжнародній арені. В умовах розвитку євроінтеграційних процесів доцільним є дослідження особливостей інформаційної політики ЄС.

Інформаційна політика в ЄС формується та реалізується на різних рівнях, які інтегровані в єдине ціле. Об'єднана Європа створила абсолютно нову, раніше не існуючу організаційну форму – мережеву державу, яка намагається відповідати на сучасні виклики процесів глобалізації та регіоналізації. Цілі інформаційної політики ЄС визначені на наднаціональному рівні, однак вони втілюються на нижчих рівнях шляхом реалізації національних інформаційних стратегій, які часто відображаються у регіональних та місцевих (на рівні регіону чи району) програмах розвитку.

Сучасні пріоритети інформаційної політики ЄС та напрями її реалізації були представлені у 2019 році у документі під назвою «Political guidelines for the next European Commission 2019-2024» [1]. Головною метою є створення єдиного цифрового ринку, який гарантуватиме вільний рух товарів, осіб, послуг, капіталу та даних, громадяни та підприємства зможуть безперешкодно отримати доступ до товарів і послуг онлайн, незалежно від їх національності та місця проживання.

* Студентка 1 курсу магістратури спеціальності «Міжнародні комунікації»
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин
Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент Кучмій Олена Петрівна

Відображаючи спільну відповідальність за своєчасне виконання заходів у стратегії, Комісія співпрацює з Європейським Парламентом та Радою, веде постійний діалог із зацікавленими сторонами з метою інформування про політику та забезпечення ефективної реалізації Програми. Беручи до уваги наскрізний характер стратегії єдиного цифрового ринку, її реалізація потребуватиме підтримки спеціальних консультативних груп, тому Комісія намагатиметься покращити якість даних та аналізу, необхідних для формування єдиного цифрового ринку, шляхом об'єднання відповідних знань та надання доступності для громадськості, а також продовжить розробляти індикатор індексу цифрової економіки та суспільства.

Актуальними проблемами для громадян ЄС є пропаганда та дезінформація. На підтвердження цього був наданий приклад з Росією. Через те, що єдність Європейського Союзу перешкоджає реалізації реваншистських амбіцій РФ, а також становить загрозу планам реінтеграції пострадянського простору, саме громадяни країн ЄС є пріоритетною аудиторією для російської пропаганди. За допомогою нових технологій, які мають потенціал відігравати центральну роль у вирішенні проблем дезінформації в довгостроковій перспективі, Європейська Комісія сприятиме подальшому зміні способу виробництва та розповсюдження інформації.

Аналіз Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) за 2018, 2019 та 2020 роки, показав, що суттєвих змін за останній рік не відбулося [2]. Це свідчить про те, що наразі відбувається застій ЄС у розвитку сфери цифрових технологій та процесі впровадження їх країнами-членами у всі сфери життєдіяльності. Фінляндія, Швеція, Данія та Нідерланди мають передові цифрові економіки та суспільства в ЄС. Аутсайдерами є Румунія, Греція, Болгарія та Італія.

Для України характерна відсутність єдиного законодавства та нормативно-правової бази щодо становлення в державі основ інформаційного суспільства, яке комплексно відображало б зміни в суспільному житті під впливом розвитку технологій і мереж. Для України є важливим підвищувати ефективність провадження дієвої інформаційної політики та просування своїх національних інтересів передусім задля ведення інформаційної війни та подолання російської інформаційної експансії,

зміцнення національної ідентичності України, а також нового позиціювання держави на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Ursula von der Leyen, Candidate for the European Commission President, 2019. A Union that strives for more. My agenda for Europe. Political guidelines for the next European Commission 2019-2024. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf

2. European Union, 2021. Digital Economy and Society Index (DESI) 2020. Thematic chapters Available at: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=67086

МІЖНАРОДНІ МЕДІАКОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*Ivanov Vitalii**

Infodemic: channels and agents of spreading disinformation about the COVID-19

Abstract

This article encompasses the definition of the “infodemic” term, overseeing main channels and agents of spreading disinformation about the COVID-19. Showcasing the real steps taken by the Russian Federation and the People`s Republic of China to disrupt international society, it displays some of the countermeasures made by the WHO and international community to preserve the spread of disinformation and emphasizes the vital need of confronting propaganda.

The World Health Organization (WHO) has been confronted since the beginning of the COVID-19 pandemic not only with the virus but in particular with all the disinformation and manipulations about its genesis and dissemination. To describe the whole range of fakes and manipulations related to the pandemic, the WHO is already commonly using the term "infodemic", which was introduced into the public discourse back in 2003 in an article published in the Washington Times [1].

Infodemic is a mixture of fabricated facts mixed with speculations and rumors, which are rapidly amplified and spread around the world via modern information technologies. In turn, such facts have become a significant factor influencing national economies, global production, politics, and even national security.

Also, infodemic is a complex phenomenon caused by the interaction of the media, specialized Internet resources, and "informal" media: personal pages in social networks, text messages, and emails that convey a certain mixture of facts, rumors, interpretations, and propaganda.

* The third-year student with major in international communications; Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of International Relations

Supervisor: Danylenko S.D., Ph. D. (Political Studies), Associate Professor of the Institute of International Relations and Head of the Department of International Media Communication and Communication Technologies

Infodemic automatically embroils any recipient of information, from officials to ordinary citizens, who tend to perceive and understand the whole information narrative differently and have insufficient capacity to verify the credibility of the data before disseminating it.

False and deliberately misleading narratives reduce people's willingness to adhere to the recommendations of national and international health organizations (wearing masks, maintaining social distance, etc.) and make them less willing voluntarily go for vaccination. Moreover, the phenomenon of infodemic and the spread of false facts among citizens contribute to the rapid spread of the virus in physical space.

The information space is filled with reports that China and Russia are using the pandemic to spread conspiracy theories to sow mistrust, fear and provide division in Europe. Particularly because the outbreak of the virus prompts the need for isolation and compliance with sometimes harsh quarantine conditions, there are more opportunities to fuel fake narratives [2].

China is extremely proficient at exploiting this "opportunity". PRC diplomats and leading state news agencies, for example, blame the U.S. military for the pandemic. The PRC government also promotes the narrative that it is constantly interacting with the global community, in particular supplying help with medical equipment, without specifying that only a small portion of the cargo is free of charge [3].

Following China's example, Russia also tries to provide aid to various countries "free of charge". What is similar in both countries' approaches is that the quality of personal protective equipment and test kits is extremely poor. A prime example is "humanitarian aid" for Italy, which had more than 80% of the offcast or inadequate cargo [4].

The saying goes about imposing narratives intentionally, rather than informing. Here we proceed from the fact that the peculiarity of spreading disinformation is that it is initiated and controlled mainly by states. It is through informational arrangements (throw-ins, accompaniment, and step-by-step reinforcement) that "informing" turns into full-fledged information and psychological operations.

Russia is also playing along with the PRC, broadcasting that COVID-19 is a US biological weapon and that the institutions of Western democracies, including the EU and NATO, are rather ineffective in dealing with the threat [5].

However, China is trying to convince the whole world that the virus initially appeared not in Wuhan. Beijing seeks to absolve itself of responsibility for the Communist Party's criminal concealment of real data on the spread of COVID-19.

In their attempts to confront layers of disinformation and infodemic narratives effectively, leaders of interstate associations are forced to unify their efforts. A superb example of the new efforts is WHO's collaboration with Youtube, Facebook, and Instagram.

The relentless Russian propaganda has been using the COVID-19 pandemic for its purposes for more than a year. Emphasizing the allegedly "successful" domestic confrontation with the pandemic, Russia, through its information platforms, is disseminating information that Europe is slowly sinking into a "Coronavirus apocalypse" [6].

Currently, vaccination is a new topic on the agenda of Russian propagandists. After WHO approved Pfizer and AstraZeneca vaccines, Russia directed its disinformation campaigns to disrupt the vaccination of the population of European countries. At the same time, the Russian president and media outlets like Russia Today, Lenta.ru, and RIA are trying to promote the Sputnik V vaccine narrative in all possible ways. Namely its effectiveness, and the ability of Russia to deliver the vaccine to European countries [7].

Having analyzed the Russian media, there is a clear narrative that the amount of Pfizer vaccines is not enough for everyone and that more and more European countries are rejecting AstraZeneca because of blood clots. At the same time, there is a disinformation as though a German official called on the European Commission "to establish supplies of the vaccine to European countries as soon as possible." It is worth noting that this information was also disseminated by the leading Ukrainian media, thus confirming the thesis about the importance of a verified response to infodemic [8].

Literature and reference list

1. David J. Rothkopf (2003) When the Buzz Bites Back, Available at: <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2003/05/11/when-the-buzz-bites-back/bc8cd84f-cab6-4648-bf58-0277261af6cd/> (Accessed: 30.03.2021).
2. Stephanie Bodoni (2020) China, Russia Are Spreading Virus Misinformation, Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-06-10/eu-points-finger-at-china-russia-for-covid-19-disinformation> (Accessed: 30.03.2021).
3. Steven Lee Myers (2020) China Spins Tale That the U.S. Army Started the Coronavirus Epidemic, Available at: <https://www.nytimes.com/2020/03/13/world/asia/coronavirus-china-conspiracy-theory.html> (Accessed: 30.03.2021).
4. Judy Dempsey (2020) Is the Coronavirus Breeding Disinformation Across Europe?, Available at: <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/81508> (Accessed: 30.03.2021).
5. Ljupčo Jivan Gjorgjinski (2020) COVID-19 is not a bioweapon and it is dangerous to claim that it is!, Available at: <https://www.diplomacy.edu/blog/covid-19-not-bioweapon> (Accessed: 30.03.2021).
6. Carl Zimmer (2020) 'This Is All Beyond Stupid.' Experts Worry About Russia's Rushed Vaccine, Available at: <https://www.nytimes.com/2020/08/11/health/russia-covid-19-vaccine-safety.html> (Accessed: 30.03.2021).
7. Philip Oltermann (2020) Russia's Sputnik V Covid vaccine gaining acceptance in Europe, Available at: <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/10/russias-sputnik-v-covid-vaccine-gaining-acceptance-in-europe> (Accessed: 30.03.2021).
8. UP (2021) Німеччина закликає Єврокомісію купити російську вакцину для країн ЄС, Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/03/24/7287728/> (Accessed: 30.03.2021).

Національний брендинг як складова публічної дипломатії держави

Abstract: *The article discusses the role of national branding of Ukraine as a tool of public diplomacy and its impact on the image and perception of Ukraine in the international arena. The operation of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, of the Ukrainian Institute, of Ukrainian foreign broadcasting platforms UATV and “DOM” as well as of the official web-site of Ukraine established in 2020 is analysed. The peculiarities of nation branding in Ukraine, its strengths and drawbacks are distinguished.*

Сьогодні, в епоху інформаційного суспільства, національний брендинг активно використовується як інструмент здійснення публічної дипломатії, оскільки одним із її завдань є формування і зміцнення позитивної репутації держави. Відповідно національний бренд фактично є візуальним і комунікативним елементом публічної дипломатії. Тобто інформація, яку передає бренд цільовій аудиторії, часто є важливішою, ніж наявність певних ресурсів, оскільки саме сильний бренд та ефективна брендингова стратегія певною мірою створюють нематеріальну вартість державного потенціалу. Брендинг країни охоплює такі аспекти, як інвестиційна привабливість країни, бажання людей жити, вчитися, працювати та вести бізнес в цій державі. Якщо вчасно не створити позитивний бренд країни, її репутація все одно сформується стихійно, а неконтрольований процес формування бренду не завжди має позитивні наслідки.

В літературі поширення отримало визначення національного брендингу, надане Саймоном Анхольтом, як систематичного процесу узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій і комунікацій країни для реалізації стратегії конкурентної ідентичності [1, с. 248–249]. Для більш детального розуміння національного брендингу Саймоном Анхольтом було також розроблено концепцію «конкурентної ідентичності держави», яка формується поєднанням національного брендингу та публічної дипломатії [2, с. 15]. Більше того, основною складовою «конкурентної ідентичності»

* Студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні комунікації»

Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д. політ.н., доц. Даниленко С. І.

бренду є «індивідуальність» країни, що включає в себе сукупність особливостей і ресурсів країни, серед яких чи не найважливішу роль відіграють культурні, наукові, освітні, історичні та інформаційні особливості і ресурси, а також відображає технології та підходи до роботи, довіру партнерів, рівень і якість політичного керівництва, ступінь розвитку корупції, особливості спілкування тощо [1, с. 249]. Брендинг держави повинен починатися з політичної волі керівництва держави. Наприклад, в Україні корупційні скандали чиновників є найбільш шкідливими і загрозовими для іміджу і бренду всієї держави.

Україна поступово зміцнює свій бренд, проте, цей процес є досить уповільненим і ускладненим. У 2020 році Україна увійшла в Топ-75 країн та посіла 71 місце у Future Brand Index, що на 3 одиниці вище, ніж у 2019 році [3]. Відповідно до індексу Brand Finance Україна займає 55 місце, що на одиницю вище, ніж попереднього року, а у рейтингу «м'якої сили» цього ж індексу Україна на 46 місці, що відображає не достатньо розвинений рівень публічної дипломатії держави [4].

Для більш ефективної реалізації стратегії національного брендингу України було б доречно виокремити пріоритетні країни, на які в основному мають орієнтуватися комунікативні, зокрема на 1) сусідні країни (Польща, Угорщина, Словаччина, Чехія, Румунія тощо); 2) країни, з якими ми маємо постійний туристичний потік та надійні культурні, освітні, науково-дослідницькі, економічні, логістичні зв'язки (Туреччина, Китай, Німеччина); та 3) країни з надвеликими туристичними ринками та потенційно зацікавленими в українському туристичному продукті (США, Канада, Японія) [5].

У досліджуваному контексті, слід відзначити діяльність Українського інституту, який почав активно здійснювати свою діяльність з 2019 року, оновивши свою візуальну айдентику. Основними завданнями установи виступають підвищення впізнаваності України, популяризація української культури та мови, а також розбудова міжнародного діалогу в галузях креативних індустрій, культури, освіти, науки, економіки тощо. Інститут проводить дослідження того, як Україна сприймається у різних країнах світу, зокрема у Франції, Німеччині, Польщі, Угорщині, США, Туреччині, Японії, та надає рекомендації щодо покращення стратегій культурної дипломатії. Згідно з аналітичними

доповідями Українського інституту громадськість Японії мало обізнана про Україну, а основними асоціаціями виступають «Чорнобиль», «війна з Росією», «пострадянська країна», «Крим, гарні пейзажі», «вишиванка», «смачна їжа, багата культура та привітні люди» [6]. У Туреччині сприйняття України дещо відрізняється. Зокрема, основними асоціаціями виступають «туризм», «боротьба», «війна з Росією», «кримські татари», «союзник», «партнер», «окупація Криму», «смачна їжа», «нестабільність» [7]. В США склалася дещо інша картина асоціацій, серед яких найбільш популярними є «Євромайдан», «корупція», «анексія Криму», «інформаційна війна», «вишиванка», «борщ», «архітектура», «свобода» [8]. Наведені вище асоціації підтверджують необхідність посилення заходів культурної та публічної дипломатії, з активним використанням айдентики бренду Ukraine Now з метою збільшення позитивних інформаційних потоків про Україну у країнах світу, не лише в сусідніх, а й віддалених територіально. Не менш важливим елементом для ефективного здійснення національного брендингу є активізація української платформи іномовлення. Це зумовлюється тим, що ЗМК сьогодні є ефективним інструментом формування національного іміджу, який забезпечує позитивне сприйняття українських цінностей у іноземців [9, с. 72]. Основною метою створення державної платформи іномовлення UATV, яка у березні 2021 року була реформована і ввійшла до складу державного цілодобового розважально-інформаційного телеканалу «ДОМ/ДІМ», є не тільки протидія антиукраїнським меседжам російського каналу RT в міжнародному інформаційному просторі, а й здійснення впливу на жителів тимчасово окупованих територій. Для України телеканал «Дом» є єдиним засобом комунікації з її громадянами, що мешкають на тимчасово окупованих територіях, і одним із ключових інструментів реінтеграції тимчасово окупованих територій України, тоді як UATV орієнтований переважно на зовнішнього глядача з охопленням майже 60 країн світу.

Влітку 2020 року було розроблено сайт України (<https://ukraine.ua/>) з логотипом бренду Ukraine Now та його елементами на всіх сторінках та розділах сайту. Сайт подає Україну як «сучасну, динамічну, вільну, та хоробру» державу, а також запрошує іноземців подорожувати і досліджувати Україну, вчитися в Україні та інвестувати в неї.

Проте, необхідно відзначити, що в Україні відсутні загальнодержавні стратегії публічної і культурної дипломатії та відповідно національного брендингу, які б відображали загальні напрями політики України у цих сферах. Наявність таких стратегічних документів значно б полегшувала здійснення публічної дипломатії та поширення бренду України за кордоном, оскільки було б чітко визначено, які меседжі поширювати та які заходи реалізовувати, щоб вони відповідали зовнішній політиці України та її інтересам.

Однак існує Постанова КМ від 16 жовтня 2019 року щодо Деяких питань діяльності Міністерства культури та інформаційної політики, яка визначає завдання Міністерства у забезпеченні і реалізації державної політики у сферах популяризації України в світі, стратегічних комунікацій, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами. Відповідно до зазначених завдань Міністерство здійснює нормативно-правове регулювання у сферах культури та мистецтв, інформаційного суверенітету, інформаційної безпеки України, популяризації України в світі, державного іномовлення, відновлення та збереження національної пам'яті; визначає перспективи та пріоритетні напрями розвитку у зазначених галузях, а також в реінтеграції населення, що проживає на тимчасово окупованих територіях України у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, в єдиний культурний та інформаційний простір України, забезпечує їх реалізацію [10].

Отже, національний брендинг в рамках публічної дипломатії України тільки починає використовуватися як її візуальний і комунікативний інструмент. Найбільш активно національний брендинг в Україні застосовується як засіб просування з метою приваблення іноземних туристів, інвесторів та студентів, а також для покращення іміджу і сприйняття України за кордоном, та підвищення та її впізнаваності. Передумовами ефективної реалізації національного брендингу України виступають достатнє державне фінансування, послідовна і централізована політика влади, дотримання верховенства права та реалізація державних реформ, без яких неможливо рекламувати Україну у світі як бренд.

Список використаних джерел

1. Варібрусова А. С. Національний бренд як конкурентна перевага на глобальних ринках / А. С. Варібрусова // Молодий вчений. – Херсон, 2018. – Вип. 7 (59). – С. 244–251.
2. Ayşe Tecmen The Relations between Public Diplomacy and Nation Brands: an Investigation of Nation Branding in Turkey / Tecmen Ayşe // Istanbul Bilgi University European Institute Jean Monnet Centre of Excellence. – 2018. – 40 с.
3. The FutureBrand Country Index 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.futurebrand.com/uploads/FBCi-2020-Assets/FutureBrand-Country-Index-2020.pdf>. – Назва з екрана.
4. The Brand Finance Nation Brands 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://brandirectory.com/download-report/brand-finance-nation-brands-2020-preview.pdf>. – Назва з екрана.
5. UA: Ukraine Analytica Nation Branding and Soft Power [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukraine-analytica.org/wp-content/uploads/UA_Analytica_10_2017.pdf. – Назва з екрана.
6. Аналітичний звіт. Сприйняття України за кордоном: Японія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1EhekZQWOkzoc1Tc5Q8HWqSIhyaJHrDX/view>. – Назва з екрана.
7. Аналітичний звіт. Сприйняття України за кордоном: Туреччина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/11onJo2H6WRXzBAcE89fGfGmCwwlLru6d/view>. – Назва з екрана.
8. Аналітичний звіт. Сприйняття України за кордоном: США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1ZtgZh6y-X9mp1hVBTLww06NDkKb-X1yt/view>. – Назва з екрана.
9. Даниленко С. «Імідж Китаю в зовнішньополітичній стратегії КПК» / С. Даниленко, Бай Лу // Evropský politický a právní diskurz. – 2020. – Том 7. – Вип. 2. – С. 68–78.

10. Постанова Кабінету Міністрів № 885 «Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-%D0%BF#Text>. – Назва з екрана.